

TC
KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

İLKNUR BOZKIR

ÖTEMiŞ HĀCI'NIN
ÇİNGİZ NĀME'Sİ VE DİL HUSÛSİYETLERİ
YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZ YÖNETİCİSİ
YRD.DOÇ.DR.BİLGEHAN ATSIZ GÖKDAĞ

KIRIKKALE-2006

KİŞİSEL KABUL

Yüksek Lisans tezi olarak hazırladığım “Ötemiş Hâcı’nın Çingiz Nâme’si ve Dil Husûsiyetleri” adlı çalışmamı, ilmi ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazdığımı ve faydalandığım eserlerin bibliyografyada gösterdiklerimden ibaret olduğunu, bunlara atıf yaparak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu şeref ve haysiyetimle doğrularım.

03.02.2006

İlknur BOZKIR

ÖZET

Çalışmamız, 14.yüzyıl Kazak tarihini konu alan, 16. yüzyılda Ötemiş Hâci tarafından kaleme alınmış ‘Çingiz Nâme’ adlı eserin transkripsiyonunu, dizin-sözlüğünü, dil incelemesini ve tıpkıbasımını içermektedir.

Çingiz Nâme adlı eserin orijinal metni 1551 yılında Harezmi’de Ötemiş Hâci tarafından Çağatay Türkçesi ile yazılmıştır. Metin yirmi dört varaktan oluşmuş, Arap harfleri ile yazılmış harekesiz bir metindir.

Bu çalışmayı yapmaktaki amacımız, daha önce çeşitli araştırmacılar tarafından farklı yönleri ile ele alınan Çingiz Nâme adlı eseri metin, gramer ve dizin-sözlük çalışmaları ile derli toplu bir şekilde ortaya koymaktır. Bu çalışma ile Türkoloji ve tarih sahalarına 16. yüzyıl Çağatay Türkçesi ve Kazak tarihi ile ilgili yeni ve önemli bilgiler kazandırılmış olacaktır.

Çalışmamız; giriş, Çingiz Nâme’nin dil özelliklerinin iki ana bölümde incelendiği ses ve şekil hususiyetleri, dizin-sözlük, metnin transkripsiyonu ve metnin tıpkıbasımı olmak üzere dört ana bölümden oluşmaktadır.

Çingiz Nâme ilk olarak 1967 yılında Kazakistan’ın tanınmış dil bilimcisi V.P.Yudin tarafından bulunmuştur. Bağımsız Devletler Topluluğu içinde tek bir nüshası bulunmaktadır. O da Özbekistan’da 18.-19. yüzyıllara ait dinî bir eserin içindedir. Eserin bilinen iki yazması mevcuttur. Birincisi, Ord. Prof. Dr. Zeki Velidi Togan’ın hususi kütüphanesindedir. Diğeri ise W.Barthold’un bulduğu Taşkent kütüphanesindeki eksik olan nüshadır.

Çingiz Nâme, Türk dili ve tarihi için önemli bir yere sahiptir. Çağatay Türkçesinin tarihi gramerinin ve tarihinin yazılmasında ışık tutacak bir eser olduğuna inanıyoruz.

SUMMARY

Our study contains the transcription, index – dictionary, language work and facsimile of the work named “Çingiz Name” which was written by Ötemiş Hacı in 16th century. This work is on 14th century Kazakh history.

The original text of Çingiz Name was written by Ötemiş Hacı in 1551, in Harezmi, in Jagatai Turkish. The text forms of twentyfour leaves and written in Arabic letters without harekes.

The aim of our study is to show the work – Çingiz Name in order with the text, grammar and index-dictionary work. Çingiz Name has been studied in different aspects by different researchers previously. By the help of this study, Turcology and history fields will gain new and important information about 16th century Jagatai Turkish and Kazakh history.

Our work contains four parts: the introduction, the language characteristics of Çingiz Name in the aspects of phonetic and morphological characteristics, index-dictionary, transcription of the text and facsimile of the text.

Çingiz Name was firstly found by known linguistics researcher of Kazakhstan, V.P. Yudin in 1967. There is only one sample of the work in Commonwealth of Independent States. And it is in Uzbekistan inside a religious work which was written in 18th – 19th centuries. There are two known handwrittens. One of them is in Ord. Prof. Dr. Zeki Velidi Togan’s personal library. The other one is the incomplete sample in Library of Taskent which was found by W. Barthold.

Çingiz Name has an important place for Turkish language and history. We believe that it is a work which shows the grammar and history of Jagatai Turkish.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	VIII
GİRİŞ.....	1
I. BÖLÜM	
SES BİLGİSİ	
I. Transkripsiyon Alfabeti.....	6
II. Ünlüler.....	7
A. Ünlülerin Sınıflandırılması.....	7
B. Ünlü uyumu.....	7
a. Kalınlık-İncelik Uyumu.....	7
b. Düzlük-Yuvarlaklık Uyumu.....	7
C. Ses Olayları.....	10
1. Ünlü Değişmesi.....	10
a. e / i Meselesi.....	11
b. ü > e Değişmesi.....	12
2. Ünlü Düşmesi.....	12
3. Düzleşme.....	13
4. Yuvarlaklaşma.....	13
III. Ünsüzler.....	14
1. b > v değişmesi.....	14
2. b > m değişmesi.....	14
3. d > y değişmesi.....	14
4. ğ > v değişmesi.....	15
5. k > ħ değişmesi.....	15
6. t > d değişmesi.....	15
7. p > f değişmesi.....	15
8. z > s değişmesi.....	15
9. Ünsüz Uyumu.....	15
10. Ünsüz Düşmesi.....	17
a. ğ ve g meselesi.....	17
b. -r düşmesi.....	17
11. Kelime başındaki y meselesi.....	18
12. Sedalılaştırma.....	18
13. Sedasızlaştırma.....	19
14. Yer değiştirme (metatez).....	19
II. BÖLÜM	
KELİMELERİN YAPIMI	

I. İsimlerin Yapımı.....	20
A. İsimden İsim Yapan Ekler.....	20
B. Fiilden İsim Yapan Ekler.....	21
II. Fiillerin Yapımı.....	24
A. İsimden Fiil Yapan Ekler.....	24
B. Fiilden Fiil Yapan Ekler.....	25
III. İkilemeler.....	26
IV. Birleşik Sözler.....	27
V. Birleşik Fiiller.....	28
1. İki Tarafı Fiil Olan Birleşik Fiiller.....	28
2. Bir Tarafı İsim Bir Tarafı Fiil Olan Birleşik Fiiller.....	30
VI. Yardımcı Fiiller.....	32
III. BÖLÜM	

KELİME GRUPLARI VE ÇEKİM

A. İSİM.....	34
1. İsim Çekimi.....	34
a. Çokluk.....	34
b. İyelik Çekimi.....	34
c. Haller.....	34
1. Yalın Hal	34
2. İlgî Hali.....	35
3. Yükleme Hali.....	35
4. Verme Hali.....	35
5. Bulunma Hali.....	36
6. Çıkma Hali.....	36
7. Eşitlik Hali.....	36
8. Vasıta Hali.....	37
9. Yön Gösterme Hali.....	37
B. SIFAT.....	38
1. İşaret Sıfatları.....	38
2. Niteleme Sıfatları.....	39
3. Renk Adları.....	41
4. Sayı Adları.....	41
a) Asıl sayı adları.....	41
b) Sıra sayı adları.....	42
c) Kesir sayı adları.....	42
ç) Yabancı asıllı sayı adları.....	42
5. Soru Sıfatları.....	43
6. Belirsiz Sıfatlar.....	43
C. ZAMİR.....	44
1. Şahıs Zamirleri.....	44
2. İşaret Zamirleri.....	52
3. Soru Zamirleri.....	55

4. Belirsiz Zamirler.....	56
5. Dönüşlülük Zamirleri.....	59
6. Āidiyet Zamiri.....	60
D. ZARF.....	61
1. Hal Zarfları.....	61
2. Miktar Zarfları.....	62
3. Yer Zarfları.....	63
4. Zaman Zarfları.....	63
E. EDAT.....	65
1. Bağlama Edatları.....	65
2. Çekim Edatları.....	68
3. Kuvvetlendirme Edatları.....	70
4. Karşılaştırma Edatları	71
5. Denkleştirme Edatları.....	72
6. Soru Edatları.....	72
7. Ünlem Edatları.....	73
8. Seslenme Edatları.....	73
9. Cevap Edatları.....	74
10. Gösterme Edatları.....	74
11. Tekrarlama Edatları.....	74
12. Zaman Bildiren Edatlar.....	75
F. FİİL.....	75
I. Fiil Çekiminde Şahıs.....	75
II. Fiillerde Olumsuzluk.....	77
III. Fiillerde Soru.....	77
IV. Fiil Çekiminde Şekil ve Zaman.....	77
1. Görülen Geçmiş Zaman	77
a. Görülen Geçmiş Zamanın Kullanılışı.....	79
b. Görülen Geçmiş Zamanın Olumsuz Çekimi.....	79
2. Anlatılan Geçmiş Zaman.....	80
3. Geniş zaman.....	81
a. Geniş Zamanın Kullanılışı.....	83
b. Geniş Zamanın Olumsuz Çekimi.....	84
4. Şimdiki Zaman.....	85
a. Şimdiki Zamanın Olumsuz Çekimi.....	85
5. Gelecek Zaman.....	85
a. Gelecek Zamanın Olumsuz Çekimi.....	86
6. Emir Kipi.....	87
a. Emir Kipinin Kullanılışı.....	89
b. Emir Kipinin Olumsuz Çekimi.....	90
7. Şart Kipi.....	91
a. Şart Kipinin Kullanılışı.....	92
b. Şart Kipinin Olumsuz Çekimi.....	93

8. Gereklilik Kipi.....	93
a. Gereklilik Kipinin Olumsuz Çekimi.....	93
V. Fiillerin İki Kipli Çekimi.....	94
A. Hikâye.....	94
1. Geniş Zamanın Hikâyesi.....	94
a. Geniş Zamanın Hikâyesinin Olumsuz Çekimi.....	95
2. Görülen Geçmiş Zamanın Hikâyesi.....	95
a. Görülen Geçmiş Zamanın Hikâyesinin Olumsuz Çekimi.....	95
3. Anlatılan Geçmiş Zamanın Hikâyesi.....	96
a. Anlatılan Geçmiş Zamanın Hikâyesinin Olumsuz Çekimi.....	96
4. Gelecek Zamanın Hikâyesi.....	97
5. Şartın Hikâyesi.....	97
B. Şart.....	97
1. Geniş Zamanın Şartı.....	97
2. Görülen Geçmiş Zamanın Şartı.....	97
a. Görülen Geçmiş Zamanın Şartının Olumsuz Çekimi.....	98
3. Anlatılan Geçmiş Zamanın Şartı.....	98
C. Gelecek-İstek Çekimi.....	98
1. Geçmiş zamanın gelecek-istek çekimi: -ğan bolğay.....	98
2. Öğrenilen geçmiş zamanın gelecek-istek çekimi: -miş bolğay.....	98
VI. Bildirme.....	99
a. Olumsuz Bildirmeler.....	100
b. Bildirmelerde Soru Şekli.....	101
G. Sıfat-Fiil.....	101
A. Geniş Zaman Sıfat-Fiilleri.....	101
B. Gelecek Zaman Sıfat-Fiilleri.....	103
Ğ. Zarf-Fiiller.....	104
SONUÇ.....	108
IV. METİN.....	110
V. DİZİN-SÖZLÜK.....	131
Özel Adlar Dizini.....	256
KISALTMALAR.....	269
TIPKIBASIM.....	270
BİBLİYOGRAFYA.....	318
ÖZGEÇMİŞ.....	323

Ö N S Ö Z

Bu çalışma, 14.yüzyıl Kazak tarihinin önemli temalarını konu alan, 16. yüzyılda Ötemiş Hâcı tarafından kaleme alınmış ‘Çingiz Nâme’ adlı eserin transkripsiyonunu, dizin-sözlüğünü , dil incelemesini ve tıpkıbasımını içermektedir.

Bu çalışmayı yapmaktaki maksadımız, daha önce çeşitli araştırmacılar tarafından farklı yönleri ile ele alınan Çingiz Nâme adlı eseri metin, gramer ve dizin-sözlük çalışmaları ile derli toplu bir şekilde ortaya koymaktır. Bu çalışma ile türkoloji ve tarih sahalarına 16. yüzyıl Çağatay Türkçesi ve Kazak tarihi ile ilgili yeni ve önemli bilgiler kazandırılmış olacaktır.

İncelememize ilk olarak metnin transkripsiyonunu yapmakla başladık. Daha sonra çalışmamıza temel oluşturacak olan dizin-sözlük bölümünü tamamladık. Bu bölümü hazırlarken en çok başvurduğumuz kaynaklar arasında Divanü Lûgat-it-Türk, Kutadgu Bilig, Nehcü’l Ferâdis, Abuşka Lûgati ve yine Harezmi ve Çağatay Türkçeleri sahalarında yapılmış muhtelif çalışmaları ve sözlükleri sayabiliriz. Çalışmamızın dizin-sözlük bölümünden sonra dil incelemesi bölümünü tamamladık.

Çalışmamız; giriş, Çingiz Nâme’nin dil özelliklerinin iki ana bölümde incelendiği ses ve şekil hususiyetleri, dizin-sözlük, metnin transkripsiyonu ve metnin tıpkıbasımı olmak üzere dört ana bölümden oluşmaktadır. Giriş kısmında, Çağatay Türkçesinin Türk dili tarihindeki yeri tesbit edilerek bu döneme ait yapılan çalışmalardan bahsedilmiştir.

Çalışmamızın birinci bölümü “ses bilgisi”dir. Bu bölümde metinde kullandığımız transkripsiyon alfabesi gösterilmiş, ünlü ve ünsüzlerin özellikleri ile ses olayları ele alınmıştır.

İncelememizin ikinci bölümü “kelimelerin yapımı” başlığını taşımaktadır. Burada metinde geçen yapım ekleri ve fonksiyonları üzerinde durulmuş ve metinden örnekler verilmiştir. Ayrıca ikilemeler ve birleşik sözler de bu bölümde incelenmiştir.

Üçüncü bölüm “kelime grupları ve çekim” başlığı altında ele alınmıştır. Bu bölümde: isim, sıfat, zamir, zarf, edat, fiil, sıfat-fiil, zarf-fiil, isim-fiil olmak üzere kelime grupları dokuz başlık altında ele alınmış ve bu kelime gruplarının kullanılışları, çekimleri örneklerle açıklanmıştır. Çalışmamızın sonuç bölümünde metnin ses ve şekil özellikleri genel olarak maddeler halinde sunulmuş bulunmaktadır.

Çalışmamızın dördüncü bölümünü “metin” oluşturmaktadır. Metnimiz Çağatayca’nın özelliklerini taşıyan, yirmi dört varaktan oluşmuş harekesiz bir metindir. Müstensih metinde yer alan bilgilerin o devirde başka bir tarih kitabında bulunmadığını, hepsini duyduklarından ve işittiği bilgileri yorumlayarak gerçekliğine inandıklarını yazıya aktardığını belirtmiştir. Metin, Cengiz Han’dan sonra kimlerin han olduğunu sıralamakta ve bu kişilerin başından geçen önemli olayları, hikâyeleri içermektedir. Eser kendi içinde çeşitli bölümlerden oluşmaktadır. İlk olarak Allah’a dua, hazreti peygambere ve dönemin hânı Ebû-l-Manşûr el-Bars-bahadır Hân’a övgü

ile başlamaktadır. Diğer bölümleri şu başlıklar altında gösterebiliriz: “āgāz-ı dāstān-ı Çingiz Hān” , “āgāz-ı dāstān-ı Şeybān Hān” , “āgāz-ı dāstān-ı Berke Hān” , “āgāz-ı dāstān-ı Munğ Temür Hān” , “āgāz-ı dāstān-ı Toқтаğı Hān” , “āgāz-ı dāstān-ı Özbek Hān” , “āgāz-ı dāstān-ı Canıbeg Hān” , “āgāz-ı dāstān-ı Berdibeg Hān”.

“Dizin-sözlük” başlığını taşıyan beşinci bölümde kelimelerin anlamları verilmiş, indeksinde ise Kutadgu Bilig indeks sırası esas alınmıştır. Özel şahıs ve yer adları Özel Adlar Dizini’nde ayrı olarak verilmiştir. İndekste ilk numara sayfa numarasını, ikinci numara ise satır numarasını göstermektedir.

Çingiz Nāme, Türk dili ve tarihi için önemli bir yere sahiptir. Çağatay Türkçesi ve tarihi gramerinin yazılmasında ışık tutacak bir eser olduğuna inanıyoruz.

Çalışmalarım süresince desteklerini ve yardımlarını esirgemeyen aileme ve Yrd.Doç.Dr.Bilgehan A.GÖKDAĞ hocama teşekkürlerimi ve saygılarımı sunuyorum. Yine çalışmanın çeşitli kısımlarında yardımını esirgemeyen hocam Dr. Ahmet KARADOĞAN’a teşekkür ediyorum.

Kırıkkale, 2006

GİRİŞ

Çalışmamıza konu olan Ötemiş Hâcî'nin Çingiz Nâme'si 16. yüzyılda kaleme alınmış olup, metnimiz dil özellikleri açısından Çağatayca'nın dil özelliklerini taşımaktadır. Çağatayca tabiri türkologlarca tartışılan bir konu olmuş, kökeni, dönemleri ve gelişmesi üzerine farklı görüşler ileri sürülmüştür.

Çağatay adı Cengiz Han'ın ikinci oğlundan gelmektedir ve yüzyıllarca farklı anlamlar ifade etmek için kullanılmıştır. “Çağatay ulusu” veya “Çağatay” tabiri, Orta Asya bölgesinin resmî adı olarak 1212'da Çağatay Han'ın ölümünden sonra, imparatorluğun yeniden teşkilatlandırıldığı 1306-1307 yılında kullanılmaya başlandı. (Eckmann,2003:74-75) Bundan sonra çeşitli Türk ve Türkleşmiş göçebeler, çeşitli kavimler “Çağatay” adıyla anılmaya başlanır. Etnografik manada kullanılan çağatayca tabiri ve Çağatay kabilelerinin adları Semerkand ve Harezm'de Özbekler arasında ve muhtelif coğrafi isimlerde, meselâ Taşkent'te mahalle adları arasında muhafaza edilmişti. (Borovkov,1954:95-96)

Kaşgarlı Mahmut'tan başlayarak 16. yüzyıla kadar Nevâî de dahil olmak üzere bütün yazarlar kendi dilleri için “Türk tili” tabirini kullanmışlardır. Nevâî “Türki”, “Tükîce” tabirlerinin yanında kendi dili için “Çağatayca” tabirini de kullanmıştır. (Borovkov,1954:73) 16. yüzyıldan başlayarak çeşitli kitaplarda Orta-Asya edebî dili için “Çağatayca” tabiri kullanılmıştır.

Çağataycanın başlangıcı için türkologlar farklı görüşler öne sürmüşlerdir. Brezin Çağatayca'yı en eski Türk şivesi kabul eder. H.Vambery daha ileri giderek 12. yüzyıldan 19. yüzyıla kadar olan Orta-Asya Türkçesi edebiyat dillerini değil, aynı zamanda Doğu va Batı Türkistan'ın yaşayan şivelerini ve Özbekçeyi de Çağatayca adı altında toplamak ister. J. Thury ve M. Hartmann da onun görüşündedirler. Radloff ve Kroş Uygur sonrası edebiyat yadigârlarını Çağatayca, yaşayan Türk şivelerini de Doğu Türkçesi tabiriyle adlandırırılar. Krımskiy, Çağatayca'yı yalnız 13.-18. yüzyıl Orta-Asya Türkçesi edebî eserlerinin dili anlamında kullanıyor. Samoyloviç ise Çağatayca kelimesinin anlamını daha da daraltmış ve Çağatayca tabirini 15. yüzyıldan 20. yüzyılın başlangıcına kadar meydana gelmiş Orta-Asya Türk dili yadigârları için kullanmıştır. Borovkov ve Şçerbak Çağatayca yerine “Eski Özbekçe” tabirini kullanmışlardır. (Eckmann,2003:77-78)

İslam Ansiklopedisinin Çağatay Edebiyatı maddesinde F. Köprülü ise Çağatayca'yı şöyle tanımlıyor; “Çağatayca, kelimenin en geniş mânası ile, Moğol istilasından sonra Cengiz çocukları tarafından kurulan Çağatay, İlhanlı ve Altın-Ordu imparatorluklarının medenî merkezlerinde 13.-14. asırda inkişaf eden ve Timurlular devrinde bilhassa 15. asırda klâsik bir mahiyet alarak, zengin bir edebiyat yaratan edebî Orta Asya lehçesidir. Cengiz'in oğlu Çağatay'ın adına nisbetle verilmiş olan bu isim, eski ve yeni şark ve garp müellifleri ve filologları tarafından, birbirinden oldukça farklı mânâlarda kullanılmış, bununla ifade edilmek istenilen mefhumun hudutları çizilmeyerek, hemen daima müphem bırakılmıştır. Ali Şîr Nevâî ile onu takip eden orta Asya şairlerinin kullandıkları edebî Türk lehçesine ve bunun mahsûllerine Çağatay adını vermekte umumiyetle birleşiliyor.” (Köprülü,1945:270)

Köprülü Çağatay dil ve edebiyatını şu devirlere ayırarak ele alıyor:

1. İlk Çağatay devri (13.-14. yüzyıl)
2. Klasik devrin başlangıcı (15. yüzyılın ilk yarısı)
3. Klasik Çağatay devri (15. yüzyılın son yarısı)
4. Klasik devrin devamı (Babür ve Şeybanlılar devri) (16. yüzyıl)
5. Gerileme ve çökme devri (17.-19. yüzyıl)

Çağatayca üzerine araştırmaları ile tanınan J. Eckmann Çağatayca'yı şöyle tanımlıyor; “Çağatayca, İslâmi Orta-Asya Türkçesi (Doğu Orta Türkçesi) edebiyat dilinin inkişafının, üçüncü safhası, Timurular imparatorluğunda (1405-1502) Harezmi Türkçesi'nin devamı olarak teşekkül etti. Çeşitli yerli ağızları da içine alan bu dil Türkistan'da ve Avrupa Rusyasında 19. asrın sonuna kadar, Oğuzlar'ın dışındaki İslâm-Türklerin dili olarak yayılmıştır.” (Eckmann,2003:74)

J. Eckmann, Karahanlı ve Harezmi Türkçelerinin devamı olarak nitelediği Çağatay Türkçesini 15. yüzyıldan başlatır ve “Çağatayca” adlı yazısında üç döneme ayırır. (Eckmann,2003:78-79)

1. Erken (İlk Çağatayca) veya Nevai Öncesi Devir (15. yüzyılın ilk yarısı)
2. Klâsik Çağatayca Devri (15. yüzyılın ikinci ve 16. yüzyılın ilk yarısı)
3. Klâsik Sonrası Devir (16. yüzyılın ilk yarısından 19. yüzyılın sonuna kadar)

A.Caferoğlu Türk Dili Tarihi II'de Çağatay Türkçesinin kökenini Kutadgu Bilig'e kadar indirmektedir. Caferoğlu bu görüşünü şöyle ifade ediyor; “Kökünü, Yusuf Has Hacıp tarafından işlendikten sonra, Nevaî devrine kadar birkaç yüzyıl boyunca Orta-Asya'nın edebî ve kültür dilini teşkil etmiş olan müşterek Orta-Asya edebî Türkçesinden alan Çağatayca; 15.-16. yüzyıllarda Semerkant ve Herat'ta kemalini bularak, edebî Özbekçenin ilk temel taşı rolünü oynamıştır.” (Caferoğlu,1964:222)

A. İnan “Çağatay Yazı Dilinin Kuruluşu Tarihine Dair Düşünceler” adlı makalesinde Çağatay edebî dilinin, Hakaniye ve Harezmi Türkçesi tesiri altında Çağatay ulusundan meydana gelen etnik ve içtimaî şartlar dahilinde meydana geldiğini belirtmektedir. (İnan,1998:1-35)

Tüm bu görüşlerin ışığı altında Çağataycanın çok geniş bir zaman dilimini ve sahayı kapsadığını söyleyebiliriz. Çağatayca Karahanlı ve Harezmi Türkçelerinin devamı niteliğinde olduğunu, çeşitli dil özellikleri yönünden onlardan ayrıldığını söyleyebiliriz.

Çağatay edebiyatının çok sayıda temsilcisi olmuş ve bu dil ile yüzlerce eser verilmiştir. Başlıca temsilcileri arasında Sekkâkî, Lutfî, Atâî, Gedaî, Ahmedî, Nevâî, Hüseyin Baykara, Şeybânî, Babür, Ebu'l Gazi Bahadır Han, Harezmi ... ve bir çok ismi sayabiliriz. Bu isimler arasında, Çağatay edebiyatı içinde en önemli yer şüphesiz ki Ali Şir Nevaî'ye aittir. Çağatay edebiyatı ve Nevaî özdeşleşmiş durumdadır. Çağatay edebiyatının en güzel örnekleri Nevaî'nin dilinde hayat bulmuştur. Borovkov makalesinde; “Nevaî, dilde Uygur geleneğinden katî olarak ayrıldı ve Özbek yazı dilinin gelişmesinde yeni bir devre başladı.” diyerek onun Çağatay edebiyatı içindeki yerini belirtmektedir. (Borovkov,1954:87) Nevaî Çağatay

edebiyatı içinde, verdiği eserleri ve Türk dili için yatığı çalışmaları ile ayrı bir yere sahip olmuştur.

Çağatayca üzerine çalışmaların çok erken tarihlerde başladığını görüyoruz. Çok sayıda Türk ve yabancı türkolog Çağatayca üzerine çalışma yapmıştır. Çağataycanın dil yönünde incelemesiyle uğraşan ilk Avrupalı türkolog E. Marc Quatremere'dir. Bundan sonra çalışma yapan isimler arasında Zenker, Hermann, Vambery, Ilminskiy, Vel'jaminov-Zernov, Pavet de Courteille, Ignaz Kunos, Hartmann, J.Thury, Denison Ross, Besim Atalay, K.K. Judachin, Poppe, Brockelmann, K.H.Menges,Somoiloviç J.Eckmann, A.İnan, A.Caferoğlu, H.Eren, F.Köprülü ve daha birçok isim sayılabilir. Yapılan çalışmalar dil incelemeleri, sözlük çalışmaları, kısa gramer çalışmaları, çeviriler, makalelerdir.

Çingiz Nâme adlı eserin orijinal metni 1551 yılında Harezmi'de Ötemiş Hâci tarafından Çağatay Türkçesi ile yazılmıştır. Metin yirmi dört varaktan oluşmuş, Arap harfleri ile yazılmış harekesiz bir metindir.

Çingiz Nâme ilk olarak 1967 yılında Kazakistan'ın tanınmış dil bilimcisi V.P.Yudin tarafından bulunmuştur. Bağımsız Devletler Topluluğu içinde tek bir nüshası bulunmaktadır. O da Özbekistan'da 18.-19. yüzyıllara ait dinî bir eserin içindedir. Elimizdeki metin eksik bir metin olmasına rağmen yeni pek çok tarihi bilgiler elde edilmesi; Kazak tarihi, kronolojisi ve kültürü hakkında yeni bilgiler vermesi ve yazıldığı dönemin dil özelliklerini sunması açısından tarih alanı yanında ayrıca dil çalışmaları açısından da önemli bir yere sahiptir. Elimizdeki metin Toktamış-Han (H. 782-797, M. 1380-1395) hikâyesiyle sona ermektedir. Bu metnin Şeybân Han'ın (ölm. 965/1558) isteği üzerine XVI. yüzyılda yazıldığı belirtilmektedir.

Çingiz Nâme'nin yazarı, İlbars Han (918/1512-931/1525) devrinde de hayatta olan Ötemiş Hacı'dır. Onun ataları XVI. yüzyılın sekseninci yıllarında Sirderyâ Irmağı'nın aşağı boylarında yaşayan Yâdigâr-Han soyundandır. Bunu Ötemiş Hâci kendi ifadesi ile şöyle belirtmektedir: “ma'lûm bolğay kim bu fakîr-i hakîr Ötemiş Hâcî ibn-i Mevlânâ Muḥammed dostı ḥazret-i (18) Ḥakan-ı mağfur-ı maḥdûm Yâdkâr Ḥan ḥanzâdesining ḥâneẓât benzedâları ve (19) ḳadîm ḥizmetkârlarındın turur”

Ötemiş Hacı'nın, yukarıda adı geçen İlbars Han'ın sarayında, büyük bir ihtimalle, saray kâtibi olarak çalıştığı anlaşılmaktadır. Ötemiş Hacı, tarihini yazarken yaşlıların sözlü anlatımlarından yararlandığını, bunları akıl terazisinden geçirip uygun gördüklerini yazıya aktardığını, uygun görmediklerini ise yazmadığını şu sözler ile ifade ediyor: “mangâ dâ' iye ol (29) irdi kim bularnıḡ aḥvâlidin kemâ ḥaḳḳ bilsem bu cihetdin ötrü kim filân (30) kişi ḳarı sözni yaḡşı bilür tiseler elbette andın barıp taḥḳîḳ ve teftiş ḳılır (31) irdim ve 'aḳl terâzisiḡe muvâzine ḳılıp ma'ḳûln ḥaḫrımda kizlep nâ-ma'ḳûlnı (32) bertaraf ḳılır irdim”

Metnin yazıldığı dönemde Harezmi ve civarındaki merkezlerde kültürel durum genel hatları ile şöyleydi. Siyâsî ve medenî bakımlardan, Türklerin altın devri sayabileceğimiz 16. yüzyılda, Çağatay dil ve edebiyatı, Orta Asya'da hakim bir durum kazanmıştır. 16. asır, kültür hareketleri açısından, umûmiyetle sanıldığı

aksine olarak, Şeybanlılar hakimiyetindeki Mâverâünnehr ve Harezmi sahalarında, bilhassa Semerkand ve Buhara gibi merkezlerde, oldukça kuvvetli fikir ve sanat hareketlerine şahit oluyoruz. Herat'ın sair Horasan merkezlerinden kaçan bir takım sünnî âlimler, sanatkârlar, şairler, hattatlar, nakkaşlar, musiki üstadları ve zengin Çağatay beyzâdeleri, Mâverâünnehr'e gelip, yerleştiler ve Şeybanlılar sülalesine mensûp hanların ve beylerin sarayları etrafında eski faaliyetlerini devam ettirmeğe koyuldular. Şeybanlılar devrinde, Farsça'dan Çağatayca'ya çevrilen manzum ve bilhassa mensûr eserlerin çokluğu ve eskiden Farsça yazılan ilmî ve tarihî eserlerin de Çağatayca yazılmağa başladığı göze çarpıyor. (Köprülü, 1945:306-310)

Çingiz Nâme hakkında ilk bilgileri E.F. Kal, V.V. Barthold ve A.Z. Velidi Togan (A.Z. Validov)'ın yazdıklarından öğrenmekteyiz. Orta Asya Türk tarihi üzerine değerli eserler veren bu tarihçiler, Çingiz Nâme'nin bilimsel değerine işaret etmektedirler.

Çingiz Nâme'nin 1889 yılında hazırlanan ünlü E. Kalin kataloğunda yer aldığı bilinmektedir. 1902 yılında V. Barthold, Türkistan genel kütüphanesindeki el yazmalarını araştırdığı zaman bu eseri bulmuş ve 1904 yılında basılan "*Türkistan Seyahatinin Sonuçları*" adlı eserine Çingiz Nâme ile ilgili notları eklemiştir. 1915'te A. Z. V. Togan'ın "*Fergana Bölgesindeki Doğu Yazmaları*" adlı bir çalışması bulunmaktadır. Burada, 1913 yılında, Orenburg'da Çingiz Nâme'nin bir nüshasının bulunduğu kaydedilmektedir. (Gülensoy,2002:2)

Çalışmamıza konu olan orijinal metnin kopyasını Özbekistan Devlet Bilimler Akademisinde hazırlanmış bir çalışmanın içinden almış bulunmaktayız. (Yudin,V.P. (1992), Ötemiş Hadji Çingiz-Name, neşre haz.: G.Baranov, indeks M.H.Abuseitova, Alma-Ata) Bu yayım Rusça yazılmış olup, içerisinde Çingiz Nâme'nin tarihi, kültürel incelemesi, Rusça'ya çevirisi, detaylı tekst notları ve Yudin tarafından hazırlanan transkripsiyonu; ayrıca M.H.Abuseitova tarafından hazırlanan yorumlar ve bir dizi indeks bulunmaktadır. Bu kitabın hazırlanmasında Kazakistan Devlet Bilimler Akademisinde akademisyen olan R.B.Süleymanov ve J.G.Baranova da katkı sağlamışlardır.

Çingiz Nâme ismine, 1972 yılında Mustafa Kafalı tarafından hazırlanmış bir habilitasyon tezinde de rastlamaktayız. (Kafalı, M., (1972), Ak-Orda Hânedanı Devrinde Altın-Orda Hanlığı (1227-1360), Habilitasyon Tezi, İstanbul) M. Kafalı bu çalışmasında sık sık Ötemiş Hacı Tarihine baş vurmuş ve Cuci Ulusuna ait en önemli kaynaklardan birisi olarak değerlendirmiştir. M. Kafalı bu çalışmasından daha önce 1965 yılında Çingiz Nâme'nin tahlilini doktora tezi olarak sunmuştur. Bu çalışmalarında M.Kafalı, Ötemiş Hacı Tarihi olarak adlandırdığı kaynağı Z.V.Togan nüshası olarak belirtmiştir. M.Kafalı 1970-1971 yıllarında ayrı olarak yayınladığı "Cuci ulusu" ile ilgili beş makalesinde Ötemiş Hacı Tarihi'nden yararlanmış ve kaynak olarak göstermiştir. Kafalı "Cuci Ulusu ve Ak-Orda (Altın Orda), Gök-Orda Hanlıkları" adlı makalesinde Ötemiş Hacı ile ilgili şöyle bir dipnot düşmüştür: "Ötemiş Hacı, eserini 1551 yılında Hive şehrinde Türkçe olarak telif etmiştir. Eser Cuci Ulusunun ve Cuci Hanedanının şubeleri ile soy cedvelleri bakımından çok kıymetlidir. Eserin halihazırda bilinen iki yazması mevcuttur. Birincisi, Ord. Prof.

Dr. Zeki Velidi Togan'ın hususi kütüphanesinde. Diğerleri ise W.Barthold'un bulduğu Taşkent kütüphanesindeki eksik olan nüshadır." (Kafalı,1970:64) Bu bilgiden hareketle Çingiz Nâme'nin iki yazma nüshasının var olduğunu öğreniyoruz.

"Çingiz Nâme" ya da "Cengiznâme" Moğol istilasından sonra ortaya çıkmış, Orta Asya Türkleri arasında vücûda gelmiş, tarihî mahiyetteki halk destanlarının genel adıdır. Bu destan bütün Orta Asya Türkleri arasında yaygın olup "Cengiznâme" yada "Dâsitân-ı nesl-i Cengiz Han" adı altında muhtelif zaman ve mekânlarda zapt ve tespit olunmuş bir takım nüshaları da mevcut ve hatta bunlardan bazıları basılmıştır; ilk baskısı 1819'da Kazan'da İbrahim Hâlifin tarafından yapılmıştır. Ebu'l-Gazi Bahadır Han, Şecere-i Türki'yi yazarken on yedi Cengiznâme nüshasına müracaat ettiğini belirtmektedir. (Köprülü,2004:258) Cengiznâme'nin bizim çalışmamızdan farklı olarak altı farklı nüshasının varlığı bilinmektedir. Bu nüshalar: I. Halifin nüshası, II. Paris nüshası, III. Berlin nüshası, IV. British Museum nüshası, V. Âlimcân il-Bârûdî nüshası, VI. Pantosuf ve Simbirli Bahaâddîn nüshası. (İnan,1968:198-199) Bu nüshaların tamamı destan niteliği taşımaktadır. Bizim üzerinde çalıştığımız Çingiz Nâme daha çok tarihi bir nitelik taşıyor.

Çingiz Nâme üzerine son dönemde yapılan bir çalışma "Defter-i Çingiz Nâme" adı ile 2002 yılında Almanya'da yayımlanmıştır. (Ivanics, M.- Usmanov, M.A. (2002), Das Buch der Dschingis-Legende (Defter-i Çingiz-nâme), Published by Department of Altaic Studies, Szeged) Bu metin bizim üzerinde çalıştığımız metinden tamamen farklı bir metin olup farklı varyantları da bulunmaktadır. Bu çalışma transkripsiyon, sözlük ve tıpkıbasımdan meydana gelmekte olup transkripsiyonu üç varyantı ile karşılaştırmalı olarak yapılmıştır.

Çalışma metnimizin harekesiz oluşu, metnin okunuşu sırasında zorluklar yaşamamıza sebep olmuştur. Metni okurken ayrı yazılmış ekleri ayrı, birleşik yazılmış ekleri ise birleşik yazdık. İnce ünlülü kelimelerde damak ünsüzü olan g ve k seslerinin sedalı ya da sedasız oluşları anlaşılmadığı için Eski Türkçedeki şekillerine uygun olarak okunmuştur: beg (567), bigin (494), biliglig (288), çek- (359), emgeklig (727), imget- (723), işikde (423), ölügin (813). Genellikle Arapça ve Farsça kelimeleri Osmanlı ve Türkiye Türkçesindeki okunuşlarına uygun olarak yazdık. Metnin dil özellikleri, çalışmamızda ayrıntılı olarak incelenmiş olup, sonuç bölümünde genel özellikleri maddeler halinde yer almaktadır.

I. BÖLÜM SES BİLGİSİ

I. Transkripsiyon Alfabeti

ا	a, ā, e
آ	a, ā
ب	b, p
ت	t
ة	t
ث	s
ج	c, ç
ح	h
خ	h
د	d
ذ	z
ر	r
ز	z
س	s
ش	ş
ص	ş
ض	z
ط	t
ظ	z
ع	‘
غ	g
ف	f
ق	k
ك	g, k
ل	l
م	m
ن	n
نک	ñg
و	o, ö, u, ū, ü, v
ه	a, e, h
ی	i, î, ï, y
ء	’
وا	w

II. Ünlüler

A. Ünlülerin Sınıflandırılması

Çingiz Nâme’de sekiz sesli vardır. Bunlar: a, e, ı, i, o, ö, u, ü. Aşağıdaki tablo Çingiz Nâme’de geçen seslilerin sınıflandırılmasını göstermektedir.

	Kalın Sesliler		İnce Sesliler	
	Geniş	Dar	Geniş	Dar
Düz	a	ı	e	i
Yuvarlak	o	u	ö	ü

B. Ünlü Uyumu

Türkçede bir kelimeye dahil muhtelif sesler arasında bazı yönlerden uygunluk vardır; ayrıca o kelimeye katılan ekler de aynı uygunluğu kazanır. Bu durum Türkçe sözlerin ahengini teşkil eder. (Bilgegil,1982:303)

Bir kelime veya bir kelime ile ona bağlı eklerin, sesli harfleri bakımından incelik-kalınlık ve düzlük-yuvarlaklık bakımından olmak üzere iki yönden uygunluk vardır.

a. Kalınlık-İncelik Uyumu:

Kalınlık-incelik uyumu, Türkçe bir kelimedeki ünlülerin kalınlık ya da incelik bakımından benzeşmeleridir.

Büyük ünlü uyumu, Eski Türkçeden çağımıza kadar Türkçenin her döneminde görülen genel bir özelliğidir.

Metinde Türkçe kelimeler kalınlık-incelik bakımından tam bir uyum içerisindedirler. Ancak bazı Arapça ve Farsça kökenli kelimelere Türkçe ekler getirildiğinde uyumun bozulduğu görülmektedir:

baḥs-ke (473), cānip-ğa (772), dervāze-ğa (175), dīvāne-lıḳ (308),
dünyā-ge (194), dürüst-raḳı (381), ḡayet-ḡı (169), ḥikāyet-leriḡa (551)
ḥizmet-iḡa (85), ‘işret-ğa (765)

b. Düzlük-Yuvarlaklık Uyumu:

Düzlük-yuvarlaklık uyumu Türkçe bir kelimedeki ünlülerin düzlük-yuvarlaklık ve darlık-genişlik bakımlarından benzeşmeleridir. Düzlük-yuvarlaklık uyumunda, Türkçe bir kelimenin ilk hecesinde a, e, ı, i ünlülerinden biri bulunuyorsa bunu takip eden hecelerde de düz ünlüler bulunur; eğer Türkçe bir kelimenin ilk hecesinde yuvarlak ünlülerden biri bulunuyorsa onu takip eden hecelerde a, e, u, ü seslerinden biri bulunur.

Düzlük ve yuvarlaklık bakımından ses uyumu, bugünkü Türkiye Türkçesine has bir nitelikler. Türk dilinin her devre ve lehçesini kavrayamadığı için bundan küçük ses uyumu diye bahsedilir. (Bilgegil,1982:303)

a. Metine bazı sözlerde düzlük-yuvarlaklık uyumu henüz tam olarak teşekkül etmemiştir. Metindeki örnekler kesin bir hüküm vermekten sakınılacak kadar karışıktır. Bu bakımdan tesbit edilen mevcut farklı şekillerin toplu olarak sunulması uygun görülmüştür.

<u>uyanlar</u>	<u>sayısı</u>	<u>uymayanlar</u>	<u>sayısı</u>
altun	4	kımlı	1
artuğ	1	örkin	1
aşuğ	4	saru	1
aşuk-	1	semrü-	1
atđuđı	2	soviğ	3
ayđur	1	tamuğ	1
azuğ	2	tegrü	10
berü	3	tiyü	2
böri	1	tonlı	2
çağur	1	uykusuzluğ	1
ikindü	1	üçünçi	1
ilgerü	2	üzim	1
kağu	1	yağmur	4
đaranđđı	1	yalđuz	1
đarşu	2	yavuş-	1
kökli	1	yetüş-	4
köriş-	1	yüzli	1
köplik	1		

Her iki şekli mevcut olan örnekler de vardır:

<u>uymayanlar</u>	<u>sayısı</u>	<u>uyanlar</u>	<u>sayısı</u>
oğı-	1	oğu-	4
türlig	12	türlüg	1
yaluğ	1	yalığ	1
yarı	4	yarı	1
yukarı	1	yukarı	4
yurıt	1	yurut	1
yüri-	18	yürü-	11
yürit-	1	yürüt-	2

b. Eklerde ünlü uyumu :

Gerek yapım ekleri gerek çekim ekleri, çoğunlukla umûmî ahenge tabîdirler. Metinde bu ahenge tâbi olmayan ekler şunlardır :

1. Görülen geçmiş zaman eklerinden 3.teklik ve çokluk şahıslarla 1.çokluk şahıs ekleri sadece kalınlık-incelik uyumuna tâbi olup düzlük-yuvarlaklık uyumuna

tâbi değildirler. Metinde bazı yerlerde 1.teklik ve 2.çokluk şahıslarda da düzlük-yuvarlaklık uyumuna aykırılık söz konusudur.

buyur-dı (560)	kopar-dılar (167)	çıķ-dum (730)
köç-di (762)	al-duķ (604)	kördingiz (600)
bul-dılar (335)	ķaç-duķ (259)	kör-dim (27)
keltür-diler (197)	kel-dük (185)	ķıl-duķ (159)

2. Geniş zaman eki -ur, -ür olup düzlük-yuvarlaklık uyumuna tâbi değildir.

kel-ür men (740)	bir-ür (152)	ayt-ur (410)
al-ur (512)	bar-ur biz (637)	ķıl-ursiz (397)

3. Emir ekleri ğıl, -gil; -sun, -sün düzlük-yuvarlaklık uyumuna tâbi değildir.

kör-megil (276)	kesil-sün (429)	tur-ġıl (534)
yi-sün (510)	bil-sün (510)	kel-sünler (402)
sor-ġıl (277)	ķal-sun (559)	yıġıl-sunlar (866)

4. Metinde üç yerde geçen -çuķ küçültme eki düzlük-yuvarlaklık uyumuna tâbi değildir.

sarayçuķ (216,217,218)

5. İsimden isim yapma eki -lı, -li düzlük-yuvarlaklık uyumuna tâbi değildir.

ķumlu (237)	yüzli (311)
tonlı (586)	köklı (488)

6. Fiilden isim yapma eki -uķ, -ük düzlük-yuvarlaklık uyumuna tâbi değildir.

art-uķ (90)

7. Ettirgenlik eki olan -dur-, -dür-, -tur-, -tür- düzlük-yuvarlaklık uyumuna tâbi değildir.

baķ-dur- (155)	ķaķıř-dur- (162)	ķal-tur- (718)
bil-dür- (8)	ķız-dur- (478)	üleş-tür- (660)

8. İlgi hali -ning / -ning düzlük-yuvarlaklık uyumuna tâbi değildir.

boy-ning (582)	öy-ning (607)	oġul-ning (432)
ķol-ning (163)	söz-ning (53)	yol-ning (178)
ķoy-ning (225)	su-ning (760)	

Bünyesinde yuvarlak vokal bulunan sadece iki kelimedede ilgi hali -nung / -nung şeklinde: küznung (575) , tünnung (792)

9. İyelik eklerinden 3.teklik ve 1.çokluk şahıslar düzlük-yuvarlaklık uyumuna tâbi değildir.

ķol-ı (121)	oġul-ı (102)	küç-ümüz (396)
-------------	--------------	----------------

köl-i (488) uç-ı (241) söz-imiz (797)
köngül-i (118) kol-ımız (228)

10. Yükleme hali eki -nı, -ni düzlük-yuvarlaklık uyumuna tâbi değildir.
aşuğ-nı (229) aygur-nı (680) kol-nı (537)

11. Çıkma hali ekleri -dın, -din düzlük-yuvarlaklık uyumuna tâbi değildir.
özüm-din (355) yağmur-dın (304)

12. Soru eki -mu, -mü düzlük-yuvarlaklık uyumuna tâbi değildir.
bolğay mu (724) körding mü (601)
körding mü (800) yağar mu (300)
Metinde sadece iki yerde uyuma girmiştir.
tapmadı mı (500) imes mi (433)

13. Zarf-fiil eki -ı, -i, -u, -ü metinde bazı yerlerde düzlük-yuvarlaklık uyumuna tâbi değildir.

karşu (129) yaru (607) tegrü (25)

14. Zarf-fiil eklerinden -ğunça, -günçe eki de düzlük-yuvarlaklık uyumuna tâbi değildir.

at-ğunça (328) kel-günçe (14)
bar-gunça (613) teg-günçe (218)

15. İsim-fiil eki -ur, -ür düzlük-yuvarlaklık uyumuna tâbi değildir.

al-ur (243) bil-ür (784) kıl-ur (169)
atlan-ur-nı (829) iştil-ür (784) sal-ur (558)

16. Ettirgen fiiller yapan -ğur-, -gür-, -kur-, -kür- metinde bir yerde geçmektedir ve uyumuna tâbi değildir.
yetkür-(390)

17. Sıfat-fiil eki -ğuçu metinde bir yerde geçmektedir ve düzlük-yuvarlaklık uyumuna tâbi değildir.

at-ğuçu (596)

C. Ses Olayları

1. Ünlü Değişmesi

Bir dildeki kelimelerin hepsi uzun hayatları boyunca ses bakımından hep aynı şekilde kalmazlar. Bazı kelimelerde bir takım ses değişimleri olduğu göze çarpar. Ses değişimleri değişiklik ve gelişme şeklinde olmak üzere ikiye ayrılır. Ses değişikliği bir kelimedede bir sesin yerini umumiyetle kendisine yakın başka bir sese

bırakmasıdır. Ses gelişmesi ise bir kelimedede sesin yerini, gelişme yolu ile kendisinden türemiş başka bir sese terketmesidir. til > dil kelimesinde görülen ses olayı değişmeye örnektir. Fakat ‘d’ sesinin zaman içinde d, z, y gibi üç sese ayrılması gelişmeye örnek teşkil eder. (Ergin, 1993:75-76)

Çingiz Nâme’de karşımıza çıkan ünlü değişmelerini ve özelliklerini şöyle gösterebiliriz.

a. e / i Meselesi

Ses değişmeleri içinde en karışık mesele e / i meselesidir. Bu konu ile ilgili, “Türkçe Metinlerde e / i Meselesine Dâir” adlı makalesinde R.R.Arat şu açıklamaları yapmaktadır.

“Bugüne kadar bu meseleye temâs edenlerin bir çokları metinlerdeki imlâ husûsiyetleri ile ilgili bu gibi ünlülerin muhtemel inkişaf merhalelerini dikkate almadan, bunların bugünkü şivelerdeki bir kısmı üzerinden hareket etmişlerdir. bir tarafta i ve tarafta e bulunmasına bakarak, bu iki sesi kendinde toplayan bir kapalı e kabul ve bunun sonradan e ve i şeklinde inkişâfını tasavvur etmek teşebbüsünün doğruluğunu katileştirecek deliller, aradan bu kadar zaman geçmiş olmasına rağmen, bulunamamıştır. Bu fikri ileri sürenlerin e ve i’den başka, bugünkü şivelerde aynı ikiliği arzedan diğer ünlüler hakkında ne düşündüklerini bilmiyoruz.” (Arat,1987:339)

R.R.Arat makalesinde kapalı e sesinin bulunmadığını savunmakta ve farklı nüshaları bulunan eserlerdeki e-i değişimini o devirde ayrı şivelerde inkişaf etmekte olan ünlü değişmelerinin yazı diline alınmaya başlanmış olması ile izah etmektedir. Müellifin tek bir eser içinde farklı imlâlar kullanmasını, yazı dilinde oturmuş bir imlâ sistemi bulunmayışına bağlamaktadır.

Metinde e/i meselesi şu durumdadır:

İncelenen metin harekesiz yazılmış bir metin olmasından dolayı sesli harfleri yazılmamış kelimelerde okuma güçlüğü ile karşılaşmıştır. Metni okurken metindeki aslî şekle bağlı kalınmış, okuma güçlüğü çekilen ünsüz harfi bulunmayan kelimelerde daha çok asıllarına bağlı kalınmıştır.

Aslında e olup metinde i yazılan sözler şunlardır:

bir- < ber-	(152)	ilçi < elçi	(189)
il < el	(183)	işik < eşik	(423)
imdi < emdi	(101)	kiç < keç	(325)
imget- < emget-	(723)	örkin < örgen	(809)
mining̃ < bening̃	(72)	mini < beni	(243)
mindin < bendin	(356)	minim < benim	(616)
sining̃ < sening̃	(74)	sini < seni	(618)
sindin < sendin	(294)	ir- < er-	(420)
tir < ter	(493)	yi- < ye-	(510)

Metinde bir kısım örnek bazı yerlerde ۷ (ye) ile bazı yerlerde ۸ (elif) ile yazılmıştır. Bu sözlerin yazılış şekilleri ve nisbetleri şöyledir:

<u>ı ile yazılanlar</u>	<u>sayısı</u>	<u>ı ile yazılanlar</u>	<u>sayısı</u>
irke	1	erke	1
işit-	6	eşit-	4
it-	2	et-	2
ilt-	3	elet-	1
ni	3	ne	11

Metinde “ne“ sözünün üç farklı yazımı bulunmaktadır. Bunların üç tanesi ı (ye) ile yazılmış, on üç tanesi ı (elif) ile yazılmış, otuz üç tanesi de ı (güzel he) ile yazılmıştır. Biz bunların tamamını “ne“ şeklinde okuduk.

Yazılış bakımından birlik teşkil eden bazı sözler, bünyelerinde eski e sesini muhafaza etmiş bulunmaktadır.

em- (194)	emgek (727)	erk (825)	kengeş- (415)
etek (496)	et (486)	kengeş (121)	kerek (393)

Aynı durum eskiden i ile yazılan sözlerde de görülmektedir.

bilge (195)	di- (444)	iç- (737)	iç (37)
içki (539)	iki (83)	ikinci (93)	ikindü (517)
in- (721)	il (183)	it- (372)	ti- (53)

b. ü > e Değişmesi

Bu ses olayı metinde sadece iki kelimedede görülmektedir.

bölük > bölek (65)

töpü > tepe (245)

2. Ünlü Düşmesi

Ünlü düşmesi olayı şu durumlarda ortaya çıkmaktadır :

a. Ünlü ile biten her hangi bir sözle, ünlü ile başlayan diğer bir söz birleşerek yeni bir kelime teşkil ediyorlarsa, o zaman ya ilk sözün sonundaki ünlü, yahut da ikinci kelimenin başındaki ünlü düşmektedir.

andağ < ança + oğ (33), andağoğ < anı + teğ + oğ (610), neçük < niçe + ök (253)

niçün < ne + içün (470), nit- < ne + it- (863), tokşan < tokşuz on (344)

şundağ < şunı + teg (807), seksen < sekiz on (353), mundağ < munı + teg (616)

birle < bir + ile (23)

b. Birleşik zamanların teşekkülünde kullanılan i- fiilinin başındaki ünlü, metinde çok az örnekte çekim esnasında düşmüştür.

ayturdı < aytur-idi (842)

tüşersen < tüşer-isen (208)

c. Birinci hecesi açık, ikinci hecesi kapalı olan kimi iki heceli kelimelere ünlü ile başlayan bir çekim ya da yapım eki eklenince, kelimelerin ikinci hecesinin ünlüsü düşer, böylece vurgusuz orta hece kalmış olur.

ağzın < ağız-ın (492)

alnığa < alın-ığa (793)

ağzını < ağız-ını (487)

boğzınğa < boğaz-ınğa (608)

alnında < alın-ında (739)

boynunğa < boyun-unğa (425)

yügrüş- < yügür-üş- (165)

3. Düzleşme

Düzleşme olayı metinde çok az rastlanan bir hadisedir. Örnekler şunlardır:

beşik > beyik (238)

bölük > bölek (65)

soğuk > sovık (586)

üzüm > üzim (510)

4. Yuvarlaklaşma

Metinde yuvarlaklaşma olayı ekler içindeki ünlülerde yaygındır. Kelime köklerinde çok nadir rastlanmaktadır.

a. Kelime köklerinde:

ağır > ayđur 680

b. Ekler içindeki ünlülerde:

1. Geniş zaman eki -ur, -ür:

kel-ür men (740)

al-ur (512)

bar-ur biz (30)

körin-ür men (116)

ber-ür (151)

kııl-ur siz (397)

2. Emir eki : -sun, -sün; -sunlar, -sünler:

bir-sün (510)

yi-sün (510)

kel-sünler (402)

kal-sun (559)

kesil-sün (429)

yığıl-sunlar (866)

3. Ettirgenlik eki -dur, -dür, -tur, -tür:

ağlan-dur- (607)

bil-dür- (8)

kel-tür- (601)

bağ-tur- (196)

çağış-dur- (162)

kez-dür- (428)

4. Ettirgenlik eki -kür :

yet-kür- (390)

5. Zarf-fiil eki : -ğunça, -günçe

at-ğunça (328)

kııl-ğunça (424)

kel-günçe (144)

teg-günçe (218)

6. Sıfat-fiil eki: -ur, -ür

al-ur (243)

bar-ur (789)

kııl-ur (286)

ağlan-ur-nı (830)

bil-ür (784)

sal-ur (558)

7. Sıfat-fiil eki: -ğucu

at-ğucu (596)

8. Küçültme eki: -çuk

saray-çuk (216)

9. Soru eki: mu, mü

degil mü (802) kördiñgiz mü (601) kördiñg mü (800) yağar mu (300)

Metinde sadece iki yerde mı, mi şekli ile bulunmaktadır.

10. Ekleşmiş bildirme: -dur, -dür

oğlan-dur (396)

oğlanları-dur (96)

tirik-dür (739)

III. Ü n s ü z l e r

1. b > v değışmesi

Metinde çok az sayıda kelime, kelime ortasında ve sonunda b > v değışmesi görölmektedir.

eb > ev (613) sebin- > sevinç (372)

Eski Türkçedeki kelime başındaki b sesi, Cengiznâme’de genellikle muhafaza edilmektedir: bar “var” (170), bar- “var-“ (637), barlık “varlık” (7) bir- “ver-“ (152)

Metinde *su* kelimesinde kelime sonundaki ‘b’ sesi tamamen düşmüştür.

sub > su (239)

2. b > m değışmesi

Bünyesinde -n , -ñg gibi diş veya geniz sesi bulunan bazı kelimelerin başındaki b sesi m’ye dönüşür.

Metnimizdeki örnekler şunlardır:

ben > men (23)

bintür- > mindür- (679)

bin- > min- (586)

biñg > miñg (215)

bu > muniñg (34)

Metinde ‘bu’ zamirinin hem *bu* hem de *mu* şekli mevcuttur. Metinde ekli şekilleri ile beraber *mu* 26 örnekte, *bu* 250 örnekte mevcuttur.

3. d > y değışmesi

Türkçenin tarihi gelişmesinde ve şivelerin ayrılmasında çok önemli bir yeri olan bu değışiklik Eski Türkçenin sonlarında olmuş, d’ler önce peltek z (zel) ‘ye , sonra y ve z’ ye çevrilmişlerdir: adağ-ayağ-azağ misallerinde olduğu gibi. Batı Türkçesi y tarafındadır. (Ergin,1993:90)

Metinde d > y değışmesi gerçekleşmiş durumdadır.

adağ > ayağ (565)

ıdı > eye (401)

kiçik > keyik (66)

ağgır > ayğur (680)

eğerle- > eyerle- (327)

ğod- >ğoy- (739)

ağır- > ayır- (443)

kiç- > kiy- (483)

ğodı > koyu (463)

ağrıl- > ayırıl- (546)

yağağ > yayağ (725)

uğhu > uyku (168)

beğük > beyik (238)

4. ğ > v değişmesi

Bu hadise metinde Şu örneklerde görölmektedir.

koğ- > kov- (747) soğuk > sovık (586) yaęuŐ- > yavuş- (771)

5. k > ħ değişmesi

Bu ses değişmesine metinde Şu örnekler vardır.

oķŐa- > oħŐa- (379) oķŐat- > oħŐat- (394) yaķŐı > yaħŐı (282)
yaķŐılık > yaħŐılık (337) yaķŐıraķ > yaħŐıraķ (802)

6. t > d değişmesi

Metinde çok az sayıda kelimedede görölen bir hadisedir. Bütün asli t-ler durumlarını muhafaza etmektedirler. Metinde üç örneğe rastlanmaktadır:

teğül > değil (802) ti- > di- (444) tön- > dön- (844)

7. p > f değişmesi

Metinde birkaç örnekte rastlanan bir hadisedir.

tepe (245) > tefe (240) Metinde kelimenin her iki Şekli de mevcuttur.

Yabancı kökenli iki kelimedede de bu değişmeye rastlıyoruz:

periŐān > feriŐān (276) piyāde > fiyāde (212)

8. z > s değişmesi

Eski Türkçede emir 3.tekil Şahıs ekleri -zun, -zün; emir 3. çoğul Şahıs ekleri -zunlar, -zünler ekleridir. (Gabain, 2003:79) Metnimizde bu eklerin başında bulunan z'ler s'ye dönüşmüŐtür.

bol-sun (117) yi-sün (510) kılma-sunlar (658)
oltur-sun (279) kesül-sün (429) yığıl-sunlar (866)
tart-sun (281) keltür-sünler (135) yürü-sünler (785)

9. Ünsüz Uyumu

Metinde kelime köklerinde ünsüz uyumu tamdır. Sadece bir kelimedede bu kurala aykırılık görölmektedir.

baŐęa (343)

Eklerde ünsüz benzeşmesi tam değildir. Uyuma girmeyen bazı ekler mevcuttur. Bu ekler Şunlardır:

1. Metinde iki yerde geçen fiilden isim yapma eki -ęuči uyum dıŐında kalmaktadır.
at-ęuči (529; 596)

2. İsim hal eklerinden verme hali eki -ęa,-ge kalın sıradan kelimelerde uyum dışında kalmaktadır.

aĤ-ęa (782) ħālāyık-ęa (304) vilāyet-ęa (199)
cānip-ęa (772) sarayçuķ-ęa (217)

3. İsim hal eklerinden bulunma hali eki -da, -de olup sert şekilleri mevcut değildir.

baş-da (829)	işik-de (423)	yaş-da (188)
ğafillik-da (685)	töşek-de (359)	

4. İsim hal eklerinden çıkma hali eki -dın, -din olup ünsüz uyumuna tâbi değildir.

ağ-dın (66)	cihet-din (117)	ıraq-dın (275)
baş-dın (701)	cins-din (136)	

5. Yön eki metinde iki yerde uyuma tâbi değildir.

taş-ğaru (643)	taş-ğarığı (591)
----------------	------------------

6. Ettirgenlik eki -dur- , -dür- , -tur- , -tür- bazı örneklerde ünsüz uyumuna tâbi olurken bazı örneklerde uyuma tâbi değildir.

<u>uyuma tabi olmayanlar</u>	<u>uyuma tabi olanlar</u>
bağ-dur- (155)	bağ-tur- (196)
köp-dür- (862)	-
uruş-dur- (162)	-

7. Görülen geçmiş zaman eki genellikle uyuma tâbi değildir, sadece 3.teklik ve 3. çokluk şahıslarda bazen uyuma girmiştir.

ayt-dım (419)	at-dı (328)	aç-dılar (492)
ğayt-dım (302)	bağ-dı (322)	ğay-duk (604)

8. Gelecek zaman eki -ğay, -gey uyuma tâbi değildir.

iç-gey (568)	tap-ğay men (207)
ğay-ğay sizler (244)	yet-gey siz (723)

9. Emir eki -ğıl, -gil uyuma tâbi değildir.

ayt-ğıl (414)	kit-gil (843)
---------------	---------------

10. tur- fiilinden ekleşmiş -dur bildirme eki ünsüz uyumuna tâbi değildir.

köp dur (730)	tirik-dur (739)
---------------	-----------------

11. Zarf-fiil eki -ğunça, -ğünçe uyuma tâbi değildir. Metinde sadece üç yerde -ğunça şekliyle uyuma girmiştir.

at-ğunça (328)	bas-ğunçağ (318)
----------------	------------------

12. Sıfat-fiil eki -ğan, -gen uyuma tabi değildir. Sadece iki örnekte uyuma girmiştir.

aç-ğan (96)	eşit-gen (50)
ğap-ğan (96)	ğay-ğan (779)
Uyuma tâbi olanlar: ayt-ğan (491)	yap-ğan (6)

10. Ünsüz Düşmesi

a. ğ ve g meselesi

1. Birden fazla heceli kelimelerin sonundaki ğ ve g sesleri durumlarını muhafaza etmektedirler.

açığ (660)	tuzlağ (318)	yayağ (725)
katığ (775)	uluğ (80)	yaylağ (759)
ölüğ (813)	uruğ (363)	yırağ (725)
tamuğ (869)	yarağ (133)	
tirig (739)	yaşağ (866)	

Metinde bir örnekte kelime sonundaki -g sesinin düştüğünü görüyoruz.
bitig > biti (631)
bitiglig (27) kelimesinde bu ses korunmaktadır.

2. Bazı kelimelerin bünyesinde bulunan ğ ve g seslerinin düştüğünü görüyoruz.

kergek > kerek (393) kılğak > kulağ (53) kırğag > kırağ (256)

3. Eklerdeki durum:

a. -lığ, -lig ekinde:

İsimden isim yapan -lığ, -lig ekinin sonundaki -g ve g sesleri metinde on beş kelimedede korunurken on dört kelimedede düşmüştür.

atlı (828)	otlağlı (820)	yaşılı (488)	bosağalı (86)	tonlı (586)
azlı (795)	kökli (488)	yosağlı (78)	çağlı (173)	omağlı (183)
bağlı (441)	şumlu (237)	yüzli (311)	sulağlı (820)	

b. -ğaru, -gerü ekinde:

yok-ğaru > yuk-arı (265)

c. -ğar- , -ger- / -ğur- , -gür- ettirgenlik eklerinde:

çık- (738)	göç- (148)	kop- (165)	tüş- (800)
ğaytar- (399)	ğaytar- (349)	köç- (148)	

Metinde bir örnekte bu ek korunmaktadır : yetkür- 390

d. -ğay, -gey ekinde:

Gelecek zaman eki olan -ğay, -gey şekline ait örneklerden bir tanesinde ğ- sesi düşmüştür.

ğalturay (718)

b. -r düşmesi

Metinde -r düşmesi sadece sınırlı sayıda ir- filinde görülmektedir. ir- ve i- fiillerinin kullanım nispetleri şöyledir.

<u>aslı şekil</u>	<u>sayısı</u>	<u>r- sesi düşmüş şekli</u>	<u>sayısı</u>
ir-	106	i-	10

11. Kelime başındaki y meselesi

Bu mesele biraz karışık gözükmektedir. Bu konuda Hacıeminoğlu “Bazı Türk şivelerinde bir kısım Türkçe sözlerin ilk sesini teşkil eden y-, diğer Türk şivelerinde mevcut değildir. Mesela Karayimcede umūmiyetle y-‘li şekiller, cenub şivesinde ise y-‘siz şekiller hakimdir. Bunlardan hangisinin, yani y-‘li şeklin mi, yoksa y-‘siz şeklin mi aslî olduğunu kesin sûrette tesbit etmek, birçok sözler için mümkün olmakla beraber, bir çokları için de mümkün değildir.” (Hacıeminoğlu,2000:28-29) derken; Banguoğlu Türk Grameri adlı kitabında “Vokal ile başlayan bazı kelimeler önlerinde bir yarım vokal türetirler. Bunun bir örneği ı sesinden önce bir y öntüremesidir. Bu hâdise Doğu Türkçesinde daha eski ve daha yaygın görünür. Dilimizde de eski ve yeni örnekleri vardır. Bunlardan bazıları daha Eski Türkçede y önsesi ile görünürler. Fakat biz vokalle başlayan şekillerinin eskiden kalma (archisma) olduğunu sanıyoruz.” (Banguoğlu,1959:118-119) fikrini savunmaktadır. Talat Tekin ise “Türk Dillerinde Önsese y- Türemesi” adlı makalesinde Şunları belirtmektedir: “Önsese y- türemesi, yani ünlü ile başlayan sözcüklerin başında yarı-ünlü y- sesinin belirmesi Türk dillerinde örneklerine çok rastlanan seslik bir olgudur. Türeme y- sesi daha çok düz dar ı ve i ünlüleri önünde türer, bununla beraber öbür ünlülerin önünde de görülür. Türk dillerinde hemen her dönemde önsese bir y- türemesi olduğu, bunun da Ligeti’nin vaktiyle çok doğru olarak belirtmiş olduğu gibi, ünlü uzunluğundan kaynaklandığı açıkça görülmektedir.” T.Tekin makalesinde y- türemesini uzun ünlülerin etkisine bağlamaktadır. Türk dillerinde en eski y- türemesinin ilk Türkçe (Pre-Turkic) döneminde, yani Ana Bulgarca dönemi ile Ana Türkçe dönemlerinden de önceki dönemde meydana gelmiş olduğunu ileri sürmektedir. (Tekin,2003:308-326)

Bu açıklamalardan da anlaşılacağı gibi bu tür kelimelerin aslî şekilleri konusunda kesin bir yargı söz konusu değildir. Bununla birlikte önsese y- türemesinin Türkçenin her döneminde rastlanan bir durum olduğunu ve bu türemenin ilk Türkçe döneminden itibaren gerçekleşmeye başladığını söyleyebiliriz.

Metnimizde bazı kelimelerin hem y’li şeklini hem de y’siz şeklini görüyoruz. Metnimizdeki kelimeleri şu şekilde gösterebiliriz:

<u>y’li şekli</u>	<u>sayısı</u>	<u>y’siz şekli</u>	<u>sayısı</u>
yesir (133)	1	esir (252)	1
yırağ,yırağ (256)	4	ırağ (275)	1
yırla- (861)	4	—	—
yılkı (747)	4	—	—
yip (273)	6	—	—
—	—	it- (372)	2

12. Sedalılaşıma

Sedalılaşıma olayı umumiyetle iki ünlü arasında kalan bir sedasız ünsüzün sedalı şekline dönüşmesidir. Metinde bu ses olayına bir kelimedede rastlanmaktadır. Bu kelimenin metinde hem sedalı hem de sedasız şekli mevcuttur.

yırak (256) > yırağ (725)

13. Sedasızlaşma

a. Birden fazla heceli kelimelerin sonundaki ve kelime ortasındaki -ğ'lara ait bazı örneklerde sedasızlaşma olayı görülmektedir. Bazı kelimelerde her iki şekli de mevcuttur.

kırgağ > kırağ (241) Bu kelimenin metinde sedalı şekli de mevcuttur: kırağ (256)

sıçgan > sıçkan (291)

tutgun > tutkun (182)

yarlıg > yarlık (370) Bu kelimenin metinde sedalı şekli de mevcuttur: yarlıg (81)

b. Olumsuz geniş zaman eki -maz, -mez'e ait örneklerden metinde otuz bir tanesinde ekin son sesi olan z sedasızlaşarak s olmuştur.

bol-mas (659)

çal-mas (322)

kel-mes (739)

çık-mas (239)

bil-mes (795)

yet-mes (396)

14. Yer değiştirme (metatez)

Bir gramer birliğinde yan yana gelen iki sesin bazen yer değiştirdiği görülür. Metnimizde bu olaya iki örnek mevcuttur. "alın" kelimesinin her iki şekli de metinde kullanılmıştır.

alın > anıl (844)

temren > tirmen (650)

"alın" kelimesi metinde ek almış şekli (anlığa) ile geçmektedir ve aynı zamanda hece düşmesine uğramıştır. Hece düşmesi sonucu yan yana kalan 'ln' sesleri yer değiştirmiştir.

II. B Ö L Ü M

K E L İ M E L E R İ N Y A P I M I

Türkçede kelimeler, isim ya da fiil kök ve gövdelerine bir veya birden fazla yapım ekinin getirilmesi ile yapılır. Kelime yapımı kök ve gövdenin özellikleri bakımından şu gruplarda ele alınabilir.

I. İSİMLERİN YAPIMI

A. İSİMDEN İSİM YAPAN EKLER:

1. -ak / -ek: Küçültme bildirir.
başak (744), kıraç (241)

2. -an, -en: Bu ek işlek olmayan bir ektir. Eklendiği köklerin umumî olan mânâlarını tahsis ederek, muayeneleştirerek daha belirli ve hususî gövdeler yapar. (Ergin,1993:165) Metnimizde bu eke bir kelimedede rastlanmaktadır.
oğlan (313)

3. -çı / -çi: Meslek isim ve sıfatları yaparak bu mesleklerle ilgili şahısları bildirir.
aytgançı (639), ilç (189), karamçılık (530), ündeçi (598)

Bu eke ait bir örnekte -çı eki fiilden isim yapma eki olan -ğu ekinden sonra gelmektedir: atğu (529, 596)

Metinde iki özel isimde de bu eke raslıyoruz: Bazarçı (665), Sayçı (595)

4. -çuk / -çük: Küçültme eki. Metinde bir kelimedede rastlıyoruz.
sarayçuk (216)

5. -daş / -deş / -taş: Eşlik ve birlik bildirir.
kardaş (527)

6. -ev: Metinde bir kelimedede rastladığımız bir ektir. Sayılara getirilen isimden isim yapma eki -ar, -er görevinde kullanılmış bir ektir.
birev birev (79)

7. -ğa, -ge: Bu da işlek olmayan bir ektir. Metinde üç kelimedede görülmektedir.
başğa (343), birge (612), özge (195)

8. -ğı / -kı / -ki: Aitlik ifade eden sıfatlar yapar.
burunkı (75), gâyetği (169) , tağlağı (603), taşğarığı (591)

Bu ek metinde daha çok bulunma halinden sonra gelmektedir. boynundaki (123), başındaki (253), atındaki (323), maaldaki (532), sultandaki (692), tepedeki (257), iikindeki (550), kündeki (612)

9. -l: şlek olmayan bir ektir. Benzerlik ifade eder. kızıl (495), yaşıll (488)

10. -lak / -lek: (İsimden fiil yapan -la- / -le- +  / k) Yer bildirir. avlak (810), kışlak (577), tuzlak (318), yaylak (759)

11. -lı / -li: Bulunma, aitlik ve münasebet ifade eden sıfatlar yapar. -lı, -lig ekindeki - ve -g nin düşmesiyle meydana gelmiştir. atlı (828), azlı (795), balı (441), otlalı (820), omalı (183), umlu (237), sulalı (820), tonlu (586), yaşıllı (488), yüzli (311), kkli (488)

12. -lı / -lig / -lu / -lg: Bulunma, aitlik ve münasebet ifade eden sıfatlar yapar. Bu ek metinde ok kullanılmış bir ektir. atlı (344), başı (489), bitiglig (27), erklig (825), kclg (376), analı (845), yirlic (426)

13. -lı / -lik / -lu / -lk: Vasıf ifade eden mücerret isimler yapar, iş, meslek ismi, yapar, bir Őeyin bol bulunduu yer ismi yapar, bir Őeyin uygunluunu anlatmak iin isimler, zaman uzunluu ifade eden isimler yapar. Metnimizde ok sayıda kullanılmış bir ektir. atalı (376), barlı (7), nkerlik (435), mihmndrlı (836), tirlik (717), yaşılı (337)

14. -ni: Asıl sayı isimlerinden sıra, derece ifade eden sayı isimleri yapmaktadır. ikinci (93), ni (833), trtini (575)

15. -rak / -rek: Genellikle sıfatların sonuna gelerek, üstünlük ifade eden yeni sıfatlar yapar. azrak (27), burunrak (403), drstrak (381), abırak (316), köprek (172), sonrak (716), ulurak (61), yaşırak (802)

16. -sız / -siz: Olumsuz sıfat yapar. biligsiz (286), resiz (323), ılısız (189), yaasız (189)

B. FİİLDEN İSİM YAPAN EKLER

1. -a / -e: Bu ek aslında zarf-fiil ekidir. Fakat bazı örneklerde isim yapma eki gibi kullanılarak , yeni bir mefhum ifade eden sözler teşkil etmiştir. basa (49), dize (105), kie (791), öte (99), yara (726)

yan- ‘geri dön-‘ > yan-a (154)

2. -ağ / -ek:

bölek (65), uzak (576), Sığnağ (199)

3. -ar : Aslında bir sıfat-fiil ekidir. Fiilden geçici ya da kalıcı isimler yapar.
sağar (842)

4. -ç : Yaptığı isimler yapmanı veya yapılanı veya hareket halini gösterir.
sevinç (372)

5. -ğ / -g / -iğ / -ig / -uğ / -üg: (-ğ / -g’nin sedasızlaşmış şekilleriyle de kullanılır.) Sıfatlar, iş veya hareket bildiren mücerret isimler yapar.
açığ (660), bilig (228), bitig (27), kıatığ (775), otlağ (820), ölüğ (813) , tirig (739),
töşek (359), yaylağ (759)

6. -ğa / -ge / -ka : Müşahhas isimler yapar.
bilge (195), kıonalğa (106)

7. -ı / -i / -u / -ü: Bugün de çok kullanılmakta olan bu ek, üç ayrı menşeden gelmektedir. 1. Eski Türkçedeki fiilden isim yapma eki olan -ğ, -g ekinin batı Türkçesinde düşmesi neticesinde -ı, -i- yardımcı seslerin ek yerine geçmesi ile, 2. Zarf- fiil ekinin kalıplaşması ile, 3. Fiilden isim yapma eki olan-ğu, -gü’nün başındaki ğ- ve g- nin düşmesi ile meydana gelmiştir. (Ergin,1993:182)

Metnimizde fiilden isim yapma eki olan -ğ,-g ekinin korunduğunu görüyoruz. Sadece bir örnekte kelime sonundaki -g sesinin düştüğü görülmektedir.
bitig > biti (631)

Diğer örneklerimiz ise zarf-fiil ekinin kalıplaşması ile meydana gelmiştir.

kar-ış-u > karşı (129)

teg-ür-ü > tegrü (25)

tağ-ı > tağı (55)

yağış-ı > yağışı (282)

yar-ı > yarı, yaru (607)

utur-u > utru (236)

öt-ür-ü > ötrü (222)

8. -ış, -iş, -uş, -üş: Hareket isimleri yapar.

alka- +-ş > alkış (120), yarış (860), turuş (147), uruş (161), körnüş (289)

9. -k / -k / -uk / -ük: Bir hareketin yerini veya sonucunu bildiren isimler, bazen de alet isimleri yapar.

artuk (90), bozuk (687), bürük (567), soviğ (586), Sürük (97)

10. -kı / -ki / -ku / -kü: Türkçede eskiden beri işlek olarak kullanılan eklerden biridir. Umumiyetle yapma ifade eden fiillerden isim yapar ve bu isimler daha çok yapılanı, bazan yapmanı, bazan yapma işini bildirir. (Ergin,1993:179)

içki (539), uyku (168) (uyı- + -kı > uyku)

11. -ğan, -gen, -қан, -ken: Eski ve Orta Türkçe ile bugünkü Doğu ve Kıpçak lehçelerinde işlek olan bu isim-fiil ekindeki kalıplaşma sonucu oldukça fazla örnek mevcuttur. -ğan, -gen ekinin kaynaşması ile oluşmuş kelimeler içinde türlü somut ve soyut isimlerden başka bitki, hayvan ve kuş adlarına da rastlanmaktadır. (Korkmaz,2000:48) Metnimizde bu yolla oluşmuş isimler şunlardır: aytğançı (639), Қаңған (779), süren (804), yalğan (663), қаз-ған > қазан (163), sıçқан (291)

12. -ğın / -ğun / -gün / -қун / -күн : Meslek ve faaliyet bildirir. tutқun (182), қovғın (747)

13. -l : Az kullanılan bir ektir. soyurғal (141), yasal (246), ılғal (131)

14. -ma, -me : İş isimleri yapar. atma (149), tegme (610)

15. -maқ, -mek : Fiil köklerine gelip, hareket ismi yapan masdar ekidir. İşlek kullanılan bir ektir. bolmaқ (428), қılmaқ (46), қopsamaқ (568), eşitmek (52), keltürmekke (374), sözlemekni (281)

-mek, -maқ eki ile çeşitli yapılar teşkil edilir:

a. -maқ, -mek bol- “niyet etmek, karar vermek, belirlemek” anlamında kullanılır. Metinde bu şekle ait iki örnek mevcuttur:

olar қол тепретip sizlerni қır-maқ boldılar (417)

ittifāқ қıldılar ki çev tigeç қол тепret-mek boldılar (420)

b. Bu isim fiil, mânâsında bir değişiklik olmaksızın -lıқ, -lik ekini alabilir. Metinde bu şekle ait bir örnek mevcuttur:

tā bu қақға tegrū atma bile yalunğ қılıч yalı bol-maқlıғı ol cihetdin қalıp turur (149)

c. Bu isim fiil -de bulunma hâli eki ile bereber kullanıldığında bir işin henüz yapılmakta ya da gerçekleşmekte olduğunu bildirir. Metinde bu şekle ait bir örnek mevcuttur:

bu leşker henüz kel-mekde biz keldük (192)

16. -m / -ım / -im / -um / -üm : Mücerret bir iş veya hareketi, bir hareketin sonucunu bildirir; bazen ölçü ifade eder. bışım (602), ölüm (364), yarım (684)

17. -mıш, -miш : Metinde iki özel isimde bu örneğe rastlıyoruz. Ötemiш (18), Tohtamıш (699)

18. -mur : Metinde bir yerde bulunmaktadır. Fiilen müşahhas isim yapar.
yağmur (292)

19. -n / -ın / -in / -un / -ün : Mücerret ve müşahhas isimler yapar.
koşun (148), örkin (809), örkün (784)

20. -t: Mücerret ve müşahhas isimler yapar.
yigit (271)

21. -vıl : Moğolcadan gelen bir ektir.
karavıl (127)

22. -z : Birkaç kelimedede görülmüştür.
boğaz (608), köz (464), söz (77)

II. FİİLLERİN YAPIMI

A. İSİMDEN FİİL YAPAN EKLER

1. -a- / -e-: Geçişli ve geçişsiz fiiller yapar.
oyna- (614), yaşa- (352), uza-t- (295)

2. -da- / -de-: Geçişli fiiller yapar.
ünde- (103)

3. -ı- / -i- / -u- / -ü-: Geçişli ve geçişsiz fiiller yapar.
karı- (533), taşı- (561), biti- (52)

4. -k- / -k- / -ık- / -ik- / -uğ- / -ük-: Geçişsiz fiiller yapar.
yoluğ- (66)

5. -la- / -le-: İsmın belirttiğı ile ilgili bir hareketi ifade etmek için her türlü isme getirilebilir. İsimden fiil yapma eklerinin en işlek olanıdır.
bağışla- (366), başla- (197), bağla- (588), cılavla- (615), çırıla- (598), eyerle- (327), karala- (255), kışla- (582), kizle- (32), kovalala- (661), semizle- (776), sözle- (280), söyle- (469), tağla- (533)

-la-, -le- eki ile yapılan bazı fiiller bu şekilleri ile kullanılmayıp veya kullanıştan düşüp sonlarına bir fiilden fiil yapma eki olarak o şekilleri ile kullanılışt sahasında görünürler. Böyle fiillerde -la-, -le- ile fiilden fiil yapma eki birleşerek tek bir ek haline gelmiş hissini verirler. (Ergin,1993:170-171) Metinde -la-, -le- eki -n- fiilden fiil yapma eki birleşerek böyle bir yapı arz ediyor.
atlan- (521), yarağlan- (641)

6. -l-: Geçişsiz fiiller yapar.
tiril- (664)

7. -şa- / -şe-:
oğşa- (379)

B. FİİLDEN FİİL YAPAN EKLER

1. -ar- / -er-: Ettirgen fiiller yapar.
çıkar- (789), kaytar- (399), kopar- (164)

2. -dur- / -dür- / -tur- / -tür-: Ettirgen fiiller yapar. Metindeki en işlek fiilden fiil yapma ekidir.
ağlandır- (607), bağıdur- (155), bildür- (8), çakışdur- (162), çapdur- (773), kaltır- (726), kalturn- (718), keltür- (601), kezdür- (428), kıldur- (143), kızdur- (478), köpdür- (862), mindür- (679), öltür- (346), östür- (114), sundur- (860), uruşdur- (162), üleştür- (657)

3. -ğur- / -gür- / -ğur- / -kür-: Ettirgen fiiller yapar.
yetkür-(390)

4. -l- / -ıl- / -il- / -ul- / -ül-: Pasif veya meçhul fiiller yapar. Metinde geçen işlek eklerden biridir.
ayrıl- (546), ayıl- (105), basıl- (850), bitil- (51), bozul- (250), bükül- (718), ilğal- (317), işitil- (784), kesil- (429), koyul- (458), örül- (490), süzül- (453), tüzül- (107), yetil- (509), yeyil- (108), yığıl- (810), yıkıl- (796)

5. -ma, -me: Fonksiyonu menfi fiil yapmaktır. İşlek bir ektir.
almaymen (839), bilmedim (298), kalmadı (267), körmedi (329), oğşamağay (154)

6. -n- / -ın- / -in- / -un- / -ün-: Dönüşlü veya meçhul fiiller yapar.
atan- (839), aylan- (701), kılın- (274), körün- (116), tepren- (732), tolğan-(797)

7. -sa- / -se-: İstek ifade eder. İşlek olmayan bir ektir. -sa,-se isimden fiil yapma ekinin tesiri ile ortaya çıkmıştır. (Ergin,1993:204)
kopsa- (585), körse-t- (314)

8. -ş- / -ış- / -iş- / -uş- / -üş-: Birden çok fail tarafından ortaklaşa veya karşılıklı yapılan hareket veya ortaklaşma ifadeli fiiller yapar.
kılış- (474), köriş- (859), öçeş- (656), sözleş- (472), talaş- (345), tolğaş- (796), uruş- (747), yetiş- (85), yetüş- (137), yüğrüş- (165)

9. -t-: Geçişli fiilleri ettirgen, geçişsiz fiilleri de geçişli duruma getirir. Ünsüzle biten fiil köklerine -i, -i, -u, -ü yardımcı seslerini alarak bağlanır-r ünsüzünden sonra doğrudan doğruya geldiği de görülür.

aķıt- (119), berkit- (487), boşat- (632) , ırlat- (643), eyert- (862), körset- (314), oĥşat- (394) , sürt- (493), tepret- (417), uzat- (295), ündet- (103), yürüt- (102), yürüt- (860)

10. -ır- / -ir- / -ur- / -ür-: Ettirgen fiiller yapar.

ķaçır- (349), köçür- (148), tüşür- (835)

11. -y-: İşlek olmayan bir fiilden fiil yapma ekidir. Bu ek Eski Türkçede -d- idi. Daha sonraki devirlerde bu ek -đ ve -y olarak inkişaf etmiştir. (Ergin,1993:204) Bu ek, önceleri pekiştirme görevinde idi, daha sonra kökteki mana aşınmasını gidermek için kullanılmıştır. S.Çağatay, -d ile genişlemiş fiilleri “pekiştirilen fiiller” arasında göstermiştir. (Çağatay,1966:57) Metnimizde -đ > -y değişmesi tamamlanmış durumdadır.

ķoy- (59), kiy- (483)

III. İKİLEMELER

Tekrarlar aynı cinsten iki kelimenin arka arkaya getirilmesi ile meydana gelen kelime gruplarıdır. Tekrarı meydana getiren iki kelimenin tekrara iştiraki tamamiyle birbirine eşittir. Fonksiyonları da, şekilleri de, vurguları da birbirinden farksızdır. Türkçede hemen hemen her çeşit kelimedden tekrar yapılabilir. Fakat tekrara en elverişli kelime çeşitleri isimler, sıfatlar, zarflar ve gerundiumlardır. Tekrarların başlıca şu üç fonksiyonu vardır: 1. kuvvetlendirme, 2. çokluk, 3. devamlılık. Bir tekrar o tekrarı meydana getiren kelimenin ya mânâsını kuvvetlendirmek için, ya bir çeşit çokluğunu ifade için, veya devamlılığını belirtmek için yapılır. (Ergin,1993:355-356)

Bir birinin aynı, bir birine yakın veya bir birine zıt mânâlara sahip kelimeleri yan yana kullanmak suretiyle yeni bir mefhum ifade etmeye ikizleme diyoruz. İkizlemeler cümle içinde umûmiyetle pekiştirme sıfatı ve zarf olarak kullanılırlar. (Hacıeminoğlu,2000:46)

Metinde bulunan ikilemeler şunlardır.

1. Aynı mânâyı taşıyan kelimelerin bir arada kullanılması:

Bunlar bir kelimenin arka arkaya iki defa tekrarlanması ile yapılan ikilemelerdir.

birev birev “birer birer” (79); kıl kıl “bölük bölük, kısım kısım” (246)

Bazı örneklerde araya iki sözü bağlayan bir ek ya da kelime girmektedir.

ol yan bu yan “o yana bu yana” (359); künden künke “günden güne” (533);

yirli yiride “yerli yerinde” (644);

Yabancı kökenli kelimelerle:

gürüh gürüh “bölük bölük” (245,407); dem be dem “zaman zaman” (326)

2. Zıt mânâlı kelimelerin bir arada kullanılması:

Bunlar birbirinin zıddı olan iki kelimenin meydana getirdiği ikilemelerdir.
az köp “az çok” (780); öngi songı “başı sonu” (247)
yir kök “yer gök” (164, 258); uluğ kiçik “büyük küçük” (50)

3. Yakın mânâlı sözlerin bir arada kullanılması:

Bunlar aynı mânâyaya gelen veya çok yakın mânâlı iki ayrı kelimenin meydana getirdiği ikilemelerdir.

arâmi qarârı (508); aş ta‘ am (108); atlı tonlu (828); âb aş (146);
il kün (95,147) iş küç (142); kökli yaşıllı (488); oğul kızların (768);
oynay küle (614); ucu kırağı (241); yir yurıt (151)

4. Her hangi iki kelimenin bir arada kullanılması:

şahçe şahçe (237); hesâbı ve kitâbı (134);

5. Sayı adlarının bir arada kullanılması:

bir hafta-on kün (168); bir-iki hikâyet (274); iki-üç kün (686)

IV. BİRLEŞİK SÖZLER

Birleşik kelime her hangi bir kelime grubunun kelimelerinin tek bir kelime halinde birleşmesiyle ortaya çıkan unsurdur. Birleşik kelime birleşmiş bir birleşik isim olabileceği gibi, birleşmiş bir isim tamlaması, sıfat tamlaması, ünvan grubu vs. gibi kelime grupları da olabilir. (Ergin,1993:364)

Her hangi iki kelime, yeni bir mefhum ifade edecek şekilde birleşerek bir birlik meydana getirmişse, bu yeni bütüne birleşik söz denilmektedir. Bu iki şekilde olmaktadır. (Hacıeminoğlu,2000:47)

1. Birleşik sözü teşkil eden unsurlar asıl şekillerini kaybetmemişlerdir. Bunlarda unsurun birincisi umumîyetle sıfattır. Fakat birleşik söz bir sıfat tamlaması olarak kullanılmayıp, tek bir mefhumu ifade etmektedir.

bu kün “bu gün” (515) kıra kişi “sıradan kişi” (435,826)
bir kün “bir gün” (455,604) bir az “biraz” (599)
biri birsi “birbirisi” (474,479) niteg “nasıl, nice” (558)
uşal “işte o” (302) uş bu “işte bu” (740)
uşandağ “işte o zaman” (740)

2. Birleşik sözü teşkil eden unsurlar asıl şekillerini kaybederek, bir biri içinde erimişlerdir.

andağ < ança + oğ (45) “öyle”
andağoğ < anı + teğ + oğ (610) “öyle, öylece, tam o şekilde”
mundağ < munı + teg (616) “böyle, bu şekilde”
neçük < niçe + ök (253) “niçin, nasıl”

niçün	< ne + içün	(470)	“niçin, neden”
nit-	< ne + it-	(863)	“ne yapmak, ne etmek”
şundağ	< şunu + teg	(807)	“hemen, o anda”
yalğuz	< yalınğ + öz	(362)	“yalnız”

V. BİRLEŞİK FİİLLER

Türkoloji çalışmalarında birleşik fiil konusu en çok tartışılan konulardan biridir. Bu konuda araştırmacılar farklı fikirler öne sürmüşler, farklı gruplandırmalar yapmışlardır. A.B. Ercilasun Kutadgu Bilig Grameri adlı kitabında bu fikirleri tek tek ele almış ve kendisi birleşik fiilleri, kendisini meydana getiren unsurların çeşidine göre iki kısma ayırmıştır. (Ercilasun,19847:51) Biz de çalışmamızda bu ayrımı esas alacağız:

1. İki tarafı fiil olan birleşik fiiller (fiil + fiil)
2. Bir tarafı isim bir tarafı fiil olan birleşik fiiller (isim + fiil)

1. İki Tarafı Fiil Olan Birleşik Fiiller

İki ayrı fiil bir zarf-fiil eki vasıtası ile birleşerek yeni bir mefhum ifade ediyorsa, teşekkül etmiş olan bu söze birleşik fiil diyoruz.

Birleşik fiillerde mânâ değişikliğine uğrayan unsur birinci kelime, değişikliği temin eden de ikinci kelimedir. Çekim esnasında da birinci kelime olduğu gibi kalır, ikinci kelime çekim ekleri alır. (Hacıeminoğlu,2000:173)

Çingiz Nâme’de fille birleşik fiil kuran yardımcı fiiller: bil-, al-, bar-, başla-, bir-, kel-, kir-, kör-, kit-, tur-, çal-’dır. Bunlardan bil- ve al- fiilleri, fiillerin iktidari şeklini meydana getirirler; bar-, başla-, bir-, kel-, kir-, kör-, kit- fiilleri çabukluk, kolaylık, ânilik ifade ederler; tur-ve çal- ise süreklilik ifade ederler.

Bu fiiller ifade ettikleri mânâlara göre şöyle sıralanabilir:

1. İktidari Fiil

a. bil- fiili ile yapılanlar:

al-a bil-	niçe iller kıbab uruş saldılar ala <i>bilmediler</i> (160-161)
tur-a bil-	ol cihetdin tura <i>bilmey</i> kaçduğ (259)
yüri-y bil-	kâfirler arasında yüriy <i>bilmey</i> Sığnağ şehringa kelip irdiler (198-199)
kör-e bil-	ol iki leşkerning uçını tağı kırağını köre <i>bilmes</i> irdük (255-256)

b. al- ile yapılanlar:

bas-a al-	fi-l-ğâl basa <i>alğaç</i> başın kesdiler (642-643)
bas-a al-	Urus pâdişâh basa <i>almay</i> pâdişâhını tutdılar (132)
bol-a al-	ğalâ ħalâyıkları ħavğa ve sedâ cihetdin mitin âvâzın ma’lûm kılip ħaberdâr bola <i>almadılar</i> (173-174)

- çek-e al- bu çaķğa tegrü sining̃ irkelikni ve maḥâllerining̃ çeke *almağay* men (74)
- ķıl-a al- bukün aḥşam birle bir iş ķıla alsak̃ alduķ ķıla *almasak̃* taᅅgla barça ölümge bargu turur (604-605)
- ķıl-a al- ne cihetin ķabül ķıla *almağanların* bile almaymen (110-111)
- oḥsat-a al- bu çaķlı at atanıp turğanda munuᅅ yağısını bozup kitmekni özümge oḥsata *almay* men (839-840)
- yetüş-e al- ḥān ķatıᅅ ılgadı yıraķdaķı illerning̃ çeriki ḥāᅅga yetüşe *almadı* (775-776)

2.Çabukluk, kolaylık, ānilik ifade edenler

a. bar- ile yapılanlar:

- çıkara-a bar- ḥemīn ki tüşgeç köli kökli yaşıllı bolup yalını tennürning̃ aᅅzındın çıkara *bardı* (488-489)
- yüri-y bar- at yaraᅅın alıp örkinleriniñ songınça yüriy *bardılar* (809-810)

b. başla- ile yapılanlar:

- çaķuşdur-a başla- iki ķollarıᅅa alıp birbirineᅅe çaķışdura *başladılar* (162-163)
- çek-e başla bu illerdin daᅅvīlik yigitler barıp aᅅga nöker bolup medet bire *başladılar* (752-753)
- çek-e başla- muķābilesinde yasal çeke *başladılar* (246-247)
- em-e başla- anıᅅ sütini eme başladı (197)
- ķopsa-y başla- andın song̃ yana sāzendeler ķopsay başladılar (590-591)
- ķıl-a başla- bu begler yana bidillik ķıla *başladılar* (241-242)
- Urus Ḥān hem bu illerge bisyār cefā ķıla *başladılar* (753-754)
- ur-a başla- baķır kazanlarını ve ᅅabaķlarını ve çanaķlarını ura *başladılar* (163)

c. bir- ile yapılanlar:

- bol-a bir- bizke baş bola *birseler* (827)
- ķoy-a bir- bir emlek ayᅅurnı atnı yekip pes salıᅅᅅa ķoyabirdiler (679-680)

d. kel- ile yapılanlar:

- ayt-a kel- ḥānning̃ ölgenin ayta *keldi* (624)
- bol-a kel andın song̃ ne vaķtᅅa tegrü ne tertip birle kimler ḥān bola *keldiler* (25)
- öz ol Özbekke Canıbegke ihtiyār bola *kelgen* ķişi turur sin (653-654)
- uzat-a kel- ḥāzret şeyᅅ Buᅅāradın ᅅara Kölge tegrü uzata *keldi* (211)

e. kir- ile yapılanlar:

- bar-ıp kir- taᅅglası köçüp Maskev vilāyetıᅅa barıp *kirdiler* (141-142)

f. kör- ile yapılanlar:

- yetkür-e kör- bir ḥile birle özümüzni aᅅga yetküre *körelı* (389-390)

g. kit- ile yapılanlar:
kes-e kit- yol ol sularınñ başların kese *kiter* (237)

3. Süreklilik ifade edenler

a. tur- ile yapılanlar:

al-a tur- sindin sebep hân bizke gâzab kılıp malımıznı ala *turur* (755-756)
ayt-a tur- Şayın yosaqlı söz ayta *turur* (111-112)
bol-a tur- ne cihetdin bî-ṭâkat bola *turur* (360)
bu yol neçük bî-ṭâkat bola *turur* siz (361)
kel- tur- yir-kök üstümüzge yıkılıp kele *turgan* teg boldı (258)
kıl-a tur- ol za' ife şeyṭân yolığa kirip mununğ teg hareketler kıla *turur* (672-673)
minim günâhım ne turur mundağ kıla *turursiz* (616-617)
kır-a tur- Toktağı Hânğa oğlu cihetdin qarındaşların kıra *turur* (349)
kopsa-y tur- kopsay *turgan* sâzendeleri yırlay turğan yıravlar barçası pes boldı (589)
kör-e tur- men emgeklig ekeniñni köre *turur* men (728)
körün-e tur- ilgerü ümidlik yahşsı kişi körüne *turur* sin (840)
öltür-e tur- hâlâ bularnı öltüre *turgıl* (534)
tart-a tur- ayakımdın tarta *tururlar* (294) (301; 306)

b. kal- ile yapılanlar:

oltur-a kal- barçası süst bolup oltura *kaldılar* (427)

2. Bir Tarafı İsim Bir Tarafı Fiil Olan Birleşik Fiiller

Bu tür birleşik fiillerde isim unsuru umumiyetle tek kelimededen ibarettir. Fakat birden fazla kelimededen meydana geldiği de sık görülür. İsim unsuru normal isim olabileceği gibi sıfat, zarf ve sıfat-fiil de olabilir. Hem Türkçe asıllı kelimeler, hem de alınma kelimeler birinci unsuru teşkil edebilir. İsim genellikle yalnız haldedir, bazen iyelik ve hal ekleri aldığı da görülür. (Ercilasun,1984:51-52)

Türkçede birçok fiiller bir isimle beraber kullanılarak, o ismi fiil haline getirebilir. Böylece yeni bir mefhum ifade eden bir birleşik söz teşekkül etmiş olur. Bu şekilde teşekkül etmiş birleşik sözler dilimizde sayılamayacak kadar çoktur. (Hacıeminoğlu,2000:176)

Biz burada, kendi husûsî mânâsından daha çok birleşik fiillerin teşkilinde kullanılıp, isimleri fiil haline getiren ve Türkçenin her devresinde hemen daima bu vazifede bulunan fiil köklerini ele alacağız. metnimizde en işlek kullanılan yardımcı fiiller bol- ve kıl- fiilleridir.

İncelen metinde birleşik fiiller oldukça çok sayıdadır. Biz burada birleşik fiillerin oluşumuna yarayan fiil köklerini belirterek bunlarla ilgili başlıca hususiyetleri sunacağız. Daha geniş bilgi için çalışmamızın dizin-sözlük ve metin bölümlerine bakınız.

1. bol-

Bu fiil isimlerden sonra gelerek geçişsiz fiiller yapmaktadır. İncelenen metinde çok kullanılan bir fiildir. Türkçe isimlerle, isim-fiillerle ve yabancı asıllı sözlerle kullanılış nisbeti şöyledir.

<i>Türkçe sözlerle</i>	<i>Sıfat-fiillerle</i>	<i>Yabancı sözlerle</i>	<i>Toplam</i>
65	8	156	229

1. Türkçe sözlerle kullanılışı:

sizler evke kirgeç katındaķı kişiler boluñ (638-639)
yana aħşam ki boldı (167)

2. İsim fiillerle kullanılışı:

Toħtamıř oğlanğa kaçd kılur boldı (701-702)
icâzet tilep kiter boldı (832)

3. Yabancı sözlerle kullanılışı:

bu bedbaħt anğa ‘ aşık boldı (508)
Hızr Hân Sarây içinde taħtında hân boldı (647)

2. it-

Metinde beş yerde kullanılmış bir fiildir. Bir yerde yumuşamaya uğrayarak *id-* şeklinde kullanılmıştır. Yine iki yerde *et-* şeklinde yazılmıştır.

1. Türkçe sözlerle kullanılışı:

soñığa kayta keñgeř itip aħlanurnı berħaraf kıldı (30)
her ne itse anıñ sözündin çıkmaz irdi (528)
soyurğallar etdi (140)

2. Yabancı sözlerle kullanılışı:

hiźmetler ide (18)
özi oķ inşâf etdi (332)

3. kıl-

Bu fiil, isimlerle birlikte kullanılarak geçişli fiiller yapmaktadır. İncelenen metinde çok kullanılan bir fiildir.

Türkçe isimlerle, isim-fiillerle ve yabancı asıllı sözlerle kullanılış nisbeti şöyledir.

<i>Türkçe sözlerle</i>	<i>Sıfat-fiillerle</i>	<i>Yabancı sözlerle</i>	<i>Toplam</i>
47	-	171	218

1. Türkçe sözlerle kullanılışı:

ol pâdişâh ma‘ bûd kim ‘ âlemni ve âdemni yoķdın bar kıldı (2-3)
birev birev iş kılalı (79-80)
kałğanın yesir kıldılar (133)

2. Yabancı sözlerle kullanılışı :

ma’kûlın ħaħrımda kizlep nâ-ma‘kûlnı berħaraf kılur irdim (32-33)
âħir ħükm kıldılar (47)
men hem sözümni ‘ arz kılayın (80-81)

VI. YARDIMCI FİLLER

Yardımcı fiiller, tek başına kullanılmayıp ya bir isimle, ya da başka bir çekimli fiil ile birlikte kullanılan fiillerdir.

Bunlar isimlerle kullanıldıkları zaman, ismin fiil gibi muamele görmesini temin ederler. Böylece bildirici denilen isim cümleleri teşekkül etmiş olur.

Çekimli fiillerle birlikte kullanılan yardımcı fiiller ise ir- ve i- fiilleridir. Bunlar doğrudan doğruya birleşik zamanların teşkiline yararlar. (Hacıeminoğlu,2000:177)

Metinde kullanılan yardımcı fiiller aşağıda gösterilmiştir. Daha geniş bilgi için “Fiillerin İki Kipli Çekimi” ve “Bildirmeler” bölümlerine bakılmalıdır.

1. ir-

Bu yardımcı fiil metinde çok kullanılmıştır. ir- fiilinin görevleri şu şekildedir:

- Bütün birleşik zamanların teşkilinde,
- Bildirmelerin teşkilinde.

Bildirmelerin teşkilinde kullanılan ir- fiilinin Türkçe ve yabancı asıllı sözlerle kullanılış nisbeti şöyledir:

<i>Türkçe sözlerle</i>	<i>Yabancı asıllı sözlerle</i>	<i>Toplam</i>
71	35	106

1. Türkçe sözlerle kullanılışı:

bu h̄anınñ atalığı irdi (528)
bularnıñ bir azrağınñ atları bitiklik irdi (27)
Yocı H̄an barça oğullarındın uluğrağ irdi (61-62)

2. Yabancı sözlerle kullanılışı:

yana birsi alp atğuçu bahadır irdi (596)
anasındın toğandın berü müsülmān irdi (194)
bir koynıñ aşuķı hem hazır irdi (225)

2. i-

Bu yardımcı fiil metinde çok az kullanılmıştır. Metinde on bir yerde geçmektedir. Hepsinde de Türkçe sözler ile kullanılmıştır.

mininñ sindin yaşğa uluğ ikenim (72-73)
beli h̄anım yaşğa uluğ ikenim (113)
çendān māl ve yarağ cibe cevşen tüşüp idi (133)
ol aytur ikendur (183)
men öz rāyım öz fikrim bilen yürigen kişi imes irdim (226)
sizler ata oğlı imes mi irdinğiz (433)
h̄ānga körünüş kıılır kişi men imesmen (722)
men emgeklig ikeninñni köre turur men (728)
bu kelgen kişi ne kişi bolğay iken bu il meclisde bu t̄arīka müteḥayyir boldılar (592-593)

men emgeklig ikeniñni köre turur men (728)

Celâleddin Hân oğlan ikeninde bir bölek bir bölek oğlanları başlap atası birle Urus Hân uruşaturğanda (816-817)

3. tur-

Bu fiil metinde çok kullanılmıştır. Metinde geçen örneklerden dokuz tanesinde tur- fiili eklemiştir ve -dur , -dür şeklindedir. (Kullanılış şekilleri için bk. Bildirmeler)

Bildirmelerin teşkilinde kullanılan tur- fiilinin Türkçe ve yabancı asıllı sözlerle kullanılış nisbeti şöyledir:

<i>Türkçe sözlerle</i>	<i>Yabancı asıllı sözlerle</i>	<i>Toplam</i>
63	28	91

1. Türkçe sözlerle kullanılışı:

erklük kişi hân öz atam ağam turur (825)

ol maħalde ki ‘Arap oğlan ħazret-i Yâdkâr Hânning üçünçi ağası turur (832-833)

ķılıç çapđan yurt açđan Ar Şeybânning oğlanlarıdur (96)

2. Yabancı sözlerle kullanılışı:

bu aning ‘alîmeti turur (460)

sen bizning içimizde hân bolup bizke baş bolsanđ anı öltürüp andın açığımıznı almağ āsân turur (628-629)

III. B Ö L Ü M

KELİME GRUPLARI VE ÇEKİM

A. İSİM

1. İSİM ÇEKİMİ

a. Çokluk

Yalın çokluk -lar , -ler ekiyle biter: alkışlar (120), atlar (835), koylar (835), kulağlar (164), oğlanlar (564), yıllar (186)

b. İyelik Çekimi

İyelik çekimi, sahip olunan nesne veya vasıf isminin sonuna eklenen, sahibin şahsını ve sayısını gösteren iyelik ekleriyle ifade edilir. Çokluk eki, iyelik ekinin önünde bulunur.

İyelik ekleri:

Teklik	1. -m, -ım /-im / -um / -üm 2. -nğ, -inğ / -inğ / -unğ / -ünğ 3. -sı / -si , -ı / -i
Çokluk	1. -mız / -miz , -ımız / -imiz / -umuz / -ümüz 2. -nğız / -nğiz , -inğız / -inğiz / -unğız / -ünğiz 3. -ları / -leri

Örnekler:

Tek.	1. ağam (78), başım (734), inim (333), köngülüm (334), minim (616) 2. ĥizmetinğ (721), ilinğ 277, oğulinğ (532), özünğ (858), yağanğ (757) 3. anası (101), ayağı (563), begi (652), çeriki (775), eti (492), kişisi (703)
Çok.	1. atamız (90), babamız (80), elimiz (757), işimiz (389), kişimiz (837) 2. birinğiz (434), iĥtiyarinğiz (278), ininğiz (367), kolunğizğa (396) 3. ataları (441), begleri (107), işleri (158), nökerleri (144), uluğları (147)

c. Haller

Bir ismin cümledeki diğer kelimelerle münāsebetini ifade etmek için o isme hal ekleri getirilir. Hal ekleri, çokluk ve iyelik eklerinden sonra gelirler.

Hal eklerini şu başlıklar altında ele alacağız: yalın hal, ilgi hali, yükleme hali, verme hali, bulunma hali, ıkma hali, eşitlik hali, vasıta hali ve yön gösterme hali.

1. Yalın Hal

Yalın hal eksizdir. Bu yalın şekil, sık sık diğer haller için de kullanıldığından, bazen belirsizlik hali diye de adlandırılır.

evige tüşüp āb aş birgendin sonğ (5a,146); begim tağı anğa ağığ kılıp (18b,660); ĥālā ağa bolup (23a,836); ol aĥřam suysun řonalđanı ĥesāb sardı (4a,106-4a,107); ötününğni özke kılmağaymen tip anđ içdi (20b,737); ol baba aydı (14a,483); bal özi řorđatıđa şoyulur irdi (13a,452)

2. İlgi Hali

İlgi hali -nıñ / -niñ , yuvarlak bir vokalden sonra da bazen -nunğ / -nünğ ekini taşır: ن -

anıñ (155), babanıñ (485), boynıñ (582), eyenğizniñ (426), ilniñ (688), kalkanıñ (227), nökerlerniñ (853), öyniñ (607)

Bünyesinde yuvarlak vokal bulunan sadece iki kelimedede ilgi hali -nunğ / -nünğ şeklindedir: küznünğ (575), tünnünğ (792)

3. Yükleme Hali

Yükleme hali eki -nı, -ni; üçüncü şahıs iyelik ekinden sonra -n veya -nı, -ni' dir. -nı, -ni eki üçüncü şahıs iyelik ekinden sonra -n'ye göre daha fazla tercih edilmiştir:

aşuqnı (229), ayğurnı (680), başnı (428), bıçaqnı (608), bizni (95), etni (486), kengeşni (531), sizni (368)

Üçüncü şahıs iyelik ekinden sonra -n şekli ile : ن -
ağızın (492), işin (142), kılıçın (825), kızların (768), köçlerin (792), özin (177), songın (773)

Üçüncü şahıs iyelik ekinden sonra -nı, -ni şekli ile : نى -
ağızını (487), aşuqını (227), barlıqını (7), bilgelerini (195), eteklerini (496), saçını (651)

Metinde yükleme hâli birinci ve ikinci tekil şahıs zamirlerinden sonra -ı, -i olmaktadır : ى -
mini (243), sini (618)

Metinde yine dört kelimedede yükleme hâli eki -ı, -i şeklinde kullanılmıştır. Bu kelimelerde yükleme hâlinin bu şekilde kullanılması yazımdan kaynaklanan bir hata olabilir. Bunun yanı sıra bu kelimelerde dikkati çeken bir nokta da, kelimelerden biri hariç, hepsinin -n sesi ile bitmesidir. Yine aynı şekilde *ben* ve *sen* zamirleri de -n sesi ile bitmektedir. Yazım esnasında -n sesinin iki defa üst üste yazılmak istenmemesinden dolayı da bu şekilde yazılmış olabileceği kanaatindeyiz.
il-i (97), tirmen-i (650), hân-ı (85), yalın-ı (489)

4. Verme Hali

Vokallerden sonra -ğa, -ge; sedalı konsonantlardan sonra -ğa, -ge; sedasız konsonantlardan sonra umumiyetle -ğa, ge , bazen de -ke kullanılmıştır. Verme hali eki kalın sıradaki kelimelerde -ğa'dır. İnce sıradaki kelimelerde -ge, -ke, bazen de -ğa'dır: غ - , كا -

ağasığa (78), atğa (782), barçağa (305), begge (148), etke (484), öyge (146), sözge (303)

Metinde dört kelimedede -a, -e şekli ile bulunmaktadır. Bu durum yazımdan kaynaklanan bir hata olabilir : ا - , ل -
ferzend-e (205), mun-a (426), sevinç-e (372), şāyed-e (170)

Verme hali 3. tekil şahıs iyelik ekinden sonra -n- yardımcı sesi ile birleşerek ince sıradan kelimelerde -n̄ge şeklinde karşımıza çıkar. (Çağatay,1954:15-30) birbirin̄ge (162), bitin̄ge (631), için̄ge (131), işikin̄ge (404), leşkerin̄ge (236), ömrin̄ge (354), özin̄ge (860), sözün̄ge (309)

5. Bulunma Hali

Bulunma hali ekleri -da, -de'dir. Sedasız konsonantlardan sonra sert şekilleri kullanılmamıştır. Üçüncü şahıs iyelik ekinden sonra umûmiyetle yardımcı ses ile -nda, -nde şeklinde kullanılmıştır: ندا, -نده, -دا, -ده
alnında (739), aylarda (170), boyda (643), elinde (223), ışıkde (423), töşekde (359), yaşda (188)

6. Çıkma Hali

Çıkma hali ekleri -dın, -din'dir. Sedasız konsonantlardan sonra sert şekilleri kullanılmamıştır. Üçüncü şahıs iyelik ekinden sonra umûmiyetle yardımcı ses ile -ndın, -ndin şeklinde kullanılmıştır: -ندین, -دین
açığıdın (531), anadın (83), begimdın (671), cinsdın (136), ilimizdın (398), ışıkdın (641), küçükdın (50), özüm dın (355), yağmurdın (304)

7. Eşitlik Hali

Türk lehçelerinde isimlere eklenerek birbirinden ayrı vazifeleri ile türlü edatların (gibi, kadar, göre, ile, tarafından, bakımından, üzere, sonra, vb.) yerini tutan +ça eki, mevsuk ilk metinlerde başlıca eşitlik (mukayese) ilişkisi kurmaktadır. Eklendiği kelimelerin nitelik farkından yahut mukayese ve benzetmenin tarzından ileri gelen bazı özellikler, ekte görev kaymaları doğurmuş; ya da birtakım başka etkiler ekin yeni görevler kazanmasına sebep olmuştur. Hal eki olan +ça'da birbirine yakın birkaç görev tespit edebiliyoruz : eşitlik görevi, mukayese (nispet) görevi, sınırlama görevi. (Korkmaz, 1995:14-15)

Metinde eşitlik ekleri -ça, -çe'dir. Üçüncü şahıs iyelik ekinden sonra -nça, -nçe şeklinde kullanılır : -نچا, -چا, -چا
deryâsiça (38), destürça (571), egerçe (271), közünçe (276), özgeçe (613), sonğınça (809)

Bazen +ça ekindeki hâl gösterme görevi yavaş yavaş kaybolmaya başlamış ve ekin yanındaki kelime ile yapıcı kaynaşmasından, eski anlamından biraz farklı yeni kavramlar teşekkül etmiştir. Bu teşekküllerdeki +ça'da belirli bir görev ile kelime yapısına katılmış işlek yapı eki vasfı söz konusu olamaz. Ancak ekteki hâl gösterme görevinin aşınmaya uğrayıp kalıplaşması ile meydana gelmiş münferit kelimeler söz konusudur. (Korkmaz, 1995:32)

artınça (414), barça (150), muñadın (332), niçe (130)

8. Vasıta Hali

İsimlerin sonuna gelerek o ismi daha çok zarf durumuna getiren vasıta hali eki metinde iki şekilde karşımıza çıkmaktadır:

a. -(i)n : ن - , ين -

Kelimeler arasında vasıta ve beraberlik münasebeti kuran +°n eki Kökt., Uyg. ve Karh. Türkçelerinde pek bol kullanılmıştır. Bu ek bir ismi, vasıta ve beraberlik münasebeti ile hemen hemen daima bir fiile bağladığından, cümle içinde eklendiği isim ile birlikte fiilin oluşundaki türlü şartları zamanı ve tarzı gösteren birer zarf görevi yüklenmiştir. İşte bu durum, Türkçede, onun daha erkenden bir hal eki olarak kullanıldığı devir ve metinlerde bile, eklendiği kelimelerin bir kısmı ile, özellikle vasıta münasebetinin anlam kaymasına müsait olduğu kelimelere, o kelime ile kaynaşarak kalıplaşmış türlü zarflar meydana getirmesine yol açmıştır. (Korkmaz,2000:18)

leşkerin (676), songın (773)

Şu iki kelimedede kalıplaşmıştır: tüp 'dip' > töpen (718)

uç 'sebepe' > için (112)

b. -la, -le : له - , لا -

Bazı türkologlarca birle ve ile son çekim edetları ile ilgili görülen -la, -le eki de 'vasıta, beraberlik ve topluluk' münasebeti kurmak için kullanılmış ve kullanılmaktadır. Fakat -la, -le eki bir taraftan da , ta eski metinlerden bu yana, yer yer bazı zaman isimleri ile birleşip, +°n eki ile yapılmış olanlara denk bir takım zaman zarfları meydana getirmiştir. (Korkmaz,2000:31)

Metinde iki yerde rastlanan bu ek *birle* kelimesinde beraberlik anlamı katarken, *tañla* kelimesinde zaman zarfı meydana getirmiştir.

birle (41), tañla (604)

9. Yön Gösterme Hali

+gerü, +ğaru (vb.) yön gösterme eki, cümle içinde, birleştiği kelimeler ile yön gösteren birer zarf görevi ile kullanıldığından, ek, ilk şekli ile ya da ses değişmelerine uğramış olarak bazı kelimelerde daha erkenden kalıplaşma eğilimi göstermiş ve bu yol ile, küçük bir anlam kaymasına da uğrayarak, yön gösterme özelliğini kaybetmiş olan türlü zarflar meydana gelmiştir. (Korkmaz,2000:7)

Metinde geçen yön gösterme hali ekleri -gerü, -ğaru, -aru, -arı'dır: - , - کارو , - ارو , - اری , - غارو

ilgerü (128), taşğaru (643), yukarı (267), yukarı (426)

B. S I F A T

Sıfatlar isim grubuna dahil kelimelerdir. Sıfat görevini cümle içinde alırlar. Cümle içinde bir ismin anlamını tamamladığı, onun anlamına yeni şeyler kattığı, yani onu vasıflandırdığı zaman sıfat olur.

1. Çekim:

Sıfatların, yalnız isim olarak kullanıldıkları zaman çekimleri yapılır:

bu nüshānı ḥaḳīrdin oḳuḡan ve eṣitgen ‘azizlerdin ve uluḡ kiçikdin yārānlardın iltimas oldur (50-51)

bu cihetdin kāhinler birle bilgelerini baḳturdılar (195-196)

fi-l-ḥāl ‘ālimlerni yığıp sordı (518)

2. Karşılaştırma:

Karşılaştırma umûmiyetle üstünlük ifade eden -rak, -rek eki ile yapılmaktadır. Ancak bu şekilde teşkil edilen ve üstünlük, aşırılık mânâsı taşıyan sözler cümle içinde daha çok zarf ve isim durumunda kullanılmaktadır.

zarf olarak: bular kelmesdin burunraḳ Baçır Toḳ Buḡa begleri kengeṣip ittifaḳ kıldılar (403-404)

irdi Ürik Temür songraḳ kelür irdi (716)

bu aḡşam ve ḡavḡa ve sedānı köprek kıldı (172)

isim olarak: dürüstraḳı ol turur atı Baçır irdi (381)

ḳulaḳı üşüdi taḳı yarusındın köpreki tüşdi (573)

Yocı Ḥān barça oḡullarındın uluḡraḳ irdi (61)

hem birge ölgenimiz yaḡsıraḳ degilmü (802)

3. Metinde geçen sıfatları şu şekilde gruplandırabiliriz:

7. İşaret sıfatları

8. Niteleme sıfatları

9. Renk adları

10. Sayı adları

11. Soru sıfatları

12. Belirsiz sıfatlar

1. İşaret Sıfatları

bayaḳı ḳaytıp bayaḳı yirge keldi (724)

bu men bu ḥānedānning ni‘meti birle ferverde bolup irdim (23)

begler birle kenkeṣip sizlerge bu cevāb bireli tidi (120-121)

ol Çingiz Ḥān oḡlanlarındın ol Deṣt vilāyetinde kim ḥān bolḡandın song kim ḥān boldı (24)

on beṣ kün ol yirdin aṭlanmadı(309-310)

oᅅg	oᅅg ҡolnı Ҙıyat Mamay alıp ilkün birle Ҙırımға kitdi (537)
	oᅅg ҡoldın yürütüp öziᅅge yanaşa oturup yarış sundurdı (859-860)
sol	sol ҡolı birlen Sir Deryası boynundağı vilāyetlerni İcenke birdiler (123)
	Ҙара Noğay Sir boyında sol içinde ᅅān boldı (647-648)
şol	tüşken kişini şol yirde oqlaş ҡıldılar (808-809)
uşbu	sini uşbu yirdin tapayın tip atlandı (740)

2. Niteleme Sıfatları

alp	yana birisi alp atğuşu bahadır irdi (596)
altun	altun bosağalı aқ örgeni Şayın ᅅānğa saldı (86)
	Canıbeg ᅅāndın ҡalğan altun tirmeni örge saldı (650)
bağlı	boyrek bile ҡarlıq ki iki bağlı il turur (441)
	Alatayğa ming bağli il ayırdı (443)
baқır	baқır ҡazanlarını ve җabaқlarını ve җanaқlarını ura başladılar (163)
beyik	beyik tepeleri bolur (238)
	beyik tepe tek tağı bar turur (319)
bolat	bolat bosağalı boz ordanı Şeybānğa saldı (87-88)
emgeklig	men bir emgeklig ҡul men tidi (727)
emlek	bir emlek ayğurnı atnı yekip pes salıgğa ҡoyabirdiler (679-680)
	bu emlek at arabanı alıp (680)
erklık	erklık kişi ᅅān öz atam aғam turur men (825)
қара	қара kişi iken ol ᅅān boldı (377)
	қара kişige ҡul nöker bolup(433-434)
қılıсsız	қılıсsız yaқasız köᅅglek yiberdiler (189)
қumlu	қumlu beyik tepeleri bolur (237-238)
күчлүк	қavmi қabilesi көp күчлүк il irdi (375-376)
	қavmi қabilesi көp күчлүк kişi irdi (387-388)
күмүш	күмүш bosağalı көк ordanı İcenge saldı (87)
otlaғlı	Kөkedey Yisbuға tigen yaқşı oтlaғlı sulaғlı yirler bolur (820)
sulaғlı	Kөkedey Yisbuға tigen yaқşı oтlaғlı sulaғlı yirler bolur (820)
җanalıғ	altmış төrt җanalıғ at tutdılar (845)
taᅅlaқı	taᅅlaқı көrүнüşde barçamıznı ҡırarlar (603)
tүrlig	көp түrlig ‘ināyet ve şefқatler ҡılıp soyurғallar etdi(139-140)
	көp түrlig ‘ināyetler ve soyırғallar ‘Arap oғlanға ᅅүkm ҡılıp ҡıldı (864)
uluғ	uluғ babamız Çinğiz ᅅān ҡaşıға baralı men hem sözümnı ‘arz ҡılayın (80-81)
	Şayın ᅅānға keldi uluғ muşibet tutdı (146)
yaқşı	ayturlar anıᅅ yaқşı işi ol irdi (282)
	yaқşı mihmāndārlıқlar ҡılğandın soᅅᅅ aydı (835-836)
yaқasız	қılıсsız yaқasız köᅅglek yiberdiler (189)

yalanğ	yalanğ etke taķı Allah ta'ālā yādı ıelķin başlap tennūr tarafigā müteveccih boldı (483-484) bir yalanğ tirlik kiygen yigit sudın ııkıp (717-718)
yalıng	bir yalıng kıayanıng üstünde tururlar (172)
yaman	düşmanıngızğa yaman du'a kıılır bolsanğız bu ıarıķa du'a kıılıngız (285-286) bular yaman kışiler bolur (469)
yanğı	Temür Beg ol maħalde yanğı ģurüc kıılıp Buħar ve Semerķandnı alıp irdi (742-743)
yaş	bu bir yaş oğlandur (396) atalarımızdın ayrılıp biz yaş oğlanlar ne kün körgeymiz (801-802)
yat	yat yurutğa bara turur biz ģān bolğıl tidi (71-72) yurutum yat kışıge tüşer (364)
yıraķ	yıraķ yasal çekip turğamız ol cihetdin irdi (256-257)

Yabancı asılı niteleme sıfatları

‘ābid	‘ādil ve ‘ābid ve zābiı pādışāh keçkeni yoķ turur (505)
‘acāyib	Şeybān Ĥānning ‘acāib ve ģarāib işleri bisyār turur (158) mundın ‘acāyib ve ģarāib sözler ıorfe ģikāyetler bisyār turur (273)
‘ādil	Munğ Temür Ĥān bisyār ‘ādil ve zābiı ‘ākil pādışāh irdi (336) ‘ādil ve ‘ābid ve zābiı pādışāh keçkeni yoķ turur (505)
‘ākil	Munğ Temür Ĥān bisyār ‘ādil ve zābiı ‘ākil pādışāh irdi (336)
bī' aķl	bī' aķl bisyār divāne kışı irdi (271) Berdibeg basa bī-' aķl ve bī-mülāħaza kışı irdi (525)
bī-edeb	bu Tenğiz Buğa basa bī-edeb zalim kışı irdi (556)
bī-ħesāb	bī-ħesāb ģarman bolup irdi (136)
divāne	velī bī' aķl bisyār divāne kışı irdi (271)
fehmlık	fehmlık kışı irdi (325)
ģarāib	Şeybān Ĥānning ‘acāib ve ģarāib işleri bisyār turur (158) mundın ‘acāyib ve ģarāib sözler ıorfe ģikāyetler bisyār turur (273)
ħoř	ģān ģoř ģāletdin andağ boldı (371)
ķadīm	Yādkār Ĥān ģānzādesiniñ ģānezāt benzedāları ve ķadīm ģizmetķārlarındın turur (19-20) her meclisde ķadīm pādışāhlar sözindin söz keçip müşkili vāķı' bolsa (33-34)
kāfir	öz anasını süti taķı özge kāfir za' ifelerniñ sütinini emmedi (194-195) kāfir sāħirler birle kāfir kāhinler ģānğa andağ kerāmet körsetip irdiler (450-451)
ķerim	aıın ķerim arabasınga bağladı (587-588)
meřħūr	Ĥācı Turħan vilāyetinde Ĥācı Niyaz tigen devleti meřħūr kışı bar irdi (213-214)
mübārek	baba mübārek yüzlerindin tirlerini sürtkeç (492-493)
nāmerd	ey nāmerd Toħtamiř sözimiz andağ mu irdi (796-797)

nāşāyeste	beginning bu nāşāyeste hareketleridin her āsān bolup (670-671)
sāhir	barça bu sāhir kāhinlerini hān özlerige şeyh bilip (454)
şüretliĝ	qorning taşında tōrt özge şüretliĝ kişiler başlarını qoyu salıp oltur irdi (462-463)
şecā'at	şecā'at meydānınınĝ Rüstemi ol ki meydān içreh bir kün Rüstemi dastān irür (37-38)
şerīf	ol şerīf zātı anıĝ ma' den-i cevd-u kerem hem menba'-i ihsān irür (39)
şeyh	şeyh Ahmed Hān niçe yıl anda tutkun bolup (181-182) hazret şeyh Berke Hānğa aydı kim (205)
zalim	bu Tenĝiz Buĝa basa bī-edeb zalim kişi irdi (556)

3. Renk Adları

aq	altun bosaqalı aq örgeni Şayın Hānğa saldı (86) Noĝaynı aq kiyizge salıp (645)
boz	bolat bosaqalı boz ordanı Şeybānğa saldı (87-88)
kök	kümüş bosaqalı kök ordanı İçange saldı (87)

4. Sayı Adları

a) Asıl sayı adları

bir	bir kün töşekde yatıp (359) ma' lüm turur kim bizdin bir oĝlı bolĝay (356)
iki	bu anadın toĝĝan iki oĝul (83) iki baĝlı il turur anı alıp (441)
üç	hān bularĝa üç örge saldı (85) ol eşnāda hazret hān üç kerret qamçısın sildeddi (248)
tōrt	bu vilāyetlerni tōrt oĝlıĝa baĝış qıldı (58) ol zamānning velīleridin turur tōrt velīge Allah ta' ālādın ilhām boldı (447-448)
törüt	qalbining törüt yanidin qaçurlar saldı (172-173)
sekiz	Saritaq özindin burun sekiz yaşda olup irdi (188) Qara Köldin sekiz kişi çıkıp Deşt vilāyetinga yürüdiler (214-215)
on	ta bir hafta on künke tegrü iş küçleri bu boldı (168) on yaşda hān bolup irdi (352)
on iki	on iki qorı tüzüldi (107) Celāleddin sultān ol maħalde on iki yaşında irdi (789-790)
on üç	ba' zılar on üç yıl ba' zılar on altı yıl pādişāhliq qıldı (265-266) ayturlar on üç yıl hānliq qıldı (338-339)
on tōrt	bu yıl on tōrt yaşında turur (369-370)
on beş	on beş kün ol yirdin atlanmadı (309-310)

on altı	ba' zılar on üç yıl ba' zılar on altı yıl pādişāhlık kıldı (265-266)
on yiti	yana on yiti oğul kim özge za' ifelerindin bolup irdi (68-69) özge anadın toğan on yiti oğul barçası hoşolup uluğ hān körünüşiğe bardılar (83-84)
on sekiz	on sekiz yıl Deşt vilāyetinde pādişāhlık kıldı (284)
yigirmi	ba' zıları ayturlar on sekiz yıl hān boldı (330-331) ba' zılar ayturlar yigirmi yaşıda hān boldı (353-354) ayturlar Özbek Hān yigirmi yıl pādişāhlık kıldı (500-501)
otuz	müddet-i otuz yıl pādişāhlık sürdi (522)
altmış dört	altmış dört tnalıg at tutdılar (845)
yetmiş	yetmiş yıl hānlık kıldı tiyürler (354)
seksen	seksen yıl hānlık kıldı (353)
toğsan	her künde toğsan qaban şölenide bişer irdi (343-344)
iki yüz	iki yüz kişi köp bolsa (777-778)
üç yüz	üç yüz kişi bolğay irdi (778)
beş yüz	sarayçuğğa barganda beş yüz kişi cem' boldı (217)
ming	ol sekiz kişining her birsi ming öyge atam turur (215) Alatayğa ming bağılı il ayırdı (443)
ming beş yüz	'İdil diryāsınınğ yaqasınğa tekgünçe ming beş yüz kişi cem' boldılar (218)
iki ming	iki ming tümen il Kelin Beyalınğa sevinçe itdi (372)
on ming	on ming kıyat yuraldaynı қоşup Қırım Кeffe vilāyetleriğa salgap yiberdi (156-157)
otuz ming	Şeybān Hānğa otuz ming kişi қоşup қаравıl yiberdi (126-127) ol otuz ming kişike anğa yaqın irding (154)
qırk ming	Қıyat Isıtay bile Sıcut Alatayğa qırk ming kişi қоşup (373)
yüz ellig ming	yüz ellig ming yüz ellig ming kişi birle qarşu çıqdı (128-129)

b) Sıra sayı adları

ikinci	ikinci kerret yana aytıp Қıyat Isatay aydı (411-412)
üçünçi	'Arap oğlan hāzret-i Yādkār Hānning üçünçi aqası turur (833)
törtinçi	törtinçi yıl küznüñ başında hān hasta boldı (575-576)

c) Kesir sayı adları

yarı	öyning yarı yolığa yetgende tutup atdın yıqıp (607-608)
yarım	bir yıl yarım pādişāhlık kılıp irdi (683-684)
yarı	evlerinin yarı yolığa yetdiler irse қаранғқу boldı (615)

d) Yabancı asıllı sayı adları

yek	biz hem sizge yek cihet bolalı (232)
-----	--------------------------------------

5. Soru sıfatları

qayı	qayı kişi yengı ay korse bu du' anı oqısa (868)
ne	ne tertip birle kimler hān bola keldiler (25) bularınđ arasında ne tūrlig uruř ve ne tūrlig mācerālar keçti (26)
niçe	řeyh Aħmed Hān niçe yıl anda tutqun bolup(181-182) bu vaq' adın niçe yıldın soň atası Yocı Hān öldi irse(197-198)

6. Belirsiz sıfatlar

az	leřkeri bar biz az kiři turur biz (222) az zamānđın soň ol țarafđın leřker faydā boldı (245)
barça	barça 'ālemni ademđin bar qılđan (5-6) bu hālnı hān başlığ barça hālayıqlar kōrdiler irse (496)
bir	bir kiřini Keldibeg dūr tip hān kōterdi (662)
bir iki	bir iki kerret ğazap birle bağdı (322)
bir niçe	bir niçe kişi birle qaçırıp Çerkes tağığa yiberdiler (349-350)
bir bōlek	bir bōlek maral keyikler yoluğdı (65-66)
bir dize	bu bir dize sōz munda taqrip birle aytıldı (104-105)
kōp	ağasığa kōp teklif qıldı (78-79) ordasığa barđandın soň kōp soyırđallar kıldı (329)

Yabancı asıllı belirsizlik sıfatları

'azım	'azım leşker qoşup Deşt-i Qıpçaq vilāyetinđa salđap yiberdi (62) Mamay hem 'azım leşker bile qarşu keldi (849)
bisyār	bu sōz hānđa bisyār ma' qūl keldi (327) Muñđ -Temūr zamānında il kün bisyār refāhiyetde boldılar (337)
cümle	ol cümle bir işni bu muhteşirde yād qıldığ (158-159)
çendān	çendān māl ve yarađ cibe cevřen tūřup idi (133)
filān	filān kiři qarı sōzni yağşı bilūr (30-31) filān sunınđ boyıda yaylangız (760)
ğāyet	anınđ ğāyet yağşılığındın Kōlük Hān at birdiler (337-338)
bir hayli	bir hayli müddet ötdi (458)
her	her meclisde qadım pādiřāhlar sōzindin sōz keçip (33) her māl ve yarađ ki her kiřiđe tūřup der dest tābi alıp qalmasunlar (134-135)
hiç	hiç defterde ve hiç tevāriħde yoğ turur (52) hiç řesābı ve kitābı yoğ irdi (134)
sāir	sāir illerini alıp 'İdil deryāsıđa yavuşdı (771)
tamām	İcan Hānnı tamām oğlanları birle öltürüp irdi (145) hālā ğod tamām hālayıq anđa yüz keltürüp turur (388)

C. Z A M İ R

Zamirler nesnelere temsil veya işaret suretiyle karşılayan, nesnelere dildeki gerçek karşılıkları olmayan, fakat gerekince onların yerine kullanılabilen kelimelerdir.

Zamirlerin diğer isimlerden en büyük farkı çekim sırasında kök değiştirmeleridir. Bu, Türkçede zamirlerin en büyük hususiyetidir. Gerçekten, Türkçe eklemeli bir dil olduğu halde, diğer bütün kelimelerde ekler kökleri değiştirmeden onlara eklendiği halde zamirlerin çekiminde köklerde değişiklik olduğu görülür. (Ergin,1993:249)

Metinde geçen zamir çeşitleri, bunların çekimi ve kullanılış şekilleri aşağıda gösterildiği gibi gruplandırılarak incelenmiştir:

1. Şahıs zamirleri
2. İşaret zamirleri
3. Soru zamirleri
4. Belirsiz zamirler
5. Dönüşlülük zamirleri
6. Âidiyet zamiri

1. Şahıs Zamirleri

a. Yalın hâli

Bu haldeki zamirler başlıca şu görevlerde kullanılmıştır:

1. Cümlenin faili
2. Fiillerde şahıs alâmeti
3. Bildirici

1. teklik şahıs: men

1. Cümlenin faili olarak:

men bu h̄anedānning ni' meti birle ferverde bolup irdim (23)

men hem sözümni ' arz kılayın (80-81)

biñg ki men bu yağını basar men (230)

2. Fiillerde şahıs alâmeti olarak:

ķaysıñgızning dīningiz bir H̄aķķ bolsa anıñg birle bolur men (471)

men emgeklig ekeniñni köre turur men (728)

elbette sañga kelür men (740)

3. Bildirici olarak:

2. Teklik şahıs: sen

1. Cümlenin faili olarak:

sen oķ h̄an bolğıl (76)

sen barıp atalarınınñ yurtunda pādīşāhlıgını kılğıl (206-207)
sen bizning içimizde hān bolup bizge baş bolsang (628)

2. Fiillerde şahıs alâmeti olarak:

kündin künge qarırsen (532-533)
kaçan qarıy başlasang andın song qoyğaysen (534-535)

3. Bildirici olarak:

orniğa hemān atam sen (109)
sen hālā yigit turur sen (531-532)

3. Teklik şahıs: ol

1. Cümleinin faili olarak:

ol mening maħāllimni çekken imes irdi (114-115)
oq ol oq hān bolsun (117)
ol taqı aydı (632)
ol rāzı bolmadı (653)

2. Bildirici olarak:

anınñ yaħşısı işi ol irdi (282)
sebeb-i islāmı ol irdi (447)
ol hayāt irdi (541-542)
Qara Noğaynı çırlap alğanı ol turur (602-603)
sini çırlap ayğanı ol irdi (624)
maşlaħat ol turur (607)

1. Çokluk şahıs: biz

1. Cümleinin faili olarak:

biz sizlerdin artuq turur biz (90)
bu leşker henüz kelmekde biz keldük (192)
biz hem sizge yek cihet bolalı (232)

2. Fiillerde şahıs alâmeti olarak:

bizler hem kāfirğa bende bolup turur biz (515)
bu yıl yaylağ çıkar biz (759)
biz yaş oğlanlar ne kün körgeymiz (801-802)

3. Bildirici olarak:

ol Çir-Qutlınıñ kāsānesiğe taş kerpiç qoyğanda ve taqı oğlı Tenğiz Buğanıñ işikinde korlap ötekine yüküngende ol işlerde biz yoq turur biz (99-100)
biz az kişi turur biz (222)
bizler Muħammedī turur biz (467)

2.Çokluk şahıs: siz

1. Cümlelerin faili olarak:

siz hem sözün~gizni ' arz kılmı~gız (81)
siz dâim hasta bolur irdin~giz (361)
siz ma~nga himmet tutun~gız (482)

2. Fiillerde şahıs alameti olarak:

bu yol neçük bî-~tâkât bola turur siz tidi (361)
ne işke barur siz (467)
ne işke yürüyürsüz (467)

3.Çokluk şahıs: olar

1. Cümlelerin faili olarak:

olar aydılar (196)
olar aytur irdiler (254)
olar ki tül ordanın~ işikin~ge tüşüp yas tutarlar (404-405)
olar kol tepretip sizlerni kırma~k boldılar (417)
olar hem aydılar (519)

b. İlgi hâli

İlgi hâlinde, şahıs zamirlerinden 1. ve 2. teklik şahısların kök ünlüleri, 3. teklik ve 3. çokluk şahısların da tamamiyle kökleri de~ğişir. 3. teklik ve 3. çokluk şahıslarda bir de araya -n- ünsüzü girer.

1. Teklik şahıs: minin~g, minim

İki ayrı şekilde görülmektedir. Birincisi daha eski olan minin~g şeklindedir. Buna ait metinde dokuz örnek vardır.

İcan aydı minin~g sindin yaşğa ulu~ğ ikenim (72-73)
minin~g hânlığım~ğa sen çıdamassın tidi (77)
ol minin~g ma~hâllimni çekken imes irdi (115)
bir Hüdâ ya minin~g düşmanımni biligsiz kılgıl (286)
minin~g könglüm sizlerge hoş turur (334)
minin~g atım Sa~nggusun (412)
minin~g bu sözümni kabûl kılgıl (629)
körden~g mu ol minin~g atam turur (800)

İkincisi ise minim şeklindedir. Metinde buna ait bir örnek vardır:
minim günâhım ne turur munda~ğ kıla turursüz (616-617)

2. Teklik şahıs: sinin~g

Bu şekle ait metinde sekiz örnek bulunmaktadır. Bu örneklerde de, isim tamlamalarında tamlayıcı olarak kullanılmıştır.

bu ça~kğa tegrü sinin~g irkelikni ve ma~hâllerinin~g çeke alma~ğay men (74)
sinin~g hânlığın~ğa men çıdar men (76-77)

siniñ nökerçilikiniñdin boyun tolgamağay biz (618-619)
siniñ hānlıqiniñğa boyun sunmasdur tidi (626-627)
başım maliniñ siniñ yolında koyayın (734)
siniñ söziñni ve öyiniñni ve ötüniñni özke kıılmağaymen (736-737)
siniñ yaqanıñ bizniñ elimiz turur kıyāmet kün bolsa tidiler (757)
dem-be-dem siniñ atañni hem tüşürürler (801)

3. Teklik şahıs: anıñ

Bu şekilde ait örnekler metinde şu durumlarda kullanılmaktadır.

1. İsim tamlamalarında belirtici olarak:

ta anıñ birlikini ve barlığınıñ hālayıqğa bildürüp (7-8)
men anıñ mahāllerin çekken irdim (114)
anıñ berkligi ve mazbūtlığı 'ālemde meşhūr turur (160)
anıñ sūtini eme başladı (197)
anıñ atın Qara Noğay tirlir irdi (597)

2. Çekim edetleri ile:

anıñ birle bolalı (82)
anıñ üçün kim barça hālayıqğa yağmurdın refāhiyet bolur (304)
anıñ üçün kim iki kavimdin ik ittifaq birle bir yirde hān bolmağı müşkil turur (379-380)
kaysıñızniñ dīniñiz bir Haqq bolsa anıñ birle bolur men (471)

3. Yardımcı fiil ile:

her ne vilāyet ki baqdursa anıñ bolsun (155)

1. Çokluk şahıs: biziñ, bizniñ

Metinde biziñ şekline ait iki örnek mevcuttur. Bu örneklerin tamamı aşağıdadır.

İcen birle Şayındın soñ biziñ atamız Şeybān Hānğa örge saldı (92)
biziñ ölerimizge sebep bolup kıyāmetğa tegrü yaman atnı bitine alma (631)

İkinci şekilde ait metinde on örnek mevcuttur.

biziñ özbeğ ta' ifesinde her ki omaqlı il ki bar turur (183)
her kāh ki bizniñ bu naşihatimizni unutup ferīşān sözley başlasaңыз (280)
bizniñ işimiz müşkil boldı (603-604)
sen bizniñ içimizde hān bolup bizge baş bolsaңыз (628)

2. Çokluk şahıs: sizniñ

sizniñ köziñizge yaman körinür men (116)
sizniñ hizmetde tapğay men (207)
sizniñ özünüzge ihtiyāriñiz yok turur (278)
sizniñ ilde sıçқан köp bolur mu (291)

3. Çokluk şahıs: onların, onların

Metinde onların şekline ait altı örnek mevcuttur. Bu örneklerin tamamı aşağıdadır.

olarnıñ evşâf-ı hamîdelerini eşitip (201)

olarnıñ bu sözindin çıkmaz irdi (283-284)

uluğ tağda olarnıñ arasında ol resm hem henüz bar irdi (408)

olarnıñ ‘adâleti velâyeti kerâmeti meşhûr turur (504)

olarnıñ aŋlarınıñ boyını katıp kele turur (780)

olarnıñ kılıçın çaparğa yuban men (825-826)

Metinde ikinci şekle ait bir örnek mevcuttur.

çün faķır alarnıñ bendezâdeleri irdim (47-48)

c. Yükleme hâli

1. Teklik şahıs: mini

Kök ünlüsü değişmiştir.

eger yağı kelip mini alur bolsa sizler mundın oğ kaçğay sizler (243-244)

mini hân kılıp irdingiz (333)

mini çırlap hiç söz aytmadı (622)

imdi siz mini hânlanurğa yahşı ‘ahd ve şart kılсанğыз maşlahatıñızdın çıkmayın (635-636)

2. Teklik şahıs: sini

Kök ünlüsü değişmiştir.

atamız sini bisyâr sevip irke östürüp irdi (73)

eger rastın aytsanğ bizniñ ittifak kılсанğ sini hân-ı mezkûr kötereli (617-618)

sini bu yirde öltür biz (620)

sini çırlap beg ne aytdı (621)

sini uşbu yirdin tapayın tip aŋlandı (740)

3. Teklik şahıs: anı

Kök tamamen değişmiştir.

anı kovalap aŋarda aŋdın yıkılıp boynı sınıp vefât boldı (66-67)

atamız anı bisyâr sevip erke östürüp irdi (113-114)

anı birbirine uruşdurunğ (162)

anı öltürüp andın açığımızı almak âsân turur (629)

1. Çokluk şahıs: bizni

Metinde bu şekle ait üç örnek mevcuttur. Bu örneklerin tamamı aşağıdadır.

ol tağı bizni ‘izzet ve hürmet kılıp (95)

ol bizni tuymayın qalur tidi irse (326)

eger yağı bizni basa (786)

Bu şekle ait örneklerden birisinde *biz* zamiri bir -ler çokluk eki alarak küçük bir mâna genişlemesi göstermiştir.

Bu mâna değişikliği -ler ekinin kazandırdığı belirsizlik özelliğidir. Nitekim *bizler*, *biz'*e nispetle daha az belirli, şumulü daha geniş bir bölüğü ifade eder. (Hacıeminoğlu,2000:90)

bizlerni hân kaşığa alıp keldiler (464)

2. Çokluk şahıs: sizni

Metinde bu şekle ait iki örnek mevcuttur. Bu örneklerin tamamı aşığıdadır. sizni öltürgey tip kaçırıp Çerkes vilâyetinęa yiberip irdim (368-369)
beg sizni çırlandı (598)

d.Verme Hali

1. Teklik şahıs: maņa

Kök ünlüsü değişmiştir.

Bu haldeki şahıs zamirleri cümle içinde şu durumları ifade eder:

1. Ber-, kıl-, öğret-, bak- gibi geçişli fiillerin anlattığı hareketten doğrudan doğruya müteessir olma halini,

2. Bol-, tur-, ir- gibi geçişsiz fiillerle ifade olunan hareketlerle ilgilenme durumunu gösterir.

Birinci şekilde kullanılışı:

maņa bu hikâyetlerni kitâbet kılip birinęiz (47)

sizler maņa inanmay turursiz hâlâ (226-227)

Hüdây ta' âlâ maņa birür (231)

maņa bu sözni aytğıl (414)

maņa icâzet birinęiz men kireyin siz maņa himmet tutunęız tidi (481-482)

maņa cibe hazır kılinęız (483)

İkinci şekilde kullanılışı:

maņa dâ' iye ol irdi (29)

2. Teklik şahıs: saņa

Kök ünlüsü değişmiştir.

Birinci şekilde kullanılışı:

saņa aytdım tidi (419)

saņa aydı (624)

ta' âlâ saņa devlet birse mini unutmağıl tidi (735)

bu yolu mendin saņa himmet medet olturur (841)

biz saņa köp tunek kaytıp baş urduğ (862)

İkinci şekilde kullanılışı:

men elbette saņa kelür men (740)

3. Teklik şahıs: aņa

Kök tamamen değişmiştir.

Birinci şekilde kullanılışı:

aņa ötrü çıkıp uruşmaķımız maşlahat bolmağay tidiler (222-223)

men ölgendin song̃ anğa hânlik talaşur tip öz qarındaşların taqı öz neslin barçasın kırdı (345-346)

hâlâ hod tamâm hâlâyık anğa yüz keltürüp turur (388)

İkinci şekilde kullanılışı:

ol otuz miñg kişike anğa yakın irding̃ (154)

qara kişige kul nöker bolup anğa muṭiṭ bolğança (433-434)

qaysing̃ızning̃ dīning̃iz Haqq bolsa anğa tābiṭ bolur men (473)

bu bedbaht anğa ṭ aşık boldı (508)

1. Çokluk şahıs:

Birinci şekilde kullanılışı:

iki baqlıq ili bizke birdi (97)

ol tepedeki kişi bizke at saldı (257)

her qaçan yetse bizke teger (781)

bizke baş bola birseler (827)

Tanrı taṭ ālā anı bizke birse hod ṭ azimet uluğ hân bolur irdiler (827-828)

İkinci şekilde kullanılışı:

Şayın Hân oğlanlarıdın song̃ ol hân tahtında hânlik bizke teggendür tirlir (103-104)

sen bizning̃ içimizde hân bolup bizke baş bolsang̃ (628)

2. Çokluk şahıs: sizge

Birinci şekilde kullanılışı:

bu ṭ arzımnı sizge aytayın (111)

sizge rastın aytayın tidi (632)

İkinci şekilde kullanılışı:

eger omqa tursa biz hem sizge yek cihet bolalı ta cānımız barınça tidiler (232)

bizler hem sizge uşandağ muṭiṭ fermānberdār turur biz (395)

imdi sizge vācip turur (516)

3. Çokluk şahıs: olarğa

Kök tamamen değişmiştir. Metinde bu şekle ait iki örnek mevcuttur. Bu örneklerin tamamı aşağıdadır.

bu söz ki olarğa yetüşdi (403)

iki yol bilür kişi olarğa taṭ yin qılalı (783)

e. Bulunma hali

3. Teklik şahıs: anda

Bulunma halindeki 3.teklik şahıs zamiri ile gene bulunma halindeki 3.teklik işaret zamirini şekil bakımından ayırt etmek mümkün değildir. Metinde geçen *anda* zamirlerinin tamamı 3. teklik işaret zamiri görevinde kullanılmıştır. Bu nedenle 3. teklik şahıs zamirine örnek bulunmamaktadır.

Metinde diğer şahıs zamirleri için bulunma halinde örnek mevcut değildir.

f. Çıkma hali

1. Teklik şahıs: mindin

Kök ünlüsü değişmiştir. Metinde bu şekle ait iki örnek mevcuttur. Bu örneklerin tamamı aşağıdadır.

mindin song̃ aᅇga ᅇānlık talaşur tip uruᅇın tamām kırᅇan bolᅇay (356-357)
bu yolu mindin saᅇga himmet medet olturur (841)

2. Teklik şahıs: sindin

İcen aydı mining̃ sindin yaşᅇa uluᅇ ikenim (72-73)
sindin yana söz sorar irdim (294)
sindin bir söz sorar biz (617)
eger öltürmeseng̃ olar sindin uluᅇ turur (625-626)
sindin sebep ᅇān bizke ᅇāzab kılıp malımıznı ala turur (755-756)

3. Teklik şahıs: andın

Kök tamâmen değişmiştir. Bu şekil 3.teklik işaret zamiri ile aynı şekilde çekimlenmektedir. Mânâ ve kullanılış bakımınan ayrılırlar. Metinde 3.teklik şahıs zamirine ait üç örnek mevcuttur.

andın barçaᅇa ziyān teger (305)
andın iki oᅇul ᅇaldı (339)
anı öltürüp andın açığımıznı almaᅇ āsān turur (629)

1. Çokluk şahıs: bizdin

Metinde bu şekle ait üç örnek mevcuttur. Bu örneklerin tamamı aşağıdadır.
basa ma' lūm turur kim bizdin bir oᅇlı bolᅇay (356)
bu kişi bizdin bir maᅇlata birlen bir mesele işitdi (513)
bu kişi bizdin köp turur (793)

2. Çokluk şahıs: sizlerdin

Bu şekle ait metinde iki örnek mevcuttur. Bu örneklerde siz zamiri bir -ler çokluk eki alarak küçük bir mânâ genişlemesi göstermiştir.
biz sizlerdin artuᅇ turur biz (90)
ᅇara kişige ᅇul nöker bolup aᅇga muᅇi'c bolᅇanᅇa sizlerdin birinᅇiz ᅇānlık talaşsaᅇiz irdi (433-434)

3. Çokluk şahıs: olardın

Metinde bu şekle ait iki örnek mevcuttur. Bu örneklerin tamamı aşağıdadır.
olardın song̃ yana mürted bolup kāfir boldılar irdi (498-499)
faᅇîr olardın işitip turur men (709)

2. İşaret Zamirleri

I. bu

a. yalın hâli

ta bir hafta on künke tegrü iş küçleri bu boldı (168)

bu Muḥammed turur (196)

bu ḥālā za' ifesini unutup turur (311)

bu bir yaş oğlandır (396)

bu anıñ 'alîmeti turur (460)

b. ilgi hâli: munuñ, munıñ

Metinde iki yerde ilgi hâli munıñ şeklindedir.

Şeybân Ḥan munıñ üstünge ılgar men tip aydı (130)

munıñ üçün ilimizdin çileyi vaṭan bolurımız yoq turur (397-398)

ḥālā munıñ köñgli ösüp turur (153)

munıñ közünce ferîşân körmegil (276)

Şayın Ḥân oğlanları da munıñ muḳâbilesinde pâdişâh az boldı ayturlar(341-142)

munıñ bir oğlı bar irdi (344)

munıñ ğaraẓı ḥod kızında bolğandır (514)

2.Çekim edatları ile birlikte:

bizuñ evde hem munıñ tek kişi bar irdi (315)

ol za' ife şeyṭân yolıĝa kirip munıñ tek ḥareketler kıla turur (672-673)

c. Yükleme hâli:

Metinde bu şekle örnek yoktur.

Çekim edatı olan *teg* ile kullanılırken şöyle bir inkişaf gösterir:

munı teg > munı deg > mun-deg > mundağ (Hacıeminoğlu,2000:97)

Burada vurgusuz orta hece düşmüştür. Metinde bir yerde geçmektedir.

minim günâhım ne turur mundağ kıla turursız (616-617)

d.Verme hâli: munğa

Metinde bu şekil sadece iki yerde geçmektedir.

munğa il kün vilâyet birip öz qaşınğda saqlamağınğ oḥşamağay (153-154)

munğa ḥod bir iş tüşken kişi turur (719)

e. Bulunma hâli: munda

Metinde bu şekil sadece üç yerde geçmektedir.

bu bir dize söz munda taqrip birle aytıldı (104-105)

bu söz munda mevḳūf bolsun (549)

bu söz munda tamâm boldı (688-689)

f. Çıkma hâli: mundın

sizler mundın qarap turuñg (242-243)
sizler mundın oq qaçğay sizler tidi (244)
Şayın Hân neslidin mundın özge kişi tapmayın (272)
qara kişi hân bolmaq mundın kesilsün tip çün Baçır Toq Buğanı ki öltürdiler (428-429)
Noğay mundın kiç atlandur (607)
men mundın oq öyimni istem bolğaymu (723)
Bu şekil bir cümlede bulunma anlamı ifade edecek şekilde kullanılmıştır.
mundın ‘ acâyib ve ğarâib sözler torfe hikâyetler bisyâr turur (273)

g. Eşitlik hâli: munça

Metinde bir yerde *munçadın* şekli ile isim olarak kullanılmıştır.
munçadın berü ve kişi yoqđın mini hân kılıp irdingiz (332-333)

II. bular

a. Yalın hâli:

bular Çingiz Hân nebereleri bolup irdi (22-23)
bular ki hânı hizmetiğa yetişdiler (85)
bular haber tapdılar (129)
bular kaytıp kelgünçe İcen Hânını nökerleri eyesige ‘ aşî bolup (144-145)
bular hem qabül kılıp turdılar (244)

b. İlgi hâli: bularnıñg

bularnıñg arasında ne türlüĝ uruş ve ne türlüĝ mâcerâlar keçti (26)
bularnıñg bir azraqınıñg atları bitiklik irdi (27)
bularnıñg bu aylarda ve bu künlerde resmî ve ‘ âdeti bu tariğa bar bolğay (170)
hân bularnıñg cevâbında aydı kim (225)
bularnıñg ilçisi ki keldi (398)
tünnüñg bir başşı ötkende hân bularnıñg songıdın qovıp yetdi (792)

c. Eksiz ilgi hâli:

Buna ait iki örnek vardır.

bular aqvâl- keyfiyâtlarındın sorar irdi (45)
bular hem turuş birmey uluğları qaçtı (147)

d. Yükleme hâli: bularnı

Cümlede nesne durumunda bulunan bu hâl için metinde altı örnek mevcuttur.

bularnı öz hâliğa koydılar (442)
bularnı ki kördi (465-466)
bularnı söylemek kerekmez (469)
hâlâ bularnı öltüre turğıl (534)
bir zamândın song bularnı çırladı (640)

bularnı basdılar (747)

e. Verme hâli: bularğa

Bu hâl için metinde beş örnek mevcuttur.

h̄ān bularğa üç örge saldı (85)

h̄ānning közi bularğa tüşdi (464)

bularğa bisyār cefālar ve bî-edeblik kılurlar irdi (557-558)

‘imāretning tamām işin bularğa buyurdı (560)

bularğa yaqın yetgen maħalde h̄ānning qaşında kişi az qaldı (776-777)

f. Çıkma hâli: bulardın

Bu hâl için metinde bir örnek mevcuttur.

yana bir tennürğa bulardın bir kişi kirgey (476)

III. ol

a. Yalın hâli:

manğa dā‘ iye ol irdi (29)

elma‘ mūr ma‘ zūr basa ğaraż bu muqaddimātdın ol turur kim (49)

ol bir işi ol irdi (159)

yaħşı işi ol irdi (282)

divānelıķı ğālip anıñ ‘ādeti ol irdi (308)

b. Yükleme hâli:

ol işaret zamirinin yükleme hâli *teg* edatı ile birleşmiş bulunmaktadır.

anı teg > anı deg > an-deg > andağ (Hacıeminoğlu,2000:97)

irdim andağ boldı (34)

andağ ‘ināyet-şefkatler kılıp bular aħvāl- keyfiyātlandırın sorar irdi (45)

ey ferzende Hūdāyı ta‘ ālāning emri andağ boldı (205-206)

andağ Munğ Temür Kölük H̄ān meşhūr turur (338)

h̄ān hoş h̄āletdin andağ boldı (371)

c. Verme hâli: anğa

Metinde *anğa* şekli iki yerde işaret zamiri göreviyle kullanılmıştır.

Uluğ Tağ ki meşhūr turur anğa yetişdiler(64)

‘āķıbet anğa qarār birdiler (474-475)

d. bulunma hâli: anda

Bu zamir cümle içinde zarf durumundadır. Metinde altı yerde geçmektedir, hepsinde de *orada* anlamını taşımaktadır.

bir niçe ay anda bolup vilāyetning işin küçin zabt-ı rabt kılıp (142-143)

anda vefāt boldı (181)

şeyh Aħmed H̄ān niçe yıl anda tutkun bolup (181-182)

barçasındın anda bar turur (183-184)
Şeybān Hān birle barıp anda qalıp tururlar (184)
ol kün ta aḥşam bolğunça anda yatdılar (323-324)

e. Çıkma hâli: andın

Metinde bu hâldeki işaret zamirleri ū mână ve ū şekillerde kullanılmıştır:

1. bu sebepten, bundan dolayı, böylece:

andın barıp taḥḳīḳ ve teftīū kıılır irdim (31)
andın oray gerdān bolduḳ (674)

2. oradan:

andın selāme çıkıp öz vilāyeti Hācı Turḥaḅaḅa keldi (182)
andın Koral vilāyeti üstünge yüridi (179)

3. Çeşitli çekim edetleri ile kullanılıū:

kıldılar andın song Şeybān Hān ki kelip körünüşler kıldı (138-139)
andın song barça qarındaūlarıḅa il kün birip yir yurıtlar ta' yin kıldı(150-151)
andın song Ulāḳ vilāyeti üstünge yüridiler (178-179)
andın song aydı (290)
andın song vefāt tapdı (339)
andın berü Özbek tā' ifesiniḅ islāmı teḅayyür tapmadı mı (499-500)

4. Mukayese sıfatlarında birinci unsur olarak :

andın burunraḳ Keneges Ḳuḅan oḅlı Dervīūek Mirzāmı Çaḅatay pādiūāhlarıḅa ilçi yiberip irdi (710-711)

5. ondan sonra:

andın Hāḳḳ raḅmetiḅa vāūıl boldı (266)

andın yana sordı (291)

andın begler fi-l-hāl turup ḳaytdılar (301-302)

andın Hāḳḳ raḅmetiḅe vāūıl bolur (501-502)

andın aḅlanıp ' idil deryāūıḅa keldi (846)

Diḅer işaret zamirleri ūnlardır :

uūal ḅānnı körgenim uūal boldı (302)

uūandaḅ bizler hem sizge uūandaḅ muḅi' fermānberdār turur biz (395)

3. Soru Zamirleri

1. kim

a. yalın hâli

Metinde bu hâl iki yerde geçmektedir.

Yocı Hān oḅlanlarıḅıḅ aḅvālāt ve keyfiyātlarını ve tertip birle kimdin kim song kim ḅān bolḅanları (40-41)

bir kim irse dıraht teg taķı anıñ meyvisi yetilse üzimü yisün ya özgege mu birsün (509-510)

Metinde kim soru zamiri bir yerde de çokluk eki ile kullanılmıştır.
andın song ne vaqtğa tegrü ne tertip birle kimler hân bola keldiler (25)

b. çıkma hâli

Metinde bu hâl bir yerde geçmektedir.
Yocı Hân oğlanlarının aḥvâlât ve keyfiyâtlarını ve tertip birle *kimdin* kim song kim hân bolğanları (40-41)

2. қaysı, қaysımız, қaysıñız

Bu zamir, *қayı*'nin her hangi bir şahsa ait iyelik ekini almasıyla meydana gelmiştir.

her қaysı köymey çıқsa anıñ dīni Hақ bolғay (477)

қaysımız kirerbiz (480)

sizlerniñ heç қaysıñızdın fervâyım yoқ turur (470)

қaysıñızniñ dīniñiz bir Hаққ bolsa anıñ birle bolur men (471)

қaysıñızniñ dīniñiz Hаққ bolsa anğa tābi^c bolur men tidi (473)

3. ne

ne üçün қabül қımadıñ (112)

köñlüñüz ne tilese anı қılursız bolғay tidiler (397)

sizler bu sözge ne aytursız (518-519)

her ne itse anıñ sözindin çıқmaz irdi (528)

minim günāhım ne turur (616)

ne sorasız soruñ (620)

ol kelgen kişi ne aytdı ve taķı sini çırlap beg ne aytdı (621)

ne sorarsın (727)

4. Belirsiz Zamirler

1. barça: “hep, bütün; tamamıyla.”

barça helāk boldıñızlar (418)

bu hāletni barça körer irdiler (485-486)

bukün aḥşam birle bir iş қıla alsaқ alduқ қıla almasaқ tañla barça ölümge barғu turur biz (604)

Metinde *barça* zamirinin çeşitli şahıslara ait ek almış şekilleri de vardır.
bu anadın toğğan iki oğul ve özge anadın toğan on yiti oğul barçası hoşolup uluğ hân körünüşiğe bardılar (83-84)

barçası ittifaқ қılıp aydıлар (221)

barçası muḥi^c ve fermānberdār bolup ‘İdil diryāsını keçip (235)

barçası süst bolup olturaqaldılar (427)

barçası aydılar (606)

barçası bu sözni ma'kül körüp 'ahd ve şart kıldılar (610-611)

barçaları bu sözni ma'ğul körüp ilçi yiberdiler (391)

tañlaqlı körünüşde barçamızni kırarlar (603)

İlgi hâli:

barçanıñ 'aybını yapқан hân-ı sitarsın (6)

Yükleme hâli ile:

bularıñ barçasın kemâ haqq bilsem (26-27)

aralarında ne türlü uruşlar ne türlü mâcerâlar bolğanın barçasın ma'lüm kılıp (42-43)

barçasın eşitmek birle bitip turur men (52)

barçasın keltürsünler (135)

bu mâl yarağlarını barçasını keltürüp çekdiler (137)

özke il künniñ barçasın köçrüp alıp kelip öz ilge çoşdı (147-148)

Verme hâli ile:

andın barçağa ziyân teger (305)

Çıkma hâli ile:

barçasındın anda bar turur (183-184)

2. ba'zısı < ba'z-ı-sı , ba'zılar < ba'z-ı-lar

ba'zısı zamiri Arapça *ba'z* sözüne Türkçe iki iyelik eki üst üste getirilerek yapılmıştır. (Hacıeminoğlu,2000:105)

Yükleme hâlinde:

ba'zısını enbiyâ ve mürseller kıldı (7)

ba'zılar on üç yıl ba'zılar on altı yıl pâdişâhlık kıldı tip tururlar(265-266)

ba'zıları ayturlar (330)

3. biri, birsi

Belirsizlik sıfatı olan *bir*'in 3.teklik şahıs iyelik eki almasıyla oluşmuştur. Bir örnekte iyelik eki almadan ilgi hâli ile kullanılmıştır.

birniñ atı Muñ-Temür (270)

a. yalın hâli:

ol biri örge turur (90)

biri qarlık biri sürük turur (97)

Şayın Hânning iki oğlu bar irdi biri Sarı-Tağı biri Toğan irdi (267-268)

her birsi hidâyet yolıda sitâre-i berhin ve şem'i rüşen irdi (15)

yüridiler ol sekiz kişiniñ her birsi miñ öyge atam turur tir irdi (215-216)

yana birsi alp atğuçu bahadır irdi (596)

bularıñ birsi aydı (811)

b. yükleme hâli:

kâhinler zarüretdin birisini çıkarıp tennürğa saldı (487-488)

Metinde bu zamirin ‘bir biri, biri birsi’ şekilleri ile bu şekillerin çeşitli çekim ekleri almış halleri de kullanılmıştır. Bu kullanımlarda bazen birinci kelimenin iyelik eki düşmüştür.

bir birine zūlm-i ziyādelik kılmaknı koymağaylar (9-10)

bu İcen birle Şayın Hānlıkı bir birisine mūrā‘ it kıldılar (69-70)

anı birbirine uruşdurung (162)

İki örnekte iyelik eki düşmemiştir.

bu iki cemā‘ at biri birsi birle baḥske tüşdiler (473-474)

bu ‘azīzler biri birsi birle mirā‘ at kıldılar (479-480)

c. ilgi hâli:

Bu hâldeki zamir, isim tamlamalarında tamlayıcı durumundadır.

birinin atı Sarıtağ birinin atı Toğan irdi (187)

birinin atı Tüde-Mengi yana birinin atı Munğ-Temür (269-270)

birinin atı Toktağı birinin atı Toğrul (340)

4. birisi

birisi zamiri *bir*’nin ikinci defa iyelik eki alması ile meydana gelmiştir.

a. yalın hâli:

birisi ‘ākil ve dānā irdi (594)

b. ilgi hâli:

ol iki çöresinin birisinin idrāki bar irdi (324-325)

c. yükleme hâli:

her birisini on araba süksük bile kızdurğaylar (475)

birisini sāḥirlerğa ta‘ yin kıldılar (478-479)

yana birisini müsülmanlarğa ta‘ yin kıldılar (479)

d. verme hâli:

bularnı birisige Baba Tükles dir idiler (480)

5. biringiz

Belirsizlik sıfatı olan *bir*’in 2.çokluk şahıs iyelik eki almasıyla oluşmuştur.

Metinde bu şekle ait bir örnek mevcuttur.

qara kişige qul nöker bolup anğa muṭī‘ bolğança sizlerdin biringiz hānlık talaşsañız irdi (433-434)

6. hiç kişi

hiç kişi anıñ ölgenidin ḥaberdār bolmadı (261)

bolsa hiç kişinin söziñge iltifāt kılmaz irdi (308-309)

Şayın Hān neslidin hiç kişi qalmadı (542)

bukün hiç kişige sözün qatmay (614)

7. köpreki:

köprekiniñ atları hem mezkûr irmes irdi (29)
kulağ eşitken sözüniñ köpreki yalğan tirlir (53)
yarusındın köpreki tüşdi (573)

8. özge:

özge sözcüğü metinde üç yerde zamir görevinde kullanılmıştır. Birinde de verme hâlinde bulunmaktadır.

özge bilmedim (297)
munuñ kengeşi özge bolmas irdi (605)
üzimü yisün ya özgege mu birsün (510)

5. Dönüslülük Zamirleri

Bu zamirler asıl şahıs zamirlerinden daha kuvvetli bir ifadeye sahip bulunan, onların mânâ bakımından daha kuvvetlileri, katmerlileri olan şahıs zamirleridir. (Ergin,1993:258)

Metinde kullanılan dönüslülük zamiri *öz* sözcüğüdür.

öz:

yalın hâlde:

Ögedey Hânı öz vilâyetinde koydı (59)
Tulı Hânı öz kaçında saqlar irdi (59-60)
yarusın öz leşkerige bahşış kıldı (141)
özge il künniñ barçasın köçrüp alıp kelip öz ilge koşdı(147-148)

iyelik eki almış şekilleri:

1. tekil şahısta:

men tağı niçe barıp dünyânıñ pâdişâhlığına tağı meşekkatine özimni salğaymen (207-208)

irdi özümni deryâğa saldım (731)

özümge hem ölüm yakın keldi (364)

özümdin song̃ hân bolsun (355)

2. tekil şahısta:

anğa özüñ birgen ornuñ dur (858)

3. tekil şahısta:

özi songınça yürür irdi (127)

eger kişi özi bilmegey bilgenlerniñ sözige ingey (288)

özi ‘ İdil diryâsını keçe çerik atlanıp irdi (307)

özüniñ qarındaşlarını tağı öz oğlanlarını manga hânlık talaşur dip öltürüp irdi (525-526)

özini hânlıkdın ‘ azl kıldı (334-335)

barça il künni özige musehhar kıldı (385)

Saritağ özindin burun sekiz yaşda olup irdi (188)

bu oğul taķı özidin burun ölgey (358)

1. çoğul şahısta:

bir hıle birle özümüzni anğa yetküre köreli (389-390)

2. çoğul şahısta:

sizniñ özünğüzge ihtiyarınığız yok turur (278)

imdi öziñizge oħşatıp hān bolup turur siz (393-394)

3. çoğul şahısta:

özleri kelip muṭı^c bolup nöker boldılar (857)

barça bu sāhir kāhinlerini hān özlerige şeyh bilip (454)

6. Āidiyet Zamiri

Metinde bu zamirin -ķı ve -ğı şekline rastlanmaktadır.

-ķı:

men şāyed ki hān bolsam burunķı teg maħāllerini ğe ke almağay men (115)

begim almasun tuydı irse burunķıdın ‘izzet ve hürmetni kim başladı (655-656)

-ğı:

bu ğāyetğı tegrü ayturlar (169)

Vasıfla ilgili bir anlam taşınması, ancak ismin -de hâline ilavesiyle kabildir. Bu takdirde de bir türetilmiş sıfat teşkil eder. (Bilgegil,1982:214)

Metinde bu şekle örnek daha fazladır.

-ķı:

sol qolı birlen Sir Deryāsı boynundaķı vilāyetlerni İcenke birdiler (123)

siz ol tepe başındaķı bir kişidin neçük kaçtıñız (253-254)

amma burunķı yaħşılar yasağan ‘imāretni bozmasun tidi (659)

ķatındaķı çöreleri hem çāresiz bolup tüşdiler (323)

sizler evke kirgeç ķatındaķı kişiler bolunğ (638)

bu maħaldaķı toğğan oğlıñ tenğ öser sen (532)

fāhr-i selātin hāzret-i Dost sultāndaķı defterde aytıp irdi (692)

-ğı:

bu taşğarığı oğlanlar bu hāletni mülāhāza ķılıp fikr ķılurlar irdi (591-192)

-ki:

ol tepedeki kişi bizke aķ saldı (257)

biz keldük Kıyat Çır-Қutlı oğlı Tengiz Buğanıñ işikindeki oğlanlarnıñ hikāyetleriğa (549-550)

bolsa sizlerniñ bu kündeķi işleriñiz neçük bāṭıl bolup muṭıl ķaldı (472)

D. Z A R F

Zarflar da, sıfatlar gibi isim soyundan sözlere dir. Cümle dışında müstakil olarak ele alındığı zaman herhangi bir isim olan bu kelimeler, eğer cümle içinde bir fiilin veya sıfatın manasını tamamlıyor yahut değişikliklere uğratıyorsa, zarf durumundadır.

Metinde geçen Türkçe ve yabancı asıllı zarflar görevleri bakımından şu gruplara ayrılabilir:

1. Hal zarfları
2. Miktar zafları
3. Yer zarfları
4. Zaman zarfları

1. Hal Zarfları

andağ	nā-ma‘ kûlnı bertaraf kıılır irdim andağ boldı kim (32-33) bu faķîr-i haķîrni çırlatıp keltürüp andağ ‘ inâyet-şefkatler kıılıp bular aĥvâl- keyfiyâtlarından sorar irdi (44-45)
andağoķ	eger rastın aytmasa andağoķ öltürelî tegmemiz bir yanga kaçalı tidi irse (609-610)
bayakı tek ķatığ	bayakı tek yana ‘ alâmeti ve ğavĝa ħopardılar (167) ĥân ķatığ ılığadı (775) ķatığ uruş boldı (849-850)
mundağ	Noĝay-ı mezkûraydı minim ĝünâhım ne turur mundağ kııla turursiz (616)
soñınça	özi soñınça yürür irdi (127)
tonlı	bizler hem atlı tonlı bolur irdük (828)
yaĥşı	filân kişi ħarı sözni yaĥşı bilür (30-31) bisyâr yaĥşı köre aldı (743-744)
yaķın	hemîn ki yaķın keldiler (246) özümge hem ölüm yaķın keldi (364)
yaman	aramızda kine ve ‘ adâvet bolĝay sizniñ köziñizge yaman körinür men (116) bu başdın ĥân-ı mezkûr yaman aylanıp Toĥtamiş oĝlanga kaçd kıılır boldı (701-702)
yigit	Tüde-Mengi egerçe yigit yetilip irdi (271)

Yabancı asıllı hal zarfları

âcil	âcil yetişip dünyâdın naķl kııldı (186-187)
âsân	Mirzâm ‘ inâyetinĝ bolsa ĥân yarlıķı birle ĥizmetinĝ kıılıp kelip irdim âsân (720-721)

bī-iḥtiyār	bī-iḥtiyār bu emr-i ḥaṭarnı iḥtiyār kıldım (48-49)
bī-ittifāk	bukün hiç kişige sözüñ kätmay bī-ittifāk barur irdi (614)
ġalaṭ	bu söz ġalaṭ oḥşar (379)
ġaḏap	bir iki kerret ġaḏap birle baḑdı (322)
maẓbūt	öyñiñ yarı yolıġa yetkende tutup aṭdın yıķıp maẓbūt baġlap bıçaķnı boġzıñġa kıoyup bu ḥaberni soralı (607-608) Ürik Temür fi-l-ḥāl ingñinde ki körpe ṭonın çıķarıp maẓbūt çulġadı (737-738)
mā' zūr	bu işim mā' mūr mā' zūr bilseler (55)
menşūr	daruġa ḥākimler kıoyup muẓaffer ve menşūr öz vilāyetinġa kıaytdılar (143-144)
muẓaffer	daruġa ḥākimler kıoyup muẓaffer ve menşūr öz vilāyetinġa kıaytdılar (143-144)
sa' ādet	“sa' ādet“ sözcüġü metinde “bile“ sözcüġü ile beraber zarf olarak kullanılmıştır. niçe yıllar devlet sa' ādet bile pādişāhlık sürdi (186)
selāmet	şeyḥ Aḥmed Ḥān niçe yıl anda tutķun bolup yana andın selāmet çıķıp öz vilāyeti Ḥācı Turḥanġa keldi (181-182)
taķrip	“taķrip“ sözcüġü metinde “bile“ sözcüġü ile beraber zarf olarak kullanılmıştır bu bir dize söz munda taķrip birle aytıldı (104-105)

2. Miktar Zarfları

az	Şayın Ḥān oġlanları da munuñ muķābilesinde pādişāh az boldı ayturlar (342) bularġa yakın yetgen maḥalde ḥānning ḳaşında kişi az ḳaldı (777)
barça	barça helāk boldıñızlar (418)
bir iki kerret	bir iki kerret ġaḏap birle baḑdı (322)
çoġ	cibe çoġ bekin kızıl bolup irdi (494-495)
köp	aġasıġa köp teklif kıldı (78-79) bisyār ḥoş ḥāl bolup Şeybān Ḥānġa köp āferin kıldılar (138)
niçe	men taķı niçe barıp dünyānıñ pādişāhlığına taķı meşekḳatine özimni salgaymen (207-208)

Yabancı asıllı miktar zarfları

‘azīm	Koral ‘azīm uluġ vilāyet turur (178)
bī-ḥesāb	bī-ḥesāb ḥarman bolup irdi (136)
bisyār	atamız anı bisyār sevip erke östürüp irdi (113-114) bisyār ḥoş ḥāl bolup Şeybān Ḥānġa köp āferin kıldılar (138)

3. Yer Zarfları

aşak	henüz tepedin aşak inmeyin (249)
avlaq	hānning qolğa tüşmegen kişileri avlaq çıqıp yığıldılar (810)
ilgerü	irdi üç künlük yir ilgerü yürüyür irdi (127-128)
qarşu	Maskev pādişāhı qarşu kele turur (129)
keri	bu bedbaht keri bardı (838)
maħalde	ol maħalde dünyāge keldi (194) ol maħalde ki Tay Duğlı Begim Hızır Hānnı çırılup iltip Sarāy tahtında ki hān kıldı (649-650)
taşgaru	fi-l-hāl basa alğaç başın kesdiler boyda birle sançıp taşgaru alıp çıqdılar (642-643)
yuqaru	yuqaru kötergeç feryād kıldı (426)

4. Zaman Zarfları

aħşam	ol aħşam taᅅ atkunça ol sedā ve ol gāvğa tınmadı (165-166) aħşam kişi tanımas (324)
berü	“berü” sözcüğü çıkma hali eki almış kelimelerden sonra zaman zarfı olarak kullanılmaktadır. anasındın toğandın berü müsülmān irdi (194) munçadın berü ve kişi yokdın mini hān kılıp irdingiz (332-333)
bukün	bukün aħşam birle bir iş kıla alsaq (604) bukün hiç kişige sözün qatmay (614)
burun	özümdin song hān bolsun tip saklağan oğlı özüdin burun öldi (355) bu oğul taqı özidin burun ölgey (358)
burunraq	bular kelmesdin burunraq Baçır Toq Buğa begleri kengeşip ittifaq kıldılar (403-404) Özbek Hān begleri birle taᅅ atmasdın burunraq köçüp irdiler (409)
imdi	imdi keldik yana evvelkı sözning başığa (105) imdi sizler birle biz bir şart kılalı (228-229)
qaçan	qaçan qarıy başlasaᅅ andın song qoyğaysen (534-535) her qaçan Hüdā-i ta‘ālā devlet birse sini devletimge şerik kılıp (735- 736)
kiç	Noğay mundın kiç atlandur (607)
kiçe	bular bu kiçe örkünning yanında ün işitilür qaçlı yirde barur irdiler (791) kiçe birle oq şavqun salıp tegeli azlı köplikimizni bilmes qaçar tidi (794-795)
kün	“kün” sözcüğü zaman zarfı olarak tek başına değıl, bir, bir niçe, niçe, ol kelimleri ile birlikte kullanılmaktadır. bir kün tağ arasında av avlayı çıqıp irdi (65) bir niçe kün yarağ kılıp çıqdılar (210)

	niçe kün ovıp oltürgenin oltürüp oltürmegenin esir ılıp aytdılar (251-252)
	ol kün ta aşam bolğunça anda yatdılar (323-324)
song	atamız Yocı Han olgendin song uluğ babamız Çingiz Han aşınga atalarımız bardılar (90-91)
	iki künden song han yetüşdi (136-137)
songraq	Ürik Temür songraq kelür irdi (716)
şundağ	köp kişisini şundağ oğ aldılar (807)
tañla	bukün aşam birle bir iş ıla alsaq alduğ ıla almasaq tañla barça ölümge bargu turur biz (604-605)
	tañla ki körünüşke barur biz (637)
tañlası	tañlası körnüş birdi (107)
	tañlası ilçige körnüş birdiler (289)
yıl	ol cihetdin on sekiz yıl Deşt vilāyetinde pādīşāhlıq ıldı (284)
	on üç yıl hanlıq ıldı (339)
yana	imdi keldik yana evvelı sözning başıga (105)
	yana keldük Şayın Han hikāyetingā (185)

Yabancı asıllı zaman zarfları

āhir	āhir hukm ıldılar (47)
‘āıbet	‘āıbet fet ılıp Koralnı pāy-ı taht ıldı (180-181)
	‘āıbet anğā arār birdiler (474-475)
dāim	siz dāim hasta bolur irdingiz (361)
	Tengiz Buğa mezkürning ışlaı dāim Sir boyıda bolur irdi (577)
dem-be-dem	dem-be-dem sining atangnı hem tüşürürler (801)
ekşeri	ekşeri köp kāfirleri müsülmān ıldı (265)
eşnāda	bu eşnāda ki Şayın Han oldi (204)
	ol eşnāda hazret han üç kerret amçısın sildeddi (248)
fi-l-hāl	begler fi-l-hāl ilçini alıp aytdılar (294-295)
	fi-l-hāl alanıp lgadı (315)
hālā	hālā munung köngli ösüp turur (153)
	bu hālā za‘ ifesini unutup turur (311)
henüz	bu leşker henüz kelmekde (192)
	henüz tepedin aşaq inmeyin (249)
şabāh	her şabāh kelip bu oğlanlar işikde orlar irdi (563-564)
hergāh	hergāh ki divāneliı gālip bolsa hiç kişining sözinge iltifāt ılmas irdi (308-309)
medīd	“medīd” sözcüğü metinde bir yerde “müddet” sözcüğü ile tamlama oluşturarak kullanılmıştır.
	müddet-i medīd bu il meclisde devr ıkmadı (590)
muttaşıl	babaning telin aytқан āvāzı tennürdin muttaşıl kelür irdi (491)
	hanning hastalık haberi muttaşıl kelür irdi (582)

müddet	“müddet” sözcüğü metinde bir hayli, oyuz yıl, medīd sözcükleri ile birlikte zarf olarak kullanılmıştır. bir hayli müddet ötdi (458) müddet-i otuz yıl pādişāhlık sürdi (522) müddet-i medīd bu il meclisde devr çıkmadı (590)
nāgāh	nāgāh eger hātası ya gālatnı vāqı‘ bolmış bolsa (53-54) nāgāh ötek āvāzı keldi (570)
zamān	ol zamān ki beg qolıga ayak keldi (567)

E. E D A T

Arapça bir kelime olan edat ‘alet’ ve ‘vasita’ demektir. Onun gramerdeki mânâ ve yerini tesbit ederken de bu aslî mânâsını göz önünde bulundurmak gerekir. Nitekim, bir gramer unsuru olarak da edatlar tek başlarına mânâları olmayıp, ancak cümledeki diğer kelime ve kelime grupları arasında çeşitli münasebetler kurmaya yarayan ‘alet sözler’dir ‘vasıtalar’dır. Daha müşahhas bir ifade ile anlatmak gerekirse, denilebilir ki edatlar dilin mantikî kuruluşunu teşkil eden cümle yapısının ‘harcı’dır. (Hacıeminoğlu,1992:5)

Cümle içinde kullanılış şekillerine göre edatlar çeşitli gruplara ayrılır.

1. Bağlama edatları ,	2. Çekim edatları,
3. Kuvvetlendirme edatları,	4. Karşılaştırma edatları,
5. Denkleştirme edatları,	6. Soru edatları,
7. Ünlem edatları,	8. Seslenme edatları,
9. Cevap edatları,	10. Gösterme edatları,
11. Tekrarlama edatları,	12. Zaman Bildiren Edatlar
- (Hacıeminoğlu,2000:110)

1. Bağlama Edatları

Bağlama edatları, cümleleri veya cümle içinde kelimeleri ve kelime gruplarını ya mânâ bakımından, yahut şekil itibariyle birbirine bağlayan sözlerdir. (Hacıeminoğlu,1992:112)

basa: Bir zarf-fiil olan basa < bas-a kalıplaşarak ‘sonra, bundan sonra,artık’ anlamları ile metinde bağlama edatı olarak kullanılmaktadır.

sol qolı birlen Sir Deryāsı boynundaqı vilāyetlerni İcenke birdiler basa hān körünüşindin qayıp (123-124)

mużaffer ve menşür öz vilāyetinğa qayıtdılar basa bular qayıp kelgünçe (143-144)

Şeybān Hān birle barıp anda qalıp tururlar tip basa Şeybān Hān hikāyetin ki tamām kılduq (184)

ne: *ne.....ne* şekli ile metinde bir yerde geçmektedir.

ne bal kündeki teg çorqatıga qoyulur ne dostgānda süzülür irdi (458-459)

tiyü <ti-yü: Bir zarf fiil olan tiyü sözü cümlede bağlama edatı olarak da kullanılmaktadır. Bu söz kendinden önce gelen cümleyi, kendinden sonra gelen cümleye bağlar. (Hacıeminoğlu,2000:112)

bu il meclisde bu ʔarıʔa mütehayyir boldılar tiyü basa bu oğlanlar arasında iki kişi bar irdi (593-594)

yirliĝ yiriniĝizdin teprenmeniĝiz tiyü hâlk yirliĝ yiride ʔarâr tapĝandın sonĝ (644-645)

kim:

manĝa dâ' iye ol irdi kim bularınıĝ aĝvâlidin kemâ haĝk bilsem (29-30)

kördiler kim işitmek bile zabt ʔılmaĝ bolmas (46)

âhir ĝükm ʔıldılar kim manĝa bu ĝikâyetlerni kitâbet ʔılıp biriniĝiz (47)

meşhür turur kim ʔulaĝ eşitken sözniĝ köpreki yalĝan tirlir (53)

ĝayâl ʔıldıĝ kim yir-kök üstümüzge yıĝılıp kele turĝan teg boldı (258)

Yabancı asıllı bağlama edatları:

amma:

Çıĝatay Hânĝa Buĝâra ve Semerĝand ve ĝorasan ve ĝiřâr vilâyetlerini birdi amma Yocı Hân barĝa oğullarınıĝ uluĝraĝ irdi (60-61)

miniĝ sindin yařĝa uluĝ ikenim rast amma atamız sini bisyâr sevip irke östürüp irdi (72- 73)

hiĝ ĝesâbı ve kitâbı yoĝ irdi amma şeybân Hân ĝükm ʔıldı (134)

hiĝ kişi anınıĝ ölgenidin ĝaberdâr bolmadı amma ĝazret-i dost-sultânınıĝ tevâriĝleride aytup tururlar (261-262)

çün:

çün bular Çiniĝiz Hân nebereleri bolup irdi (22-23)

çün manĝa dâ' iye ol irdi (29)

çün ĝikâyet köp irdi (46)

çün Yocı Hân Deşt-i ʔıĝĝaĝ vilâyetiniĝa ki müteveccih boldı (63-64)

çün âcil yetişip dünyâdın naĝl ʔıldı irse iki oĝlı bar irdi (186-187)

eger: Farsĝa bir edat olan *eger* metinde şart cümlelerinin başında kullanılmıştır. Başında bulunan cümleyi, kendinden sonra gelen cümleye bağlar.

nâĝâh eger ĝařası ya ĝalaĝnı vâĝı' bolmış bolsa ĝalaĝnı ʔıĝarıp ĝařasını rast ʔılsalar (53-54)

eger bir iş ʔılır bolsa ʔılır irdiler (169)

eger teferruĝına tüşersen eger meřeĝĝatine tüşersen ĝüdâ-yı ta' âlâniĝ taĝdîringâ çâre yoĝ turur tidi irse (208-209)

eger yaĝı kelip mini alur bolsa sizler mundın oĝ ʔaĝĝay sizler tidi(243-244)

eger rastın aytmasanıĝ taĝĝik bilgil ki sini bu yirde öltür biz (619-620)

gūyā: Bu edat metinde bir yerde geçmektedir. *ki* edatı ile beraber kullanılmıştır.

ḥān hoş ḥāletdin andağ boldı gūyā ki ḥasta bolmağan teg boldı (371)

ḥattā: Bu edat metinde iki yerde geçmektedir. *ki* edatı ile beraber kullanılmıştır.

öz qarındaşların taķı öz neslin barçasın kırdı ḥattā ki inisi Toğrulnı öltürdi tirlir(345-346)

‘imāretning tamām işin bularğa buyurdi ḥattā ki su taşığan kirpiç koyğan ve kirpiç taşığan bular irdi (560-561)

ki: Bağlama ve kuvvetlendirme edatıdır. Farsça asıllıdır. Sonuna geldiği unsuru kendisinden sonra gelen bir unsura bağlar.

bu sözler bu ḥikāyet ki bu nüşḥa bitildi (51)

Yocı Ḥān Deşt-i Kıpçak vilāyetingā ki müteveccih boldı (63-64)

Uluğ Tağ ki meşhūr turur (64)

bular ki ḥānı ḥizmetiğa yetişdiler (85)

pes: Farsça asıllı bir bağlama edatıdır.

ol ḥâlde sözlemekni pes kılmāğaysız tidiler (281)

ma‘nāsı bu turur pes ḥazret-i ḥān-ı mezkūr ‘ileyhi-r-raḥme ‘azamet uluğ pādişāh irdi (444-445)

bir emlek ayğurnı atnı yekip pes salıgğa koyabirdiler (679-680)

ü : Bu edat metinde bir yerde geçmektedir.

ḥalāyıklar kıımız içip ‘ayş ü ‘işretğa meşğül irdiler (764-765)

ve:

Kelimeleri bağlayanlar:

‘ālemni ve ādemni yoğdın bar kıldı (3)

‘ālem ve ādemni yaratmağdın mağşūd aning zātı şerif ve unsur-ıluftı irdi (13-14)

elbette andın barıp taḥkik ve teftiş kıldı (31)

bu nüşḥanı ḥāqirdin oğūğan ve eşitken ‘azizlerdin ve uluğ kiçikdin yārānlardın iltimas oldur kim (50-51)

Cümleleri bağlayanlar:

çün bular Çingiz Ḥān nebereleri bolup irdi ve men bu ḥānedāning ni‘meti birle ferverde bolup irdim(22-23)

biz fağirdin kelip teftiş ve taḥkik kıldı ve men bu şöḥbet birle meşhūr boldım (34-35)

on iki qori tüzüldi ve begleri beryak birle olturdılar (107-108)

Ḥüdā ya mining düşmanımnı biligsiz kılgıl ve taķı bilgenlerning hem tilinge inmes kılgıl (286-287)

velî: *fakat* mânâsındadır. Başında bulunduğu cümleyi kendinden önce gelen cümleye bağlar.

Tüde-Menği egerçe yigit yetilip irdi velî bî' aql bisyâr divâne kişi irdi (271)
Manğkutay oğlu Hızır Hân birle Qara Noğay ikisi bir ay içinde hân boldılar velî Hızır Hân Sarây içinde tahtında hân boldı (646-647)

velîkin: *fakat* mânâsındadır.

belî hânım yaşğa uluğ ikenim rast velîkin atamız anı bisyâr sevip erke östürüp irdi (113-114)

sindin yana söz sorar irdim velîkin ayağımdın tarta tururlar tidi (294)

ya' ni: *demek, şu demek; doğrusu, özün kıyası* mânâsındadır. Metinde bir yerde geçmektedir.

kılıçsız yaqasız könglek yiberdiler ya' ni il qaldı (189-190)

2. Çekim Edatları

İsimlerden sonra gelerek, bağlı olduğu isimle cümlelerin diğer unsurları arasında zaman, mekan, cihet, tarz, benzerlik, başkalık v.b. gibi bakımlardan çeşitli ilgiler kuran kelimelere çekim edatı diyoruz. (Hacıeminoğlu,1992:1)

berü:

anasındın toğandın berü müsülmân irdi (194)

munçadın berü ve kişi yoqđın mini hân kılıp irdingiz (332-333)

andın berü Özbek tâ' ifesining islâmı teğayyür tapmadı mı ayturlar (499-500)

bile: *ile, birlikte, beraber* mânâlarındadır.

ta rastlıq bile hıalayıklarını arasında hüküm kılıp (9)

işitmek bile zabt kılmak bolmas (46)

barça oğlanlarını il künleri bile qoşun birdi (94-95)

Şayın Hân bu vilâyetler bile bu illerni ki zabt ki kıldı (150)

bigin: *gibi* mânâsındadır.

cibe çoğ bigin kızıl bolup irdi (494-495)

Deşt vilâyetinde olar bigin 'âdil ve 'âbid ve zâbiğ pâdişâh keçgeni yoq turur (504-505)

her birsi bir şire-merd yigit bigin süren salıp bir yola at saldılar (804)

bilen: *ile, birlikte, ve* mânâlarındadır.

iştıyaq ve ra' bet bilen hizmetleriğa kelip (201-202)

Hülâgü Hân 'azim leşkeri bilen Qulzum diryâsını yaqalap kele turur(219-220)

men öz râyım öz fikrim bilen yürigen kişi imes irdim (226)

öz uruğlarındın bir niçe kişiler bilen ittifaq kılıp at ve yarağ alıp keldiler (741-742)

birle: *ile, birlikte, beraber* mânâlarındadır.
men bu hānedānning ni^c meti birle ferverde bolup irdim (23)
andın song[~] ne vaqtğa tegrü ne tertip birle kimler hān bola keldiler (25)
men bu şöhet birle meşhür boldım (35)
barçasın eşitmek birle bitip turur men (52)
yüz ellig ming[~] kişi birle qarşu çıqdı (128-129)
Baçır Toç Buğa begleri birle ittifaq kılıp kengeşdiler (415)

Metinde iki yerde *birlen* şekli geçmektedir.
sol qolı birlen Sir Deryası boynundaqı vilāyetlerni İcenke birdiler (123)
bu kişi bizdin bir mağlata birlen bir mesele işitdi (513)

burun:
Sarıtaq özindin burun sekiz yaşda olup irdi (118)
Sarı-Taqı atasıdın burun sekiz yaşarıda öldi (268-269)
özümdin song[~] hān bolsun tip saqlağan oğlı özüdin burun öldi (355)
bu oğul taqı özidin burun ölgey (358)

qadar: Bu edat metinde bir yerde geçmektedir.
Yaşşı Hā^wce hem ol qadar irdiler (790)

qarşu: Bu şekil için metinde iki örnek vardır.
Maskev pādışāhı qarşu kele turur (129)
Mamay hem ^c azīm leşker bile qarşu keldi (849)

ötrü: Bu şekil için metinde iki örnek vardır.
bu cihetdin ötrü kim filān kişi qarı sözni yaşşı bilür tiseler (30-31)
biz az kişi turur biz anğa ötrü çıqip uruşmaqımız maşlahat bolmağay tidiler(222-223)

song[~]:
Çingiz Hān oğlanlarıdın ol Deşt vilāyetinde kim hān bolğandın song[~] kim hān boldı (24-25)
atamızYocı Hān ölgendin song[~] uluğ babamız Çingiz Hān qaşınğa atalarımız bardılar (90-91)
iki kündin song[~] hān yetüşdi (136-137)
andın song[~] Şeybān Hān ki kelip körünüşler kıldı (138-139)

teg:
burunqı teg mağālleringni çeke almağay men (75)
bayaqı teg yana ^c alāmeti ve gavğa qopardılar (167)
yir-kök üstümüzge yıqılıp kele turğan teg boldı (258)
diryānı başğunçaq tuzlaqning[~] beyik tepe teg tağı bar turur (318-319)

tegrü:

andın song ne vaqtğa tegrü ne tertip birle kimler hân bola keldiler (25)
ta bu çağa tegrü men anıñ mağâllerin çekken irdim (114)
ta bir hafta on künke tegrü iş küçleri bu boldı (168)
hazret şeyh Buğaradın Kara Kölge tegrü uzata keldi (211)

teñ: Bu şekil metinde bir yerde geçmektedir.
bu mağaldaki toğgan oğlın teñ öser sen (532)

utru: Bu şekil metinde iki yerde geçmektedir.
Hülâgü Hân leşkeringe utru yüridiler (236)
yağığa utru at saldı (249)

üçün:

ne üçün qabul kımadıñ tidi (112)
anıñ üçün kim barça halâyıqğa yağmurdın refâhiyet bolur (304)
bu söz gâlat oğşar anıñ üçün kim iki qavimdin iki ittifaq birle bir yerde hân bolmağı
müşkil turur (379-380)
munıñ üçün ilimizdin çileyi vağan bolurımız yoq turur (397-398)

üze: Bu şekil metinde iki yerde geçmektedir.
men bu aşuqnı bir qalkannıñ ya toğanıñ qubbesi üze urayın (229)
eger bularıñ qubbesi üze omqa tursa hod biling ki men bu yağını basar men (230)

yalı: *gibi* mânâsındadır. Metinde bir yerde bulunmaktadır.
ta bu çağa tegrü atma bile yalunğ kılıç yalı bolmaqlığı ol cihetdin qalıp turur (149)

yanğlıq: *gibi, benzer, denli* mânâlarındadır. Bu şekil metinde bir yerde
geçmektedir.
bu yanğlıq torfe divâne kişi bolğandur (330)

yol: Bu söz metinde iki yerde edat görevinde kullanılmıştır.
bu yol neçük bi-taqat bola turur siz (361)
bu yol Özbek Hân müsülmân boldı (499)

3. Kuvvetlendirme Edatları

da: Bu edat metinde bir yerde geçmektedir.
Şayın Hân oğlanları da munıñ muqâbilesinde pâdişâh az boldı ayturlar (341-342)

oq:

sen oq hân bolğıl (76)

imdi oğ ol oğ hân bolsun (117)
sizler mundın oğ kaçğay sizler tidi (244)
özi oğ inşâf etdi (332)
oğ şadâkıını araba üstige koyup ordağa indi (588)

Bu edat metinde yedi örnekte neçe ile birleşerek neçük < neçe-ök şeklini almıştır.

tağı: Bağlama ve kuvvetlendirme edatıdır.

Bağlama edatı olarak:

bu çağğa tegrü sining irkelikni ve mağâllerining çeke almağay men tağı ni çekip turur (74)
burunğı teg mağâllerinğni çeke almağay men tağı aramızda uruş ‘adâvet bolğay (75)
Şayın Hân kaytıp yükündi tağı aydı (108)
anda vefât boldı tağı hâlâ Koral pâdişâhınğ evlâdı turur (181)

Kuvvetlendirme edatı olarak:

ol tağı bizni ‘izzet ve hürmet kılıp (95)
közlerindin yaşlar ağıtıp ikisige tağı köp duâ‘ alğışlar kıldı (119)
öz ilge koşdı ve tağı her oymağni bir begge koşun birdi (148)
Hüdâ ya mining düşmanımni biligsiz kılığıl ve tağı bilgenlerning hem tilinğe inmes kılığıl (286-287)
begleri kengeş kıldılar ve tağı aydılar (310-311)

Yabancı asıllı kuvvetlendirme edatları:

ğod:

eger bularning kubbesi üze omğa tursa ğod biling ki men bu yağını basar men (230)
ğâlâ ğod tamâm ğâlâyığ anğa yüz keltürüp turur (388)
bu bedbağt ğod mağsüdi öz kıızı bolğandur (511)
munung ğarağı ğod kızında bolğandur (514)

hem:

köprekining atları hem mezkür irmesirdi (29)
sizlerning atalarınğızğa tilegen hem salmadı (93)
İcen hem yükünip aydı (112)
bular hem turuş birmey uluğları kaçtı (147)
ol hem tüşüp turur (325)

4. Karşılaştırma Edatları

hem:

hem sözümnü ‘arz kılayın siz hem sözüngizni ‘arz kılinğız (80-81)
saldı iki ‘azim leşker hem ağ saldılar (257-258)

Hüdā ya mining̃ düşmanımnı biligsiz kılğıl ve taqı bilgenlerning̃ hem tiling̃e inmes
kılğıl (286-287)
andın begler fi-l-ḥāl turup qaytdılar men hem qaytdım (301-302)
ve taqı sıçkanı hem sorğanı yaman irmes (305)

5. Denkleştirme Edatları

Yabancı asıllı denkleştirme edatları:

ya:

nāgāh eger ḥaṭası ya ğalaṭnı vāqı^ç bolmış bolsa ğalaṭnı çıkarıp ḥaṭasını rast kılsalar
(53-54)
ḥālā bu aşuqını qalkanning̃ ya tolğaning̃ qubbesinġa öz qolımız bilen omqa qoysaq
(227-228)
men bu aşuqmı bir qalkanning̃ ya tolğaning̃ qubbesi üze urayın (229)
pādişāhları ya uluġları ötkende gürūh gürūh qavimleri birle kelip(406-407)
üzimü yisün ya özgege mu birsün (510)

6. Soru Edatları

qayda:

Deşt vilāyetindeki her qayda serkeş bolup(855)

ne:

könglünġüz ne tilese anı qılursız (397)
sizler bu sözge ne aytursız (518-519)
her ne itse aning̃ sözindin çıkmaz irdi (528)
ne sorasız sorunġ (620)

-mu, -mü “mu, mü”:

sizning̃ ilde sıçқан köp bolur mu (291)
men mundın oq öyimni istem bolġaymu (723-724)
bu işni kıldım revā bolġaymu (401)
körding̃ mü ol mining̃ atam turur (800)

neçük < ni-çe-ök

qarındaşımız ḥānnı neçük kördünġ (296)
bu yol neçük bī-tāqat bola turur siz (361)
sizlerning̃ bu kündeki işlerning̃iz neçük bāṭıl bolup mu^ç ṭil qaldı (472)
ol neçük tirildi (664)

niçe:

niçe barıp dünyāning̃ pādişāhlığına taqı meşekqatine özimni salgaymen (207-208)

niçün < ne- çün

Metinde buna ait bir örnek mevcuttur.

niçün öltüre dur men (470)

nitek < ne-teg

nitek ki atası Çır-Çutlı üstingē ‘ imāret salur boldı (558-559)

7. Ünlem Edatları

Bunlar her türlü duygu ve heyecanı ifade etmek için kullanılan sözlere dir. Menşe ve yapı bakımından ya tabiat seslerini taklit suretiyle, yahut da hislerin yorumlanarak ‘ses’ şeklinde terennümü neticesinde meydana gelmişlerdir. Bu bakımdan bir kısmı aşağı yukarı bütün dillerde müşterektir. Ancak mânâlı dil birliklerinin kalıplaşmak suretiyle teşkil ettikleri müstesna örnekler de vardır. (Hacıeminoğlu,1992:293)

Metinde bulunan ünlemler şunlardır :

āh: Aslında bir ünlem edatı olan āh metinde isim durumunda kullanılmıştır.

Bir yerde geçmektedir.

çekdi bir kün töşekde yatıp ol yan bu yan ağnap āh urar irdi (359)

Yabancı asıllı ünlem edatları :

āferin:

Şeybān Hāngā köp āferin kıldılar (138)

Çırım vilāyetinde Çırık-Yeri tigen ħara āferin berk ħal‘ a bar turur (159-160)

amān:

āsān amān il içingē indingiz (721)

şükür: Metinde bir yerde geçmektedir.

imdi inim şükür bu çaklı ösdi (333-334)

8. Seslenme Edatları

ey:

ey ferzende Hüdāyı ta‘ ālāning emri andağ boldı (205-206)

ey bedbaht sen aytmasağ men aytayın (623)

ey nāmerd Tohtamış sözimiz andağ mu irdi (796-797)

ey feriştelirim güvāh bolunğlar (869)

eyā < ey-ā : Metinde bir örnek mevcuttur.

eyā bu kelgen kişi ne kişi bolğay (592)

ya:

Metinde bir örnek mevcuttur.
Hüdā ya mining̃ düşmanımnı biligsiz kılgıl (286)

9. Cevap Edatları

Bunlar cümle içinde başka kelimelere bağlı olmadan, tek başlarına bir mefhum ifade edebilen sözlerdir. Bazan, bir cevap edatı bir cümle yerine geçer. Hususiyetle karşılıklı konuşmalarda, her edat bir cümle sayılır. (Hacıeminoğlu,1992:290)

belī:

belī hānım yaşğa uluğ ikenim rast (113)

belī köp yağar (292)

belī sizge vācip turur (519)

10. Gösterme Edatları

Gösterme edatları sıfat ve zamirlerden farklı olarak, isimleri, şahısları veya eşyayı değil, hareketleri işaret suretiyle gösteren sözlerdir. Onun için, tek başlarına hiçbir mânâ ifade etmezler. Ancak bir cümlenin veya çekimli fiilin yanında vazifeleri belli olur. Bunlar umumiyetle, gösterme vazifesinin yanında kuvvetlendirme vazifesi de görürler. (Hacıeminoğlu,1992:306)

tā : Bu edat Farsçadan geçmiştir.

tā anıñg̃ birlikini ve barlıqını hālayıqğa bildürüp (7-8)

tā rastlıq̃ bile hālayıqlarını arasında hüküm kılp meyl-i mezāhin kıлмаğaylar (9)

tā cihān barınça bolğay (38-39)

tā tañg̃ ki atdı (166-167)

tā bir hafta on künke tegrü iş küçleri bu boldı (168)

11. Tekrarlama Edatları

Bunlar umumiyetle fiillerden önce gelerek hareketin miktar ve tekerrür sayısını tayin eden edatlardır. (Hacıeminoğlu,1992:309)

kerret:

ol ešnāda hāzret hān üç kerret kāmçısın sildedı (248)

bir kerret ok körnüş kıldım (297)

bir iki kerret gāzap birle baqđı (322)

bir kerret aytıp ötdı (411)

yana:

yana bir gürūhnı pādişāhlar ve hākimler kıldı (8)

yana on yiti oğul kim özge za' ifelerindin bolup irdı (68-69)

imdi keldik yana evvelkı sözning̃ başığa (105)

yana aḥşam ki boldı (167)

yana andın selâmet çıkıp öz vilâyeti Hâcı Turḥanğa keldi (182)

12. Zaman Bildiren Edatlar

gâh: Farsça zaman bildiren bir edattır. Metinde iki yerde geçmektedir *her gâh ki* şeklinde kullanılmıştır.

her gâh ki şöḥbet tutsalar öz ḳolıḡa ki ayak kelür irdi (564-565)

her gâh ki bizniḡ bu naşîḥatimizni unutup ferîşân sözley başlasaḡız (279-280)

ḫâlâ:

ḫâlâ munuḡ köḡli ösüp turur (153)

ḫâlâ Koral pâdişâhınıḡ evlâdı turur (181)

bu ḫâlâ za' ifesini unutup turur (311)

ḫâlâ her yılda anıḡ selâmetlik ḫaberi kele turur (369)

F. F İ İ L

Fiiller hareketleri karşılayan kelimelerdir. Hareket kelimesini burada tabii, geniş mânâsı ile alıyor ve nesnelere zaman ve mekan içindeki her türlü yapma, olma ve durmaları için kullanıyoruz. Çekimli fiil şekle, zamana, şahsa bağlanmış bir hareketi karşılayan kelimedir. (Ergin,1993:266)

Burada fiil şu bakımlardan ele alınmıştır.

1. Fiil çekiminde şahıs
2. Fiillerde olumsuzluk
3. Soru şekli
4. Fiil çekiminde şekil ve zaman
5. Fiillerin iki kipli çekimi
6. Bildirme

I. FİİL ÇEKİMİNDE ŞAHIS

a) Çağatay Türkçesinde ve dolayısıyla Çingiznâme'de geniş zaman, şimdiki zaman, öğrenilen geçmiş zaman ve gelecek zaman çekiminde şahıslar, şahıs zamirleri vasıtası ile bildirilir. Ancak 3.teklik ve çokluk şahıslara ait örneklerde 'ol' zamiri düşmüştür.

Teklik 1. şahıs: bolur men (471), kelür men (740) bitip turur men (52), tapḡay men (207)

Teklik 2. şahıs: sorar sin (727), ḳarır sen (533), aḡlaḡay sen (413)

Teklik 3. şahıs: ḳaçar (795), alur (512), ayta turur (112), kele turur (129), keltürüp turur (388), içgey (568)

Çokluk 1. şahıs: kirer biz (480), sorar biz (617), barur biz (637), bara turur biz (71-72), kele turur miz (392), bolup turur biz (515), korgeymiz (801)

Çokluk 2. şahıs: kıılır siz (397), aytur siz (519), barur siz (467), bola turur siz(361), bolup turur siz (394), yetgeysiz (723)

Çokluk 3. şahıs: kıırarlar (603), tırlar (53), kıılırlar (450), tarta tururlar (294), kıalıp tururlar (184), kelgeylar (786)

Metinde çokluk birinci şahısta “biz” zamiri ekleşmemiştir fakat metinde üç yerde -miz şekli ile karşımıza çıkmaktadır. Çokluk üçüncü şahıs -lar, -ler olarak ekleşmiştir.

b) Görülen geçmiş zaman ve şart çekiminde kullanılan ve iyelik eklerinden çıkmış şahıs ekleri şunlardır:

Teklik 1. şahıs: -m

keldi-m (111), aytdı-m (419), bilse-m (23)

Teklik 2. şahıs: -ng

kördü-ng (296), aydı-ng (327), başlasa-ng (534)

Teklik 3. şahıs: -

bildi (171), baqdı (322), birse (736)

Çokluk 1. şahıs: -k

kaçdu-k (259), keldü-k (185), alsa-k (604)

Çokluk 2. şahıs: -ngiz

indi-ngiz (721), keldi-ngiz (722), başlasa-ngiz (280)

Çokluk 3. şahıs: -lar, -ler

birdi-ler (123), aldı-lar (252), birse-ler (827)

c) Emir ve istek çekimlerinde kullanılan şahıs ekleri şunlardır:

Emir: Emir çekiminde her şahıs çekimi için ayrı ayrı ekler mevcuttur.

Teklik 1. şahıs: -ay , -ayın, -eyin

kıalturay (718), aytayın (111), kireyin (481)

Teklik 2. şahıs: -ğıl, -gil

ayt-ğıl (414), bil-gil (619), kitgil (843)

Teklik 3. şahıs: -sun, -sün

bir-sün (510), bol-sun (355), kıal-sun (559)

Çokluk 1. şahıs: -alı, -eli

bar-alı (80), iç-eli (631), kaç-alı (610)

Çokluk 2. şahıs: -(i)ng, -(i)ngız, -(i)ngizler

uruşdur-ung (162), bir-ingiz (479), kel-ingizler (461)

Çokluk 3. şahıs: -sunlar, -sünler

keltür-sünler (135), kel-sünler (402), yığıl-sunlar (866)

b) Sadece mutlak gelecek zamanda kullanılan şahıs ekleri metinde az kullanılan bir şekildir, metinde üç yerde geçmektedir.

Teklik 1. şahıs: -m, yetkürgü-m turur (761)

Teklik 3. şahıs: -sı, bolğu-sı turur (787)

Çokluk 1. şahıs: biz, bargu turur biz (605)

II. FİİLLERDE OLUMSUZLUK

Bütün fiil zaman ve kiplerinde olumsuzluk eki olarak -me, -ma kullanılmaktadır. Ek-fiil köküne de getirilen bu ek, zaman ve şahıs eklerinden önce gelir.

Olumsuz şekillere ait örnekler, fiil çekimi bölümünde her zaman için verilen örneklerin sonunda gösterilmiştir.

III. FİİLLERDE SORU

Fiillerde soru eki -mu, -mü'dür. Metinde bu ekin düz vokalli şekline iki yerde rastlanmaktadır. Bunun dışında hep yuvarlak vokallidir. Bu ek genellikle zaman eklerinden sonra gelir. Metinde ayrıca soru zamirleri ile de soru cümleleri kurulur. Metnimizde -mu, -mü'nün geçtiği örnekler pek fazla değildir.

sizniñ ilde sıçkan köp bolur mu (291)

sizniñ ilde yağmur köp bolur mu (292)

sizniñ ilde sıçkan köp bolur mu (299)

sizniñ ilde yağmur köp yağar mu (300)

yağmur köp yağar mu (303)

bu işni kıldım revā bolğaymu (401)

kördiñiz mü (600-601)

men mundın oq öyimni istem bolğaymu (723-724)

kördiñ mü ol miniñ atam turur (800)

IV. FİİL ÇEKİMİNDE ŞEKİL VE ZAMAN

1. Görülen Geçmiş Zaman

Görülen geçmiş zaman eki -dı, -di, -du, -dü'dür. Bu ek sonu ünlü ile veya sedalı bir ünsüzle biten fiil köklerine geldiği zaman her hangi bir değişikliğe uğramaz. Sonu sedasız bir sesle biten fiil köklerine geldiği zaman nadiren ünsüz benzeşmesi sonucu -tı, -ti, -tu, -tü halini alır.

Zaman ekinde sonra gelen şahıs eki ünlüsünün düz ve yuvarlak oluşunda kesin bir kural yoktur. Sadece 3. tekil şahısta ek ünlüsü daima düzdür.

1. Teklik şahıs: -dım, -dim, -dum, -düm

bu ‘ arzımnı sizge aytayın tip keldim (111)

men hem aytdım (302)

saga aytdım (419)

atılaa ıdım (730)

kördüm ki kii köp dur (730)

ännı iki kii kelip tutanın kördüm (812)

2.Teklik ahıs:- dı, -dı, -du, -dü

arındaımız ännı neük kördü (296)

yaı aydı (327)

sen Kökede yde an boldı (861)

hem ol ike rāzı boldu (627)

kötimizden nite keldı (863)

3.Teklik ahıs: -dı, -dı, -tı, -tı

eybān an bildi (171)

bir iki kerret azap birle badı (322)

ta ki atdı (328)

ännı özge za‘ ifelerini hem aldı (378)

Ta-galide orun birdi (858)

bular hem turu birmey uluları atı (147)

1.okluk ahıs: -du, -dük, -dı, -dik

yana keldük ayın an ikāyetingā (185)

ol cihetdin tura bilmey adu (259)

bukün aam birle bir i ıla alsaq aldu (604)

imdi keldik ızr ān ikāyetige (648)

andın oray gerdān boldu (674)

2.okluk ahıs: -dıız, -dıız

bardıızlar bara helāk boldıızlar (418)

il iinge indıız (721)

orda yaın keldıız (722)

Metinde iki yerde -dıızlar eklinde gemektedir.

3.okluk ahıs: -dılar, -diler, -tılar, -tiler

sol olı birlen Sir Deryāsı boynundaı vilāyetlerini İcenke birdiler (123)

ol vilāyeta kim keldiler (199)

aların yaraların tamām aldılar (252)

azını berkittiler (487)

oy eti bidı tigen maalde tennürning azın adılar (492)

ännı kiileri kelip öyimni bastılar (729-730)

ol yana atılar (815)

c. Görülen Geçmiş Zamanın Kullanılışı:

1. Görülen geçmiş zamanın başlıca kullanılışı, geçmişte başlayıp geçmişte bitmiş olan ve anlatan tarafından görülmüş kesin yargıları anlatmaktır:

men bu şöbet birle meşhūr boldım (35)

āhīr hūkm kıldılar (47)

bu vilāyetlerni tōrt oğlığa bahşış kıldı (58)

ağasığa köp teklīf kıldı (78-79)

2. Görülen geçmiş zaman, bazen, gelecekte mutlaka ortaya çıkacak olan bir harekete işaret etmek için kullanılır:

bukün aḥşam birle bir iş kıla alsak alduḡ (604)

sizler barıp ordalar işikige tüşüp iki kerret çevçev tip yaslağandın song̃ olar ḡol tepretip sizlerni kırmaḡ boldılar (415-416)

eger sizler bir kerret çev tigeni üstige yürüp ḡol tepretmesenḡiz bardınḡızlar barça helāk boldınḡızlar (417-418)

d. Görülen Geçmiş Zamanın Olumsuz Çekimi:

Metnimizde görülen geçmiş zamanın olumsuz çekiminde çokluk 2. şahsa ait örnek mevcut değildir. Diğer şahıslarda çekimleri şu şekildedir:

1. Teklik şahıs : -medim

özge bil-medim (297-298)

andın song̃ ne bolğanın bil-medim (812-813)

2. Teklik şahıs : -madiḡ

ne üçün ḡabūl kıl-madiḡ (112)

3. Teklik şahıs : -madı, -medi

ol aḥşam tang̃ atkunça ol sedā ve ol ḡavḡa tın-madı (165-166)

özge kāfir za' ifelerniḡ sūtini em-medi (195)

ḡazret-i ḡāndın nesl ḡal-madı (267)

on beş kün ol yirdin atlan-madı (309-310)

hiç yirde kör-medi (328-329)

mini çırlap hiç söz ayt-madı (622)

yıraḡdaḡı illerniḡ çeriki ḡānḡa yetüşe al-madı (775-776)

1. Çokluk şahıs : -medük

münāsip kör-medük (316)

3. Çokluk şahıs : -madılar

ḡaberdār bola al-madılar (174)

belī song̃ında ḡolı bar tip ḡufḡuva al-madılar (808)

ḡabūl kıl-madılar (110)

pervāy kıl-madılar (411)

2. Anlatılan Geçmiş Zaman

Anlatılan geçmiş zaman metinde iki farklı şekilde yapılmıştır.

a. -up zarf-fiil eki ile tur(ur) bildirme şeklinin birleşmesiyle meydana gelmiştir. Bugün yazı dilimizde bulunmayan bu yapıyı, Türkiye Türkçesine daha ziyâde -mİş + kişi veya -mİştir olarak aktarabiliriz. Ancak, tıpkı -mİş ekinin iki ayrı temel fonksiyonu olduğu gibi, -mİş diye aktarabileceğimiz bu kullanışların da (duyulan geçmiş zaman ve farkına varılan geçmiş zaman olarak) iki ayrı fonksiyonu vardır. Ayrıca bu ekte ‘sürmekte olan, devam edegelen bir geçmiş zaman’ fonksiyonu da sezilir. Yine bu ekin 1.Teklik ve çokluk kişilerle çekimleri daha ziyâde ‘görülen geçmiş zaman’ gibi kullanılır. Günümüz Azerbaycan Türkçesinde bu ek daha yaygın olarak görülür. (Gülsevin,1997:83)

-p zarf-fiil eki, bir Kıpçak dil özelliği olarak yalnızca Kıpçak lehçesinin kullandığı alanlarda kalmamış, tarih içinde Kıpçak-Oğuz karışımıyla Harezm ve Çağatay sahalarına hatta Eski Anadolu Türkçesine kadar özellikle Moğol ordularının batıya doğru ittiği Türk halklarıyla bir çok dil özelliği Azerbaycan’a, Anadolu’ya, Irak ve Suriye’ye kadar yayılmıştır.Çoğu zaman -tur (< turur) şekliyle birlikte kullanılan -p morfemi, Azeri ağızları içinde de aynı fonksiyonları sürdürmüştür. (Ünver,1992:15-16)

Metinde bu kullanımın teklik 2. şahıs çekimine rastlanmamaktadır.

1.Teklik şahıs : -(i)p turur men

barçasın eşitmek birle bitip turur men (52)

ne çekip turur men (74-75)

hâzret-i İlbars Hândın eşitip turur men (579)

faķîr olardın işitip turur men (709)

3.Teklik şahıs : -(i)p turur

bu ırakdın kelgen ilçi kelip turur (275-276)

hâlâ hōd tamām hâlâyıķ anġa yüz keltürüp turur (388)

barça hâlâyıķ sizge muṭî^c ve fermânberdâr bolup turur (394-395)

Özbekler Tay Doğlı begimni Hızr Hân öltürüp turur tirlir (681-682)

ķara ķişi Mamay hālķ ulusnıġ tamāmđın alıp turur (826-827)

1.Çokluk şahıs : -(i)p turur biz

Hüdâ-i ta’ âlânıġ emri birle kelip turur biz (467-468)

bizler hem kâfirġa bende bolup turur biz (515)

özge oġla(nla)rı(n)dın ayrılıp yurtında bolmaķınıġ cihetin yukarıda zıkr kılıp turur biz (546-547)

2.Çokluk şahıs : -(i)p turur siz

imdi öziġizge oġsatıp hân bolup turur siz (393-394)

3.Çokluk şahıs : -(i)p tururlar

Şeybân Hân birle barıp anda ķalıp tururlar (184)

hâzret-i dost-sulṭânıġ tevârihleride aytup tururlar (262)

iki aydın song öldi dip tururlar (263-264)

ba’ zılar on üç yıl ba’ zılar on altı yıl pâdişâhlık kıldı tip tururlar (265-266)

b. -ğan, -gen sıfat-fiilinden yapılan geçmiş zaman, tesirleri hâlâ devam eden tamamlanmış bir harekete işaret eder. (Eckmann,2003:124)

Metnimizde bu şekle ait çekimlerden 1. ve 3. teklik şahıslar ve 1. çokluk şahsa ait örnekler bulunmaktadır:

1. Teklik şahıs : -ğan, -gen turur men
ol yirlerni körgen turur men (238)

3. Teklik şahıs : -ğan, -gen + -dur
bu yanğlıg ıtorfe divâne kişi bolğandur (330)
bu bedbaht ıhod maıksüdü öz kıızı bolğandur (511)

Toıktamış Hānıı Urus işikidin ııkığandur tirler (706-707)

şayın Hān oğlanlarııdın song ol hān taıhtında hānlık bizke teggendür tirler (103-104)

1. Çokluk şahıs : -ğan, -gen + -dur biz
ol iki ilni alıp şayın Hān salğan yurtumuzda öz hālımızga kıoyğandur biz (97-98)

Metinde anlatılan geçmiş zamanın olumsuz çekimine ait örnek yoktur.

3. Geniş Zaman

Eski Türkçede geniş zaman ekleri -ur, -ür; nadiren -ar, -er; tek tük de -ır, -ir; fiil tabanının ünlü ile bitmesi halinde -yur, -yür; nadiren -r şeklinde karşımıza çıkmaktadır. (Gabain,2003:80)

Metnimizde geçen geniş zaman ekleri -ar, -er; -ur, -ür; -r; -yür'dür. Hangi fiillerden sonra hangi eklerin geleceği belli bir kurala bağlı değildir. Çağatayca El Kitabı'nda Janos Eckmann bu eklerin kullanılış kaidelerini şu şekilde belirtiyor:

a) -r vokalle biten fiil kök ve gövdesine eklenir. 15. yüzyılın ilk yarısının yazarlarında ve şeybanı Han'da, bazen, ekin -yur, -yür arkaik şekli mevcuttur.

b) Tek heceli fiil kök ve gövdeleri -ar, -er, nadiren -ur, -ür şeklini alırlar.

c) Birden fazla heceli kök ve gövdeler -ur, -ür alırlar. (Eckmann,2003:102-103)

Kutadgu Bilig'de geçen geniş zamana ait örnekleri devrin diğer eserleri ve daha eski metinlerdeki örneklerle karşılaştıran Ahmet B. Erçilasun bazı sonuçlara ulaşmıştır. Geniş zaman eklerinin başlangıçtaki durumu ve daha sonraki gelişmesi hakkında şunları belirtmektedir: Türkçenin başlangıcında geniş zaman ekleri iki türlüydü: -ur, -ür ve -ar, -er. Kanaatimizce -ar, -er, ünsüzle biten, tek heceli basit fiillerin geniş zaman ekiydi. Tek heceli de olsa türemiş fiillerin geniş zaman eki -ur, -ür idi. “sa-n-ur, yi-ř-ür” gibi türemiş fiil olduğu açıkça belli olan tek heceli örneklerdeki durum, bu görüşümüzü destekler. Ayrıca ünsüzle biten tek heceli fiiller arasında -ur, -ür'lü şekillere ; l, n, r, đ ile bitenlerde rastlanması da bu bakımdan ilgi çekicidir. Bu ünsüzlerin başlıca fiilden fiil yapma ekleri olduğu malumdur. Sonunda bu sesleri taşıyıp -ur, -ür ile geniş zaman yapılan fiiller, büyük bir ihtimalle basit değil, türemiş fiillerdir. “ayur, korkur, tüşür, yatur” gibi örneklere bu gözle bakmak lazımdır. Birden fazla heceli fiillerde görülen -ar, -er ekini ise iki sebebe bağlamak

istiyoruz: 1. Kök itibariyle taklidi olmaları; 2. İki fiilin birleşmesinden meydana gelmiş olmaları.

Türkçenin en eski metinleri olan Orhun Abidelerinden itibaren geniş zaman ekinde değişmeler başlamıştır. Bu değişmeleri ikiye ayırmak lazımdır: 1. -ur, -ür ile -ar, -er arasındaki geçişler; 2. -ur, -ür > -ır, -ir, -r şeklindeki değişmeler.

Birinciye ait örnekler çok değildir: körür-körer, urur-urar, tegir-teger, tunur-tunar vb. -ur, -ür'den -ar, -er'e doğru olduğunu sandığımız bu geçişin sebebi, bizce başka tek heceli fiillerin tesiridir. Kaşkarlı Mahmud, bunun bir Oğuz-Kıpçak hususiyeti olduğunu söylüyor.

Geniş zaman ekinde meydana gelen asıl mühim değişiklik; -ur, -ür > -ır, -ir, -r şeklindeki değişmedir. Tabii ki bunun sebebi, ünsüzle biten fiiller için asimilasyon (fiil sonundaki düz ünlünün tesiri); ünlüyle bitenler için haplolojidir. Bu değişmeye en eski metinlerden itibaren rastlıyoruz. (Ercilasun,1984:119-120)

Metnimizde geçen geniş zaman ekleri şunlardır:

-ar, -er :

1.Teklik şahıs: -ar men, -er men

men bu yağını basar men (230)

2.Teklik şahıs: -ar sin, -er sin

ne sorar sin (727)

3.Teklik şahıs: -ar, -er

Құлzum diryāsıdın шаһçe-шақче sular çıkar (236-237)

azlı köplikimizni bilmes kaçar (795)

belī köp yağar (292)

hem songımızdın hān yeter (814-815)

1.Çokluk şahıs: -ar biz, -er biz

қaysımız kirer biz (480)

sindin bir söz sorar biz (617)

3.Çokluk şahıs: -arlar, -erler

taқı tañlaқı көрүнüşде барçamızни қırarlar (603)

körerler hiç yirde hān yoқ (811)

olar ki şül ordanınğ işikingе түşüp yas tutarlar (404-405)

-ur, -ür :

1.Teklik şahıs: -ur men, -ür men

қaysıñızның дініңиз bir Һаққ bolsa anıñ birle bolur men (471)

men elbette saña kelür men (740)

sizning közingize yaman körinür men (116)

3.Teklik şahıs: -ur, -ür

taқı kızını alur (512)

taқı aytur kim (410)

Şeybān Hānga il kün berür vilāyetler birür (151-152)

filān kişi қarı sözni yaһşı bilür (30-31)

1.Çokluk şahıs: -ur biz, -ür biz

tañgla ki körünüške barur biz (637)
siz eger baş bolup himmet tutsañgız üstünge yürür biz (674-675)

2.Çokluk şahıs: -ur siz, -ür siz
köñglünğüz ne tilese anı kıılır siz (397)
sizler bu sözge ne aytur siz (518-519)
ne işke barur siz (467)

3.Çokluk şahıs: -urlar, -ürler
ayturlar ol yürüşde Şeybān Hānga otuz miñg kişi koşup qaravıl yiberdi (126-127)
andağ rivāyet kıılurlar (450)

-r :

1.Teklik şahıs: -r men
Şeybān Hān munıñ üstünge ılğar men tip aydı (130)

2.Teklik şahıs: -r sen
küñdin küñge qarır sen (532-533)

3.Teklik şahıs:
bu söz galağ oğşar (379)

3.Çokluk şahıs: -rlar, -rler
kulağ eşitken söznıñ köpreki yalğan tirler (53)
Isatayğa örüm çetip Alatayğa miñg birdi dirler (444)
Toqtamış Hānnı Urus işikidin çıqğandur tirler (706-707)

-yür: Metinde arkaik bir şekil olan -yür eki vokal ile biten ti- ve yüri- fiillerinden sonra altı yerde kullanılmıştır. Bunlardan bir tanesi geniş zamanın hikaye çekimindedir.

sizlernıñ atalarınğızğa tilegen hem salmadı tiyürler (93)
yüküngende ol işlerde biz yoğ turur biz tiyürler (100)
üç küñlük yir ilgerü yürüyür irdi (127-128)
yetmiş yıl hānlık kııldı tiyürler (354)
ne işke yürüyürsüz (467)
Urus Hānnı basıp öltürdi tiyürler (818-819)

a) Geniş Zamanın Kullanılışı:

Geniş zaman fiilin ifade ettiğı oluş, hareket yahut durumun belirli bir zamanda olmayıp, halde veya gelecekte yapılabileceğini bildirir. Bu bakımdan geniş zaman ekleri umumiyetle şimdiki ve gelecek zaman mefhumlarını da ifade ederler. (Hacıeminoğlu,2000:129)

Metnimizde geniş zamanın kullanılışları şu şekildedir:

1. Geniş zaman, husûsî bir zamana işaret etmeyen belirsiz bir olma veya yapma bildirir:

andağ rivāyet kıılurlar (450)
filān kişi qarı sözni yağşı bilür (30-31)

ayturlar ol yürüşde Şeybān Hānga otuz miñg kişi koşup qaravıl yiberdi (126-127)
bu ğāyetġı tegrü ayturlar (169)

2. Geniş zaman bazen, şimdide yer alan henüz tamamlanmamış bir hareketi bildirmek için de kullanılır. Metinde şimdiki zaman çekimi çok az kullanılmıştır. Şimdiki zaman anlamı geniş zaman ile verilmiştir.

ķal' a ħalayıķları serāser aņg-taņg bolup her saru yügrüşürler (164-165)

ol ķal' a bir yalıņg kıyanıņg üstünde tururlar (172)

ne işke yürüyürsüz ne işke barur siz (467)

kündin küņge kıarırsen (532-533)

bu ħikāyetler bu sözler ki imdi zıkr kıılır turur (577-578)

3. Gerçeklik taşıyan hikayelerdeki geniş zaman, görülen geçmiş zaman yerine kullanılır.

sızlerniņg atalarınġızġa tilegen hem salmadı tiyürler (93)

kumlu beyik tepeleri bolur (237-238)

4. Geniş zaman şekli bazen de gelecek zaman anlamı taşır.

aramızda kine ve ' adāvet bolġay sızniņg köziņgizge yaman körinür men (116)

Şeybān Hān muniņg üstünge ılġar men tip aydı (130)

men bu yaġını basar men (230)

ķaysıņġızniņg dīniņgiz bir Hāķķ bolsa anıņg birle bolur men (471)

taņġla ki körünüške barur biz (637)

eger baş bolup himmet tutsaņġız üstünge yürür biz (674-675)

men elbette saņġa kelür men (740)

b. Geniş Zamanın Olumsuz Çekimi:

Metinde bulunan geniş zaman olumsuz şekilleri şunlardır:

1. Teklik şahıs : -man, -man

ol kelgen kışi ne aytġanın bil-men (621-622)

2. Teklik şahıs : -massen

miniņg ħānlıġımġa sen çıda-massen

3. Teklik şahıs : -maz, -mez, -mas

bu Bazarçıġa boyun sun-maz (666-601)

Muħammediye kāfir za' ife sütini em-mez (196)

işitmek bile zıbt kıılmaķ bol-mas (46)

bir taġ ħiç ķal-mas(321-322)

siniņg ħānlıķıņġġa boyun sun-masdur (626)

aġşam kışi tanı-mas (324)

4. Şimdiki Zaman

Metinde geçen şimdiki zaman eki şudur:

-a, -e, -y + turur + şahıs zamirleri

1. Teklik şahıs:

men emgeklig ekeniñni köre turur men (728)

2. Teklik şahıs:

ilgerü ümidlik yaḥşı kişi körüne turur sin (840)

3. Teklik şahıs:

sindin sebep ḥān bizke ğazab kılıp malımıznı ala turur (755-756)

Şayın yosaqlı söz ayta turur (111-112)

ne cihetdin bī-ṭāḳat bola turur (360)

Maskev pādişāhı karşı kele turur (129)

beg sizni çırlaydır (598)

1. Çokluk şahıs:

yat yurutğa bara turur biz (71-72)

ol kişini alıp kele turur miz (392)

2. Çokluk şahıs:

bu yol neçük bī-ṭāḳat bola turur siz tidi (361)

minim günāhim ne turur mundağ kıla turursiz (616-617)

3. Çokluk şahıs:

ayağımdın tarta tururlar (294)

b. Şimdiki Zamanın Olumsuz Çekimi:

1. Teklik şahıs : -maymen

ne cihetdin ḳabül kıla almağanların bile al-maymen(110-111)

bu cihetdin ḳabül kıl-may men (117)

munuñ yaḡısını bozup kitmekni özümge oḥşata al-may men (839)

3. Teklik şahıs :-may

atasınıñ ḥānlığığa çıda-may (684-685)

2. Çokluk şahıs :-may turur siz

sizler mañğa inan-may turursiz (226)

5. Gelecek Zaman

Metnimizde gelecek zaman -ğay, -gey eki ile yapılmaktadır. Metinde bir yerde -ğa eki, üç yerde de -ğu, gü eki kullanılmıştır.

a. -ğay, -gey

1. Teklik şahıs:

ḥān bolğay men (78)

dünyāniñ pādişāhlığına taḳı meşēḳḳatine özimni salğaymen (207-208)

sizning̃ hizmetde tapğay men (207)

öz eyem oğlı turğanda men hân bolayın tige y men (401)

2. Teklik şahıs:

mining̃ atım Sangğusun anğlağay sen (412-413)

kaçan qarıy başlasağ andın song̃ koyğaysen (534)

3. Teklik şahıs:

tağla sen qarığandın song̃ hānlıgıng̃nı talaşıp alğay (533-534)

za‘ ifesi hātırıng̃a tüşüp atlangay tidiler (312-313)

bu defterdi bitilge y (316-317)

ol zamāng̃a tegrü ki ayaknı içge y (568)

bir tennürğa sāhırlerdin bir kişi kirge y yana bir tennürğa bulardın bir kişi kirge y (476)

1. Çokluk şahıs:

sizlerni müsülmān kılğay miz (468)

biz yaş oğlanlar ne kün körge ymiz (801)

2. Çokluk şahıs:

sizler mundın oğ kaçğay sizler (244)

müsülmānlarning̃ başındın def̃ kılğay siz (516-517)

mini imgetip iltip yetge ysiz (723)

3. Çokluk şahıs:

iki tennür kazğaylar (475)

bizning̃ artımızdın kelge yler (786)

her birisini on araba süksük bile kızdurğaylar (475-476)

b. -ğa: Bu bu şekil için de bir örnek mevcuttur.

3. Teklik şahıs: -ğa

Allah ta‘ ālā celle celālühū ayğa (868)

c. -ğū, -gü + iyelik ekleri + turur

Mutlak gelecek zaman, gelecekte mutlaka yer alacağı veya ortaya çıkacağı düşünülen bir hareketi veya durumu belirtmek için kullanılır. (Eckmann,2003:126)

Metinde az kullanılan bir şekildir. Üç yerde geçmektedir.

1. Tekil şahıs:

inşā-Allah ölmesem özümni yetkürgüm turur sizlerge (760-761)

3. Teklik şahıs:

eger yağı bizni basa sürenidin ma‘ lūm bolğusı turur (786-787)

1. Çokluk şahıs:

tağla barça ölümge barğu turur biz (604-605)

b. Gelecek Zamanın Olumsuz Çekimi:

1. Teklik şahıs: -mağaymen

Bu şekle ait metinde üç örnek mevcuttur.

bu çaķğa tegrü sining irkelikni ve maķhallerining çeke al-maġay men (74)
hān bolsam burunķı teg aning maķālını çeke al-maġay men (116-115)
sining söziņni ve öyiņni ve ötüniņni özge kıl-maġaymen (736-737)

3. Teklik şahıs: -maġay, -megey

anġa ötrü çıkıp uruşmaķımız maşlahat bol-maġay (222-223)

eger kişi özi bil-megey bilgenlarning söziġe ingey (288)

hālā bu yirdin turup düşmānlıķ zāhir kılsaķ işimiz rast kel-megey (388-389)

munġa il kün vilāyet birip öz qaşıņda saķlamaġıņ oġsa-maġay (153-154)

1. Çokluk şahıs: -maġaybiz

Bu şekle ait metinde bir örnek mevcuttur.

kılalı sining nökerçilikiņdin boyun toġamaġay biz (618-619)

2. Çokluk şahıs: -maġaysız

Bu şekle ait metinde bir örnek mevcuttur.

ol hālde sözlemekni pes kıl-maġaysız (281)

3. Çokluk şahıs: -maġaylar

tā rastlıķ bile hālayıķlarını arasında hükm kılıp meyl-i mezāhin kıl-maġaylar (9)

birbiriņe zulm-i ziyādeliķ kılmaķını koy-maġaylar (9-10)

6. Emir Kipi

Tasarlama kipi eklerinden biri olan bu ekler tasarlanan hareketi emir şekline ifade eder, hareketin emirle yapılmasına işaret ederler. Emir şeklinde diġer fiil çekimlerinden çok farklı olarak şahısların ayrı ayrı ekleri vardır. (Ergin,1993:288)

Türkçede emir kipi ile istek kipi birbirine karışmış durumdadır. Bu konuda türkologlar farklı görüşler ileri sürmüşlerdir. J. Eckmann emir kipinin sadece ikinci ve üçüncü şahıslarda mevcut olduğunu belirtmiş, istek kipinin ise sadece birinci şahısta bulunduğunu belirtmiştir. (Eckmann,2003:113-114) M. Ergin ise bu konuda Türkçede emir birinci şahıs ekleri vardır, bu ekler aynı zamanda istek şekli içinde kullanılırlar, görüşünü ileri sürmektedir. (Ergin,1993:291) A. Von Gabain, dilek kipleri adı altında emir ve istek kipini beraber ele almıştır. (Gabain,2003:79) A.B.Ercilasun emir kipinin içinde istek manasını göstermiş, ayrı bir istek kipinden bahsetmemiştir. (Ercilasun,1984:146)

Biz çalışmamızda, istek manası taşıyan 1.teklik ve 1.çokluk şahıs çekimlerini de Emir Kipi başlığı altında ele alacağız. Emir çekiminde her şahıs için ayrı ayrı ekler kullanılır.

1. Teklik şahıs : -ay , -ayın, -eyin şekli için metinde yedi örnek mevcuttur.

bir yalanġ tirlik kiygen yigit sudın çıkıp yüz töben tüşüp iki bükülüp ġalturay (717-718)

bu ‘ arzımnı sizge aytayın (111)

men bu aşuķnı bir kaķkannıņ ya toġanıņ ġubbesi üze urayın (229)

eger günāhımnı baġışlasaņız aytayın (366)

men hem sizlerni ġara kişige ġoşun barayın (435-436)

men kireyin (481)

sizge rastın aytayın (632-633)

2. Teklik şahıs: -ğıl, -gil

a. Metinde üç örnek eksiz emir şeklindedir.

Noğay mundın kiç atlandur (607)

sen ok bar (322)

imdi yürüt (101-102)

b. Metinde geçen 2. teklik şahıs emir şekli çoğunlukla -ğıl, -gil şeklindedir.

hân bolğıl (110)

ol kişini yana leşker koşup bakmağan vilāyetlerğa yibergil (154-155)

mañga bu sözni aytğıl (414)

eğer rastın aytmasañ taḥkîk bilgil (619)

rastın aytğıl (620)

miniñ bu sözümi kabûl kılğıl (629-630)

yeter atdın baytaldın her ne yolınğa yarar çaklı bolsa alıp kitgil (843)

3. Teklik şahıs: -sun, -sün

özgege mu birsün (510)

özümdin song hân bolsun (355)

bu söz munda mevķûf bolsun (549)

üstād ḳalsun (559)

ḳara kişî hân bolmaḳ mundın kesilsün tip (428-429)

üzümü yisün (510)

1. Çokluk şahıs: -alı, -eli

birev birev iş ḳılalı uluğ babamız Çingiz Hân ḳaşığa baralı (79-80)

her ne babamız yarlığı bolsa anıñ birle bolalı (81-82)

ne çaklı ‘ahd ve şart tiseng içeli (630-631)

tegmemiz bir yanğa ḳaçalı (610)

sizler birle biz bir şart ḳılalı (228-229)

siz hem ne türlüg maslaḫat körsengiz andağ ḳılalı (606)

bir hile birle özümüzni anğa yetküre köreli (389-390)

yalanğ yüzli yigitni za‘ife şüretiğa yasap yıraḳdın körseteli (311-312)

biz hem anı hân kötereli (609)

sini hân kötereli rāzı bolğıl kim ḳarındaşlarıñnı öltürelî (625)

2. Çokluk şahıs: -ñg, -inğ, -unğ, -ünğ, -inğiz, -inğiz, -unğiz, -unğlar, -inğizler, -inğizlar

Bu şahıs için kullanılan ekler şunlardır.

-ñg: Bu şekil için bir örnek mevcuttur.

aḫ eyerleñg (327)

Bu ek ünsüzle biten fiil köklerine geldiği zaman, fiil kökü yuvarlak ünlü ihtiva ediyorsa araya -u, -ü, düz ünlü ihtiva ediyorsa araya -ı, -i ünlüsü girer.

-inġ, -unġ, -ünġ:

hod bilinġ ki men bu yağını basar men (230)

her ne kim āvāz kılur anı birbirinġe uruřdurunġ (162)

sizler mundın ıarap turunġ (242-243)

ne sorasız sorunġ (620)

evke kirgeç ıatındaķı kişiler bolunġ (638-639)

ilninġ songını ala köcünġ (759)

Bu şahsa ait ikinci emir eki -nġız, -inġız, -inġız, -unġız, -ünġız ‘ dir.

filān suninġ boyıda yaylanġız (760)

manġa bu hikāyetlerni kitābet kılıp birinġız (479)

manġa icāzet birinġız (481)

Hüdāy ta‘ ālāninġ ıudretini körünġız (243)

yaraġınġıznı kılıp turunġız (760)

siz manġa himmet tutunġız (482)

ıolum ayaıımnı boşatınġız (632)

inimni hān kılınġız (334)

Kaşkarlı Mahmud’un verdiġi bilgiye göre bir kişiden fazla kimseye hitap edildiġi zaman -inġlar, -inġler; yaş ve mevki bakımından büyük olan bir kimseye hitap edildiġi zaman -nġ kullanılır. Oġuzlar ise çokluk ifadesi için -nġ , hürmet ve saygı için -nġız ekini kullanırlar. (Kaşkarlı Mahmud,1998:45,63-64)

Metinde bir yerde emir eki olarak -unġlar şekli kullanılmıştır.

ey ferıştelerim güvāh bolunġlar (869)

Metinde üç yerde de -nġızlar, -inġızlar, -inġızlar şekilleri kullanılmıştır.

ıorıurdın yürüp istenġızlar (461)

Muġammed bolsa alıp kelinġızlar (461)

Özbekni islāmġa da‘ vet kılınġızlar (448)

3.Çokluk şahıs: -sunlar, -sünler

barıasın keltürsünler (135)

pādiřāh kelsünler (402)

eger yaġı bizni basa sürenidin ma‘ lüm bolġusı turur turmay ıaıa körsünler (786-787)

řeybān Hānġa ta‘ alluı il kün barı saġa yıġılsunlar (865-866)

ün işitilür ıaılı yirde örkünninġ yanında alıp yürüsünler (784-785)

a. Emir Kipinin Kullanılışı:

1. Öġüt vermek için emir kipi kullanılır. Metnimizde öġüt cümleleri pek fazla deġildir:

yeter aıdın baytaldın her ne yolınġa yarar ıaılı bolsa alıp kitgil (843)

bu söz munda mevıūf bolsun (549)

2. Karşılıklı ve kısa konuşmalarda da emir şekline baş vurulur:

sen ok bar (322)
mañga bu sözni aytgıl ne söz turur (414)
eger rastın aytmasañ taħkık bilgil ki sini bu yirde öltür biz aydı ne sorasız soruñ
Hā^wce Aħmed aydı rastın aytgıl (619-620)

3. Birinci ve üçüncü şahıslar bugün olduğu gibi çok defa istek ifade eder:
bu ‘ arzımnı sizge aytayın (111)
men bu aşuñkı bir kalkanınñ ya tolganınñ kubbesi üze urayın (229)
eger günāhımnı bağışlasañız aytayın (366)
men hem sizlerni qara kişige koşun barayın (435-436)
birev birev iş kılalı uluğ babamız Çiñgiz Hān qaşığa baralı (79-80)
her ne babamız yarlığı bolsa anıñ birle bolalı (81-82)
ne çaklı ‘ ahd ve şart tisenğ içeli (630-631)
sini hān kötereli rāzı bolgıl kim qarındaşlarınğnı öltürelı (625)
qara kişi hān bolmaq mundın kesilsün tip (428-429)

c. Emir Kipinin Olumsuz Çekimi:

2. Teklik şahıs:

a. Ekli emir şekli : -mağıl, -megil
munuñ közüñçe ferişān kör-megil (276)
özge söz sor-mağıl (277)
imdi andağ kııl-mağıl (627)
sindın sın tapar al-mağıl (654-655)
mini kelmes tip köñglünğni yaman kııl-mağıl (739)
b. Eksiz emir şekli : -ma, -me
kıyāmetğa tegrü yaman atnı bitinğe al-ma (631)

3. Teklik şahıs : -masun, -mesün

Metinde bu şekle ait iki örnek mevcuttur.
burunķı yaħşılar yasağan ‘ imāretni boz-masun (659)
toħumımız kıru-masun (782)

2. Çokluk şahıs : -mañgız, -meñgiz ; -mayın, -meyin
kim muna eyenğizniñ başı yirliğ yiringizdin tepren-meñgiz (426-425)
yirliğ yiringizdin teprenmeñgiz tiyü hālk yirliğ yiride qarār tapğandın soñ Noğaynı
aķ kıyızge salıp barça ittifāķ birle hān kıldılar(644-645)
Şayın Hān neslidin mundın özge kişi tap-mayın (272)
eger omķa turmasa her ne sizniñ aytğanıñızdın çık-mayın (231)
neçük bī-tāķat bol-mayın (362)
siz mini hānlanurğa yaħşı ‘ ahd ve şart kılsañız maşlahatıñızdın çık-mayın (635-636)

anınđ sözüñge kir-meyin (660)

3.Çokluk şahıs: -masunlar, -mesünler

Metinde bu şekle ait iki örnek mevcuttur.

her māl ve yarağ ki her kişige tüşüp der dest tâbi alıp almasunlar (134-135)
aydı ılmasunlar (658)

7. Şart Kipi

Metnimizde şart eki -se, sa'dır. Eski Türkçede şart, -ser, -sar fiil şekline şahıs işaretleri getirilerek ifade ediliyordu. (Gabain,2003:91) Şart kipi bir hareket, bir oluş veya durumun vukuunun, her hangi bir oluş, hareket veya durumun vukuuna bağlı olduğunu gösterir. Bu -se, -sa ekleri, eski -ser, -sar ekindeki -r sesinin düşmesi ile meydana gelmiştir. (Hacıeminoğlu,2000:150) -ser, -sar ekindeki -r düşmesi Eski Türkçe döneminde başlamış ve Orta Türkçe döneminde tamamlanmıştır. Kutadgu Bilig'de şart kipi artık kurallı olarak -se, -sa ekidir. Şahıs zamirleri veya ekleşmiş şahıs zamirleri olarak yardımcı şart cümleleri kurmuştur. (Korkmaz,1995:160)

Şart kipi Eski Türkçede şahıs zamirleri ile çekimlenirken, metnimizde iyelik kökenli şahıs ekleri ile çekilmektedir. Metnimizde bütün şahıslara ait çekimleri bulunmaktadır.

1.Teklik şahıs : -sam, -sem

kemā hađđ bilsem (23)

men şāyed ki hān bolsam burunđı teg mađāllerinđni çeke almağay men (75)

2.Teklik şahıs : -sang, -senđ

eger rastın aytsanđ bizning ittifāđ ılsanđ sini hān-ı mezkūr kötereli (617-618)

açan arıy başlasanđ andın song oyđaysen (534-535)

sen bizning içimizde hān bolup bizke baş bolsanđ anı öltürüp andın açığımıznı almak āsān turur (628-629)

ne aklı ' ahd ve şart tiseng içeli (630-631)

3.Teklik şahıs : -sa, se

her ne vilāyet ki bağdursa aninđ bolsun tidi (155)

hemīn ki orda içinde ki ötek küyin opsay başlasa bilür irdi (566)

özge kişige hem birse bolur (510-511)

her açan Hüdā-i ta'ālā devlet birse sini devletimge şerīk ılıp (735-736)

eger bularınđ dīni nā-ađđ bolsa sizlerninđ bu kündeki işlerinđiz neçük bātil bolup mu' til aldı (471-472)

her aysı köymey ıksa aninđ dīni Hāđ bolđay (477)

her ne itse aninđ sözindin ıkmaz irdi (528)

1.Çokluk şahıs : -saķ, -sek

bukün aħşam birle bir iş kıla alsak alduķ (604)
eger yağını biz bassak sürenimizdin bilip bizning̃ artımızdın kelgeyley (785-786)
uķlađanda biz atlanıp ilğasaķ ol bizni tuymayın ķalur tidi (326)
düşmānlıķ zāhir kılsaķ işimiz rast kelmegey (389)
ķılalı tisek hem küçümüz yetmes (396)

2.Çokluk şahıs : -sañız, -señiz

eger günāhımnı bađışlasañız aytayın (366)
her gāh ki bizning̃ bu naşihatimizni unutup ferīşān sözley başlasañız (279-280)
düşmaning̃ızğa yaman du‘ a kıılır bolsañız bu tarīķa du‘ a kıılınğız (285-286)
siz mini hānlanurğa yağşı ‘ahd ve şart kılsañız maşlahatıñızdın çıķmayın tidi (635-636)
siz hem ne türlüğ maslahat körsañız andağ kılalı tidiler (606)
siz eger baş bolup himmet tutsañız üstünge yürür biz tidi (674-675)

3.Çokluk şahıs : -salar, -seler

bizke baş bola birseler anıñ üstige yürisek Tanğrı ta‘ ālā anı bizke birse ħod ‘ aźimet uluđ hān bolur irdiler (827-828)
eger ħaťası ya ğalaťnı vāķı‘ bolmuş bolsa ğalaťnı çıkarıp ħaťasını rast kılsalar taķı faķırni bu işim mā‘ mūr mā‘ zūr bilseler ‘ indallahde źayı‘ bolmađay (53-54-55)
filān kişi ķarı sözni yağşı bilür tisek elbette andın barıp taħķıķ ve teftiş kıılır irdim (30-31)

a. Şart Kipinin Kullanılışı:

1. Yalnız şart ifade eden şart cümlesinin fiilinde:

eger rastın aysañ bizning̃ ittifāķ kılsañ sini hān-ı mezkūr kötereli (617-618)
ne çaķlı ‘ahd ve şart tiseñ içeli (630-631)
her ķaysı köymey çıķsa anıñ dīni Ĥaķ bolğay (477)
siz eger baş bolup himmet tutsañız üstünge yürür biz tidi (674-675)
ey bedbaħt sen ayt-masañ men aytayın (623)

2. Dilek ve temenni ifade eden ana yardımcı cümleler kurar:

bizke baş bola birseler anıñ üstige yürisek Tanğrı ta‘ ālā anı bizke birse ħod ‘ aźimet uluđ hān bolur irdiler (827-828)
ğalaťnı çıkarıp ħaťasını rast kılsalar taķı faķırni bu işim mā‘ mūr mā‘ zūr bilseler ‘ indallahde źayı‘ bolmađay (54-55)

3. bol- yardımcı fiili ile birlikte imkanı veya imkansızlığı ifade etmek için kullanılır:

özge kişige hem birse bolur (510-511)

4. bolsa “ise” manasına gelir:

eger haşası ya ğalaşını vāķı‘ bolmış bolsa ğalaşını çıkarıp haşasını rast kılsalar (53-54)
eger bularıń dīni nā-ħaķķ bolsa sizlerniń bu künde ki iřlerińiz neuk bāřıl bolup
mu‘ şil çaldı (471-472)
düşmanıńızĝa yaman du‘ a ılır bolsanıĝız bu řariķa du‘ a ılıńız (285-286)

b. şart Kipinin Olumsuz ekimi:

1. Teklik şahıs: -masam, -mesem

Bu şekle ait metinde bir örnek mevcuttur.

inřā-Allah öl-mesem özüمنى yetkürgüm turur sizlerĝe(760-761)

2. Teklik şahıs: -masanıĝ, -mesenĝ

eger rastın ayt-masanĝ taħķiķ bilgil (619)

ey bedbaħt sen ayt-masanĝ men aytayın (623)

bir türlüĝ bizniń fikrimizni ıl-masanĝ siniń yaķanıĝ bizniń elimiz turur(756-757)

eger öltür-mesenĝ olar sindin uluĝ turur (625-626)

3. Teklik şahıs: -masa, -mese

eger rastın ayt-masa andaĝoķ öltürelı (609-610)

bol-masa birev birev iş ılalı (79-80)

eger omķa tur-masa her ne sizniń aytĝanıĝızdın ıķmayın (231)

il ve ‘iyālımız üstide öler biz bol-masa toħumımız urumasun (781)

1. okluk şahıs: -masaķ, -mesek

Bu şekle ait metinde bir örnek mevcuttur.

bukün aħřam birle bir iř ıla alsaķ alduķ ıla al-masaķ tańĝla barķa ölümĝe barĝu
turur(604-605)

2. okluk şahıs: -masanıĝız, -mesenĝiz

Bu şekle ait metinde iki örnek mevcuttur.

andaĝ ıl-masanĝız imdi özińizĝe oħřatıp ĥān bolup turur siz (393-394)

eger sizler bir kerret ev tigeni üstige yürüp ol tepret-mesenĝiz bardıńızlar barķa
helāk boldıńızlar (417-418)

8. Gereklilik Kipi

Metinde gereklilik *kerek* sözü ile yapılmaktadır. Metinde buna ait bir örnek mevcuttur.

öltürmek kerek (469)

a. Gereklilik Kipinin Olumsuz ekimi:

Metinde buna ait bir örnek mevcuttur.

bularnı söylemek kerekmez (469)

V. FİİLLERİN İKİ KIPLI ÇEKİMİ

Fiillerin iki kipli çekimi, arka arkaya getirilen iki çekimli fiil ile meydana getirilir. Sonra gelen -ir yardımcı fiili; metnimizde öğrenilen geçmiş zaman ve şart şekillerine girerek iki kipli çekimlerin hikaye ve şartını meydana getirmişlerdir. Metnimizde rivayet çekimine rastlanmamaktadır. Metinde iki yerde kullanılmış olan, gelecek-istek ifade eden iki kipli bir çekime de rastlamaktayız.

A. HİKAYE

1. Geniş Zamanın Hikâyesi:

1. Teklik şahıs:

hizmetlerinde bolur irdim (22)

elbette andın barıp taḥkik ve teftiş kıılır irdim (31-32)

nā-ma' kûlnı bertaraf kıılır irdim (32-33)

sindin yana söz sorar irdim (294)

men Toḥtamış oğlan men burun hem bolsa sezip yürür irdim (728-729)

icâzet tilep kit-er boldı (832)

3. Teklik şahıs:

ol aytur irdi (214)

bir niçe kün yürigendin song̃ maḥlarındın ayturdu (824)

künde körünüşdin kaytıp evke barğunça oynay küle barur irdi (613-614)

aḥdın sığırdın koydın özge cānvārlardın başğa her künde toḥsan ḳaban şölenide bişer irdi (343-344)

andın song̃ bürüklerin kiyer irdi (569)

babanınḡ telḳin aytḳan āvāzı tennürdin muttaşıl kelür irdi (491)

Toḥtamış oğlanga ḳaşd ḳıl-ur boldı (701-702)

niteg ki atası Çır-Ḳutlı üstingē ' imâret sal-ur boldı (558)

Bu şekle ait bir örnekte -ir fiilinin r sesi düşmüş durumdadır.

eger yarlıḳ ḳılıp ḳişi yibersengiz ol kelür idi (370)

1. Çokluk şahıs:

Bu şekle ait iki örnek mevcuttur.

bizler hem aḥlı tonlı bolur irdük (828-829)

her niçeler kim ḳaralar irdük (255)

2. Çokluk şahıs:

Bu şekle ait bir örnek mevcuttur.

siz dâim ḥasta bolur irdingiz (361)

3. Çokluk şahıs:

Bu şekle ait iki farklı kullanım mevcuttur.

a. 3. Çokluk şahıs eki olan -ler, -lar yardımcı fiilden sonra gelmektedir:
olar aytur irdiler (254)

bu hân-ı mezkûrning hizmetinde bolur irdiler (698)
hod ʿ azimet uluğ hân bolur irdiler (828)
gürüh gürüh kol kol bolup kelür irdiler (245)
hânning meclisiğa supçaķı bile keltürüp koyar irdiler (451-452)
bu il taķı il songıdın köçer irdiler (762-763)

b. 3.Çokluk şahıs eki olan -ler, -lar asıl fiilden sonra gelmektedir:
bularğa bisyâr cefâlar ve bî-edeblik kılurlar irdi (557-558)
bu taşğarığı oğlanlar bu hâletni mülâhaza kılıp fikr kılırlar irdi (591)
ol maħalde Şeybân Hân neslidin Mang(ķut)ay oğlı Hızır oğlan tirlir irdi (543-544)
andın song anğa çonaķ Hüseyn tirlir irdi (574)
anınğ atın Bükri Hâ^wce Aħmed tirlir irdi (594-595)
ol cihetdin aning oğlanlarını ve neberelerini barç ħalayıķlar ʿ izzet ve hürmet kılırlar
irdiler (438-439)
yas tutarlar irdiler (407-408)

Bu şekle ait bir örnekte -ir fiilinin r sesi düşmüş durumdadır.
bularning birisiġe Baba Tükles dir idiler (480)

a. Geniş Zamanın Hikâyesinin Olumsuz Çekimi:

1. Teklik şahıs:
men öz râyım öz fikrim bilen yürigen kişi i-mes irdim (226)
3. Teklik şahıs:
her ne itse aning sözindin çık-maz irdi (528)
leşkerining kırığın körse bol-mas irdi (247-248)
munuğ kenġeři özge bolmas irdi (605)
ne iş birle ve ne keyfiyet birle hân bolğanları mezkûr ir-mes irdi (28-29)
köprekining atları hem mezkûr irmes irdi (29)
olarning bu sözindin çık-mas irdi (283-284)

1.Çokluk şahıs:
ol iki leşkerning uçını taķı kırağını köre bilmes irdük (255-256)

2. Görülen Geçmiş Zamanın Hikâyesi:

Bu şekle ait bir örnek mevcuttur.
olardın song yana mürted bolup kâfir boldılar irdi (498-499)

a. Görülen Geçmiş Zamanın Hikâyesinin Olumsuz Çekimi:

Metinde bu şekil için birinci çokluk şahısta çekimlenmiş bir örnek mevcuttur.
bu kişidin ne ħorluķlar körmedük irdi (627)

3. Anlatılan Geçmiş Zamanın Hikâyesi:

1. Teklil şahıs:

Bu şekle ait metinde dört örnek mevcuttur.

men bu hānedānning ni‘meti birle ferverde bolup irdim (23)

hān yarlıķı birle hizmeting kılıp kelip irdim (720-721)

Çerkes vilāyetinga yiberip irdim (368-369)

tā bu çaķķa tegrü men aning maħāllerin çekgen irdim (114)

2. Teklik şahıs:

Bu şekle ait metinde bir örnek mevcuttur.

ne iş kılıp irding (367)

3. Teklik şahıs:

Şeybān Hān kılıç çapıp yağılar vilāyetler açıp irdi (438)

Temür Beg ol maħalde yangı hurüc kılıp Buħar ve Semerķandı alıp irdi (742-743)

özi ‘İdil diryāsını keçe çerik atlanıp irdi (307)

babaning tükleri öre kopup cibening közleridin çıkıp irdi (485)

Toğandın iki oğul kılıp irdi (269)

İcen Hān bile Şayın Hān meşhūr turur Turalı za‘ ifesindin toğ-an irdi (67-68)

Bu şekle ait bir örnekte -ir fiilinin r sesi düşmüş durumdadır.

andın song koyğaysen tip idi (534-535)

1. Çokluk şahıs:

Bu şekle ait metinde bir örnek mevcuttur.

yuķarıda hem teğrip bile zıkr kılıp irdük (737)

2. Çokluk şahıs:

Bu şekle ait metinde bir örnek mevcuttur.

aydı munçadın berü ve kişi yoķdın mini hān kılıp irdingiz (332-333)

3. Çokluk şahıs:

Berke Hān zamānında Özbek ta‘ ifesi müsülmān bolup irdiler (497- 498)

Sıgnaķ şehringa kelip irdiler (199)

bolçal birle yarağların kılıp irdiler (767)

bir kün Özbek Hān begleri birle taņg atmasdın burunraķ köçüp irdiler (408- 409)

Bu şekle ait bir örnekte -ir fiilinin r sesi düşmüş durumdadır.

bular hem yarağlanıp kelip idiler (640-641)

a. Anlatılan Geçmiş Zamanın Hikâyesinin Olumsuz Çekimi:

Metinde bu şekil için üçüncü teklik şahısta çekimlenmiş iki örnek mevcuttur.

Tohtamış Hān bile Temür Kıtılı hānga ol maħalde hānlıķ tegmeydür irdi (696-697)

ol mining maħāllimni çekgen imes irdi (114-115)

4. Gelecek Zamanın Hikâyesi:

Bu şekle ait metinde bir örnek mevcuttur.
iki yüz kişi köp bolsa üç yüz kişi bolğay irdi (777-778)

5. Şartın Hikâyesi:

Bu şekle ait metinde üç örnek mevcuttur.
eger bir zamān tevekkuf kılsañız irdi işim tamām bolup irdi (493-494)
sāzendeler ötek küyin kıpsalar irdi (565)
sizlerdin biringiz hānlık talaşañız irdi (434)

B. ŞART

1. Geniş Zamanın Şartı:

Bu şekil için 2.teklik şahısta bir tane örnek mevcuttur. Burada -ir fiili ekleşmiş durumdadır.

2.Teklik şahıs:

eger teferruğına tüşersen eger meşeķkatine tüşersen Hüdāy-ı ta'ālāning taķdiringa çāre yok turur tidi (208-209)

3.Teklik şahıs:

eger yağı kelip mini alur bolsa sizler mundın oķ kaçğay sizler (243-244)
eger bir iş kıılır bolsa kıılır irdiler (169)

2.Çokluk şahıs:

düşmaningizğa yaman du'a kııl-ur bolsañız bu țariķa du'a kıılınğız (285-286)

2. Görülen Geçmiş Zamanın Şartı:

3.Teklik şahıs:

barça oğlanlarını il künleri bile kıoşun birdi irse ol taķı bizni 'izzet ve hürmet kıılıp (94-95)

ol kim Şayın Hān oğlanları Birdibek Hānda tamām boldı irse Cānbek Hānning anası Tay-Dualı-begim imdi yürüt (100-101)

namāz-ı şam yaķın boldı irse Noğay beg meclisinde kıaytıp atlandı (611-612)

hān hem anğa öçeşip altun tirmeni bozup kıazaķlarınğa üleşdür boldı irse işitip hānğa begim kışi yiberdi (656-657)

Tohtamış oğlan bay-ı mezkürdin nā-ümīd boldı irse icāzet tilep kiter boldı (831-832)

Hülāgü Hān bu hāberni işitdi irse atlanıp Şirvān vilāyetingā keldi (190-191)

anınğ kıaşığa keldi irse begimning bu nāşāyeste hāreketleridin her āsān bolup (670-671)

2.Çokluk şahıs:

Bu şekle ait metinde bir örnek mevcuttur.

sizler ara kişininđ ulluğını nerlikini abl ıldınđız irse men hem sizlerni ara kişige oşun barayın (435-436)

3.okluk şahıs:

ol ayağın boşatdılar irse opup oturup Ha^wce Ağmed-i mezkurđe kp taşsinler ıldı (633-634)

Isatay bu haberni beglerige aydılar irse ittifk ıldılar (419-420)

mlazımlar ıkıp orurdın teftiş ıldılar irse krdiler (462)

cibeni hazır ıldılar irse cibe kiydi (483)

bu haletni krdiler irse kngullerin şek şbhenni kterip (234-235)

bu haletni han başlığ bara halayıklar krdiler irse kngulleri kfir dnidin rlp mslmnlıđđa meyl ıldılar(489-490)

bu halnı han başlığ bara halayıklar krdiler irse fi-l-hal şeyhlerning eteklerini tutup mslmn boldılar (496-497)

bir oğlan yigitni za^c ife sretiğa yasap krsetdiler irse krge za^c ifesi hatırınđa keldi tşp aydı (313-314)

a. Grlen Gemiş Zamanın Şartının Olumsuz ekimi:

3.Teklik şahıs:

abl ılmadı irse (79)

3.okluk şahıs:

il anđa boyun sunmadılar irse bu ol nesliden bolur irdi (664-665)

3. Anlatılan Gemiş Zamanın Şartı: -miş bolsa

Metinde bu şekle ait bir rnek mevcuttur.

nagh eger hatası ya đalađnı vk^c bol-miş bolsa đalađnı ıkarıp hatasını rast ılsalar (53-54)

C. GELECEK-İSTEK EKİMİ

2. Gemiş zamanın gelecek-istek ekimi: -đan bolđay

Bu bir gemiş gelecek zamandır ve gemişteki bir tahmin veya ihtimale işaret etmek iin kullanılır. (Eckmann,2003:125)

Metinde bu şekle ait bir rnek mevcuttur.

uruğın tamm ır-đan bolđay (357)

2. ğrenilen gemiş zamanın gelecek-istek ekimi: -miş bolđay

ğrenilen gemiş zamanın gelecek-istek ekimi, Latince ‘future perfect’ gibi, gelelecekte tamamlanmış olacak bir yapma veya olma bildirir. (Eckmann,2003:123)

Metinde bu şekle ait bir rnek mevcuttur : -miş bolđay

yana zi hem firlik birle ağir-i ‘mrinđe yet-miş bolđay (357)

VI. BİLDİRME

Metnimizde isimlere gelerek onların fiil gibi vazife görmesini sağlayan bildirme şekilleri ir-, i-, tur- fiilleri ile, şahıs zamirleri ile ve fiilsiz şekilde yapılmaktadır.

Metinde bildirmeler şu şekillerde yapılmıştır:

1. ir- fiili ile yapılanlar:

Bu şekil sadece öğrenilen geçmiş zamanda çekimlenmiştir.

Özbek Hänniñ za' ifesi Canıbeg Hänniñ anası irdi (540-541)

bu hänniñ atalığı irdi (528)

hänniñ atalığı irdi (376)

yana birsi alp atğuçu bahadır irdi (596)

iki oğlu bar irdi (187)

birisi 'ākil ve dānā irdi (594)

andın song Melik Eşref tigen Tebriz hākimi irdi (506)

men hān qaşında irdim (811-812)

2. i- fiili ile yapılanlar:

Bu şekil metinde iki yerde bulunmaktadır.

miniñ sindin yaşğa uluğ ikenim (72-73)

beli hānım yaşğa uluğ ikenim (113)

2. tur- fiili ile yapılanlar:

Bu şekil sadece geniş zamanda çekimlenir.

erklik kişi hān öz atam ağam turur (825)

hemān atam turur sin (71)

ol maħalde ki 'Arap oğlan ħazret-i Yādkār Hänniñ üçünçi ağası turur (832-833)

bu anıñ 'alīmeti turur (460)

biz sizlerdin artuğ turur biz (90)

bizniñ özbeg ta' ifesinde her ki omağlı il ki bar turur (183)

bizler hem sizge uşandağ muṭi' fermānberdār turur biz (395)

Metinde geçen örneklerden dokuz tanesinde tur- fiili ekleşmiştir ve -dur şeklindedir.

bu nüşanı ħađirdin oğuğan ve eşitken 'azizlerdin ve uluğ kiçikdin yārānlardıñ iltimas oldur (50-51)

ķılıç çapđan yurt açđan Ar Şeybāniñ oğlanlarıdur (96)

dem-be-dem dur (326)

bu bir yaş oğlandı (396)

hān bolđan kişiğe altun kümüş tā bolmas yirde küldür (658-659)

kişi köp dur (730)

men ki tirikdur (739)

Tağrı ta' ālā işiñni öngdür (841)

anđa özünđ birgen orunđ dur (858)

4. Şahıs zamirleri ile yapılanlar:

men bir emgeklig kıl men (727)
men Tohtamış oğlan men (728-729)
atam ornuğa ağam sen (71)
ornuğa hemān atam sen (109)

5. Fiilsiz yapılan bildirmeler:

Bu şekil ir- fiilinin çekimli veya ekleşmiş şekline ihtiyaç duyulmadan yapılmaktadır. Bunun için kullanılan sözler çeşitli olmakla beraber, metinde daha çok şu kelimelere ait örnekler mevcuttur.

bar:

leşkeri bar (222)
anıñ bir uluğ tefesi bar (239)
bir söz bar (413)
ayağıda yaman yarası bar (726-727)
başımıznıñ hem haıtırı bar (756)
beli songında kolu bar (808)
kerek:
öltürmek kerek (469)

a. Olumsuz Bildirmeler:

1. ir- fiili ile:

müddet-i pādişāhlığı ma' lūm irmes (694)
ne iş birle ve ne keyfiyet birle hān bolğanları mezkūr irmes irdi (28-29)
köprekinin atları hem mezkūr irmes irdi (29)
sıçkanı hem sorğanı yaman irmes (305)

2. i- fiili ile:

men öz rāyım öz fikrim bilen yürigen kişi imes irdim (226)
hānga körünüş kılur kişi men imesmen (722)
sizler ata oğlu imes mi irdingiz (433)
Bir örnekte i- fiili ekleşmiştir.
bularnı söylemek kerekmez (469)

Bazı örneklerde menfi bildirme *yok* sözü ile yapılmaktadır.

hiç defterde ve hiç tevārihde yok turur (52)
hiç hesābı ve kitābı yok irdi (134)
pādişāhları yok (190)
Hüdāy-ı ta' ālānıñ taqdiringa çāre yok turur (209)
hiç uçı kırağı yok turur (241)
ol zamānda hemtāsı yok irdi (596-597)

hiç yirde hân yok (811)

Sarây şehrinde hân sulţân yok irdi (846-847)

Metinde bir örnekte de menfi bildirme *değil* sözü ile yapılmıştır.

biz hem birge ölgenimiz yahşırak degilmü (802)

b. Bildirmelerde Soru Şekli:

Bir isimden sonra gelen -mu, -mü soru eki o ismi hem soru şekline, hem de fiil durumuna sokmaktadır. böylece -mu, -mü soru eki isimlerden sonra geldiği zaman ortaya çıkan cümle soru ifade eden bir isim cümlesidir. Yani soru ifade eden bir bildiricidir. (Hacıeminoğlu,2000:158)

ey nâmerd Tohtamış sözimiz andağ mu irdi (796-797)

hem birge ölgenimiz yahşırak degil mü (802)

G. SIFAT-FİİL

Metinde geçen sıfat-fiil şekilleri ve kullanılışları şöyledir.

A. Geniş Zaman Sıfat-Fiilleri:

1. -ar, -er, -ur, -ür, -r, mas, -mes:

-ar, -er:

a. Sıfat olarak kullanılışı:

sağar biyelerim mañğa kılsa yet-er ağdın baytaldın her ne yolınğa yarar çaqlı bolsa alıp kitgil (842-843)

b. İsim olarak kullanılışı:

men olarnıñ kılıçın çap-ar-ğa yuban men (825-826)

tā tañ atkunça bir kişi çık-ar çaqlı yol kıldılar (173)

bizing öl-er-imizge sebep bolup kıyāmetğa tegrü yaman atnı bitinğe alma (631)

hānğa teg-er-ge meyl kıldı (651)

-r :

Bu eke ait metinde üç örnek vardır. Bunlardan ikisi -ken mânâsında kullanılmıştır :

a. Sıfat olarak:

sağar biyelerim mañğa kılsa yeter ağdın baytaldın her ne yolınğa yara-r çaqlı bolsa alıp kitgil (842-843)

b. -ken mânâsında:

hatırlarında sakla-r-ğa rağbet kılip ol cihetdin bu faķîr-i haķîrni çırlatıp keltürüp (43-44)

ol meclisde catba yırla-r ayturlar (860-861)

-ur, -ür:

hänniñg al-ur-ğı meyli bar irdi (652)
Kıanbay hem bu sözni işitip başda atlan-ur-nı oğşatıp irdi (829)
sonğığa kayta kenğeş itip atlan-ur-nı bertaraf kıldı (830)
yana bir niçe atğa bar-ur teg oğlanlarını saylap çıkardılar (789)
atğa bar-ur teg oğlanlar bile Celâleddîn sultânını taķı Yahşı Hâ^wceni saylap çıkarıp
(782-783)
sañga nöker bol-ur-ğa ne çaķlı ‘ahd ve şart tisenğ içeli (630-631)
munıñ üçün ilimizdin çileyi vañan bol-ur-ımız yoķ turur (397-398)
iki yol bil-ür kişi olarğa ta‘yin kılalı (783-784)
ün işitil-ür çaķlı yirde örkünning yanında alıp yürüsünler (784-785)

-mas, -mes:

bir kün Özbek Hân begleri birle tañ at-masdin burunraq köçüp irdiler (408-409)
hân bolğan kişige altun kümüş tā bol-mas yirde küldür (658-659)
bular kel-mesdin burunraq Baçır Toķ Buğa begleri kenğeşip ittifaķ kıldılar (403-404)

3. -ğan, -gen:

Geniş zaman ve şimdiki zaman ifadesi taşıyan Türkçenin her devresinde işlek olarak kullanılmış, metnimizde de işlek olarak kullanılan sıfat-fiil ekidir. Cümlede sıfat ve isim görevleriyle kullanılır.

a. Sıfat olarak kullanılışı:

kılıç çap-ğan yurt aç-ğan Ar Şeybänniñ oğlanlarıdır (96)
ol kişini yana leşker қоşup bakma-ğan vilâyetlerğa yibergil (154-155)
bu eşnâda ol bar-ğan begler hâzret-i Özbek Hännı alıp kırağığa keldiler(383-384)
Yuci Hänniñ özge za‘ifesindin bol-ğan on yiti oğulning neberelerin ilkünleri bilen
Kıyat Isatay ki қоşun birdi (553-554)
hân bol-ğan kişige altun kümüş tā bolmas yirde küldür (658-659)
bu kaç-ğan ilniñ qaravulı hänniñ çanğını körüp keldiler (779)
Özbek Hân birle Canibeg Hândın қal-ğan altun tirmeni örge saldı (650-651)
bu nüşanı haķirdin oқu-ğan ve eşit-gen ‘azizlerdin ve uluğ kiçikdin yārānlardin
iltimas oldur kim(50-51)
bu iraqdin kel-gen ilçi kelip turur (275-276)
ol қal‘anı kör-gen revendelerdin soradıқ (177-178)

b. Bu ekle yapılmış olan sıfat-fiiller, birçok örneklerde isim çekim ekleri ve iyelik ekleri alarak tamamiyle isim gibi kullanılmaktadır.

Kıara Noğaynı çırlap al-ğanı ol turur (602-603)
sini çırlap ay-ğanı ol irdi (624)
her ne sizning ayt-ğanıñızdin çıkmayın tidi (231)
ordasığa bar-ğandın song köp soyırğallar kıldı (329-330)
aralarında ne türlüğ uruşlar ne türlüğ mācerālar bol-ğanın barçasın ma‘lüm kılıp (42-43)

andın song̃ ne bol-ğanın bilmedim (812-813)
Çingiz Hân oğlanlardın ol Deşt vilâyetinde kim hân bol-ğandın song̃ kim hân boldı
(24-25)
müteḥayyir bol-ğanı ol sebebdin irdi (602)
su taşığan kirpiç koy-ğan ve kirpiç taşı-ğan bular irdi (561)
anğa özünḡ bir-gen orununḡ dur (858)
bil-genlerninḡ hem tilinge inmes kılḡıl (287)
evige tüşüp âb-aş bir-gendin song̃ çerik yaraḡını kılıp (146)

c. Aşağıdaki örneklerde bu sıfat-fiil eki -de (bulunma) hal ekini alarak -ken ve -ınca, -ince zarf-fiil ekleri gibi kullanılmıştır.

sarayçukḡa bar-ğanda beş yüz kişi cem' boldılar (217)
bu leşker basıl-ğanda öldi (261)
ol Çır-Ḳutlınınḡ kâşânesiḡe taş kerpiç koy-ğanda ve taḡı oḡlı Tenḡiz Buḡanınḡ
işikinde korlap ötekine yükün-gende ol işlerde biz yok turur biz(98-99-100)
yosaḡlı aḡam tur-ğanda maḡa ne oḡşar (78)
öz eyem oḡlı tur-ğanda men hân bolayın (401)
hân yaylaḡḡa çıkıp bara tur-ğanda il song̃ıdın kelip yılḡı ḡovdılar (746-747)
bu çaḡlı at atanıp tur-ğanda mununḡ yaḡısını bozup kitmekni özümge oḡşata almay
men (839-840)

öyning yarı yolḡa yet-gende tutup aḡdın yıḡıp mazbūḡ baḡlap (607-608)

Metinde iki yerde bu isim-fiil -an, -en şeklinde bulunmaktadır.

özge anadın toḡ-an on yiti oḡul barçası ḡoşolup (83-84)
anasındın toḡ-andın berü müsülmân irdi (194)

Metinde iki yerde bu sıfat-fiil ünsüz benzeşmesi sonucu -қан şeklinde bulunmaktadır.

babanınḡ telḡin ayt-қан âvâzı tennürdin muttaşıl kelür irdi (491)
barçanınḡ aybını yap-қан hân-ı sitarsın (6)

3. -maḡan, -megen:

-ğan, -gen sıfat-fiilinin olumsuz şeklidir. Yine isim ve sıfat görevleriyle kullanılır.

ol kişini yana leşker ḡoşup baḡ-maḡan vilâyetlerḡa yiberḡil (154-155)
ḡüyâ ki ḡasta bol-maḡan teg boldı (371)
niçe kün ḡovıp öltürgenin öltürüp öltür-megenin esir kılıp ḡaytdılar (251-252)
ḡänninḡ ḡolḡa tüş-megen kişileri avlaḡ çıkıp yıḡıldılar (810)

B. Gelecek Zaman Sıfat-Fiilleri:

1. -ḡu, -ḡü:

Gelecek ve gereklilik ifade eden bu sıfat-fiil, İslami Orta Asya edebî Türkçesinin Çaḡataycadan önceki devrinde kullanılırdı (11.-14. yüzyıllar). Çaḡataycada daha az kullanılmıştır. (Eckmann,2003:100)

Metnimizde bu sıfat-fiil üç yerde mutlak gelecek zaman göreviyle fiil kipi olarak kullanılmıştır. Metinde çok az kullanılmış bir şekildir.

inşâ-Allah ölmesem özümni yetkürgüm turur sizlerge (760-761)

eger yağı bizni basa sürenidin ma' lüm bolğusu turur (786-787)

tañla barça ölümge barğu turur biz (604-605)

-ğu, -gü sıfat-fiil ekinin isimden isim yapma eki -çı, -çi ile genişletilmiş şekli olan -ğuçı, -güçi eki, Eski Türkçeden beri geniş ölçüde kullanılan bir şekildir. Metnimizde bu kullanıma bir yerde rastlamaktayız.

Semay atlığ alp atğuçı irdi (529)

Ğ. ZARF-FİİLLER

1. -a, -e: Eski Türkçeden beri işlek olarak kullanılan bir zarf-fiil ekidir. Cümle içinde hal zarfı olarak kullanıldığı gibi birleşik fiil yapmakta da kullanılır. Sesli ile biten fiil kök ve gövdelerinde -a, -e zarf-fiili -y şeklini alır.

a. Zarf olarak kullanılışı:

fi-l-hâl hânning meyyitin alıp kayıt-a evlerige kaçdılar (814)

songığa kayıt-a kengeş itip atlanurnı bertaraf kıldı (830)

özi 'İdil diryâsını keç-e çerik atlanıp irdi (307)

b. Bu ek iki fiili birbirine bağlayarak birleşik fiillerin oluşmasını sağlar.

ilning songını al-a köçüng (759)

niçe iller kabab uruş saldılar al-a bilmediler (160-161)

hânning ölgenin ayt-a keldi (624)

hân yaylağğa çıkıp bar-a turğanda il songıdın kelip yılkı kovdılar (746-747)

fi-l-hâl bas-a alğaç başın kesdiler (642-643)

Urus pādişāh bas-a almay pādişāhını tutdılar (132)

bizke baş bol-a birseler anıng üstige yürisek (827)

Urus Hân hem bu illerge bisyār cefā kıl-a başladılar (753-754)

iki kollarığa alıp birbirine çağışdur-a başladılar (162-163)

barçası süst bolup oltur-a kaldılar (427)

anğa nöker bolup medet bir-e başladılar (753)

bu çağğa tegrü sining irkelikni ve mağallerining çek-e almağay men (74)

hân bolsam burunğı teg anıng mağālne çek-e almağay men (115-116)

muqābilesinde yasal çek-e başladılar (246-247)

anıng sütini em-e başladı (197)

yir-kök üstümüzge yıkılıp kel-e turğan teg boldı (258)

hālā bularnı öltür-e turğıl (534)

bisyār şādmān bolup kör-e alıp siledi (399)

bisyār yahşı kör-e aldı (743-744)

bir hile birle özümüzni anğa yetkür-e köreli (389-390)

yırakdaki illerning çeriki hānga yetüş-e almadı (775-776)

-y:

Sesli ile biten fiil kök ve gövdelerinde -a, -e zarf-fiili -y şeklini alır.
hemīn ki orda içinde ki ötek küyin qopsa-y başlasa bilür irdi (566)
andın song̃ yana sāzendeler qopsa-y başladılar (590-591)
qopsay turğan sāzendeleri yırla-y turğan yıravlar barçası pes boldı (589)
her gāh ki bizning̃ bu naşihatimizni unutup ferīşān sözle-y başlasang̃ız (279-280)
ferīşān sözle-y başladı (293)
aṭ yarağın alıp örkinleriniñ songınça yüri-y bardılar (809-810)
kāfirler arasında yüri-y bilmey Sıgnaq şehring̃a kelip irdiler (198-199)

2. -p:

Bu şekil ünlü ile biten fiil kök ve gövdelerine doğrudan doğruya gelmektedir, düz ünsüzle bitenlere -ıp, -ip, son hecesi yuvarlak ünlü olanlardan sonra -up, -üp şekliyle gelir.

Bu zarf-fiilin hem zarf yapma hem bağlama fonksiyonu vardır. -p zarf-fiili, şahıs ve teklik çokluk bakımından bağlı olduğu fiilin fonksiyonlarına sahiptir; iş ve hareketin kendisinden sonra gelen fiilden önce olup bittiğini gösterir. (Gabain2003:84)

öyning̃ yarı yolığa yetgende tutup aṭdın yıqıp mazbūt bağla-p bıçaqını boğzınga koyup bu ḥaberni soralı (607-608)
yalang̃ etke taḳı Allah ta'ālā yādı ṭelḳin başla-p tennūr tarafığa müteveccih boldı (483-484)

Celāleddīn Ḥān oğlan ikeninde bir bölek bir bölek oğlanlarını başla-p atası birle Urus Ḥān uruşaturğanda (816-817)

bu başla-p aṭlangay (837-838)

fi-l-hāl cılavla-p aṭdın yıqıp mazbūt bağladılar (615-616)

Bu ek ünsüz ile biten fiil ve gövdelerine eklenirken , fiilin son hecesi düz ünlü ihtiva ediyorsa araya -ı, -i , yuvarlak ünlü ihtiva ediyorsa araya -u, -ü gelmektedir.

-ıp, -ip için örnekler:

ol iki ilni al-ıp Şayın Ḥān salğan yurtumuzda öz ḥālımızğa koyğandır (97-98)

özge il künniing̃ barçasın köçrüp al-ıp kel-ıp öz ilge қоşdı (147-148)

nāgāh tang̃ at-ıp bizning̃ azlıgımızni körse yaman turur (794)

bu başdın ḥān-ı mezkūr yaman aylan-ıp Tohtamış oğlanga qaşd kılu boldı (701-702)

Maskev vilāyetığa bar-ıp kirdiler (142)

Urus Ḥānnı bas-ıp öltürdi (818)

aṭ ton bir-ıp uzatdılar (295)

şeytan vesvese bir-ıp kara kişi iken ol ḥān boldı (376-377)

-up, -üp için örnekler:

tā anıng̃ birlikini ve barlıqını ḥalayığa bildür-üp aḥkāmnı yürütken ve yana bir gürühni pādīşāhlar ve hākimler kıldı (7-8)

bisyār hoş ḥāl bol-up Şeybān Ḥānga köp āferin kıldılar (138)

şeyh Aḥmed Ḥān niçe yıl anda tutḡun bol-up yana andın selāmet ıķıp öz vilāyeti Ḥācı Turḡaḡa keldi (181-182)

ḡān-ı mezkūr ölgendin soḡ Mekke ṡavāf kılıp ḡāci bol-up keldi (703-704)

ḡān hem aḡa eşip altun tirmeni boz-up azaḡlarına üleşdür boldı irse (656-657)

bir yalaḡ tirlık kiygen yigit sudın ıķıp yüz töben tüşüp iki bükül-p alturay tip irdi (717-718)

Özge il knning barçasın gcr-p alıp kelip öz ilge oşdı (147-148)

3. -ḡuna, -ḡune: Eski Türkçede bu ek -ḡına, -ḡine şeklindeydi. Bu bünyesi ile ekin -ḡın, -ḡin yapım eki ile -a, -e eşitlik ekinin birleşmesinden doḡduḡu anlaşılmaktadır. (Ergin,1993:323) Bu zarf-fiil, asıl hareketle aynı zamanda veya asıl hareketin sonunda olan bir olayı belirtmek için kullanılır. (Eckmann,2003:108)

taḡ at-ḡuna taḡ ki atdı (328)

künde körünüşdin aytıp evke bar-ḡuna oynay kle barur irdi (613-614)

ol kn tā aḡşam bol-ḡuna anda yatdılar (323-324)

taḡdın rast kıl-ḡuna Isatay yetip boynunḡa apdı (424-425)

‘İdil diryāsınınḡ yaḡasınḡa teg-ḡune miḡ beş yüz kişi cem’ boldılar (218)

bular aytıp kel-ḡune İcen Ḥānnı nökerleri eyesige ‘aşı bolup (144)

bular barıp kel-ḡune Toḡtaḡı Ḥān vefāt boldı (374-375)

olar kel-ḡune zge kişi baş köterip ḡānlık tilegey (400)

Metinde iki yerde bu zarf-fiil -ḡunaḡ şekliyle bulunmaktadır.

diryānı bas-ḡunaḡ tuzlaḡınınḡ beyik tepe teg taḡı bar turur (318-319)

kişi ki ‘İdil diryāsını bas-ḡunaḡ yaḡındın keçip Yayık diryāsınḡa ki artulur (319-320)

Metinde  yerde bu zarf-fiil nsz benzeşmesi sonucu -ḡuna şeklini almıştır.

aḡşamdın soḡ taḡ atḡuna her ne kim āvāz kılur (161-162)

ol aḡşam taḡ atḡuna ol sedā ve ol ḡavḡa tınmadı (165-166)

tā taḡ atḡuna bir kişi ıķar aklı yol ıldılar (173)

Bu zarf-fiil metinde bir yerde -ḡana şekliyle geçmektedir.

aḡa muṡı’ bolḡana sizlerdin birinḡiz ḡānlık talaşsaḡız irdi (434)

Bu şekil metinde bir yerde -ına şeklinde geçmektedir.

tā cihān bar-ına bolḡay (38-39)

4. -ḡa, -geç: Bu zarf-fiil, esas fiilin hareketinden hemen önce yer alan bir harekete işaret eder.

fi-l-ḡāl basa al-ḡa başın kesdiler (642-643)

köterip al-ḡa kitdiler (806)

ḡāndaḡı kişiler bilen fi-l-ḡāl atlan-ḡa ṡaraf cānipḡa kişi apdurup(772-773)

ylek ṡeyyār bol-ḡa dervāzeḡa uruş saldılar(174-175)

Toḡtamış oḡlan ayta sal-ḡa kelip ki tegdiler(805-806)

Şayın Ḥān ‘İdil Deryāsı boynunḡa kel-geç erik yaraḡın kılıp (125)

sizler evke kir-geç atındaki kişiler boluğ (638-639)
barçası köngli yürüp işikdin kir-geç ol teprettiler (641)
bir oğlan yigitni za' ife s retiğa yasap k rsettiler irse k r-geç za' ifesi h atırına keldi
(313-314)
yuğaru k ter-geç fery d ıldı (426)
her keth d y bir tilegenđe iki ağ yekip oğul ızların mindür-geç ağdılar (767-768)
ev te-geç ol tepretmek boldılar (420)
Bu Şekil metinde bir yerde -a Şekliyle geçmektedir.
ol yoldın y g r p ık-a al' age özin saldılar (176-177)

5. -ken: Eski Türkçede er- yardımcı fiil tabanına ve isim tabanlarına getirilen bir ektir. Metinde i- yardımcı fiiline getirilerek kullanılmıştır, sadece iki yerde i- yardımcı fiili düşmüştür.

Cel ledd n H n oğlan i-keninde bir bölek oğlanlarını başlap atası birle Urus H n uruřaturđanda (817-816)

şeytan vesvese birip ara kişi i-ken ol h n boldı (376-377)

t nn nđ bir başşi  t-kende h n bularınđ sođđıdın ovıp yetdi (792)

p dişahları ya uluğları  t-kende g r h g r h avimleri birle kelip (406-407)

men emgeklig ikeninđni k re turur men (728)

i- fiilinin ekimli Şekilleri fiillerle birleşerek birleşik çekimleri meydana getirdiği gibi zarf-fiil Şekli de fiillerin birleşik zarf-fiillerini yapar. Fiillerin Şekil ve zaman eki almış Őahıssız Şekillerine iken zarf-fiili getirilmek suretiyle birleşik zarf-fiiller yapılır. (Ergin,1993:327)

Metinde bu Şekle ait şu örnekler vardır:

ol aytur i-kendur (183)

aytur i-kend r (285)

dir i-kend r (289)

ey  bu kelgen kişi ne kişi bolđay i-ken bu il meclisde bu řarĭa m tehayy r boldılar (592-593)

bilgenlerninđ hem tilinđe inmes  l l l tip du a  l nđiz tir i-kend r (287)

SONUÇ:

Çalışma metnimiz dil özellikleri açısından Çağatayca'nın dil özelliklerini taşımaktadır. Metnin belli başlı dil özelliklerini şöyle sıralayabiliriz:

1. Metinde Türkçe kelimeler ve ekler kalınlık-incelik uyumuna tabi olurken, düzlük-yuvarlaklık uyumuna tabi değildirler.

2. e / i değişmesi açısından bazı kelimelerde e > i değişmesi görülürken, bazı kelimelerde aslı e sesi korunmaktadır. e / i değişmesi bakımından kelimeler daha çok i sesi tarafındadır.

3. Metinde yuvarlaklaşma olayı ekler içindeki ünlülerde yaygındır. Kelime köklerinde çok nadir rastlanmaktadır. Metinde sadece yuvarlak şekli bulunan ekler şunlardır: Geniş zaman eki (-ur, -ür), Emir eki (-sun, -sün; -sunlar, -sünler), Ettirgenlik eki (-dur, -dür, -tur, -tür), Ettirgenlik eki (-kür), Zarf-fiil eki (-ğunça, -günçe), Sıfat-fiil eki (-ur, -ür), Sıfat-fiil eki (-ğucu), Küçültme eki (-çuk), Soru eki (mu, mü), Ekleşmiş bildirme (-dur, -dür) eki.

4. Metinde d > y değişmesi tamamen gerçekleşmiş durumdadır.

5. Çağatayca için karakteristik olan p > f gelişmesine metinde rastlanmaktadır.

tepe > tefe 240 perişān > ferīshān 276 piyāde > fiyāde 212

6. Birden fazla heceli kelimelerin sonundaki ğ ve g sesleri durumlarını muhafaza etmektedirler.

7. İsimden isim yapan -līg, -lig ekinin sonundaki -ğ ve g seslerinin metinde on beş kelimeye korunurken on dört kelimeye düştüğü görülmektedir.

8. Asıl sayı isimlerinden sıra, derece ifade eden sayı isimleri yapan, Eski Türkçede -nç eki metnimizde -nçi şeklindedir.

9. Metinde hâl ekleri şu şekildedir: İlgi hali -nıng / -ning; yükleme hali eki -nı, -ni; üçüncü şahıs iyelik ekinde sonra -n veya -nı, -ni; verme hali ekleri -ğa, -ge, -ke; bulunma hali ekleri -da, -de; çıkma hali ekleri -dın, -din; eşitlik ekleri -ça, -çe, üçüncü şahıs iyelik ekinde sonra -nça, -nçe; vasıta ekleri -(i)n, -la, -le; yön gösterme ekleri -gerü, -ğaru, -kari'dır.

10. Metinde basit kiplerin çekimleri şu şekildedir:

a. Geniş zaman -ar, -er; -ur,-ür; -r, -yür + şahıs zamirleri şeklinde çekimlenmektedir.

b. Şimdiki zaman -a, -e, -y + turur + şahıs zamirleri şeklinde çekimlenmektedir.

c. Görülen geçmiş zaman -dı, -di, du, -dü; -tı, -ti, -tu, -tü + şahıs ekleri alarak çekimlenmektedir.

d. Anlatılan geçmiş zaman çekimi -(i)p + turur + şahıs zamirleri şeklindedir.

3.çokluk şahısta -(i)p + tururlar şeklindedir.

e. -ğan, -gen sıfat-fiilinden yapılan geçmiş zaman çekimi metinde üç şahısta görülmektedir. Bunlar şu şekildedir:

1.Teklik şahıs: -ğan, -gen + turur + men

3.Teklik şahıs: -ğan, -gen + -dur

1.Çokluk şahıs: -ğan, -gen + -dur + biz

f. Gelecek zaman çekimi -ğay, -gey + şahıs zamirleri şeklinde olup 3.çokluk şahısta -ğaylar, -geyler şeklindedir.

g. Mutlak gelecek zaman -ğu, -gü + iyelik ekleri + turur şeklinde yapılmaktadır.

h. Emir çekimi şu şekillerde yapılmaktadır:

1. Teklik şahıs: -ay , -ayın, -eyin

2. Teklik şahıs: -ğıl, -gil

3. Teklik şahıs: -sun, -sün

1. Çokluk şahıs: -alı, -eli

2. Çokluk şahıs: -nğ, -inğ, -unğ, -ünğ, -inğiz, -inğiz, -unğiz, -unğiz, -inğizler, -inğizler, -inğizler

3. Çokluk şahıs: -sunlar, -sünler

1. Şart çekimi -sa, -se + şahıs ekleri şeklinde yapılmaktadır.

11. Metinde birleşik kiplerin çekimleri şu şekildedir:

a. Geniş Zamanın Hikâyesi: -ar,-er;-ur,-ür;-r + ir- + -d- + şahıs ekleri

b. Anlatılan Geçmiş Zamanın Hikâyesi: (u)p + ir- + -d- + şahıs ekleri; -ğan,-gen + ir- + -d- + şahıs ekleri

c. Gelecek Zamanın Hikâyesi: -ğay,-gey + ir- + -d- + şahıs ekleri

d. Şartın Hikayesi: -sa,-se + şahıs ekleri + irdi

e. Geniş Zamanın Şartı: -ar,-er;-ur,-ür;-r + bolsa + şahıs ekleri; -ar,-er;-ur,-ür;-r + -sa + şahıs ekleri

f. Görülen Geçmiş Zamanın Şartı: -d- + şahıs ekleri + irse

g. Anlatılan Geçmiş Zamanın Şartı: -miş + bolsa

h. Geçmiş zamanın gelecek-istek çekimi: -ğan + bolğay

1. Öğrenilen geçmiş zamanın gelecek-istek çekimi: -miş + bolğay

12. Metinde kullanılan zarf-fiil ekleri -a, -e, -y, -p, -ınça, -ğünça, -günçe, -ğaç, -geç, -ken'dir.

13. Metinde Eski Türkçeden itibaren kullanılan -mış,-miş; -duğ,-dük; -ğlı,-gli; -daçı,-deçi sıfat-fiil ekleri kullanılmamıştır. Metindeki en işlek sıfat fiil eki -ğan, -gen'dir.

14. Metinde u-ma- olumsuz iktidar şekli kullanılmamakta, bunun yerine bil-ve al- yardımcı fiilleri kullanılmaktadır.

IV. METİN

1a

Çingiz Nâme

Bismillâhırrahmanırrahim hamd nâ-mahdûd ve senâ-i ma' dūd ol pâdişâh ma' būd kim (2) 'âlemni ve âdemni yoqđın bar kıldı ve ademdin vücūdğa keltürdi ve âdem-i hilmni barça maḥlûkatdın (3) 'azîz ve mükrem kılıp sucūd-ı melâik ve ḥalife-i rüy-ı zemîn kıldı andağ ki Kelâm-i (4) qadîmdin yılqadı "iz-kâle rabbüke melâiketi inni câ' ilün fi'l-ardi ḥalife " âyet tip barça 'âlemni (5) ademdin bar kılgan bir ve barsın barçanınğ 'aybını yapқан ḥân-ı sitârsın taqı âdem oğlan(6)larındın ḥân-ı sitârsın ba' zısını enbiyâ ve mürseller kıldı tâ anıñ birlikini ve barlıqını (7) ḥalayıqğa bildürüp aḥkâmı yürütken ve yana bir gürühni pâdişâhlar ve hâkimler kıldı (8) tâ rastlıq bile ḥalayıqlarını arasında ḥükm kılıp meyl-i mezâhin kıлмаğaylar ve birbirine zıllm-i ziyâde(9)lıq kıлмақını qoymağaylar qâl Allah ta' âlâ "innâ caalnâke ḥalifeten fi'l-ardi fa'küm beynen(10)-nâsi bi'l-ḥaqqı ve lâ tettebi' ül-hevâ fe-yudillike min-sebililla" âyet ve şalavâtı zâkiyât ve (11) teslimât-ı fâhirât ol maqşudâneyi ve maḥbûb-ı lem-yezel Muḥammed resüllullah şallallahu 'aleyhi vesellem (12) üzere bolsun kim 'âlem ve âdemni yaratmaqđın maqşûd anıñ zât-ı şerîf ve unsur-ı (13) lutfi irdi kemâ qâl Allahu ta' âlâ levlâke lemâ ḥalaqtu'l eflâke ve taqı anıñ âline ve maḥşûşa(14)larına ki her birsi hidâyet yolıda sitâre-i berhîn ve şem'-i rüşen irdi "lâ kemâl qâl 'a.m.(15) aşḥâbı ke'n-nucüm bieyyihim iktedaytüm ihdedeytüm ve alâ sâyril muḥâcirin vel enşâr vettabiinül (16) ebrârül aḥyâr ilâ yevmil amma b' ad ü ḥamd ü ḥudâ ve zıkr-i resül erbâb-ı zevil uqûl"(17)

1b

hizmetler ide ma'lûm bolğay kim bu fakîr-i ḥakîr Ötemiş Ḥacî ibn-i Mevlânâ Muḥammed dostı ḥazret-i (18) Ḥakan-ı mağfur-ı maḥdûm Yâdkâr Ḥân ḥânzâdesiniñ ḥâneziât benzedâları ve (19) qadîm hizmetkârlarındın turur ol maḥalde ḥazret-i Sultân ül-'azîm ve-l-ḥân ül-mükerrrem (20) ül-mağfur bi' inâyeti'l-mâliki-l-miḥân Ebû-l-Mansûr il-Bars-bahatır Ḥân tabellahu serahe (21) ve ce'ele-l-cennete misvâhe hizmetlerinde bolur irdim çün bular Çingiz Ḥân neberele (22)ri bolup irdi ve men bu ḥânedânıñ ni' meti birle ferverde bolup irdim ki kemâ ḥaqq bilsem (23) Çingiz Ḥân oğlanlarındın ol Deşt vilâyetinde kim ḥân bolğandın soñ kim (24) ḥân boldı ve andın soñ ne vaqtğa tegrü ne tertip birle kimler ḥân bola keldiler (25) ve bularıñ arasında ne türlü uruş ve ne türlü mâcerâlar keçti bularıñ (26) barçasın kemâ ḥaqq bilsem tevâriḥler ki kördim bularıñ bir azraқınıñ atları bitiglig (27) irdi ve pes ne iş birle ve ne keyfiyet birle ḥân bolğanları mezkûr irmes (28) irdi ve köprekiniñ atları hem mezkûr irmes irdi çün mañga dâ' iye ol (29) irdi kim bularıñ aḥvâlidin kemâ ḥaqq bilsem bu cihetdin ötrü kim filân (30) kişi qarı sözni yaḥşı bilür tiseler elbette andın barıp taḥkîk ve teftiş kıılır (31) irdim ve 'aql terâzisiğe muvâzine kılıp ma'kûlın ḥatırında kizlep nâ-ma'kûlnı (32) bertaraf kıılır irdim andağ boldı kim her meclisde qadîm pâdişâhlar sözindin (33) söz keçip müşkili vâkı' bolsa biz faqîrdin kelip teftiş ve taḥkîk kıılır (34) boldılar ve men bu şoḥbet birle meşhûr boldım pes bu ešnâda ḥazret-i 'Âli Ḥân-ı (35)

2a

memleket penâh zıll Allah server-i selâtin-i imân ve her bir mühr ki meydân-ı hilâfet tahtı (36)niñ ki Hüsrevi ve şecâ'at meydânınıñ Rüstemi ol ki meydân içreh bir kün Rüstem-i (37) dastân irür Sir deryâsıça selâtin Şâh İş Sultân irür tâ cihân (38) barınça bolğay ol şerîf zâtı anıñ ma' den-i cevd-u kerem hem menba' -i ihsân irür (39) hellede-llahu ta'âlâ mülkehü ve eyyede saltânatımğa dâ' iye boldı kim Yocı Hân oğlanla(40)rınıñ ahvâlât ve keyfiyâtlarını ve tertîp birle kimdin kim song kim hân bolğa (41)nları tâ bu vaqtğa tegrü ne iş birle ve ne keyfiyet birle aralarında ne türlü (42) uruşlar ne türlü mâcerâlar bolğanın barçasın ma' lûm kılıp haşır(43)rında saklarğa rağbet kılıp ol cihetdin bu faķir-i haķirni çırlatıp keltürüp (44) andağ 'inâyet-şefkatler kılıp bular ahvâl keyfiyâtlarındın sorar (45) irdi çün hikâyet köp irdi kördiler kim işitmek bile zabt kılmaķ bolmas (46) âhîr hüküm kıldılar kim manğa bu hikâyetlerni kitâbet kılıp biringiz tip çün faķir (47) alarınıñ benzevâdeleri irdim hükmlerini özge kıla almay bî-ihtiyâr bu emr-i haşarnı (48) ihtiyâr kıldım elma' mür ma' zür basa ğaraż bu muķaddimâtdın ol turur kim (49) bu nüshanı haķirdin oķuğan ve eşitgen ' azizlerdin ve uluğ kiçikdin (50) yârânlardın iltimas oldur kim bu sözler bu hikâyet ki bu nüsha bitildi (51) hiç defterde ve hiç tevârihde yok turur barçasın eşitmek birle bitip turur men (52)

2b

meşhür turur kim kulaķ eşitgen sözniñ köpreki yalğan tirlir nâĝâh eger haşa (53)sı ya ğalaṭnı vâķı' bolmış bolsa ğalaṭnı çıkarıp haşasını rast kılsalar (54) taķı faķirni bu işim mâ' mür mâ' zür bilseler ' indallahde zayı' bolmağay inne Allahu lâ (55) yüzi' u ecre-l-mu' hsinine âĝâz-ı dâstân Çingiz Hân çün Çingiz Hân vilâyet(56)lerni feth kıldılar bu ṭarafı Bağdâda ve bir ṭarafı Hindüstân ve bir ṭarafı Deşt-i Kıpçak (57) deryâ-yı ' İdil irdi ve bu vilâyetlerni dört oĝlıĝa bahşış kıldı ' İrak vilâ(58)yetni Hülâĝü Hânĝa birdi Ögedey Hânı öz vilâyetinde koydı Tulı Hânı (59) öz kaşında saklar irdi Çıkatay Hânĝa Buḥâra ve Semerķand ve Ḥorasan ve (60) Hişâr vilâyetlerini birdi amma Yocı Hân barça oĝullarındın uluğrak (61) irdi ' aẓîm leşker koşup Deşt-i Kıpçak vilâyetinĝa salĝap yiberdi a(62)ṭlarınĝe yem bolsun tip Ḥorazem vilâyetni birdi çün Yocı Hân (63) Deşt-i Kıpçak vilâyetinĝa ki müteveccih boldı Uluğ Taĝ ki meşhür (64) turur anĝa yetişdiler bir kün taĝ arasında av avlayı çıkıp irdi bir bölek (65) maral keyikler yoluĝdı anı kovalap atarda atdın yıķılıp boynı sınıp (66) vefât boldı İcen Hân Şayın Hân İcen Hân bile (67) Şayın Hân meşhür turur Turalı za' ifesindin toĝan irdi yana on (68) yiti oĝul kim özge za' ifelerindin bolup irdi bu İcen birle Şayın (69)

3a

Hânlıķnı birbirisine mürâ' it kıldılar Şayın Hân kiçik irdi (70) aĝası İcenge aydı atam ornuĝa aĝam sen hemân atam turur sin yat (71) yurutĝa bara turur biz hân bolĝıl tidi İcen aydı mininĝ sindin yaşĝa (72) uluğ ikenim rast amma atamız sini bisyâr sevip irke östürüp irdi (73) bu çaķĝa tegrü sininĝ irkelikni ve maḥâllerininĝ çeke almağay men taķı ne çekip turur (74) men şâyed ki hân bolsam burunķı teg maḥâllerininĝni çeke almağay men taķı aramız(75)da uruş ' adâvet bolğay sen oķ hân bolĝıl sininĝ hânlıķınĝa men (76) çıdar men amma mininĝ hânlıĝımĝa sen

çıdamassen tidi ol tigen ne söz bolur (77) yosaqlı ağam turğanda mañğa ne oħşar ki hñan bolğay men tip ağa(78)sığa köp teklif kıldı qabul kılmadı irse aydı bolmasa birev (79) birev iş kılalı uluğ babamız Çingiz Hñan qaşığa baralı men hem sözümni (80) ‘arz kılayın siz hem sözüñizni ‘arz kılıñız her ne babamız yarlığı bo(81)lsa anıñ birle bolalı tidi irse bu sözni ma‘kül körüp qabul (82) kıldı bu anadın toğğan iki oğul ve özge anadın toğan on (83) yiti oğul barçası hoşolup uluğ hñan körünüşiğe bardılar (84) bular ki hñanı hizmetiğe yetişdiler hñan bularğa üç örge saldı (85) altun bosaqalı aq örgeyi Şayın Hñanğa saldı kümüş bosaqalı (86)

3b

kümüş bosaqalı kök ordanı İcenge saldı bolat bosaqalı boz ordanı (87) Şeybānğa saldı basa üç yirde Şeybān Hñan oğlanları Tohtamış (88) Hñan bile Temür Kutlı ve Urus Hñan oğlanlarığa fahr kılıp maqtanurlar (89) biz sizlerdin artuq turur biz tip ol biri örge turur ayturlar atamız Yocı (90) Hñan ölgendin song uluğ babamız Çingiz Hñan qaşınğa atalarımız bardılar (91) irse İcen birle Şayındın song bizniñ atamız Şeybān Hñanğa örge (92) saldı sizlerniñ atalarñızğa tilegen hem salmadı tiyürler taqı ikinci (93) ol kim Özbek Hñan qahr kılıp Kıyat Isatayğa örüm çetip barça oğlan(94)larını il künleri bile qoşun birdi irse ol taqı bizni ‘izzet ve hürmet (95) kılıp kılıç çapğan yurt açğan Ar Şeybānning oğlanlarıdır tip (96) iki bağılı ili bizke birdi biri Qarlıq biri Sürük turur ol iki ilni alıp Şayın (97) Hñan salğan yurtumuzda öz hñalmızğa koyğandur biz ol Çır-Qutlınıñ kaşānesiğe (98) taş kerpiç koyğanda ve taqı oğlu Tengiz Buğanıñ işikinde korlap ötekine (99) yüküngende ol işlerde biz yok turur biz tiyürler ol kim Şayın Hñan oğlanları (100) Birdibek Hñanda tamām boldı irse Canıbek Hñanning anası Tay-Dualı-begim imdi (101) yürüt taqı Hñanlıq Şeybān Hñan oğlanlarığa teğer tip Mangkutay oğlu (102) Hızır Hñanı üdetip iltip Saray vilāyetinde Hñan kıldı Şayın Hñan oğlan(103)

4a

larıñ song ol hñan tahtında hñanlıq bizke teggendür tirler bu bir (104) dize söz munda taqrip birle aytıldı imdi keldik yana evvelkı sözniñ başığa (105) çün Çingiz Hñan oğlanlarığa örgeler salıp ol aħşam suysun qonalğanı (106) hesāb sardı tañğlası körnüş birdi on iki qorı tüzüldi ve begleri (107) beryak birle olturdılar cevlān çekip aş ta‘ām yeyilgendin song Şayın Hñan qayıp (108) yükündi taqı aydı atamız öldi irse orniğa hemān atam sen yat yurtğa bara (109) turur biz tip hñan bolğıl tidim qabul kılmadılar ne cihetdin qabul kıla almağanların (110) bile almaymen bu ‘arzımnı sizge aytayın tip keldim tidi hñan aydı Şayın (111) yosaqlı söz ayta turur ne üçün qabul kılmadıñ tidi İcen hem yükünip (112) aydı belı hñanıñ yaşğa uluğ ikenim rast velikin atamız anı bisyār sevip erke (113) östürüp irdi tā bu çaqğa tegrü men anıñ maħāllerin çekgen irdim ol (114) miniñ maħālimni çekgen imes irdi hñan bolsam burunkı teg anıñ maħālni çeke (115) almağay men aramızda kine ve ‘adāvet bolğay sizniñ köziñizge yaman körinür men (116) tip bu cihetdin qabul kılmay men imdi oq ol oq hñan bolsun (117) men anıñ hñanlıqıña çıdar men tidi irse hñanning bu sözlerge köñgli boz(118)ulup oğlu Yocı Hñan yadığa tüşüp közlerindin yaşlar aqıtıp iki(119)sige taqı köp duā‘ alkışlar kıldı taqı aydı tañğla begler birle kengeşip (120) sizlerge bu cevāb bireli tidi tañğlası begler birle kengeş kılıp onğ qolı birle (121)

4b

birle İdil deryâsıdaki vilâyetlerini han yosuğına Şayın Hânğa birdi (122) sol qolı birlen Sir Deryâsı boynundaki vilâyetlerni İcenge birdiler basa (123) hân körünüşindin kaytıp hân salğağan vilâyetleringa ki keldiler (124) Şayın Hân ‘İdil Deryâsı boynunga kelgeç çerik yarağın kılıp Urus (125) vilâyetiniñ şehri Maskevge yürüdi ayturlar ol yürüşde Şeybân Hânğa (126) otuz miñ kişi qoşup qaravıl yiberdi özi songınça yürür irdi üç kün(127)lük yir ilgerü yürüyür irdi Maskev pâdişâh haber tapdı yüz ellig miñ kişi (128) birle qarşu çıqdı bular haber tapdılar Maskev pâdişâhı qarşu kele turur tip (129) Şeybân Hân munıñ üstünge ılgar men tip aydı her niçe begler men‘ kıldılar (130) qabül kılmadı üç künlük yirdin ılgal salıp bî-haber yatğan leşkeriniñ içinge (131) inip keldi Urus pâdişâh basa almay pâdişâhını tutdılar leşkeriniñ öltürgenin (132) öltürdiler qalğanın yesir kıldılar çendân mâl ve yarağ cibe cevşen tüşüp idi (133) hiç hesâbı ve kitâbı yoq irdi amma Şeybân Hân hükm kıldı ki her mâl ve yarağ ki (134) her kişige tüşüp der dest tâbi alıp qalmasunlar barçasın keltürsünler (135) ayturlar her cinsdin bir harman kıldılar bî-hesâb harman bolup irdi iki kündin (136) song hân yetüşdi bu fetḥ nüşretni kördi bu mâl yarağlarını barçasını keltürüp (137) çekdiler bisyâr hoş hâl bolup Şeybân Hânğa köp âferin kıldılar andın (138) song Şeybân Hân ki kelip körünüşler kıldı irse köp türlü ‘inâyet ve (139)

5a

şefkatler kılıp soyurğallar etdi tüşgen mâl ve yarağniñ yarusını (140) Şeybân Hânğa soyurğal kılıp yarusın öz leşkerige bahşış kıldı tañğası (141) köçüp Maskev vilâyetiga barıp kirdiler bir niçe ay anda bolup vilâyetniñ işin küçin (142) zabt-ı rabt kılıp mâl haraçın qabül kıldurıp daruğa hâkimler qoyup muzaffer ve menşür (143) öz vilâyetinga kaytdılar basa bular kaytıp kelgünçe İcen Hânını nökerleri eyesige (144) ‘aşî bolup İcen Hânını tamâm oğlanları birle öltürüp irdi bu haber ki Şayın (145) Hânğa keldi uluğ muşibet tutdı evige tüşüp âb aş birgendin song çerik yarağını (146) kılıp bu yağı üstünige yürüdi bular hem turuş birmey uluğları qaçtı özge il künniñ (147) barçasın köçrüp alıp kelip öz ilge qoşdı ve taqı her oymağını bir begge qoşun (148) birdi tâ bu çağğa tegrü atma bile yalunğ kılıç yalı bolmaqlığı ol cihetdin qalıp turur (149) basa Şayın Hân bu vilâyetler bile bu illerni ki zabt ki kıldı andın song barça (150) qarındaşlarınga il kün birip yiryurıtlar ta‘yin kıldı amma Şeybân Hânğa il (151) kün birür vilâyetler birür çaqıda begleri birle kengeşdi irse begleri aydı bu kişi bisyâr (152) uluğ iş kıldı hâlâ munıñ köngli ösüp turur munğa il-kün vilâyet birip öz qaşında (153) saqlamağniñ oşşamağay ol otuz miñ kişige anğa yakın irdiñ ol kişini yana leşker (154) qoşup bakmağan vilâyetlerga yibergil her ne vilâyet ki baqdursa anıñ bolsun tidi (155) bu söz hanğa ma‘kül kelip ol tabun qılğan otuz miñ kişige yana on miñ kıyat (156) yuraldaynı qoşup Qırım Keffe vilâyetleriğa salgıp yiberdi âğâz-ı dâstân-ı Şeybân (157)

5b

Hân Şeybân Hânning ‘acâib ve ğarâib işleri bisyâr turur ol cümle bir işni (158) bu muhtaşarda yâd kılduğ ol bir işi ol irdi kim Qırım vilâyetinde Qırık-Yeri tigen (159) hara âferin berk qal‘a bar turur kim anıñ berkligi ve mazbütliği ‘âlemde meşhür

turur niçe il(160)ler qabab uruř saldılar ala bilmediler āhir hūkm kıldı kim aŗşamdın song taᅇ atķu(161)nça her ne kim āvāz kıılır anı birbirine uruřduruną iki qollarıąa alıp birbirine qaķıřd(162)ura bařladılar ve baķır qazanlarını ve taqaklarını ve qanaqlarını ura bařladılar qolnıą (163) iwinde bu sedānı ve ‘alāmeti qopdı ki yir-kök zilzilege keldi qulaqlar tonđı qal‘a (164) hālayıqları serāser aną-taᅇ bolup her saru yūgrūřurler ne hāl boldı tip ol aŗşam (165) taᅇ atķunça ol sedā ve ol ąavąa tınmadı qal‘a hālayıqları hem yatıp uqlamadılar tā (166) taᅇ ki atdı pes kıldılar yana aŗşam ki boldı bayaķı teg yine ‘alāmeti ve ąavąa qopardılar (167) tā bir hafta on künge tegrü iř küçleri bu boldı qal‘a hālayıqları uyqusızlıądın (168) hārāb bolur irdi bu ąāyetąi tegrü ayturlar kim eger bir iř kıılır bolsa kıılır irdiler (169) řāyede bularnıą bu aylarda ve bu künlerde resmī ve ‘ādeti bu řarīqa bar boląay tip ferāąat (170) boldılar qün řeybān Hān bildi ki bular ferāąat boldılar leřkerin yıądurdı ayturlar (171) ki ol qal‘a bir yalıną qayanıą üstünde tururlar bu aŗşam ve ąavąa ve sedānı köprek kıldı qalbinią (172) törüt yanıdın qaķurlar saldı tā taᅇ atķunça bir kiři qaķar qaķlı yol kıldılar qal‘ā hālayıq(173)ları ąavąa ve sedā cihetidin mitin āvāzın ma‘lūm kıılıp hāberdār bola almadılar yölek teyyār (174) boląaç dervāzeąa uruř saldılar qal‘a hālayıqları yūąürüp dervāzeąa (175) keldiler cemā‘at bahadurlarını ol yoląa ta‘yin kıılıp tururlar ol yoldın yūąürüp (176)

6a

qıķqaq qal‘age özin saldılar taķı qal‘anı aldılar ol qal‘anı körgen revendelerdin (177) soradıą henüz ol yolnıą hūdūdı bar turur tidiler andın song Ulāķ vilāyeti (178) üstünge yüridiler anı fetħ kıldı andın Koral vilāyeti üstünge yüridi Koral (179) ‘azım uluą vilāyet turur anıą köp uruřları boldı ‘āķıbet fetħ kıılıp Koralnı (180) pāy-ı taħt kıldı anda vefāt boldı taķı hālā Koral pādiřāhınıą evlādı turur řeyh Aħmed (181) Hān niçe yıl anda tutķun bolup yana andın selāmet qaķıp öz vilāyeti Hācı Turħanąa keldi (182) ol aytur ikendur biznią Özbeg řa‘ifesinde her ki omaķlı il ki bar turur barqasındın anda (183) bar turur řeybān Hān birle barıp anda qalıp tururlar tip basa řeybān Hān hikāyetin ki tamām kııldıą (184) yana keldük řayın Hān hikāyetine řayın Hān Deřt vilāyetinde uluą pādiřāh bo(185)ldı niçe yıllar devlet sa‘ādet bile pādiřāhlıķ sürdi qün ācil yetiřip dūnyādın (186) naķl kıldı irse iki oąlı bar irdi birinią atı Sarıtaķ birinią atı Toąan irdi (187) Sarıtaķ özindin burun sekiz yařda olup irdi Toąan taķı yař qaldı (188) begler ittifaķı birle Hülāąü Hānąa ilçi yiberdiler kıılıqsız yaķasız köąleą yiber(189)diler ya‘ni il qaldı pādiřāhları yoķ za‘ifeleri qaldı ārları yoķ Hülāąü (190) Hān bu hāberni iřitdi irse atlanıp řirvān vilāyetineąa keldi taķı ‘azım leřker yaraąın (191) kıılıp qořup yiberdi bu leřker henüz kelmekte biz keldük Berke Hān ‘aleyhi-r-raħmet (192) ve-r-rizvān ‘aleyhi-r-raħmet āąāz-ı dāstān-ı Berke Hān mezkūr ‘aleyhi-r-raħmet meřhūr (193) turur anasındın toąandın berü müsülmān irdi ol maħalde dūnyāge keldi öz anasını süti (194)

6b

taķı özge kāfir za‘ifeleriną sütinini emmedi bu cihetdin kāhinler birle bilgelerini (195) baķturdılar olar aydılar bu Muħammed turur Muħammediye kāfir za‘ife sütinini emmez tidiler (196) irse bir müsülmān za‘ife fayda kıılıp keltürdiler anıą sütinini eme başladı bu vaq‘a(197)dın niçe yıldın song atası Yocı Hān öldi irse kāfirler arasında

yüriy (198) bilmey Sıgnaç şehrinğa kelip irdiler ol vilāyetğa kim keldiler Şeyh(199)ül-‘ālem şeyh Seyfūd-din-i Baherzi ki hazret-i Kutb ül’aqtab şeyh Hecmud-dīn-i Kemrününğ (200) halīfelerindin turur olarnıñ evşāf-ı hamīdelerini eşitip iştiyaç (201) ve ra‘ bet bilen hizmetleriğa kelip niçe yıllar riyazetler çekip (202) evliyälarda kemāliniñ nihāyetini hāşıl kılıp irdi henüz şeyhniñ hizmetleride (203) irdiler bu eşnāda ki Şayın Hān öldi begleri ittifaq kılıp Hülāgü (204) Hānga ilçi yiberdiler bir kün hazret şeyh Berke Hānga aydı kim ey ferzende Hüdāyı (205) ta‘ālāniñ emri andağ boldı kim sen barıp atalarınıñ yurtunda pādīşāhlıgını (206) kılığıl tidi sizniñ hizmetde tapğay men taqı niçe barıp dünyāniñ pādīşāhlıgına taqı meşekkatine (207) özimni salgaymen şeyh aydı eger teferruğına tüşersen eger meşekkatine tüşer(208)sen Hüdāy-ı ta‘ālāniñ taqdīriñğa çäre yoq turur tidi irse (209) hān-ı mezkūr hem bī-çäre bolup qabul kıldı bir niçe kün yarağ kılıp çıkdı(210)lar hazret şeyh Buḥāradın Qara Kölge tegrü uzata keldi hān şeyh(211)niñ cilāvide fiyāde keldiler Qara Köldin şeyh du‘ā kılıp kaytdılar hān Deşt (212)

7a

vilāyetinğa müteveccih boldılar Hācı Turḥan vilāyetinde Hācı Niyaz tigen devleti (213) meşhūr kişi bar irdi ol aytur irdi hazret hān Qara Köldin sekiz kişi (214) çıkıp Deşt vilāyetinğa yürüdiler ol sekiz kişiniñ her birsi miñ öyge atam turur (215) tir irdi çün hān ‘ileyhi-r-raḥme Qara Köldin çıkıp Örgenç keldi Örgençdin saray(216)çuq bardı ayturlar sarayçuqğa barganda beş yüz kişi cem‘ boldılar sarayçuq(217)dın ki ötdiler ‘İdil diryāsiniñ yaqasıñğa teggünçe miñ beş yüz kişi cem‘ boldı(218)lar çün ‘İdil diryāsiniñ yaqasıñğa kim keldiler haber tapdılar kim Hülāgü Hān (219) ‘azīm leşkeri bilen Qulzum diryāsını yaqalap kele turur tip bu yığılgan leşkerleri (220) bī-dil bolup barçası ittifaq kılıp aydılar kim Hülāgü Hān uluğ ‘azīm (221) pādīşāh turur leşkeri bar biz az kişi turur biz anğa ötrü çıkıp uruşmağımız (222) maşlahat bolmağay tidiler ayturlar ol hālde hānning elinde bir qabsız (223) qalkān turur irdi ba‘zılar aytur irdi bir qabsız tolğa turur (224) irdi bir koyniñ aşuqı hem hazır irdi hān bularnıñ cevābında aydı kim (225) men öz rāyım öz fikrim bilen yürigen kişi imes irdim sizler (226) mañğa inanmay turursiz hālā bu aşuqını qalkānning ya tolğanıñ qubbesinğa (227) öz qolımız bilen omqa qoysaq ḥod tohtamas imdi sizler birle biz (228) bir şart kılalı men bu aşuqını bir qalkānning ya tolğanıñ qubbesi üze urayın (229) eger bularnıñ qubbesi üze omqa tursa ḥod bilinğ ki men bu yağını basar men Hüdāy (230)

7b

ta‘ālā mañğa birür eger omqa turmasa her ne sizniñ aytğanıñızdın çıkmayın tidi bu cemā(231)‘at hem aydılar eger omqa tursa biz hem sizge yek cihet bolalı tā cānımız barınça tidiler (232) hān ‘ileyhi-r-raḥme aşuqını qolığa alıp Allah ta‘ālā yād kılıp ki urdı qubbeniñ (233) üstünde rast omqa turdı bu hāletni kördiler irse köngüllerin şek şübheni (234) köterip barçası muṭī‘ ve fermānberdār bolup ‘İdil diryāsını kecip Qulzum diryāsını (235) yaqalap Hülāgü Hān leşkerinğe utru yürüdiler ol yolda Meçaqlar Qulzum diryā(236)sıdın şaḥçe-şakçe sular çıkar yol ol sularnıñ başların kese kiter qumlu (237) beyik tepeleri bolur faḥīr ol yirlerni körgen turur men Qır-Maçaq tirlar andın naru (238) diryādın şaḥçe su çıqmas turur anıñ bir uluğ tefesi

bar Berke Hänniᅡᅡ aravilla(239)rı ol tefege ıkdılar Őirvān arafıdın ‘azīm gerd faydā boldı hānᅡa haber (240) keltürdiler kim yaᅡınıᅡ gerd-faydā boldı hi uı ıraı yoᅡ turur tip bu beg(241)ler yana bī-dillik ıla baŐladılar hān aydılar men ol tefege ıᅡayın sizler mundın (242) arap turunᅡ taı Hūdāy ta‘ālānıᅡ udretini körünᅡiz eger yaᅡı kelip mini alur bo(243)lsa sizler mundın oᅡ aᅡay sizler tidi bular hem abūl ılıp turdılar hān (244) tepe baŐnᅡa ıkdı az zamāndın sonᅡ ol arafdın leŐker faydā boldı gürūh gürūh (245) ol ol bolup kelür irdiler hemīn ki yaᅡın keldiler taı muᅡābilesinde yasal (246) eke baŐladılar ımdan yasal ekip turdılar leŐkerniᅡ öᅡᅡi sonᅡı yetüŐdi leŐkeri(247)niᅡ ırırın körse bolmas irdi ol eŐnāda hazret hān ü kerret amısın (248) sildedı taı yaᅡıᅡa utru aᅡ saldı henüz tepedin aŐaᅡ inmeyin Hūdāy ta‘ālā (249)

8a

niᅡᅡ udreti birle leŐkeri bozuldı taı atı hānıᅡᅡ leŐkeri bu hāletini kö(r)di (250) irse hān sonᅡındın aᅡ saldılar nie kün ovıp öltürgenin öltü(251)rüp öltürmegenin esir ılıp aytdılar aᅡların yaraᅡların tamām aldılar ol (252) tüŐgen kiŐilerdin sorar irdiler siz ol tepe baŐındaı bir kiŐidin neük atıᅡız (253) olar aytur irdiler ol bir kiŐi kim tepeniᅡᅡ üstünde ıᅡıp turur irdi anıᅡᅡ iki yanında (254) iki uluᅡ leŐker-i bisyār turur irdi her nieler kim aralar irdük ol iki leŐker(255)niᅡᅡ uını taı ıraᅡını köre bilmes irdük yıraq yasal ekip turᅡanımız ol (256) cihetdin irdi ün ol tepedeki kiŐi bizke aᅡ saldı iki ‘azīm leŐker hem aᅡ (257) saldılar hāyāl ıldıᅡ kim yir-kök üstümüzge yıᅡılıp kele turᅡan teg boldı (258) ol cihetdin tura bilmey aduᅡ tidiler hazret-i hānıᅡᅡ bu kerāmeti hāᅡᅡ (259) arasında meŐhūr turur ba‘zılar ayturlar Hülāᅡü Hānıᅡᅡ bu leŐkerniᅡᅡ iinde (260) irdi bu leŐker basılᅡanda öldi hi kiŐi anıᅡᅡ ölgenidin haberdār bolmadı (261) amma hazret-i dost-sultānıᅡᅡ tevāriᅡlerinde aytup tururlar bu leŐker (262) ki basılıp bardı ᅡuŐŐasındın hasta bolup iki aydın sonᅡ öldi dip (263) tururlar ve Allah-ı ‘ālem ün DeŐt vilāyet ki Berke Hānᅡa müselleme boldı (264) ekŐeri köp kāfırlerni müsülmān ıldı ba‘zılar on ü yıl ba‘zılar on altı (265) yıl pādıŐāhlıᅡ ıldı tip tururlar andın Hāᅡᅡ raᅡmetiᅡa vāŐıl boldı (266) hazret-i hāndın nesl almadı yuᅡarıda mezkūr bolup irdi Őayın Hānıᅡᅡ (267) iki oᅡlı bar irdi biri Sarı-Taı biri Toᅡan irdi Sarı-Taı atasıdın (268)

8b

burun sekiz yaŐarıda öldi Toᅡandın iki oᅡul alıp irdi biri(269)niᅡᅡ atı Tüde-Meᅡᅡi yana birniᅡᅡ atı Munᅡ-Temür bu Munᅡ-Temür yaŐ irdi amma (270) Tüde-Meᅡᅡi egere yigit yetilip irdi velī bī‘aql bisyār divāne kiŐi irdi (271) Őayın Hān neslidin mundın özge kiŐi tapmayın begler ittifaᅡ ılıp MeŐār(272)ileyhini hān ıldılar mundın ‘acāib ve ᅡarāib sözler orfe ᅡikāyetler bisyār (273) turur amma bir iki ᅡikāyet bu muᅡtaŐarda yād ılındı ayturlar bir vaᅡtde Tub H(274)āndın ililer keldi begleri ittifaᅡ ılıp hān-ı mezkūrke aydılar bu irāᅡdın (275) kelgen ili kelip turur mununᅡ közüne ferīŐān körmegil hānıᅡᅡ selāmet(276)lıᅡını sorᅡıl taı ilinᅡ refāhiyetliᅡını sorᅡıl özge söz sormaᅡıl tidi(277)ler yana aydılar sizniᅡᅡ özüᅡᅡüzge iᅡtiyāriᅡıᅡ yoᅡ turur sizniᅡᅡ ayaᅡıᅡıᅡıᅡa bir (278) yip taalı taı taᅡtınıᅡᅡ astınᅡa bir kiŐi kirip ol yipni tutup oltursun her (279) ᅡāh ki bizniᅡᅡ bu naŐıᅡatimizni unutup ferīŐān sözley baŐlasanıᅡ (280) ol yipni tartsun ol hāᅡde sözlemekni pes

kılmağaysız tidiler irse ol (281) hem qabul kıldı ayturlar anıñ yahşı işi ol irdi bā-vücūdi ol dīvāne(282)lıkı bed hem her işni ki begler ittifaq kılıp tiseler anı qabul kılıp olarınıñ bu (283) sözindin çıkmaz irdi ol cihetdin on sekiz yıl Deşt vilāyetinde pādīshāh(284)lık kıldı tirler Edigü biy raḥmetullahi ‘ileyhi aytur ikendür düşmanınıñızğa yaman (285) du‘a kıılır bolsanız bu tarīqa du‘a kıılıñız kim bir Hūdā ya minıñ düşmanımı biligsiz kılgıl (286) ve taqı bilgenlernıñ hem tilıñge inmes kılgıl tip du‘a kıılıñız tir ikendür (287)

9a

eger kishi özi bilmegey bilgenlernıñ sözige ingey ol hemān biliglig turur (288) anıñ tefāvutı yok turur dir ikendür elkışsa tanglası ilçige körnüş birdiler (289) ḥānınıñ selāmetlıkını sordı ilkünıñ refāhiyetini sordı andın song (290) aydı sizniñ ilde sıçkan köp bolur mu aydı bolur andın yana sordı (291) kim sizniñ ilde yağmur köp bolur mu aydılar belı köp yağar ol yipni tutup otur(292)ğan kishi kördiki ferīshān sözley başladı ol yipni tartdı ḥān ilçike aydı (293) sindin yana söz sorar irdim velikin ayağımdın tarta tururlar tidi begler fi-l-ḥāl (294) ilçini alıp kaytdılar taqı at ton birip uzatdılar ol ilçı kaytıp öz pādīshāhı (295) ḥizmetiğe keldi ol ḥān sordı kim qarındaşımız ḥānnı neçük kördüñ ve ne (296) türlü kishi turur tidi irse ilçı aydı bir kerret ok körnüş kıldım özge (297) bilmedim ol körnüşde sizniñ selāmetliğıñizni sordı taqı il künnıñ refāhiyet(298)lıkını sordı yana sordı kim sizniñ ilde sıçkan köp bolur mu men aydım (299) belı köp bolur yana sordı kim sizniñ ilde yağmur köp yağar mu men aydım belı yağar (300) yana aydı kim sindin yana söz sorar irdim velikin ayağımdın tarta tururlar tidi andın beg(301)ler fi-l-ḥāl turup kaytdılar men hem kaytdım ḥānnı körgenim uşal boldı (302) tidi bu ḥān taqı begleri bu sözge tefekkür kıldılar aydılar yağmur köp yağar mu (303) tigeni yahşı anıñ üçün kim barça ḥalāyıkğa yağmurdın refāhiyet bolur (304) ve taqı sıçkanı hem sorğanı yaman irmes andın barçağa ziyān teger amma (305)

9b

her niçe fikir kıldılar yipni tarta tururlar tigenini bile almadılar tip tururlar yana bir (306) ḥikāyet kim özi ‘İdil diryāsını keçe çerik atlanıp irdi çerikdin kim kaytdı (307) divānelıkı ḡālip anıñ ‘ādeti ol irdi her ḡāh ki divānelıkı ḡālip bolsa hiç (308) kişiniñ söziñge iltifat kılmaz irdi bir yirge kelip tüşdiler on beş kün (309) ol yirdin atlanmadı çerikniñ azuķı tükendi aḥvālları ḥarāb boldı begleri (310) kengeş kıldılar ve taqı aydılar bu ḥālā za‘ifesini unutup turur yalañ yüzli (311) yigitni za‘ife şüretiğe yasap yırakdın körseteli bolğay kim za‘ifesi (312) ḥātırına tüşüp atlangay tidiler taqı bir oğlan yigitni za‘ife şüretiğe (313) yasap körsetdiler irse körgeç za‘ifesi ḥātırına keldi tüşüp aydı (314) bizniñ evde hem mununğ teg kishi bar irdi tip fi-l-ḥāl atlanıp ilğadı ba‘ızılar (315) bu ḥikāyetni bir türlü qabıhraq ayturlar münāsip körmedük bu defterde (316) bitilgey çün ilğalıp ki saldı iki kündin song ‘İdil diryāsınıñ kırığığa (317) keldi qatında iki çöresi qalıp irdi diryānı başgunçaq tuzlağıniñ (318) beyik tepe teg tağı bar turur kishi ki ‘İdil diryāsını başgunçaq (319) yağındın keçip Yayık diryāsına ki artulur ol tağ bir künlükke yağın bir kishi(320)niñ yanındın qalmas turur ḥān ki ‘İdil diryāsını ki keçip ilğadı kördi ki bir tağ hiç (321) qalmas bir iki kerret ḡazap birle baqdı taqı aydı sen ok bar men barmay

men tip ağdın (322) fi-l-hāl tüşdi yatdı atındaı öreleri hem äresiz bolup tüşdiler ol kün (323)

10a

tā aşam bolğunça anda yatdılar ün aşam kişi tanımas bigin ki boldı ol iki öresiniñ (324) birisiniñ idrāki bar irdi fehmlik kişi irdi ol aydı hālā kiç boldı ol hem tüşüp (325) turur dem-be-dem dur ki ulağanda biz atlanıp ılgasa ol bizni tuymayın alur tidi (326) irse bu söz hānға bisyār ma'ul keldi taı aydı yaşı aydıñ a eyerleñ eyerledi imdi (327) uladı tigen vatde atlandı taı ılgadılar tañ atğunça tañ ki atdı hiç yirde (328) körmedi tā hān bisyār hoş hāl boldı ayturlar ordasıға bargandıñ song köp soyır(329)ğallar kıldı tirlir bu yanglığ orfe divāne kişi bolğandır ba'zıları ayturlar on (330) sekiz yıl hān boldı bā'zılar ayturlar sekiz yıl hānlık ıldı andın song inisi Munğ-Temür (331) yigit yetildi irse özi o inşāf etdi aydı munçadın berü ve kişi yodın (332) mini hān ılıp irdiñiz sizler hem ıynaldıñız men hem ıynaldım imdi inimi şükür bu (333) alı ösdi miniñ köñlüm sizlerge hoş turur inimni hān ılıñız tip özini (334) hanlıdın 'azl ıldı begleri hem bu sözni hoş hāl buldılar inisi Munğ-Temür hān (335) köterdiler āğāz-ı dāstān-ı Munğ-Temür Hān bisyār 'ādil ve zābi 'ākil pādīshāh irdi (336) Munğ-Temür zamanında il kün bisyār refāhiyetde boldılar anıñ gāyet yaşı(337)lıındın Kōlük Hān at birdiler andağ Munğ Temür Kōlük Hān meşhūr turur ayturlar (338) on üç yıl hānlık ıldı andın song vefāt tapdı andın iki oğul aldı (339) biriniñ atı Totağı biriniñ atı Toğrul atası ölgendin song Totağı hān boldı (340) āğāz-ı dāstān-ı Totağı Hān bu Totağı Hān bisyār uluğ pādīshāh irdi Şayın (341) Hān oğlanları da munuñ muābilesinde pādīshāh az boldı ayturlar ol arīa (342)

10b

mu'azzam şöleni bar irdi ağdın sıgırdın oydın özge cānvārlardın başға her künde (343) tosan aban şölenide bişer irdi munuñ bir oğlı bar irdi İl-Basar atlığ (344) men ölgendin song anğa hānlık talaşur tip öz arındaşların taı öz neslin (345) barçasın ırdı hattā ki inisi Toğrulnı öltürdi tirlir amma ba'zılar ayturlar (346) Toğrul özi hastalıdın öldi Kelin-Beyalın atlığ Toğrulniñ za'ife(347)si bar irdi körlük irdi Toğrul ölgen maħalde bir ferzende boldı kördi ki (348) Totağı Hānға oğlı cihetdin arındaşların ıra turur bir niçe kişi birle a(349)ırıp erkes tağıға yiberdiler Özbeg Hān-ı meşhūr 'ileyhi-r-aħme ol oğlan (350) turur az fūrşatdın song Kelin-Beyalınnı hān aldı anı bisyār sever irdi bu aziye(351)lerdin niçe yıllar keti ayturlar hānniñ 'ömri tosan yaşar irdi on yaşıda (352) hān bolup irdi seksen yıl hānlık ıldı ba'zılar ayturlar yigirmi yaşıda (353) hān boldı yetmiş yıl hānlık ıldı tiyürler ün āhir-i 'ömrine yakın keldi elışsa (354) özümdin song hān bolsun tip saqlağan oğlı özüdin burun öldi (355) basa ma'lüm turur kim bizdin bir oğlı bolğay mindin song anğa hānlık talaşur tip (356) uruğın tamām ırğan bolğay yana özi hem firlik birle āhir-i 'ömrine yetmiş bolğay (357) bu oğul taı özidin burun ölgey anıñ ne türlüğ muşibeti ve nedāmeti bolğay 'āıbet (358) bu guşşadın hasta bolup hastalıı uzaға çekdi bir kün töşekde yatıp ol yan bu (359) yan ağnap āh urar irdi Kelin-Beyalın bildi ki ne cihetdin bī-āat bola turur (360) aytdı siz dāim hasta bolur irdiñiz bu yol neük bī-āat bola turur siz tidi (361)

11a

h̄an aydı neçük bī-ṭāqat bolmayın yalguz oğlum İl Basarğa h̄anlıq (362) talaşur tip öz uruğumnu tamām kırdım oğlumning hem işi ol ṭarīqa boldı (363) özümge hem ölüm yakın keldi yurutum yat kişige tüşer bī-ṭāqatlığım (364) ol cihetdin turur tidi irse Kelin Beyalın aydı sizning yarlığingızdın (365) taş iş kılıp turur men eger günahımnu bağışlasangız aytayın tidi h̄an fi-l-h̄āl qopup (366) olturup sordı kim ne iş kılıp irding aydı ol maḥalde ki iningiz öldi (367) iningizdin bir oğul bolup irdi sizni öltürgey tip kaçırıp Çerkes vilā(368) yetingā yiberip irdim h̄alā her yılda aning selāmetlik ḥaberi kele turur bu yıl on dört (369) yaşında turur eger yarlıq kılıp kişi yibersengiz ol kelür idi bolğay tidi (370) irse h̄an hoş ḥāletdin andağ boldı gūyā ki ḥasta bolmağan teg boldı (371) iki ming tümen il Kelin Beyalingā sevinçe itdi taṅglası beglerni çırlap (372) Kıyat Isıtay bile Sıçut Alatayğa kırk ming kişi qoşup Özbek H̄an (373) ‘ileyhi-r-raḥmeni keltürmekke yiberdi bular barıp kelgünçe Toқтаğı H̄an (374) vefāt boldı Baçır Toқ Buğa tegin Uyğur omaqlı bolur irdi qavmi (375) qabileleri köp küçlük il irdi ve taqı h̄anning atalığı irdi şeytan (376) vesvese birip kara kişi iken ol h̄an boldı Kelin Beyalınnu taqı (377) h̄anning özge za‘ ifelerini hem aldı ba‘ zılar ayturlar Baçır Uyğur (378) irdi Toқ Buğa Nutın irdi bu söz ḡalaṭ oḥşar aning üçün (379) kim iki qavimdin iki ittifaq birle bir yirde h̄an bolmağı müşkil turur (380)

11b

dürüstraqı ol turur atı Baçır irdi laqabı Toқ Buğa irdi (381) elkişsa bu Baçır Toқ Buğa H̄an bolup h̄anning za‘ ifelerin alıp ilkün(382)ning tamāmin özige museḥḥar kılıp irdi bu eṣnāda ol barğan begler ḥāzret-i (383) Özbek H̄annı alıp kıraqığa keldiler ḥaber tapdılar ki h̄an öldi taqı (384) Baçır Toқ Buğa h̄an boldı barça il künni özige museḥḥar kıldı tip (385) bu ḥaberdin bisyār perişan ve ḡamnāk bolup kenḡeş kıldılar kim ne iş kılsaḡ (386) bolur Kıyat Isıtay aydı burunda qavmi qabileleri köp küçlük (387) kişi irdi h̄alā ḥod tamām h̄alāyık anğa yüz keltürüp turur h̄alā bu yirdin (388) turup düşmānlik zāhir kılsaḡ işimiz rast kelmegey bir ḥile birle özü(389)mizni anğa yetküre köreli andın song her iş ḥatırımızğa kelse (390) kıılır biz tidi irse barçaları bu sözni ma‘ ḡul körüp ilçi yiberdiler (391) aydılar eyemiz h̄an yumuşığa yiberip irdi ol kişini alıp kele turur miz bu kişi hem (392) ata anadın eyeleringiz oğlı irdi kerek irdi andağ kılmasangız imdi özingiz(393)ge oḥşatıp h̄an bolup turur siz barça ḥalāyık sizge muṭī‘ ve fermānberdār (394) bolup turur bizler hem sizge uşandaḡ muṭī‘ fermānberdār turur biz serkeş kıılırımız (395) yoқ turur kılalı tisek hem küçümüz yetmes bu bir yaş oğlandur iltip kolunğızga (396) bireli könglünğüz ne tilese anı kıılırsiz bolğay tidiler muning üçün (397) ilimizdin çileyi vaṭan bolurımız yoқ turur tip yiberdiler bularning ilçisi ki keldi (398) bisyār şādmān bolup köre alıp siledi taqı fi-l-h̄āl kişi qoşup qaytarıp (399)

12a

yiberdi aydı ki olar kelgünçe özge kişi baş köterip h̄anlıq tilegey tip (400) bu işni kıldım revā bolğaymu kim öz eyem oğlı turgānda men h̄an bolayın tige y men (401) pādīşāh kelsünler evşet h̄anlıq evşet il kün barçası olarning turur tip yiberdi (402) bu söz ki olarğa yetüşdi fi-l-h̄āl köçdiler ve bular kelmesdin burunraq (403) Baçır Toқ

Buğa begleri kengēşip ittifaķ kıldılar olar ki ʔul ordanınĝ işikingē tüşüp (404) yas tutarlar iki kerret çevçev tip yas tutĝandın song ʔol tepreteli (405) tirlar pes ʔılmaķnıĝ ʔaĝıdası ol turur kim pādışāhları ya uluĝları ötkende (406) gürūh gürūh ʔavimleri birle kelip üç kerret çevçev tip feryād ʔılıp yas tutarlar (407) irdiler uluĝ taĝda olarnıĝ arasında ol resm hem henüz bar irdi bir kün (408) Özbeg Hān begleri birle taĝ atmasdın burunraķ köçüp irdiler (409) bir oķ doķ süren kiři bularnıĝ altıdın kelip öter irdi taķı aytur kim çev tigel (410) taķı çe tigel tip bir kerret aytıp ötdi pervāy ʔılmadılar ikinçi kerret yana aytıp (411) ʔıyat Isatay aydı kim ol ne tigeninĝ bolur ol kiři aydı mininĝ atım Saĝĝusun (412) anĝlaĝay sen Songĝusun tidi ʔıyat Isatay aydı bir söz bar tip (413) bu kiřininĝ artınça bardı taķı aydı kim maĝa bu sözni aytĝıl ne söz turur ol (414) aydı kim Baçır Toķ Buğa begleri birle ittifaķ ʔılıp kengēşdiler kim sizler barıp (415) ordalar işikige tüşüp iki kerret çevçev tip yaslaĝandın song (416) olar ʔol tepretip sizlerni ʔırmaķ boldılar eger sizler bir kerret çev tigeni üstige (417) yürüp ʔol tepretmesenĝiz bardınĝızlar barça helāk boldınĝızlar bu sözümning (418)

12b

keyfiyeti bu irdi ki saĝa aytdım tidi Isatay bu haberni beglerige (419) aydılar irse ittifaķ kıldılar ki çev tigeç ʔol tepretmek boldılar taĝlası yü(420)rüp orda olturĝan yirge yetdiler Baçır Toķ Buğa orda içinde taht üstünde (421) oturup irdi begleri ve nökerleri işikide ʔorlap irdiler bular kelip (422) işikde tüşdiler taķı bir kerret çevçev tip yaslaĝandın song çe tigeç (423) Baçır Toķ Buĝanınĝ üstige ʔoyuldılar taķdın rast ʔılĝunça Isatay yetip (424) boynunĝa çapdı başi bir ʔadem yirge barıp tüşdi Alatay böyde bile sançıp (425) yukaru kötergeç feryād ʔıldı kim muna eyenĝizninĝ başi yirliĝ yirinĝizdin teprenme(426)nĝiz tidiler irse barçası süst bolup olturaĝaldılar andın song (427) bu başını ʔorķurĝa kezdürüp feryād ʔılır irdiler ʔara kişi hān bolmaķ mundın (428) kesilsün tip çün Baçır Toķ Buĝanı ki öltürdiler hazret-i Özbeg (429) Hānı hān köterip tahtda olturdılar āĝāz-ı dāstān-ı Özbeg Hān (430) hazret-i hān ki tahtda olturdı ve il kün ʔarār tapĝandın song Yocı (431) hānning özge anadın toĝĝan on yeti oĝulninĝ oĝlanlarını çırıl(432)tıp keltürüp aydı ki sizler ata oĝlı imes mi irdinĝiz ʔara kiřiĝe ʔul (433) nöker bolup anĝa muşı^c bolĝança sizlerdin birinĝiz hānlık talaşsanĝız irdi (434) çün sizler ʔara kiřininĝ ʔulluķını nökerlikini ʔabül ʔıldınĝız irse men hem sizlerni (435) ʔara kiřiĝe ʔoşun barayın dip ʔahr ʔılıp nöker sevder ve ilkünleri barçasın ʔıyat (436) Isatayĝa soyırĝal ʔıldı basa yukarıda hem taķrīb bile zıkr ʔılıp irdük çün (437) Şeybān Hān ʔılıç çapıp yaĝılar vilāyetler açıp irdi ol cihetdin (438)

13a

anınĝ oĝlanlarını ve neberelerini barça halayıĝlar ‘ izzet ve hürmet ʔılırlar irdiler hān ki (439) bu oĝlanlarĝa ʔahr ʔılıp Isatayĝa ʔoşun ki birdi Isatay taķı Şeybān Hān (440) oĝlanlarıĝa ataları hürmeti ʔılıp Boyrek bile ʔarlık ki iki baĝlı il turur anı alıp (441) bularnı öz hālĝa ʔoydılar Şayın Hān salĝaĝan yurtlarıda bolur irdi tip (442) tururlar ve taķı Alatayĝa minĝ baĝlı il ayırdı ol ki meşhūr turur Özbeg Hān arasında ayturlar (443) Isatayĝa örüm çetip Alatayĝa minĝ birdi dirler ma‘nāsı bu turur pes hazret-i hān-ı mezkūr (444) ‘ileyhi-r-raħme ‘azamet uluĝ pādışāh irdi bir niçe yıl

pādişāhlık kılığandın song Allah (445) ta'ālānıñ 'ināyeti bolup müsülmān boldılar hikāyet-i sebab-i islām-i Özbek Hān (446) sebab-i islāmı ol irdi kim ol zamānıñ velīleridin turur tört velīge Allah (447) ta'ālādın ilhām boldı kim sizler barıp Özbekni islāmğa da'vet kılıñızlar taqı (448) Allah ta'ālānıñ emri bile Özbek Hānıñ işikige kelip qorunıñ taşıda oturup (449) müteveccih boldılar andağ rivāyet kılurlar kāfir sāhirler birle kāfir kāhinler hānğa (450) andağ kerāmet körsetip irdiler ki hānıñ meclisiğa supçaqı bile keltürüp qoyar (451) irdiler çorğatı ve dostgānlarını teyyār kılar irdiler bal özi çorğatığa qo(452)yulur irdi ve dostgānğa süzülür irdi ve dostgān özi ol kişige birür (453) irdi barça bu sāhir kāhinlerini hān özlerige şeyh bilip yanlarında yanaşa (454) olturtup bisyār i'zāz ve ikrām kılar irdi amma bir kün ki bular kelip müteveccih bolup (455) olturdılar künde teg hān meclis arasında kıldı şeyhleri birle kelip (456) barı olturdılar künde ki teg peymānesi bile bal keltürdiler çorğatı ve dostgānı (457) keltürüp qoydılar bir hayli müddet ötdi kim ne bal kündeki teg çorğatığa qoyulur (458) ne dostgānda süzülür irdi hān bu şeyhlerinğa aydı ne cihetdin bu bal mu'tal qalıp (459)

13b

turur şeyhleri aydılar gālip bu yaqın Muḥammedī kelip turur bu anıñ 'alīmeti turur (460) tidiler hān hūkm kıldı kim qorqurdın yürüp istenğizler taqı Muḥammed bolsa alıp kelingiz(461)ler mülāzımlar çıqıp qorqurdın teftiş kıldılar irse kördiler qorunıñ taşıda tört (462) özge şüretliğ kişiler başlarını koyu salıp otur irdi mülāzımlar aydılar kim sizler (463) ne kişiler turu(r)siz bular aydılar bizlerni hān qaşığa alıp keldiler hānıñ közi bularğa (464) tüşdi çün nūr-ı hidāyet bile Allah ta'ālā hānıñ könglini münevver kılip irdi bularnı (465) ki kördi meyl ve muḥabbeti könglünde peydā boldı sordılar ki sizler ne kişiler turur (466) ne işke yürüyürsiz ne işke barur siz bular aydılar bizler Muḥammedī turur biz Hūdā-i ta'ālānıñ emri birle (467) kelip turur biz kim sizlerni müsülmān kılgay miz bu eşnāda hānıñ şeyhleri feryād kılip aydılar (468) bular yaman kişiler bolur bularnı söylemek kerekmez öltürmek kerek tidiler hān aydılar (469) niçün öltüre dur men pādişāh men sizlerniñ heç qaşınğızdın fervāyım yoq (470) turur qaşınğıznıñ dīniñiz bir Haqq bolsa anıñ birle bolur men eger bularnıñ dīni nā-ḥaqq (471) bolsa sizlerniñ bu kündeki işlerinğiz neçük bātil bolup mu'til qaldı ve söz(472)leşinğiz qaşınğıznıñ dīniñiz Haqq bolsa anğa tābi' bolur men tidi bu iki cemā'at (473) biri birsi birle baḥske tüşdiler köp gavğa ve çedel kılışdılar 'ākıbet (474) anğa qarār birdiler kim iki tennūr qaşğaylar her birisini on araba süksük bile kız(475)durğaylar bir tennūrğa sāhirlerdin bir kişi kirgey yana bir tennūrğa bulardın bir kişi kirgey (476) her qaşı köymey çıksa anıñ dīni Haqq bolğay tıp qarār birdiler tañglası iki uluğ (477) tennūr qaşdılar süksük otunlardın yığıp kızdurdılar birisini (478)sāhirlerğa ta'yin kıldılar yana birisini müsülmanlarğa ta'yin kıldılar bu 'azizler biri birsi (479) birle mirā'at kılışdılar qaşımız kirerbiz bularnıñ birisiğe Baba Tükles dir idiler (480)

14a

tamām ā'zālarını tüg basıp irdi ol aydı mañğa icāzet birinğiz men (481) kireyin siz mañğa himmet tutunğız tidi bu 'azizler anıñ ḥaqqı ne fātiḥa oqudılar (482) ol baba aydı mañğa cibe ḥazır kılıñız cibeni ḥazır kıldılar irse cibe kiydi yalang (483) etke

taķı Allah ta'ālā yādı telķin başlap tennūr tarafiga müteveccih boldı aytur (484) babanınġ tügleri öre kopup cibening közleridin çıķıp irdi bu hālet(485)ni barça körer irdiler bular yürüp tennūrġa kirdi bir koy etni keltürüp (486) tennūrġa asdılar aġzını berkittiler imdi keldük kāhinler kışşasınġa kāhinler (487) zarüretdin birisini çıkarıp tennūrġa saldı hemin ki tüşgeç köli kökli yaşıllı (488) bolup yalını tennürning aġzındın çıkarı bardı bu hāletni hān başlıġ barça (489) hālāyıklar kördiler irse köngülleri kāfir dīninin örölüp müsülmānlıġ(490)ġa meyl kıldılar ve taķı babanınġ telķin aytķan āvāzı tennürdin muttaşıl kelür irdi (491) koy eti bişdi tigen maħalde tennürning aġzın açdılar baba mübārek yüzler(492)indin tirlirini sürtgeç ne aşukdınġız eger bir zamān tevaķķuf kılsangıız irdi (493) işim tamām bolup irdi tip tennürdin çıķdı kördiler ki cibe çoġ bigin (494) kızıl bolup irdi amma Hūdā-i ta'ālāning kudreti birle babanınġ bir tügi köymeyin çıķdı (495) bu hālını hān başlıġ barça hālāyıklar kördiler irse fi-l-hāl şeyhlerinġ etekle(496)rini tutup müsülmān boldılar elħamdülillahi 'alīdini-l-islāmi basa Berke Hān (497) zamānında Özbek ta'ifesi müsülmān bolup irdiler olardıñ song yana mürted (498)

14b

bolup kāfir boldılar irdi bu yol Özbek Hān müsülmān boldı andın berü (499) Özbek ta'ifesininġ islāmı teġayyür tapmadı mı ayturlar Özbek Hān yigirmi (500) yıl pādīşāhlıķ kıldı ve ba'zılar ayturlar on sekiz yıl pādīşāhlıķ kıldı andın (501) Hāķķ rahmetige vāşıl bolur innallahi ve inne ileyhi raci'üne āġāz-ı dāstān-ı Canibeg Hān (502) çün ġazret-i Canibeg Hān-ı meşhūr 'ileyi-r-rahme atası taħtında hān boldı (503) olarıñġ 'adāleti velāyeti kerāmeti meşhūr turur Deşt vilāyetinde olar bigin (504) 'ādil ve 'ābid ve zābiķ pādīşāh keçgeni yoķ turur atasınınġ tamām devletini ġükm kıılır (505) irdi andın song Melik Eşref tigen Tebriz ġākimi irdi şeytān anı yoldın çıķa(506)rıp öz kızını aldı anıñ kışşası ol taraġa irdi kim bir şāhipcemāl kıızı bar irdi (507) bu bedbaħt anġa 'āşık boldı hiç türlüġ arāmı ġararı ġalınmadı Tebriz (508) 'ulemālarındın sordı ki bir kim irse dıraħt teg taķı anıñ meyvisi yetilse (509) üzimü yisün ya özgege mu birsün 'ulemālar aydılar öz hem yise bolur ya özge (510) kışıge hem birse bolur tidiler bu bedbaħt ġod maķsūdı öz kıızı bolġandur (511) bu söz birle turur taķı kızını alur basa Tebriz 'ulemāları hānġa 'arz-daş (512) kıldılar kim bu kışı bizdin bir maġlata birlen bir mesele işitdi biz anıñ ġarazını bilmeyin (513) zāhirine ġükm kıılduķ munuñ ġarazı ġod kızında bolġandur hālā kızım (514) aldı bu ġod kāfir boldı bizler hem kāfirġa bende bolup turur biz bu kün pādīşāh-ı (515) islām turur biz imdi sizge vācip turur kim müsülmānlarınġ başındın def (516) kılgā siz ayturlar hān ikindü namāzın oķup mescidde oturup irdi (517)

15a

kim 'arz-daş keldi fi-l-hāl 'ālimlerni yıġıp sordı ki sizler bu sözge (518) ne aytursiz olar hem aydılar belī sizge vācip turur bu kāfirni müsülmānlar başındın (519) def kılgaysiz bu sözni işitdi ki mesciddin yana öyge barmadı üç kün ol mescid(520)de oturup yaraġın kılıp atlandı taķı barıp Melik Eşrefni (521) öltürüp Tebriz ve 'Irāķ vilāyetlerini aldı müddet-i otuz yıl pādīşāhlıķ (522) sürdi andın song Allah ta'ālā rahmetinġe vāşıl boldı innallah ve inne ileyhi (523) raci'üne āġāz-ı dāstān-ı Berdibeg Hān oġlı Berdibeg atası taħtında (524) hān boldı bu Berdibeg basa bī-'aķl ve bī-

mülâhaza kişi irdi özining qarında(525)şlarını taqı öz oğlanlarını manğa hānlık talaşur dip öltürüp irdi (526) ayturlar Qaŋlı Tulubay tigen qavmi qarındaş köp küçlük kişi irdi (527) bu hānning atalığı irdi her ne itse anıñ sözindin çıkmaz irdi anıñ bir oğlu (528) bar irdi Semay atlıg alp atğuçı irdi ol Semay Canıbeg Hān zamānında (529) qaraqçılık kılur irdi anıñ cihetdin hān ‘ileyhi-r-raħme anı öltürüp irdi (530) Tulubay ol oğlınıñ açığıdın bu kengeşni ol birür aytur irdi sen hālā (531) yigit turur sen bu maħaldaki toğğan oğlınıñ teŋ öser sen kündin (532) künge qarırsen ol yigit bolur taŋla sen qarıgandın song hānlığıñnı (533) talaşıp alğay hālā bularnı öltüre turğıl qačan qarıy başlasaŋ andın song (534) qoyğaysen tip idi ol bī-devlet hem munuñ söziğe kirip öltür irdi (535) bu sebebdin anğa Kirkin Köten Hān tirlir anıñ zamānında tefriqalığı bisyār (536) boldı oŋ qolnı Qıyat Mamay alıp il kün birle Qırımğa kitdi sol qolnı (537)

15b

Qıyat Çır-Qutlı oğlu Teŋiz Buğa Sir diryāsı boyunğa alıp kitdi hān (538) öz içki birle Sarāyda boldı üç yıl Sarāy şehrinde pādīşāh boldı (539) andın song vefāt boldı Tay Tuğlı-Begim ki meşhūr turur Özbek (540) Hānning za‘ ifesi Canıbeg Hānning anası irdi ol maħalde ol hayāt (541) irdi Şayın Hān neslidin hiç kişi qalmadı Begim-i mezkūr aydı kim imdi (542) hānlık bile yurit Şeybān Hān nesliğa teğer tidi ol maħalde Şeybān (543) Hān neslidin Maŋg(kut)ay oğlu Hızır oğlan tirlir irdi Şayın Hān (544) salğağan Maŋgkutaynıñ yurtı Aq-Köl tigende bolur irdi (545) özge oğla(nla)rı(n)dın ayrılıp yurtında bolmağının cihetin yuqarı(546)da zıkr kılıp turur biz elkişşa Begim-i mezkūr Hızır oğlanlarını (547) ündetip eletip Şayın Hān tahtında Sarāy vilāyetinde (548) hān kıldı bu söz munda mevķūf bolsun biz keldük (549) Qıyat Çır-Qutlı oğlu Teŋiz Buğanıñ işikindeki oğlanların (550) hikāyetleriğa ve Teŋiz Buğanı öltürüp Qara-Noğay hān bolğan (551) hikāyetleriğa ol maħalde ki Özbek Hān ‘ileyhi-r-raħme ğāzb (552) kılıp Yocı Hānning özge za‘ ifesindin bolğan on yiti (553) oğulnıñ neberelerin ilkünleri bilen Qıyat Isatay ki (554) qoşun birdi Isatay-ı mezkūr ölgendin song oğlu Teŋiz (555)

16a

Buğağa qaldı bu Teŋiz Buğa basa bī-edeb zalim kişi irdi bu oğlan(556)ları ki anıñ pādīşāhlığı neslindin ayırdı bularğa (557) bisyār cefālar ve bī-edeblik kılurlar irdi niteğ ki atası Çır-Qutlı (558) üstiŋe ‘imāret salur boldı üstād qalsun tip özge kişi(559)ni aralaşdurmay ‘imāretning tamām işin bularğa buyurdı hattā ki (560) su taşığan kirpiç qoyğan ve kirpiç taşığan bular irdi gāhī(561)siniñ arqası yağır bolup irdi gāhīsiniñ töşi yağır bolup irdi gāhī(562)siniñ ayağı toğrulup cefālar yetişir irdi tirlir ve Allah-ı ‘ālem ve taqı her (563) şabāh kelip bu oğlanlar işikde qorlar irdi her gāh ki şöhet tutsa(564)lar öz qolığa ki ayak kelür irdi sāzendeler ötek küyin qopsalar irdi (565) hemīn ki orda içinde ki ötek küyin qopsay başlasa bilür irdi (566) ol zamān ki beg qolığa ayak keldi bu oğlanlar bürüklerin salıp yükünüp (567) tururlar irdi ol zamānğa tegrü ki ayaknı içgey taqı ötek qopsamaq (568) pes bolğay andın song bürüklerin kiyer irdi ayturlar bir maħalde qış çilesi (569) irdi bu bedbaht şöhet tutup irdi nāğāh ötek āvāzı keldi bu (570) oğlanlar künde ki destūrça bürüklerin salıp yükündiler kün soviq (571) irdi Hüseyn oğlan tigen Temür Qutluq Hān Urus Hān

atalarının ar(572)ındalarından bolur irdi ulak uud taı yarusından kpreki (573) tudi andın song anga onak Huseyn tirlir irdi elia un (574) Berdibeg Hanning padiahlıkdın u yıl keti trtini yıl kznng (575)

16b

baında han hasta bold hanning zameti uzak ekdi kı tudi (576) Teniz Bua mezkrning ılaı daim Sir boyıda bolur irdi basa bu hikayet(577)ler bu szler ki imdi zıkr ılur turur hazret-i han-ı ma fur ve merum tab(578)allahu sere ve ce le-l-cennete misvah hazret-i İlbars Handın eitip turur men (579) olar arı szini yaı bilr irdi Berdibeg Hanning padiahlıkdın (580) u yıl tdi trtini yıl kı kz baından han hasta bolup irdi (581) Teniz Bua Sir boyning ılap irdi hanning hastal haberi muttaıl (582) kelr irdi kun abh vati irdi bu olanlar beg iikde orlap irdiler (583) Teniz Bua ol kun seer vatidin opup obet tutup irdi sazendeleri (584) yaba opsap yıravları yırılar irdiler ve ava ve neatları bar irdi abhı (585) kunleri sovik irdi bir kreng a mingen bri terisi tonlı cora kiygen (586) aı tonı Bua utan kii ordaa yaın kelip tudi taı aın (587) kerim arabasına baladı o adını araba stige oyup ordaa indi (588) opsay turan sazendeleri yırılar turan yıravlar barası pes bold (589) mddet-i medid bu il meclisde devr ıkmadı andın song yana sazendeler opsay (590) baladılar ve obet dergerd bold bu taarı olanlar bu haletni (591) mlhaza ılıp fıkr ılurlar irdi kim ey bu kelgen kii ne kii bolay (592) iken bu il meclisde bu tara mteayyr boldılar tiyu basa bu olanlar ara(593)sında iki kii bar irdi birisi akil ve dana irdi anın atın Bkri Hace (594) Amed tirlir irdi ba zılar ayturlar Saıı Artu Sayı olan (595)

17a

tirlir irdi yana birsi alp atuu bahadır irdi anda kim ol zamnda hemtası (596) yo irdi anın atın ara Noay tirlir irdi songıda obet-i dergerd bold (597) az furatdın song ara Noaya ndeki keldi kim beg sizni ırlaydır (598) tip bu opup beg aıa aytdı bir az furat yana hamu boldılar andın song yana (599) obet dergerd bold Bkri Hace Amed-i mezkr bu olanlara aydı kim krdiniz (600) m Berdibeg Han olup turur ol kelgen kii hanning lgen haberin keltrdı bularnın bir (601) a bıım hamu bolup mteayyr bolanı ol sebebdin irdi ara Noaynı ırlap alanı (602) ol turur an han koterrler taı tanlaı kornude baramızı nı ırarlar bizninq iimiz (603) mkil bold bukun aam birle bir i ıla alsak aldu ıla almasak tanla bara lm(604)ge bargu turur biz un bular daim sinap irdiler munun kenei zge bolmas irdi (605) barası aydılar siz hem ne trlig malaat korsengiz anda ılalı tidiler Hace Amed-i (606) mezkr aydılar malaat ol turur Noay mundın ki alandur yning yarı yolıa yetgende (607) tutup atdın yııp mabt balap banı bozına oyup bu haberni soralı (608) eger rastn birle ittifa ılur bolsa biz hem an han kotereli ve eger rastn (609) aytmasa andao oltreli tegmemiz bir yana aalı tidi irse barası bu szni maul (610) korp ahd ve ar ıldılar un namz-ı am yaın bold irse Noay beg meclisinde (611) kaytp alandı bu olanlar hem birge alandılar kordiler kim kndekiteg (612)

çehresi turı ʔarıķası özgeçe bolup irdi künde körünüşdin ıayıp evke bargunça (613)
oynay küle barur irdi bukün hiç kişige sözüñ ıatmay bī-ittifāķ barur irdi (614)
evlerinin ıaru yolıģa yetdiler irse ıaranķıu boldı fi-l-hāl cılavlap aıdın (615) yıķıp
mazbuı bağladılar Noğay-ı mezkūr aydı minim günāhım ne turur mundağ (616) kıla
turursız Hā^wce Aħmed aydı sindin bir söz sorar biz eger rastın aytsaņ bizning (617)
17b

ittifāķ kılsaņ sini hān-ı mezkūr kötereli taķı ‘ahd-ı vefā ve şart kılalı sining
nöker(618)çilikingdin boyun tolģamağay biz eger rastın aytmasaņ taħķıķ bilgil ki
(619) sini bu yirde öltür biz aydı ne sorasız soruņ Hā^wce Aħmed aydı rastın aytğıl
(620) ol kelgen kişi ne aytdı ve taķı sini ıırlap beg ne aytdı aydı ol (621) kelgen kişi
ne aytģanın bilmen mini ıırlap hiç söz aytmadı tidi irse Hā^wce (622) Aħmed-i
mezkūr aydı ey bedbaħt sen aytmasaņ men aytayın ol kişi ki keldi (623) hānning
ölgenin ayta keldi taķı sini ıırlap ayģanı ol irdi kim saņa aydı (624) kim sini hān
kötereli rāzı bolğıl kim ıarındaşlarınģnı öltürelı eger (625) öltürmesenģ olar sindin
uluğ turur sining hānlıķınģģa boyun sunmas(626)dur tidi hem ol işke rāzı bolduņģ
imdi andağ kıılmağıl bu kişidin ne ĥor(627)luķlar körmedük irdi sen bizning içimizde
hān bolup bizke baş bolsaņ (628) anı öltürüp andın açıģımıznı almaķ āsān turur
mining bu sözümnı kabül (629) kılgıl tidi sini hān kötereli köterip saņa nöker
bolurģa ne ıaķlı ‘ahd ve şart (630) tisenģ içeli bizning ölerimizge sebeb bolup
kıyāmetģa tegrü yaman atnı bitinģe alma (631) tidi irse ol taķı aydı andağ bolsa
ķolum ayaķımnı boşatınģız sizge rastın (632) aytayın tidi ķol ayaķın boşatdılar irse
ķopup olturup Hā^wce Aħmed-i (633) mezkürge köp taħsinler kıldı aydı bu sözler
ferāset birle aydıñ hiç (634) ĥilāfi yok turur ve barçası rast irdi imdi siz mini (635)
hānlarnuzģa yaħşı ‘ahd ve şart kılsaņız maşlaħatınģızdın ııkımayın tidi bular (636)
18a

taķı ‘ahd ve şart kıldılar Noğay aydı taņģla ki körünüşke barur biz ol mini (637)
ıırlap almaķ turur andın soņģ sizlernı ıırlatur sizler evke kirgeç ıatındaķı
kişi(638)ler boluņģ men özi birle bolayın tidi taņģlası körünüşke ki bardılar ol
ayt(639)ģanı Noğaynı ıırlap aldılar bir zamāndın soņģ bularnı ıırladı kişi keldi
bular hem (640) yarağlanıp kelip idiler barçası köņgli yürüp işikdin kirgeç ķol
tepret(641)diler Noğay Tengiz Buģa bile törde yanaşā olturup irdi fi-l-hāl basa alģaç
(642) başın kesdiler boyda birle sançıp taşģaru alıp ııkdılar taķı ıırlatdılar (643) özge
kişige ölüm yok turur yirliğ yiringizdin teprenmenģiz tiyü hālķ yirliğ yiride ıarār
(644) tapğandın soņģ Noğaynı aķ kıyızge salıp barça ittifāķ birle hān kıldılar basa
(645) Maņķıtay oğlı Hızır Hān birle Kıra Noğay ikisi bir ay içinde hān (646)
boldılar veli Hızır Hān Sarāy içinde taħtında hān boldı Kıra (647) Noğay Sir boyında
sol içinde hān boldı imdi keldik Hızır Hān ĥikāyet(648)ige ol maħalde ki Tay Duğlı
Begim Hızır Hānnı ıırlap iltip Sarāy taħtında (649) ki hān kıldı Özbeg Hān birle
Canıbeg Hāndın ıalģan altun tirmeni (650) örge saldı ayturlar Begim saçını ıaraģa
boyadı hānģa tegerge meyl kıldı (651) hānning alurģı meyli bar irdi veli Naymadın
Kutluğ Buģa atlığ begi bar (652) irdi ol rāzı bolmadı aydı öz ol Özbegke Canıbegke

ihtiyâr bola (653) kelgen kişi turur sin bir turı ösgen kişi turur sin sindin sin tapar (654) almağıl anıñ söziñge kirip almadı çün begim almasun tuydı irse burunqı (655) 18b

dın ‘izzet ve hürmetni kim başladı hân hem anğa öçeşip altun (656) tirmeni bozup qazaqlarınğa üleşdür boldı irse işitip hânğa begim (657) kişi yiberdi aydı qılmasunlar hân bolğan kişiğe altun kümüş tâ (658) bolmas yirde küldür amma burunqı yaşılar yasağan ‘imâretni bozmasun tidi (659) anıñ söziñge kirmeyin bozup üleştürdi begim taqı anğa açığı qılıp (660) beglerniñ içkisini yığıp hânı qovaladı hân qayıp yana Aq Kölge (661) keldi begim-i mezkûr bir kişini Keldibeg dür tip hân köterdi özge begler (662) anğa yalğan Keldibeg tirlen barça halâyıqlar aydılar Keldibegni Berdi (663) beg öltürüp irdi ol neçük tirildi tip il anğa boyun sunmadılar (664) irse bu ol neslidin bolur irdi Bazarçı atlıgı anı hân köterdiler (665) ol maħalde uluğ beglerdin Sıçud ‘Ali Beg bar irdi bu Bazarçığa (666) boyun sunmaz tip anı çırılup tip keltürüp öltürdi (667) ‘Ali Begniñ Barçın atlıgı oğlu bar irdi ol qaçıp Kongrat Nağaday (668) oğlu Aq Hüseyn ki Hırazem vilâyetiniñ hâkimi irdi bu Barçın anğa yigen bolur (669) irdi anıñ qaşığa keldi irse begimniñ bu nâşâyeste (670) hareketleridin her âsân bolup begimdin oray gerdân boldılar (671) bu eşnâda Aq Hüseyn Hızr Hânğa ilçi yiberdi aydı ol za‘ife (672) şeytân yolığa kirip munuñ teg hareketler qıla turur biz hod (673)

19a

andın oray gerdân bolduq siz eger baş bolup himmet tutsanğız (674) üstünge yürür biz tidi ol hem açığıgı kişi irdi minnet-i ‘azım (675) Aq Hüseyn Hırazem leşkerin tamâm ittifaq qılıp Aq Kölge barıp (676) hân-ı mezkûrni hân köterip Sarây vilâyeti üstünge yürüdi Sarây (677) üstünde uruş boldı Bazarçı begim qolğa tüşdi begimni (678) bir qar küymege mindürüp ağızını mazbûr qıldılar taqı bir emlek (679) ayğurnı atını yekip pes salıgğa qoyabirdiler bu emlek at arabanı alıp (680) qaçıp yablarğa qaçularğa urur irdi tâ begim helâk boldı Özbekler (681) Tay Doğlı begimni Hızr Hân öltürüp turur tirlen keyfiyeti bu (682) turur anı öltürüp Hızr Hân ikinçi nevbet ki hân boldı bir yıl (683) yarım pâdişâhlıq qılıp irdi Burut atlıgı bir yaman oğlu bar irdi ata(684)sınıñ hânlıqığa çıdamay gafillikda sançıp öltürüp (685) özi hân boldı iki üç kün keçmey anı hem öltürdiler andın song (686) bozuqluq vâkı‘ boldı her kişi tarafğa baş köterdi Sarây şehri (687) bozuldı ilniñ köpi Kıyım vilâyetige Kıyat Mamay qaşığa kitdi bu söz (688) munda tamâm boldı yana keldik Qara Noğay hikâyetige Qara Noğay Sir boyında (689) üç yıl pâdişâhlıq kıldı Türkistân vilâyetleringâ hükm qılır irdi (690) üç yıldın song vefât tapdı inisi Tuğlı Temür tigen (691)

19b

hân boldı faħr-i selâtin hazret-i Dost sultândaqı defterde (692) aytıp irdi bu Tuğlı Temür uluğ pâdişâh boldı Semerqanda Buħarağa (693) hükm qılır irdi amma müddet-i pâdişâhlıqı ma‘lûm irmes andın song (694) Badıx oğlan oğlu Urus hân boldı bu Urus Hân uluğ (695) pâdişâh boldı tamâmı Türkistân vilâyetlerigâ hükm qılır irdi Tohtamış (696) Hân bile Temür Qutlı hânğa ol maħalde hânlıq tegmeydür irdi (697) bu hân-ı mezkûrniñ hizmetinde bolur irdiler çün ‘inâyet-i ezeli birle ferr-i (698) pâdişâhı Tohtamış oğlanıñ zâtında peydâ irdi hânıñ nöker(699)leri taqı

özge hālâyıklarını ihtiyār bu oğlan-ı mezkūrge mā' idā (700) irdiler bu başdın hān-ı mezkūr yaman aylanıp Tohtamış oğlanğa (701) qasd kıılır boldı basa Hıtay Baba' āli-biy tigen Hāci Turhanlı (702) ' Abdül-Kerim Hānning uluğ begi ve nāib kişisi irdi hān-ı mezkūr (703) ölgendin song Mekke tavāf kıılıp hāci bolup keldi andın song (704) Sultān gazi sultān hizmetleriğe keldi çün hazret-i sultān (705) qarı sözge bisyār qābil irdiler olar sordılar ki Tohtamış (706) Hānı Urus işikidin çıkğandır tirlir ol ne tarīqa bolğandır (707) tip sordı irse Hāci-i mezkūr hem bu tarīqa hikāyet kııldılar (708) fakir olardın işitip turur men olar aydı ol maħalde Urus (709) Hān Tohtamış oğlanğa qasd kıılır boldı andın burunraq (710) Keneges Qıığan oğlu Dervişek Mirzānı Çağatay pādişāhlarınga ilçi (711)

20a

ilçi yiberip irdi Şırınlardın da' vilik yigitler barıp (712) yiberip irdi bular barıp ki sülediler ve Urus Hān hem bu il(713)ning ordası Sir boyunğa inip irdi bular hem Tohtamış oğlanı (714) yaqalap hān ordasınga kelür irdiler kün soviq irdi Sirning (715) kömel turur irdi Ürik Temür songraq kelür irdi nāgāh Sirning (716) yaqasınga közi tüşdi qamışning tübinde kördi bir yalanğ tirlir kiygen yigit (717) sudın çıkıp yüz töben tüşüp iki bükülüp qalturay tip irdi (718) könglide aydı kim munğa hod bir iş tüşgen kişi turur tip yortup (719) Mirzāning songıdın yetdi taqı aydı Mirzām ' ināyeting bolsa hān yar(720)lıkı birle hizmeting kıılıp kelip irdim āsān amān il içing in(721)dingiz orda yaqın keldingiz hānğa körünüş kıılır kişi men imesmen (722) mini imgetip iltip yetgeysiz men mundın oq öyimni istem bolğay (723) mu tidi irse ol Mirzā hem icāzet birdi qayıp bayaqı yirge keldi (724) atın yırağda bağlap özi yayağ bolup keldi ol kişining qasınga keldi (725) kördi ki yüz töben tüşüp qaltıray yatur irdi ayaqıda yaman yarası (726) bar bu sordı ki ne kişisin aydı ne sorarsin men bir emgeklig kul men tidi (727) bu aydı men emgeklig ikeningni köre turur men atın aytğil aydı men Tohtamış oğlan (728) men burun hem bolsa sezip yürür irdim seher vaqti irdi hānning kişileri (729) kelip öyimni bastılar atqılaşa çıkıdum kördüm ki kişi köp dur deryā (730) yaqın irdi özümni deryāğa saldım suğa tüşkende itdiler bu yaramız hem (731)

20b

..... teprenür çaklı mecālim yok (732) tidi Ürik Temür aydı mining iste (733) irdi başım maling sining yolında qoyayın (734) ta' ālā sanğa devlet birse mini unutmağil tidi aydı her qaçan (735) Hüdā-i ta' ālā devlet birse sini devletimge şerik kıılıp sining sözingni ve öyüingni (736) ve ötüningni özge kıılmağaymen tip anı içdi Ürik Temür fi-l-hāl ingninde (737) ki körpe tonın çıkarıp mazbūt çulğadı taqı alıp yürigen azuğındın (738) alında qoydı taqı mini kelmes tip könglüingni yaman kıılmağil men ki tirikdur (739) men elbette sanğa kelür men sini uşbu yirdin tapayın tip atlandı taqı öyge (740) keldi taqı öz uruğlarındın bir niçe kişiler bilen ittifaq kıılıp at ve yarağ alıp (741) keldiler taqı oğlan-ı mezkūrı Temür Beg qasınga alıp qaçdılar Temür Beg ol maħalde (742) yanğı huruc kıılıp Buħar ve Semerqandı alıp irdi bular ki keldiler bisyār yaqşı (743) köre aldı cerrāhlar keltürdiler ayaqındaqı başağni aldurup köp (744) türlüğ dārular kııldurdu tā bir aydın song yaqşı boldı ol qış beg hizmetide (745) boldılar yaz ki açıldı beg bir niçe kişi

koşdı hân yaylağğa çıkıp bara turğan(746)da il songıdın kelip yılkı qovdılar qovgın yetip urşup bularnı (747) basdılar yana beg qaşığa qayıp keldiler el-qışsa Tohtamış oğlan qazaqlap (748) yürüp hânning ilidin yılkı sürer irdiler ve il çibar irdi ve Şırın (749) Barın Arğun Qıpçaq Tohtamış oğlanıñ ata analarındın bayrı (750) illeri irdi bu oğlan-ı mezkür qazaqlap yürüp bu tarıqa (751)

21a

işler kıla başladı bu illerdin da' vilik yigitler barıp (752) anğa nöker bolup medet bire başladılar ve Urus Hân hem bu il(753)lerge bisyâr cefâ kıla başladılar bular hem Tohtamış oğlan(754)ğa kişi yiberdiler sindin sebep hân bizke gâzab kılıp malımız(755)nı ala turur başımıznıñ hem hatırı bar bir türlü bizning fikrimizni (756) kılmasanğ sining yaqanğ bizning elimiz turur kıyâmet kün bolsa tidiler (757) oğlan bu sözni işitdi irse köngli ferişân bolup kelgen (758) kişige aydı bu yıl yaylağ çıkar biz ilning songını ala köçünğ (759) filân sunıñ boyıda yaylanğız taqı yarağınğıznı kılıp turunğız inşâ-Allah (760) ölmesem özümni yetkürgüm turur sizlerge tidi yaz ki bol(761)dı hân yaylağğa köçdi bu il taqı il songıdın köçer (762) irdiler yaylağğa ki yetdiler her il bir sunıñ boyınğa kitdiler (763) bu iller bolçal kılgan sunıñ boyığa kelip yayladılar halâyıq(764)lar kıımız içip 'ayş ü 'işretğa meşgül irdiler bu eşnâda (765) Tohtamış oğlan bu ilning içinge kirip keldi çün (766) bolçal birle yarağların kılıp irdiler her kethüdây bir tile(767)genge iki aq yekip oğul kızların mindürgeç qaçdılar (768) 'İdil deryâsı tarafiga iki kündin song hânğa haber keldi (769) Tohtamış oğlan kelip Şırın Barın Arğun Qıpçaq (770)

21b

ve taqı sair illerini alıp 'İdil deryâsığa yavuşdı (771) tip hândaqı kişiler bilen fi-l-hâl atlanğaç taraf cânipğa (772) kişi çapdurup özi bu iller songın qovgın saldı (773) hânning illeri yaylağğa tarqap irdi atınğ semrügen (774) mağâli irdi hân qatıg ilğadı yıradaqı illerning çeriki hânğa (775) yetüşe almadı yaqındaqı iller hem atları semizlep qaldı bularğa (776) yaqın yetgen mağâlde hânning qaşında kişi az qaldı iki yüz kişi (777) köp bolsa üç yüz kişi bolğay irdi kün uyağıp baraturğanda (778) bu qaçğan ilning qaravulı hânning çanğını körüp keldiler bular kenğes (779) kıldılar olarnıñ atlarınınğ boyını qatıp kele turur az köp yetmes (780) her qaçan yetse bizke teger biz hod ölüm kişisi turur biz il ve 'iyâlmız üstide (781) öler biz bolmasa tohumımız qurumasun atğa barur teg oğlanlar (782) bile Celâleddin sultânı taqı Yağşı Hâ^wceni saylap çıkarıp iki yol (783) bilür kişi olarğa ta' yin kılalı ün işitilür çaklı yirde örkünning (784) yanında alıp yürüsünler eger yağı biz bassaq sürenimizdin (785) bilip bizning artımızdın kelgeyler eger yağı bizni basa sürenidin ma' lüm (786) bolğusı turur turmay qaça körsünler tip ittifaq kıldılar Celâleddin(787)

22a

sultân başlıg Yağşı Hâ^wceni Ürik Temürning uluğ oğlı irdi (788) yana bir niçe atğa barur teg oğlanlarını saylap çıkardılar Celâleddin sultân (789) ol mağâlde on iki yaşında irdi Yağşı Hâ^wce hem ol qadar irdiler (790) bular bu kiçe örkünning yanında ün işitilür çaklı yirde barur irdiler (791) tünning bir bağşı ötkende hân bularning songıdın qovıp yetdi köçlerin (792) alnığa salıp songıdın yasap barur irdiler hân aydı

bu kişi bizdin köp (793) turur nāgāh taṅg atıp bizniṅ azlıgımıznı körse yaman turur kiçe birle oḵ şavḵun (794) salıp tegeli azlı köplikimizni bilmes kaçır tidi taḵı süren salıp tegdiler (795) bir tolğaşıp ki çıḵdılar Ürik Temürniṅ aṭı yıḵıldı feryād ḵıldı aytur ey nā(796)merd Toḥtamış sözimiz andaḡ mu irdi ḵaytıp tolğansa men ḵaldım tir (797) irdi ol eṣnāda ol oḡlanlar aṭlarıniṅ başın tartıp bir yirde (798) turup ḵulaḵ salur irdiler Yahşı Hā^wce atasınıṅ ünin tanıdı taḵı (799) Celāleddīn sulṭānḡa aydı kördiṅ mü ol miniṅ atam turur anı tüşürdiler (800) dem-be-dem siniṅ atanıṅni hem tüşürürler atalarımızdın ayrulıp biz yaş (801) oḡlanlar ne kün körgeymiz biz hem birge ölgenimiz yaḥşıraḡ degilmü tidi (802) irse Allah ta‘ālāniṅ nuşreti birle Celāleddīn sulṭān taḵı bu oḡlanlar ḵolḡa (803) tafa kelip her birsi bir şire-merd yigit bigin süren salıp bir yola aṭ saldılar (804) ḥān kişileri ḵorḵup tizginlerini tartdılar Toḥtamış oḡlan ḵayta (805) salḡaç kelip ki tegdiler köterip alḡaç kitdiler ḥān kiřisiniṅ aṭları (806)

22b

aṭlarıniṅ boyını ḵatıp kelip irdi köp kişisini řundaḵ oḵ aldılar (807) belī sonḡında ḵolı bar tip ḥuḑḵuva almadılar tüşgen kişini şol yirde (808) oḵlař ḵıldılar aṭ yaraḡın alıp örkinleriniṅ sonḡınça yüriy (809) bardılar ḥānning ḵolḡa tüşmegen kişileri avlaḵ çıḵıp yıḡıldılar (810) körerler hiç yirde ḥān yoḵ bularınıṅ birsi aydı men ḥān ḵařında (811) irdim ḥānnı iki kişi kelip tutḡanın kördüm andın sonḡ ne bolḡa(812)nın bilmedim tidi ḵaytıp uruş yiriṅge keldiler ḥānning ölüḡin tapdılar (813) fi-l-hāl ḥānning meyyitin alıp ḵayta evlerige ḵaçdılar olar hem sonḡımız(814)dın ḥān yeter tip ol yanḡa ḵaçtılar Urus Ḥānning ölgeniniṅ keyfiyeti (815) bu irdi Özbegler ayturlar Celāleddīn Ḥān oḡlan ikeninde (816) bir bölek bir bölek oḡlanlarını başlap atası birle Urus Ḥān uru(817)řaturḡanda kündelendin aṭ salıp Urus Ḥānnı basıp öltürdi (818) tiyürler ciheti bu turur Toḥtamış oḡlan Urus Ḥānning ölgenin bilmey (819) ḵaçıp Kökedey Yisbuḡa tigen yaḥşı otlaḡlı sulaḡlı yirler bolur ol (820) yirge bardılar ol eṣnāda řeybān Ḥān neberelerindin İlfek oḡlanıṅ (821) oḡlı Ḷanbay öz iliniṅ içinde ḥān bolup Kökedeyni yaylap (822) irdi anıṅ ḵařıḡa keldi ol taḵı bī-ḥürmetlik ḵılıp anḡa (823)

23a

Taṅg-galide orun birdi bir niçe kün yürigendin sonḡ inaḵlarındın (824) ayturdı erklik kiři ḥān öz atam aḡam turur men olarınıṅ ḵılıçın çapar(825)ḡa yuban men ḵara kiři Mamay ḥalḵ ulusniṅ tamām(826)dın alıp turur bizke bař bola birseler anıṅ üstige yürisek Taṅrı ta‘ālā anı (827) bizke birse ḥod ‘aźimet uluḡ ḥān bolur irdiler bizler hem aṭlı tonlı bolur (828) irdük tidi Ḷanbay hem bu sözni işitip başda aṭlanurnı oḥřatıp (829) irdi sonḡıḡa ḵayta kenḡeř itip aṭlanurnı bertaraf ḵıldı řeybānning (830) kerı kenḡeř tip bu sözdin laḵap ḵaldı çün Toḥtamış oḡlan bay-ı mezkūr(831)din nā-ümīd boldı irse icāzet tilep kiter boldı ol maḥalde (832) ki ‘Arap oḡlan ḥazret-i Yādkār Ḥānning üçünçi aḵası turur Ḷanbay (833) bilen iki uya oḡlanları irdiler bisyār mün‘im mālḑār irdi Toḥtamış (834) oḡlanı çırılup evke tüşürdi aṭlar ḵoylar köp öltürüp yaḥşı (835) miḥmāndārlıḵlar ḵılıḡandın sonḡ aydı ḥālā aḡa bolup (836) ilimizge bař bolup turḡan kişimiz Ḷanbay irdi bu başlap (837) aṭlanḡay tip ümīdvār irdük bu bedbaḥt kerı bardı aṭlanmadı bu (838) çalḵı at atanıp turḡanda mununḡ

yağısını bozup kitmekni (839) özümge oğşata almay men sini ilgerü ümīdlig yahşı
kişi körüne turur sin (840)

23b

Tanğrı ta'ālā işingni öngdür bolğay bu yolu mindin sanğa himmet medet (841)
olturur yılkımnı sürüp alınga salayın sağar biyelerim mañga kalsa (842) yeter atdın
baytaldın her ne yolınga yarar çaklı bolsa alıp kitgil (843) tip yılkısin keltürüp anlıga
saldı ayturlar dönen beş(844)lik atdın ve baytaldın başga altmış dört şanalıg at
tu(845)tdılar andın atlanıp ' idil deryasıga keldi Sarāy şehrinde (846) hān sultān yok
irdi kelip Sarāynı aldı tağı Adine mescidinde (847) ittifaq kılıp huşbe oqup hān boldı
atlanıp Kıyat Mamay (848) üstünge yürüdi Mamay hem ' azīm leşker bile karşı keldi
katıg (849) uruş boldı Mamaynıñ leşkeri basıldı özi hem qolga tüşdi (850) öltürdiler
il künin köçürüp ' İdil deryasının boyınga keltür(851)diler bu keret Tohtamış Hān
Sarāy şehrinde Şayın Hān tahtında (852) uluğ pādīşāh boldı Canıbeg Hāndın qalğan
nökerlerniñ köpi (853) Mamayda irdi Mamaynı öltürüp il kündin ve nöker sevderin
(854) alıp Sarāy vilāyetinğa ki keldi Deşt vilāyetindeki her qayda (855)

24a

serkeş bolup baş köterip yürüen kişiler çaresiz bolup (856) özleri kelip muṭī' bolup
nöker boldılar Qanbay-ı mezkūr hem (857) keldi anğa özünge birgen orununğ dur tip
Tanğ-galide orun (858) birdi amma ' Arap oğlanğa turup körüp körişdi onğ qoldın
(859) yürütüp öziñge yanaşa oturup yarış sundurdu ol (860) meclisde catba yırlar
ayturlar sen Kökedeyde hān boldıñ köp(861)dürmenge eyertdin Kökreçiking
köpdürdinğ biz sanğa köp tūnek qayıp baş (862) urduq kötimizden nite keldinğ
Qanbay tip yırlar irdi elqışsa (863) köp türlüñ ' ināyetler ve soyırğallar ' Arap oğlanğa
(864) hükm kılıp kıldı kim Şeybān Hānğa ta' alluq il kün barı sanğa (865) yığılsunlar
ve her qayda Hā^wcesidin qaçğan kul ve yasağdın (866)

Qaçğan il bolsa (867)

qayı kişi yenği ay körse bu du'anı oqısa Allah ta'ālā celle celālühü ayğa (868) ey
feriştelerim güvāh bolunğlar bu bendemni tamuğ ' azābındın āfātındın. (869)

V. DİZİN-SÖZLÜK

A

āb	<F. su	a.	5a,146
‘ābid	<A. ibādet (kulluk) eden, tapınan.	a.	14b,505
‘acāyib	<A. çok tuhaf şey, anlaşılmaz.	a.	5b,158; 8b,273
ācil	< A. acele eden, acele, gecikmez.	ā.	6a,186
aç-	açmak; belli etmek, ortaya çıkarmak; fethetmek, ele geçirmek; oruç açmak; (sofra) kurmak.	a. -dılar	14a,492
		a. -ğan	3b,96
		a. -ıp irdi	12b,438
açıĝ	acı; acı, ızdırıp, elem.	a. kııl-	18b,660
		a. -ıdın	15a,531
		a. -ımıznı	17b,629
açıĝlıĝ	acılı; zorlu, elemli.	a.	19a,675
açıl-	açılmak; yayılmak; fethedilmek; rahatlamak, ferahlamak.	a. -dı	20b,746
‘adālet	<A. hakka riāyetkārlık, hak tanırılık, haklılık, doğruluk.	a. -i	14b,504
‘adāvet	<A. düşmanlık, yağılık.	‘a. bol-	3a,76; 4a,116
adem	<A. yokluk, bulunmama.	a. -din	1a,3; 1a,6
ādem	<A. insan, kişi, adam.	ā.	1a,3; 1a,6
		ā. -ni	1a,3; 1a,13
‘ādet	<A. görenek, usul, tabiāt, alışkanlık.	‘a. -i	5b,170; 9b,308
‘ādil	<A. eşit, eş, müsāvî.	‘ā.	10a,336; 14b,505
āfāt	<A. belālar, musībetler.	ā. -ındın	24a,869
āferin	<F. beĝenme, alkış, yaşa,varol.	ā.	5b,160

		ā. kı1-	4b,138
aġa	aġa, aġabey. bkz. aġa	a. bol-	23a,836
		a. -m turur	23a,825
		a. -m	3a,78
		a. -m sen	3a,71
		a. -sı	3a,71
		a. -sıġa	3a,78-3a,79
āġāz	<F. başlama.	ā.	2b,56; 5a,157; 6a,193; 10a,336; 10a,341; 12b,430; 14b,502; 15a,524
aġna-	yatıp debelenmek	a. -p	10b,360
aġız	aġız.	a. -ın	14a,492
		a. -ını	14a,487; 19a,679
		a. -ındın	14a,489
āh	ah, yazık.	a. ur-	10b,360
‘ahd	<A. söz verme; an, yemin; devir, zaman, gün.	‘a.	17a,611; 17b,630; 17b,636; 18a,637; 17b,618
āħir	<A. son, sonraki, en sonra; nihayet, son olarak.	ā.	2a,47; 5b,161; 10b,354; 10b,357
aħkām	<A. emirler, hükümler.	a. -nı	1a,8
aħşam	akşam.	a.	4a,106; 5b,165; 5b,172; 10a,324; 17a,604
		a. ki bol-	5b,167
		a. bol-	10a,324
		a. -dın	5b,161
aħvāl	<A. oluşlar, bulunuşlar.	a.	2a,45
		a. -idin	1b,30
		a. -ları	9b,310
aħvālāt	<A. oluşlar, bulunuşlar.	a.	2a,41
aķ	ak, beyaz.	a.	3a,86; 18a,645
aķa	aġa, aġabey. bkz. aġa	a. -sı turur	23a,833
‘ākil	<A. akıllı kimse.		

	‘ā.	10a,336; 16b,594
‘āķıbet	<A. nihayet, son.	
	‘ā.	6a,180; 10b,358; 13b,474
‘aķl	<A. akıl, us.	
	‘a.	1b,32
aķıt-	akıtmak.	
	a. -ıp	4a,119
āl	<A. aile, çocuk, eş,sülale.	
	ā. -ine	1a,14
al-	almak, geri almak; fethetmek, ele geçirmek; evlenmek.	
	a. -a turur	21a,756
	a. -ur	14b,512
	a. -ıp turur	23a,827
	a. -dı	10b,351; 11a,378; 14b,507; 14b,515; 15a,522; 20b,744; 23b,847
	a. -duķ	17a,604
	a. -dılar	8a,252; 18a,640; 6a,177; 22b,807
	a. -ğay	15a,534
	a. -saķ	17a,604
	a. -a	21a,759
	a. -ıp	3b,97; 4b,135; 5a,148; 5b,162; 7b,233; 9a,295; 11b,382; 11b,384; 11b,392; 11b,399; 13a,441; 13b,461; 13b,464; 15a,537; 15b,538; 18a,643; 19a,680; 20b,738; 20b,741; 20b,742; 21b,771; 21b,785; 22b,809; 22b,814; 23b,843; 23b,855
	a. -ıp	5a,148
	a. -ğaç	18a,642; 22a,806
	a. -a bil-	5b,161
	a. -ğanı	17a,602
	a. -ur bol-	7b,243
	a. -urgı	18a,652
	a. -ıp irdi	20b,743
	a. -maymen	4a,111
	a. -madı	21b,776; 18a,655
	a. -madılar	5b,174; 9b,306; 22b,808
	a. -mağay men	3a,74;3a,75; 4a,116
	a. -ma	17b,631
	a. -mağıl	18a,655
	a. -masun	18a,655
	a. -masaķ	17a,604
	a. -maķ	17b,629

		a. -mağ turur	18a,638
aldur-	aldırmak.		
		a. -up	20b,744
‘alāmet	<A. alamet, nişan, işaret, belirti.		
		‘a. -i	5b,164; 5b,167
‘ālem	<A. dünya, cihan.		
		‘ā.	1a,13; 8a,264; 16a,563
		‘ā. -ni	1a,3; 1a,5
		‘ā. -de	5b,160
‘aleyhi-r-raḥmet	<A. rahmet onun üzerine olsun.		
		‘a.	6a,192; 6a,193
al(ı)n	alın; karşı, ön taraf, cephe, dağın ön cephesi.		
		a. -ında	20b,739
		a. -ğa	23b,842
		a. -ığa	22a,793
‘alīmet	<A. alamet, nişan, işaret, belirti.		
		‘a. -i turur	13b,460
‘ālim	<A. çok okumuş, bilgin.		
		‘ā. -lerni	15a,518
alkış	övme, övüş, dua.		
		a. -lar kıl-	4a,120
alp	alp, bahadır, cesur, yiğit.		
		a.	15a,529; 17a,596
alt	alt.		
		a. -ıdın	12a,410
altmış	altmış. (60)		
		a.	23b,845
altun	altın.		
		a.	3a,86; 18a,650; 18b,656; 18b,658
amān	<A. eminlik; korkusuzluk.		
		a.	20a,721
amma	<A. ama, yalnız, sadece.		
		a.	2b,61; 3a,73; 3a,77; 4b,134; 5a,151; 8a,262; 8b,270; 8b,274; 9a,305; 10b,346; 13a,455; 14a,495; 18b,659; 19b,694; 24a,859
ana	ana, anne.		
		a. -dın	3a,83; 11b,393; 12b,432
		a. -sı	3b,101
		a. -sı irdi	15b,541
		a. -sını	6a,194
		a. -sındın	6a,194
		a. -larındın	20b,750

andağ	öyle.	a.	1a,4; 1b,33; 2a,45; 6b,206;10a,338; 11a,371; 11b,393; 13a,450; 13a,451; 17a,596; 17a,606; 17b,627; 17b,632
		a. mu irdi	22a,797
		a. bol-	6b,206; 11a,371; 17b,632
		a. kı1-	17b,627
andağoğ	öyle, öylece, tam o şekilde.	a.	17a,610
anđla-	anlamak.	a. -ğay sin	12a,413
anđ-tanđ	yüksek, büyük hayret, şaşkınlık.	a. bol-	5b,165
an(1)l	alın; karşı, ön taraf,cephce, dağın ön cephesi. krş. <i>al(1)n</i>	a. -ığa	23b,844
anđ	anđ, yemin.	a. iç-	20b,737
ār	<A. utanma.	a. -ları	6a,190
araba	araba, araba yükü.	a.	13b,475; 16b,588
		a. -nı	19a,680
		a. -sınđa	16b,588
ara	ara; zaman, süreç.	a. -sında	1a,9; 1b,26; 2b,65; 6b,198; 8a,260; 12a,408; 13a,443; 13a,456; 16b,594- 16b,593
		a. -sında kı1-	13a,456
		a. -mızda	3a,75; 4a,116
		a. -larında	2a,42
aralaşdur-	uzaklaştırmak.	a. -may	16a,560
arām	<F. rahat, huzur; dinlenme.	a. -ı	14b,508
arđa	arka, sırt.	a. -sı	16a,562
art	art, arka.	a. -ınça	12a,414
		a. -ımızdın	21b,786
artuğ	fazla, çok; değerli, kıymetli.	a. turur biz	3b,90
artul-	artılmak; birinin üstüne kapanmak, çullanmak.	a. -ur	9b,320

‘arz	<A. bir büyüğe sunma, gösterme, bildirme, önüne koyma.	
	‘a. kı1-	3a,81
	‘a. -ımnı	4a,111
‘arz-daşt	<A. arz etmek, sormak	
	‘a.	14b,512; 14b,513; 15a,518
	‘a. kı1-	3a,81; 14b,512-14b,513
as-	asmak, bir şeyi aşağıya sarkacak biçimde bir yere iliştirip sarkıtmak.	
	a. -dılar	14a,487
āsān	<F. kolay, kolaylık.	
	ā.	20a,721
	ā. turur	17b,629
	ā. bol-	18b,671
‘aşı	<A. asi, isyan eden, günahkār.	
	‘a. bol-	5a,145
ast	alt, aşağı.	
	a. -ıngā	8b,279
aş	aş, yemek.	
	ā.	4a,108; 5a,146; 17a,602
aşağ	aşağı, alt, alçak; alçak gönüllü, mütevazi.	
	a.	7b,249
‘āřık	<A. āřık.	
	‘ā. bol-	14b,508
aşuğ	topuk kemiği.	
	a. -nı	7a,229; 7b,233
	a. -ı	7a,225
	a. -ını	7a,227
aşuk-	acele etmek.	
	a. -dıngız	14a,493
at	ad, isim; ünvan, lakap.	
	a.	10a,338; 23a,839
	a. -nı	17b,631
	a. -ım	12a,412
	a. -ın	16b,594; 17a,597; 20a,728
	a. -ı	6a,187; 8b,270; 10a,340; 11b,381
	a. -ları	1b,27; 1b,29
ağ	at.	
	a.	7b,249; 8a,251; 8a,257; 8a,257; 9a,295; 10a,327; 16b,586; 19a,680; 20b,741; 21a,768; 22a,804; 22b,809; 22b,818; 23b,845
	a. -ning	21b,774
	a. -nı	19a,680
	a. -ğa	21b,782; 22a,789

		a. -dın	2b,66; 9b,322; 10b,343; 17a,608; 17a,615; 23b,843; 23b,845
		a. -in	16b,587; 20a,725
		a. -ı	16b,587; 22a,796
		a. -lar	23a,835
		a. -ları	21b,776; 22a,806
		a. -ların	8a,252
		a. -larınğge	2b,62
		a. -larınınğ	21b,780; 22a,798; 22b,807
at-	atmak; vurmak.		
		a. -dı	5b,167; 10a,328
		a. -ıp	22a,794
		a. -ğünça	10a,328
		a. -künça	5b,161; 5b,166; 5b,173
		a. -arda	2b,66
		a. -masdın	12a,409
		a. -ma	5a,149
ata	baba; ata, ced.		
		a.	11b,393;12b,433; 20b,750
		a. -m	3a,71; 4a,109; 23a,825
		a. -m turur	7a,215; 22a,800
		a. -m turur sin	3a,71
		a. -nğnı	22a,801
		a. -sı	6b,198; 10a,340; 14b,503; 15a,524; 16a,558; 22b,817
		a. -sınınğ	14b,505; 22a,799; 19a,684-19a,685
		a. -sıdın	8a,268
		a. -mız	3a,73; 3b,90; 3b,92; 4a,109; 4a,113
		a. -larımız	3b,91
		a. -larımızdın	22a,801
		a. -larınğızga	3b,93
		a. -ları	13a,441
		a. -larınınğ	6b,206;16a,572
atalığ	babalık. krş. atalık		
		a. -ı irdi	15a,528
atalık	babalık. krş. atalığ		
		a. -ı irdi	11a,376
atan-	atanmak, bir göreve getirilmek, tayin edilmek.		
		a. -ıp	23a,839
atğuçı	atıcı.		
		a.	15a,529; 17a,596
atkılaş-	karşılıklı ateş açmak, atışmak.		
		a. -a	20a,730

aþlan-	ata binmek, süvari olmak.	
	a. -dı	15a,521; 17a,612; 10a,328; 20b,740
	a. -dılar	17a,612
	a. -ğay	9b,313; 23a,838
	a. -ıp	6a,191; 9b,315; 10a,326; 23b,846; 23b,848
	a. -ğaç	21b,772
	a. -urnı	23a,829; 23a,830
	a. -ıp irdi	9b,307
	a. -madı	9b,310; 23a,838
aþlandur-	atlandırmak, ata bindirmek.	
	a.	17a,607
aþlı	atlı.	
	a. tonlı bolur irdük	23a,828
atlığ	adlı.	
	a.	10b,344; 10b,347; 15a,529; 18a,652; 18b,665; 18b,668; 19a,684
av	av.	
	a.	2b,65
āvāz	<F. ses, sada.	
	ā. kı-l-	5b,162
	ā. -ın	5b,174
	ā. -ı	14a,491; 16a,570
avla-	avlamak.	
	a. -yı	2b,65
avlağ	av yeri, avlanacak yer.	
	a.	22b,810
ay	ay, 30 gün.	
	a.	5a,142; 18a,646; 24a,868
	a. -dın	8a,263; 20b,745
	a. -larda	5b,170
ay-	söylemek; sormak.	
	a. -dı	3a,71; 3a,72; 3a,79; 4a,109; 4a,111; 4a,113; 4a,120; 4b,130; 5a,152; 6b,205; 6b,208; 7a,225; 9a,291; 9a,291; 9a,293; 9a,297; 9a,301; 9b,314; 9b,322; 10a,325; 10a,327; 10a,332; 11a,362; 11a,365; 11a,367; 11b,387; 12a,400; 12a,412; 12a,413; 12a,414; 12a,415; 12b,433; 13a,459; 14a,481; 14a,483; 15b,542; 17a,600; 17a,616; 17a,617; 17b,620; 17b,621; 17b,623; 17b,624; 17b,632; 17b,634; 18a,637; 18a,653; 18b,658;

		18b,672; 19b,709; 20a,719; 20a,720; 20a,727; 20a,728; 20a,728; 20b,733; 20b,735; 21a,759; 22a,793; 22a,800; 22b,811; 23a,836
	a. -dım	9a,299; 9a,300
	a. -dınğ	10a,327;17b,634
	a. -dılar	6b,196; 7a,221; 7b,232; 7b,242; 8b,275; 8b,278; 9a,292; 9a,303; 9b,311; 11b,392; 13b,460; 13b,463; 13b,464; 13b,467; 13b,468; 13b,469; 14b,510; 15a,519; 17a,606; 17a,607; 18b,663
	a. -ğa	24a,868
	a. -ğanı	17b,624
	a. -dılar irse	12b,420
ayak	ayak; basamak.	
	a.	16a,565;16a,567
	a. -nı	16a,568
	a. -ımnı	17b,632
	a. -ımdın	9a,294;9a,301
	a. -ın	17b,633
	a. -ındağ	20b,744
	a. -ı	16a,563
	a. -ıda	20a,726
	a. -ıngızğa	8b,278
‘ayb	<A. ayıp, özür, kusur.	
	‘a. -ını	1a,6
āyet	<A. ayet.	
	a.	1a,5; 1a,11
ayğur	aygır.	
	a. -nı	19a,680
ayır-	ayırmaq	
	a. -dı	13a,443;16a,557
aylan-	söylenmek.	
	a. -ıp	19b,701
ayrıl-	ayrılmak	
	a. -ıp	15b,546; 22a,801
‘ayş	<A. yaşam, yaşantı.	
	‘a.	21a,765
ayt-	demek, söylemek.	
	a. -a turur	4a,112
	a. -ur	12a,410; 14a,484; 22a,796
	a. -ursiz	15a,519

	a. -urlar	3b,90; 4b,126; 4b,136; 5b,169; 5b,171; 7a,217; 7a,223; 8a,260; 8b,274; 8b,282; 9b,316; 10a,329; 10a,330; 10a,331; 10a,338; 10a,342; 10b,346; 10b,352; 10b,353; 11a,378; 13a,443; 14b,500; 14b,501; 14b,517; 15a,527; 16a,569; 16b,595; 18a,651; 22b,816; 23b,844; 24a,861
	a. -ur ikendur	6a,183
	a. -up tururlar	8a,262
	a. -dım	12b,419
	a. -dı	10b,361; 17a,599; 17b,621
	a. -ayın	4a,111; 11a,366; 17b,633
	a. -ğıl	12a,414; 17b,620; 20a,728
	a. -sang̃	17a,617
	a. -ıp	12a,411
	a. -ğanın	17b,622
	a. -ğanıngızdın	7b,231
	a. -қан	14a,491
	a. -a kel-	17b,624
	a. -urdı	23a,825
	a. -ur irdi	7a,214; 7a,224; 15a,531
	a. -ur irdiler	8a,254
	a. -ıp irdi	19b,693
	a. -ur ikendür	6a,183; 8b,285
	a. -madı	17b,622
	a. -masang̃	17b,619; 17b,623
	a. -masa	17a,610
aytğançı	söyleyici, konuşmacı.	
	a.	18a,639-18a,640
aytıl-	söylenmek.	
	a. -dı	4a,105
az	az.	
	a.	7a,222; 7b,245; 10a,342; 10b,351; 17a,598; 17a,599; 21b,777; 21b,780
	a. bol-	10a,342
ā' zā	<A. vücut uzuvları, organlar.	
	ā. -larını	14a,481
‘azāb	<A. azap, işkence, eziyet.	
	‘a. -ındın	24a,869
‘azamet	<A. azamet, heybet, gösteriş.	
	‘a.	13a,445
‘azīm	<A. çok, pek çok.	

	‘ a.	1b,20; 2b,62; 6a,180; 6a,191; 7a,221; 7b,240; 8a,257; 19a,675; 23b,849
‘ az̄imet	<A. büyük, ulu, iri	
	‘ a.	23a,828
‘ az̄iz	<A. aziz, muhterem (kişi), ulu, yüce.	
	‘ a.	1a,4
	‘ a. -ler	13b,479; 14a,482
	‘ a. -lerdin	2a,50
‘ azl	<A. işinden çıkarma, yol verme.	
	‘ a. kııl-	10a,335
azlı	az; nasibi, kısmeti az.	
	a.	22a,795
azlıĝ	azlık.	
	a. -ımıznı	22a,794
azrak	daha az, azca.	
	a. -ınınĝ	1b,27
azuk	yiyecek, yol yiyeceĝi, erzak.	
	a. -ındın	20b,738
	a. -ı	9b,310

B

baba	baba, yaşlı adam.	
	b.	14a,483;14a,492
	b. -nınĝ	14a,485; 14a,491; 14a,495
	b. -mız	3a,80; 3a,81; 3b,91
baĝıřla-	baĝıřlamak, affetmek; baĝıřta, ihsanda bulunmak.	
	b. -sangışız	11a,366
baĝla-	baĝlamak, kapatmak.	
	b. -dı	16b,588
	b. -dılar	17a,616
	b. -p	17a,608; 20a,725
baĝlı	baĝlı, kapalı.	
	b.	13a,441;13a,443
baĝlıĝ	baĝlı, kapalı.	
	b.	3b,97
bahadır	<F. yiĝit, kahraman, bahadır.	
	b. irdi	17a,596
	b. -larnı	5b,176
baĝs	<A. söz, konuşma, iddialaşma.	
	b. -ke tüş-	13b,474
baĝřı	halk ozanı, saz ařıĝı.	
	b.	22a,792

bağış	<F. bağış, lütuf, ihsan.	
	b. kı1-	2b,58;5a,141
bağ-	bakmak, görmek.	
	b. -dı	9b,322
	b. -mağın	5a,155
bağdur-	baktırmak, göstermek.	
	b. -sa	5a,155
bağır	bakır.	
	b.	5b,163
bağtur-	baktırmak, göstermek.	
	b. -dılar	6b,196
bal	bal, ilaç.	
	b.	13a,452; 13a,457; 13a,458; 13a,459
bar	var, mevcut olan.	
	b.	1a,3; 1a,6; 5b,170; 7a,222; 7b,239; 12a,413; 20a,727; 21a,756; 22b,808
	b. irdi	6a,187; 7a,214; 8a,268; 9b,315; 10a,325; 10b,343; 10b,344; 10b,348; 12a,408; 14b,507; 15a,529; 16b,585; 16b,594; 18a,652; 18a,652-18a,653; 18b,666; 18b,668; 19a,684
	b. kı1-	1a,3; 1a,6
	b. turur	5b,160; 6a,183; 6a,184; 6a,178; 9b,319
	b. -ı	13a,457; 24a,865
	b. -sın	1a,6
bar-	varmak, erişmek, gelmek; gitmek; ölmek; evlenmek.	
	b. -a turur biz	3a,72; 4a,109-4a,110
	b. -ğü turur	17a,605
	b. -ur biz	18a,637
	b. -ur siz	13b,467
	b. -dı	7a,217; 8a,263; 12a,414; 14a,489; 23a,838
	b.-dınğızlar	12a,418
	b. -dılar	3a,84; 18a,639;22b,810; 22b,821;
	b. -ayın	12b,436
	b.	9b,322
	b. -alı	3a,80
	b. -ıp	1b,31; 5a,142; 6a,184; 6b,206; 6b,207; 11a,374; 12a,415; 12b,425; 13a,448; 15a,521; 19a,676; 20a,712; 20a,713; 21a,752
	b. -ıp kir-	5a,142
	b. -a tur-	20b,746; 21b,778

		b. -ınça	2a,39; 7b,232
		b. -ğunça	17a,613
		b. -ğan	11b,383
		b. -ğanda	7a,217
		b. -ğandın	10a,329
		b. -ur	21b,782; 22a,789
		b. -ur irdi	17a,614
		b. -ur irdiler	22a,791; 22a,793
		b. -dılar irse	3b,91-3b,92
		b. -may men	9b,322
		b. -madı	15a,520
barlık	varlık, var olmak.		
		b. -ımı	1a,7
barça	hep, bütün; tamamiyle.		
		b.	1a,3; 1a,5; 2b,61; 3b,94; 5a,150; 9a,304; 11b,385; 11b,394; 12a,418; 13a,439; 13a,454; 14a,486; 14a,489; 14a,496; 17a,604; 18a,645; 18b,663
		b. -ning̃	1a,6
		b. -ğa	9a,305
		b. -mızını	17a,603
		b. -sı	3a,84; 7a,221; 7b,235; 12a,402; 12b,427; 16b,589; 17a,606; 17a,610; 17b,635; 18a,641
		b. -sın	1b,27; 2a,43; 2a,52; 4b,135; 5a,148; 10b,346; 12b,436
		b. -sını	4b,137
		b. -sındın	6a,183
		b. -ları	11b,391
bas-	basmak, bastırmak; saldırmak, üzerine çullanmak, yenmek, alt etmek, döğüşte galip gelme; masaj yapmak.		
		b. -ar men	7a,230
		b. -dılar	20b,748
		b. -tılar	20a,730
		b. -sağ	21b,785
		b. -a	21b,786
		b. -a alğaç	18a,642
		b. -a almay	4b,132
		b. -ıp	22b,818
		b. -ğunçağ	9b,318; 9b,319
		b. -ıp irdi	14a,481
bas	sonra, bundan sonra, artık.		
		b.	2a,49; 3b,88; 4b,123; 5a,144; 5a,150; 6a,184; 10b,356; 12b,437; 14a,497;

		14b,512; 15a,525; 16a,556; 16b,577; 16b,593; 18a,645; 19b,702
basıl-	basılmak; yok edilmek, etkisiz hale getirilmek.	
	b. -dı	23b,850
	b. -ıp	8a,263
	b. -ğanda	8a,261
baş	baş, kafa; uç, ilk; ileri gelen kişi, önder.	
	b.	12a,400; 17b,628; 19a,674; 19a,687; 23a,827; 23a,837; 24a,856; 24a,862
	b. bol-	19a,687; 17b,628; 23a,837
	b. bola birseler	23a,827
	b. -nı	12b,428
	b. -da	23a,829
	b. -dın	19b,701
	b. -ım	20b,734
	b. -ı	12b,425; 12b,426
	b. -ığa	4a,105
	b. -ımıznıñ	21a,756
	b. -ın	18a,643; 22a,798
	b. -ınğa	7b,245
	b. -ında	16b,576
	b. -ındakı	8a,253
	b. -ındın	14b,516; 15a,519; 16b,581
	b. -larını	13b,463
	b. -ların	7b,237
başak	okun başına geçirilen demir, ok temreni.	
	b. -nı	20b,744
başğa	başka.	
	b. -ğa	10b,343; 23b,845
başla-	başlamak; başa geçmek, önderlik etmek, yol göstermek, kılavuzluk etmek.	
	b. -dı	6b,197; 9a,293; 18b,656; 21a,752
	b. -dılar	5b,163; 5b,163; 7b,242; 7b,247; 16b,591; 21a,753; 21a,754
	b. -sanğ	15a,534
	b. -sa	16a,566
	b. -sangız	8b,280
	b. -p	14a,484; 22b,817; 23a,837
başlığ	başlangıç, başta.	
	b.	14a,489; 14a,496; 22a,788
bâtil	<A. batıl, boş, beyhude.	
	b. bol-	13b,472
bâ-vücûdi	<F. böyle iken, bununla beraber.	

		b.	8b,282
bayaqı	önceki		
		b.	5b,167; 20a,724
bay	zengin; ulu, kibar, soylu.		
		b.	23a,831
bayrı	kadim, eski.		
		b.	20b,750
baytal	kısrak.		
		b. -dın	23b,843; 23b,845
ba' zı	<A. bazı, bir kısım.		
		b. -sını	1a,7
		b. -lar	7a,224; 8a,260; 8a,265; 8a,265; 9b,315; 10a,331; 10b,346; 10b,353; 11a,378; 14b,501; 16b,595
		b. -ları	10a,330
bedbaht	<F. bedbaht, kötü talihli.		
		b.	14b,508; 14b,511; 16a,570; 17b,623; 23a,838
bed	<F. fena, çirkin.		
		b.	8b,283
beg	bey, efendi; vali; koca.		
		b.	16a,567; 16b,583; 17a,598; 17a,599; 17b,621; 20b,745; 20b,746; 20b,748;
		b. -ge	5a,148
		b. -im	15b,542; 15b,547; 18a,651; 18a,655; 18b,657; 18b,660; 18b,662; 19a,678; 19a,681
		b. -imning	18b,670
		b. -imni	19a,678;19a,682
		b. -imdin	18b,671
		b. -i	18a,652;19b,703
		b. -ler	4a,120; 4a,121; 4b,130; 6a,189; 7b,241- 7b,242; 8b,272; 8b,283; 9a,294; 9a,301- 9a,302; 11b,383; 18b,662
		b. -larning	18b,661
		b. -lerni	11a,372
		b. -lerdin	18b,666
		b. -leri	4a,107; 5a,152; 5a,152; 6b,204; 8b,275; 9a,303; 9b,310; 10a,335; 12a,404; 12a,409; 12a,415; 12b,422
		b. -lerige	12b,419
beli	<A. evet.		

	b.	4a,113; 9a,292; 9a,300; 15a,519; 22b,808
bende	<F. bende, kul, köle.	
	b. bolup turur	14b,515
	b. -ni	24a,869
bendezāde	<F. köle çocuğu.	
	b. -leri irdim	2a,48
bendezedā	<F. köle çocuğu. krş. <i>bendezāde</i>	
	b. -ları	1b,19
berdār	<F. salbedilmiş, asılmış (insan).	
	b.	7b,235
berhin	<A. delil, ispat.	
	b.	1a,15
berk	sağlam, muhkem, kuvvetli.	
	b. kı1-	5b,160
berkit-	sağlamlaştırmak, pekitmek.	
	b. -tiler	14a,487
berklik	sağamlık, şiddet, sertlik, metanet; güvenme, itimat.	
	b. -i	5b,160
bertaraf	<F. bir yana atılan	
	b. kı1-	23a,830
	b. kı1ur irdim	1b,33
berü	beri, tarafına.	
	b.	6a,194; 10a,332; 14b,499
beş yüz	beş yüz (500).	
	b.	7a,217
beşlik	beşli.	
	b.	23b,844-23b,845
beyik	büyük.	
	b.	7b,238; 9b,319
bıçak	bıçak.	
	b. -nı	17a,608
bışım	pişim.	
	b.	17a,602
bī- ^c aql	<F.+A. akılsız.	
	b.	8b,271; 15a,525
bī-çāre	<F. çaresiz, zavallı.	
	b. bol-	6b,210
bī-devlet	<F. mutsuz, zavallı.	
	b.	15a,535
bī-dil	<F. korkak; nüktesiz; kalpsiz, gönülsüz.	
	b. bol-	7a,221
bī-dillik	<F.+T. korkaklık; kalpsizlik, gönülsüzlük.	

		b. kıla baş-	7b,242
bî-edeḅ	<F. edepsiz, terbiyesiz.		
		b.	16a,556
bî-edeḅlik	<F.+T. edepsizlik, terbiyesizlik.		
		b. kııl-	16a,558
bigin	gibi		
		b.	14a,494;14b,504; 22a,804
		b. ki bol-	10a,324
bî-ḥaber	<F. habersiz, bilgisiz; vurdum duymaz.		
		b.	4b,131
bî-ḥesāḅ	<F. hesapsız, sayısız.		
		b.	4b,136
bî-ḥürmetlik	<F.+T. saygısızlık.		
		b. kııl-	22b,823
bî-iḥtiyār	<F. kendiliğinden, elde olmayarak.		
		b.	2a,48
bî-ittifāḅ	<F. uyuşmama, birleşmeme; sözleşmeme		
		b.	17a,614
bil-	bilmek, anlamak, öğrenmek, teşhis etmek, tanımak.		
		b. -ür	1b,31
		b. -di	5b,171; 10b,360
		b. -gil	17b,619
		b. -ing̃	7a,230
		b. -sem	1b,23; 1b,27; 1b,30
		b. -seler	2b,55
		b. -e	4a,111
		b. -ip	13a,454; 21b,786
		b. -genlerning̃	8b,287; 9a,288
		b. -ür	21b,784
		b. -ür irdi	16a,566; 16b,580
		b. -mey	6b,199; 22b,819
		b. -meyin	14b,513
		b. -mes	22a,795
		b. -men	17b,622
		b. -medim	9a,298; 22b,813
		b. -megey	9a,288
		b. -mes irdük	8a,256
bildür-	bildirmek, belli etmek, göstermek, öğretmek, tanıtmak.		
		b. -üp	1a,8
bile	ile, birlikte, beraber.		
		b.	1a,9; 2a,46; 2b,67; 3b,89; 3b,95; 5a,149; 5a,150; 6a,186; 9b,306; 11a,373; 12b,425; 12b,437; 13a,441; 13a,449; 13a,451; 13a,457; 13b,465; 13b,475;

		15b,543; 18a,642; 19b,697; 21b,783; 23b,849
bilen	ile, birlikte, ve.	
	b.	6b,202; 7a,220; 7a,226; 7a,228; 15b,554; 20b,741; 21b,772; 23a,834
bilge	bilge, hakim; akıllı; bilgin, âlim	
	b. -lerini	6b,195
biliglig	akıllı, uslu; hikmet, bilgili.	
	b. turur	9a,288
biligsiz	akılsız, bilgisiz, cahil.	
	b. kııl-	8b,286
bî-mülâhaza	< A. dikkatsiz	
	b.	15a,525
bir	bir(1); tek, aynı.	
	b.	9b,322; 10b,344; 10b,348; 10b,349; 10b,356; 10b,359; 11a,368; 11a,380; 11b,389; 11b,396; 12a,408; 12a,410; 12a,411; 12a,413; 12a,417; 12b,423; 12b,425; 13a,445; 13a,455; 13a,458; 13b,471; 13b,476; 13b,476; 13b,476; 13b,476; 14a,486; 14a,493; 14a,495; 14b,507; 14b,509; 14b,513; 14b,513; 15a,528; 16a,569; 16b,586; 17a,599; 17a,601; 17a,604; 17a,610; 17a,617; 18a,640; 18a,646; 18a,654; 18b,662; 19a,679; 19a,679; 19a,683; 19a,684; 20a,717; 20a,719; 20a,727; 20b,741; 20b,745; 20b,746; 22b,817; 23a,824
	b. -ning̃	8b,270
	b. -i	3b,90; 3b,97; 8a,268
	b. -ining̃	6a,187; 8b,269-8b,270; 10a,340
	b. -si	1a,15; 7a,215; 17a,596; 22a,804; 22b,811
	b. -isi	16b,594
	b. -isige	13b,480
	b. -isining̃	10a,325
	b. -isini	13b,475; 13b,478; 13b,479
	b. -sini	14a,488
	b. -ing̃iz	12b,434
bir-	vermek, evlendirmek.	
	b. -ür	5a,152; 7b,231; 15a,531
	b. -di	2b,59; 2b,61; 2b,63; 3b,97; 4a,107; 4b,122; 5a,149; 13a,440; 13a,444; 15b,555; 20a,724; 23a,824; 24a,859

		b. -diler	4b,123; 9a,289; 10a,338; 13b,475; 13b,477
		b. -eli	4a,121; 11b,397
		b. -sün	14b,510
		b. -ingiz	2a,47; 14a,481
		b. -se	14b,511; 20b,735; 20b,736; 23a,828
		b. -seler	23a,827
		b. -ip	5a,151; 5a,153; 9a,295; 11a,377
		b. -e başla-	21a,753
		b. -gen	24a,858
		b. -gendin	5a,146
		b. -ür irdi	13a,453; 13a,454
		b. -di irse	3b,95
		b. -mey	5a,147
birbiri	birbiri.		
		b. -n̄ge	1a,9; 5b,162
		b. -sinḡe	3a,70
birev	birisi, her birisi.		
		b.	3a,79-3a,80
birge	beraber, birlikte.		
		b.	17a,612; 22a,802
biribir	birbiri.		
		b. -si	13b,474; 13b,479
birle	ile, birlikte, beraber. kr̄ş. bile, bilen.		
		b.	1b,23; 1b,25; 1b,28; 1b,28; 1b,35; 2a,41; 2a,42; 2a,52; 2b,69; 3a,82; 3b,92; 4a,105; 4a,108; 4a,120; 4a,121; 4a,121; 4b,122; 4b,129; 5a,145; 5a,152; 6a,184; 6a,189; 6b,195; 7a,228; 8a,250; 9b,322; 10b,349; 10b,357; 11a,380; 11b,389; 12a,407; 12a,409; 12a,415; 13a,450; 13a,456; 13b,467; 13b,471; 13b,474; 13b,480; 14a,495; 15a,537; 15b,539; 17a,604; 17a,609; 17b,634; 18a,639; 18a,643; 18a,645; 18a,646; 18a,650; 19b,698; 20a,721; 21a,767; 22a,794; 22a,803; 22b,817
		b. turur	14b,512
		b. -n	4b,123;14b,513

birlik	bir olma hâli, vahdaniyet, ahadiyet.		
		b. -ini	1a,7
Bismillâhirraḥmanirraḥim	<A. Allah'ın ismi ile başlañıç.		
		b.	1a,2
bisyâr	<F. çok.		
		b.	3a,73; 4a,113; 4b,138; 5a,152; 8a,255; 8b,271; 10a,327; 10a,329; 10a,336; 10a,337; 10a,341; 10b,351; 11b,386; 11b,399; 13a,455; 15a,536; 16a,558; 19b,706; 20b,743; 21a,754; 23a,834
		b. bol-	15a,536-15a,537
		b. turur	5b,158; 8b,274-8b,273
biş-	pişmek.		
		b. -di	14a,492
		b. -er irdi	10b,344
biti	yazı, yazma		
		b. -ñge	17b,631
biti-	yazmak.		
		b. -p turur men	2a,52
bî-ṭâḳat	<F. takatsiz, güçsüz.		
		b.	10b,360; 10b,361
		b. bol-	11a,362
		b. bola turur	10b,360; 10b,361
bî-ṭâḳatlıĝ	<F.+T. takatsizlik, güçsüzlük.		
		b. -ım	11a,364
bitiglig	yazılı.		
		b. irdi	1b,27-1b,28
bitil-	yazılmak.		
		b. -di	2a,51
		b. -gey	9b,317
biye	dişi deve, kısarak.		
		b. -lerim	23b,842
biz	biz		
		b.	1b,34; 3b,90; 3b,100; 6a,192; 7a,222; 7a,228; 7b,232; 10a,326; 11b,391; 13b,467; 14b,513; 14b,516; 15b,549; 17a,605; 17a,609; 18b,673; 21a,759; 21b,781; 21b,781; 21b,785; 22a,801; 22a,802; 24a,862
		b. -ning	3b,92; 6a,183; 8b,280; 9b,315; 17a,603; 17a,617; 17b,628; 17b,631; 21a,756; 21a,757; 21b,786; 22a,794
		b. -ni	3b,95; 10a,326; 21b,786

		b. -ke	3b,97; 4a,104; 8a,257; 17b,628; 21a,755; 21b,781; 23a,827; 23a,828
		b. -din	10b,356; 14b,513; 22a,793
		b. -ler	11b,395; 13b,467; 14b,515; 23a,828
		b. -lerni	13b,464
boğ(a)z	boğaz.		
		b. -ingā	17a,608
bol-	olmak.		
		b. -a turur	10b,360
		b. -a turur siz	10b,361
		b. -ur	3a,77; 7b,238; 9a,291; 9a,300; 9a,304; 11b,387; 12a,412; 13b,469; 14b,502; 14b,510; 14b,511; 15a,533; 22b,820
		b. -ur men	13b,471; 13b,473
		b. -ur mu	9a,291; 9a,292; 9a,299
		b. -up turur biz	14b,515
		b. -up turur siz	11b,394
		b. -up turur	11b,395
		b. -dim	1b,35
		b. -di	1b,25; 1b,33; 2a,40; 2b,64; 2b,67; 5b,165; 5b,167; 5b,168; 6a,180; 6a,181; 6a,185; 6b,206; 7b,240; 7b,241; 7b,245; 8a,258; 8a,264; 8a,266; 9a,302; 9b,310; 10a,324; 10a,325; 10a,329; 10a,331; 10a,340; 10a,342; 10b,348; 10b,354; 11a,363; 11a,371; 11a,371; 11a,375; 11a,377; 11b,385; 13a,448; 13b,466; 14a,484; 14b,499; 14b,503; 14b,508; 14b,515; 15a,523; 15a,525; 15a,537; 15b,539; 15b,539; 15b,540; 16a,559; 16b,576; 16b,589; 16b,591; 17a,597; 17a,600; 17a,604; 17a,615; 18a,647; 18a,648; 9a,678; 19a,681; 19a,683; 19a,686; 19a,687; 19a,689; 19b,692; 19b,693; 19b,695; 19b,696; 19b,702; 19b,710; 20b,745; 21a,761-21a,762; 23a,832; 23b,848; 23b,850; 23b,853
		b. -ding̃	24a,861
		b. -dung̃	17b,627
		b. -duḡ	19a,674
		b. -ding̃ızlar	12a,418
		b. -dılar	1b,35; 5b,171; 5b,171; 7a,213; 7a,217; 7a,218-7a,219; 10a,337; 12a,417;

- 12b,420; 13a,446; 13a,450; 14a,497;
16b,593; 17a,599; 18a,647; 18b,671;
20b,746; 24a,857
- b. -ğay men 3a,78
- b. -ğay 1b,18; 23b,841; 2a,39; 3a,76; 4a,116;
5b,170; 9b,312; 10b,356; 10b,357;
10b,357; 10b,358; 11a,370; 11b,397;
13b,477; 16a,569
- b. -ğay iken 16b,592-16b,593
- b. -ğusı turur 21b,787
- b. -ğay mu 12a,401; 20a,723- 20a,724
- b. -ayın 12a,401;18a,639
- b. -ğil 3a,72; 3a,76; 4a,110; 17b,625
- b. -sun 1a,13; 2b,63; 4a,117; 5a,155; 10b,355;
15b,549
- b. -unğ 18a,639
- b. -unğlar 24a,869
- b. -sam 3a,75;4a,115
- b. -sang 17b,628
- b. -sa 1b,34; 2b,54; 3a,81; 5b,169; 7b,244-
7b,243; 9b,308; 13b,461; 13b,471;
13b,472; 13b,473; 17a,609; 17b,632;
20a,720; 20a,729; 21a,757; 21b,778;
23b,843; 24a,867
- b. -sangız 8b,286
- b. -alı 3a,82;7b,232
- b. -up 4b,138; 5a,142; 5a,145; 5b,165; 6a,182;
6b,210; 7a,221; 7b,235; 7b,246; 8a,263;
9b,323; 10b,359; 11b,382; 11b,386;
11b,399; 12b,427; 12b,434; 13a,446;
3a,455; 13b,472; 14a,489; 14b,499;
17a,602; 17b,628; 17b,631; 18b,671;
19a,674; 9b,704; 20a,725; 21a,753;
21a,758; 21a,758; 22b,822; 23a,836;
23a,837; 24a,856; 24a,856; 24a,857
- b. -ğaç 5b,175
- b. -ğança 12b,434
- b. -ğunça 10a,324
- b. -a bir- 23a,827
- b. -a almadılar 5b,174
- b. -a kel- 1b,25;18a,653
- b. -ğan 15b,551; 15b,553; 18b,658
- b. -ğanın 2a,43;22b,812-22b,813

		b. -ğandın	1b,24
		b. -ğanı	17a,602
		b. -ğanları	1b,28; 2a,41-2a,42
		b. -ğandur	10a,330;14b,511; 14b,514;19b,707
		b. -urğa	17b,630
		b. -urımız	11b,398
		b. -mış	2b,54
		b. -ur irdim	1b,22
		b. -ur irdi	5b,169; 11a,375; 13a,442; 15b,545; 16a,573; 16b,577; 18b,665; 18b,670- 18b,669
		b. -ur irdük	23a,829-23a,828
		b. -ur irdingiz	10b,361
		b. -ur irdiler	19b,698; 23a,828
		b. -up irdim	1b,23
		b. -up irdi	1b,23; 2b,69; 4b,136; 8a,267; 10b,353; 11a,368; 14a,494; 14a,495; 16a,562; 6a,562; 16b,581; 17a,613
		b. -up irdiler	14a,498
		b. -dılar irdi	14b,499
		b. -ğay irdi	21b,778
		b. -dı irse	3b,101; 17a,611; 18b,657; 23a,832
		b. -mas	2a,46; 18b,659
		b. -madı	8a,261; 18a,653
		b. -mağay	2b,55; 7a,223
		b. -masa	3a,79; 21b,782
		b. -mayın	11a,362
		b. -mağan	11a,371
		b. -mas irdi	7b,248; 17a,605
		b. -mağ	12b,428
		b. -mağı	11a,380
		b. -mağınınğ	15b,546
		b. -mağlığı	5a,149
bolat	çelik		
		b.	3b,87
bosağalı	<M.+T eşikli, yurtun kapı çerçevesinin alt tarafı olan.		
		b.	3a,86; 3b,87
boşat-	boşaltmak.		
		b. -ingiz	17b,632
		b. -dılar irse	17b,633
boy	yol, ırnak, deniz kıyısı.		
		b. -ning	16b,582
		b. -da	18a,643

		b. -ığa	21a,764
		b. -ingâ	21a,763; 23b,851
		b. -unğa	15b,538; 20a,714
		b. -nunga	4b,125
		b. -ıda	16b,577; 21a,760
		b. -ında	18a,648; 19a,689
		b. -nundakı	4b,123
boya-	boyamak.		
		b. -dı	18a,651
boy(u)n	boyun.		
		b.	17b,619
		b. sun-	17b,626; 18b,664; 18b,667;
		b. -ı	2b,66; 21b,780; 22b,807
		b. -unğa	12b,425
boz	boz renk		
		b.	3b,87
boz-	bozmak, tahrip etmek, yıkmak.		
		b. -up	18b,657; 18b,660; 23a,839
		b. -masun	18b,659
bozul-	bozulmak, yıkılmak.		
		b. -dı	8a,250; 19a,688
		b. -up	4a,118-4a,119
bozukluk	bozukluk.		
		b.	19a,687
bölek	bölük, parça, kısım.		
		b.	2b,65; 22b,817
böri	kurt.		
		b.	16b,586
bu	bu.		
		b.	1b,18; 1b,23; 1b,30; 1b,35; 1b,35; 2a,42; 2a,44; 2a,47; 2a,48; 2a,49; 2a,50; 2a,51; 2a,51; 2a,51; 2b,55; 2b,57; 2b,58; 2b,69; 3a,74; 3a,82; 3a,83; 4a,104; 4a,111; 4a,114; 4a,117; 4a,118; 4a,121; 4b,137; 4b,137; 5a,145; 5a,147; 5a,149; 5a,150; 5a,150; 5a,152; 5a,156; 5b,159; 5b,164; 5b,168; 5b,169; 5b,170; 5b,170; 5b,170; 5b,172; 6a,191; 6a,192; 6b,195; 6b,196; 6b,197; 6b,204; 7a,220; 7a,227; 7a,229; 7a,230; 7b,231; 7b,234; 7b,241; 8a,250; 8a,259; 8a,260; 8a,261; 8a,262; 8b,270; 8b,274; 8b,275; 8b,280; 8b,283; 8b,286; 9a,303; 9a,303; 9b,311; 9b,316; 9b,316;

10a,327; 10a,330; 10a,333; 10a,335;
 10a,341; 10b,351; 10b,358; 10b,359;
 10b,359; 10b,361; 11a,369; 11a,379;
 11b,382; 11b,383; 11b,386; 11b,388;
 11b,391; 11b,392; 11b,396; 12a,401;
 12a,403; 12a,414; 12a,414; 12a,418;
 12b,419; 12b,428; 13a,440; 13a,454;
 13a,459; 13a,459; 13b,460; 13b,460;
 13b,468; 13b,472; 13b,473; 13b,479;
 14a,482; 14a,485; 14a,489; 14a,496;
 14b,499; 14b,508; 14b,511; 14b,512;
 14b,513; 14b,515; 14b,515; 15a,518;
 15a,519; 15a,520; 15a,525; 15a,528;
 15a,531; 15a,532; 15a,536; 15b,549;
 16a,556; 16a,556; 16a,564; 16a,567;
 16a,570; 16a,570; 16b,577; 16b,578;
 16b,583; 16b,590; 16b,591; 16b,591;
 16b,592; 16b,593; 16b,593; 16b,593;
 17a,599; 17a,600; 17a,608; 17a,610;
 17a,612; 17b,620; 17b,627; 17b,629;
 17b,634; 18b,665; 18b,666; 18b,669;
 18b,670; 18b,672; 19a,680; 19a,688;
 19b,693; 19b,695; 19b,698; 19b,700;
 19b,701; 19b,708; 20a,713; 20a,727;
 20a,728; 20a,731; 20b,751; 20b,751;
 21a,752; 21a,753; 21a,758; 21a,759;
 21a,762; 21a,764; 21a,765; 21a,766;
 21b,773; 21b,779; 22a,791; 22a,793;
 22a,803; 23a,829; 23a,831; 23a,837;
 23a,838; 23a,838; 23b,841; 23b,852;
 24a,868; 24a,869

b. bol- 5b,168
 b. irdi 12b,419; 22b,816
 b. turur 13a,444; 19a,683-19a,682; 22b,819
 b. -lar 1b,22; 2a,45; 3a,85; 4b,129; 5a,144;
 5a,147; 5b,171; 7b,244; 11a,374;
 12a,403; 12b,422; 13a,455; 13b,464;
 13b,467; 13b,469; 14a,486; 17a,605;
 17b,636; 18a,640; 20a,713; 20a,714;
 20b,743; 21a,754; 21b,779; 22a,791
 b. -lar irdi 16a,561
 b. -larning 1b,26; 1b,26; 1b,27; 1b,30; 5b,170;
 7a,225; 7a,230; 11b,398; 12a,410;

		13b,471; 13b,480; 17a,601; 22a,792; 22b,811
	b. -larını	13a,442; 13b,465; 13b,469; 15a,534; 18a,640; 20b,747
	b. -larığa	3a,85; 13b,464; 16a,557; 16a,560; 21b,776
	b. -lardın	13b,476
bukün	bugün.	
	b.	17a,604; 17a,614
bul-	bulmak, elde etmek, edinmek, erişmek.	
	b. -dılar	10a,335
burun	önce.	
	b.	6a,188; 8b,269; 10b,355; 10b,358; 20a,729
	b. -kı	3a,75; 4a,115; 18b,659
	b. -kıdın	18a,655-18b,656
	b. -da	11b,387
burunraq	daha önce	
	b.	12a,403; 12a,409; 19b,710
buyur-	buyurmak, istemek, emretmek; buyur etmek.	
	b. -dı	16a,560
bükül-	bükülmek, kıvrılmak.	
	b. -üp	20a,718
bürük	sofra başı, şalvar uçkuru gibi şeylerde bulunan yuvarlak ip ve iplikler; börk, örülmüş baş giyeceği.	
	b. -lerin	16a,567; 16a,569; 16a,571
 C		
cān	<F. can, ruh; hayat, yaşayış; gönül.	
	c. -ımız	7b,232
cānip	<A. yön, taraf, yan, cihet.	
	c. -ğa	21b,772
cānvār	<F. zararlı, vahşi hayvan.	
	c. -lardın	10b,343
cefā	<A. cefā, eziyet.	
	ç. kıla başla-	21a,754
	c. -lar	16a,558; 16a,563
celle celālühū	<A. ‘onun büyüklüğü artsın’ anlamına gelen Tanrı için kullanılan saygı sözü.	
	c.	24a,868
cem ^ç	<A. toplanma, bir araya gelme; toplama, yığma, bir araya getirme, yoğunlaşma, topluluk.	

	c. bol-	7a,217; 7a,218
cemā'at	<A. camaat, ibadet için bir yerde toplanmış kalabalık, grup, bölük.	
	c.	5b,176; 7b,231; 13b,473
cerrāh	<A. operatör, doktor.	
	c. -lar	20b,744
cevāb	<A. cevap, karşılık, yanıt.	
	c.	4a,121
	c. -ında	7a,225
cevd	<A. cömertlik.	
	c.	2a,39
cevlān	<A. dolaşma, dolanma, gezinme.	
	c.	4a,108
cevşen	<F. bir nevi zırh; vaktiyle giyilen savaş elbisesi.	
	c.	4b,133
cılavla-	dizginlemek.	
	c. -p	17a,615
cibe	<M. cebe, zırh.	
	c.	14a,483; 14a,494
	c. -ning̃	14a,485
	c. -ni	14a,483
cihān	<F. dünya, ālem.	
	c.	2a,38
cihet	<A. yan, yön, taraf; yüz, yer; sebep, vesile, ilgi; hizmet.	
	c.	7b,232
	c. -dīn	1b,30; 2a,44; 4a,110; 4a,117; 5a,149; 6b,195; 8a,259; 8b,284; 10b,349; 10b,360; 12b,438; 13a,459; 15a,530
	c. -dīn irdi	8a,257
	c. -dīn turur	11a,365
	c. -i	22b,819
	c. -in	15b,546
	c. -idin	5b,174
cilāv	yular.	
	c. -ide	6b,212
cins	<A. nevi', çeşit, türlü; soy.	
	c. -dīn	4b,136
cümle	<A. bütün, hep.	
	c.	5b,158
Ç		
çağ	zaman, vakit, devir, çağ.	
	ç. -ğa	3a,74; 4a,114; 5a,149

	ç. -ıda	5a,152
çaķışdur-	iki Şeyi birbirine vurmak; iki Şey arasındaki farkı anlamak için karşılaştırmak,mukayase etmek.	
	ç. -a başla-	5b,162-5b,163
çaķlı		
	ç.	5b,173; 10a,334; 17b,630; 20b,732; 21b,784; 22a,791; 23a,839; 23b,843
	ç. bol-	23b,843
çaķur	pürüz, sertlik.	
	-ç. lar	5b,173
çanaķ	toprak, metal vb. den yapılmış yayvan, çukurca kap.	
	ç. -larını	5b,163
çanĝı	söyleşme.	
	ç. -nı	21b,779
çap-	yaĝmalamak, saldırmak, atılmak, vurmak, hücum etmek; çarpmak, vurup kesmek.	
	ç. -dı	12b,425
	ç. -ıp	12b,438
	ç. -ĝan	3b,96
	ç. -arĝa	23a,825- 23a,826
çapdur-	yaĝmalatmak, yaĝma ettirmek, koşturmak.	
	ç. -up	21b,773
çāre	<F. ilaç, tedbir; yardım; hile; çözüml yolu.	
	ç.	6b,209
çāresiz	<F.+T. çaresi bulunmayan, onulmaz, çözümsüz.	
	ç. bol-	9b,323; 24a,856
çe	benzetme edatı.	
	ç.	12a,411; 12b,423
çedel	<A. sert münakaşa, tartışma; kavga.	
	ç. kılış-	13b,474
çehre	<F. açık, aşıkar sesi yükseltme.	
	ç. -si	17a,613
çek-	yükseltmek; (yemek) dizmek, sıralamak; tartmak; uzatmak; zorla almak.	
	ç. -di	10b,359; 16b,576
	ç. -diler	4b,138
	ç. -ip turur men	3a,74-3a,75
	ç. -ip	4a,108; 6b,202; 7b,247; 8a,256
	ç. -e almaĝay men	3a,74; 3a,75; 4a,115-4a,116
	ç. -e başla-	7b,247
	ç. -gen irdim	4a,114
	ç. -gen imes irdi	4a,115
çendān	<F. o kadar.	

	ç.	4b,133	
çerik	asker, aker dizisi, ordu.		
	ç.	4b,125; 5a,146; 9b,307	
	ç. -ning	9b,310	
	ç. -din	9b,307	
	ç. -i	21b,775	
çet-	erişmek.		
	ç. -ip	3b,94; 13a,444	
çev	<F. parça, zerre, ufak.		
	ç.	12a,410; 12a,417; 12b,420	
çevçev	<F. parça parça, zerre zerre, ufak ufak, arpa küçüklüğünde olan şey.		
	ç.	12a,405; 12a,407; 12a,416; 12b,423	
çıda-	<M. tahammül etmek, katlanmak, dayanmak.		
	ç. -r men	3a,77;4a,118	
	ç. -massen	3a,77	
	ç. -may	19a,685	
çık-	çıkmaq, ortaya çıkmak; ayrılmak, kaçmak; erişmek; ölmek.		
	ç. -ar	7b,237; 21a,759	
	ç. -dum	20a,730	
	ç. -dı	4b,129; 7b,245; 14a,494; 14a,495	
	ç. -dılar	6b,210-6b,211; 7b,240;18a,643; 22a,796	
	ç. -sa	13b,477	
	ç. -ayın	7b,242	
	ç. -ıp	6a,182; 7a,216; 7a,215; 7a,222; 13b,462; 20a,718; 20b,746; 22b,810	
	ç. -kaç	6a,177	
	ç. -ğandur	19b,707	
	ç. -ar	5b,173	
	ç. -ıp irdi	2b,65; 14a,485	
	ç. -ıp turur irdi	8a,254	
	ç. -mas turur	7b,239	
	ç. -madı	16b,590	
	ç. -mayın	7b,231; 17b,636	
	ç. -mas irdi	8b,284	
	ç. -maz irdi	15a,528	
çıkār-	çıkarmak, ortaya çıkarmak.		
	ç. -dılar	22a,789	
	ç. -ıp	2b,54; 14a,488; 14b,506-4b,507; 20b,738; 21b,783	
	ç. -a bar-	14a,489	
çırila-	çağırmaq.		
	ç. -ydır	17a,598	
	ç. -dı	18a,640	

		ç. -p	11a,372; 17a,602; 17b,621; 17b,622; 17b,624; 18a,638; 18a,640; 18a,649; 18b,667; 23a,835
çırılat-	çağdırtmak.		
		ç. -ur	18a,638
		ç. -dılar	18a,643
		ç. -ıp	2a,44; 12b,432-12b,433
çıbar	rutubetli hava, rutubetli.		
		ç. irdi	20b,749
çile	<F. eziyet, sıkıntı.		
		ç. -yi	11b,398
		ç. -si irdi	16a,569 -16a,570
çoğ	çok; ateş alevi, ateş yalını.		
		ç.	14a,494
çorğatı	yayık.		
		ç. -	13a,452; 13a,457
		ç. -ğa	13a,452; 13a,458
çöre	nesil.		
		ç. -si	9b,318
		ç. -sining	10a,324
		ç. -leri	9b,323
çulğa-	dolamak, sarmak.		
		ç. -dı	20b,738
çün	<F. çünkü, mademki, gibi, eğer.		
		ç.	1b,22; 1b,29; 2a,46; 2a,47; 2b,56; 2b,63; 4a,106; 5b,171; 6a,186; 7a,216; 7a,219; 8a,257; 8a,264; 9b,317; 10a,324; 10b,354; 12b,429; 12b,435; 12b,437; 13b,465; 14b,503; 16a,574; 17a,605; 17a,611; 18a,655; 19b,698; 19b,705; 21a,766; 23a,831

D

da	da		
		d.	10a,342
dâim	<A. devamlı, sürekli.		
		d.	10b,361; 16b,577; 17a,605
dâ' iye	<A. içten gelen bir duyguyu teşvik edici hal.		
		d.	1b,29
		d. bol-	2a,40
dānā	<F. bilen, bilici, bilgiç.		
		d. irdi	16b,594

dārū	<F. ilaç.		
		d. -lar	20b,745
darūga	bir memuriyet adı.		
		d.	5a,143
dāstān	<F. destan, epepe, hikaye, masal.		
		d.	2b,56; 5a,157; 6a,193; 10a,336; 10a,341; 12b,430; 14b,502; 15a,524
		d. irür	2a,38
da‘ vet	<A. çağırma, çağrı; ziyafet.		
		d. kııl-	13a,448
da‘ vīlik	<A.+T. hak arama.		
		d.	20a,172; 21a,752
def	<A. def etme, uzaklaştırma, kovma.		
		d. kııl-	14b,516-14b,517; 15a,520
defter	<A. defter, dikilmiş kağıt mecmuası.		
		d. -de	2a,52; 9b,316; 19b,692
degil	değil.		
		d. -mü	22a,802
dem-be-dem	<F. vakit vakit, daima.		
		d.	22a,801
		d. dur	10a,326
der	<F. -de içinde.		
		d.	4b,135
dergerd	<F. içinde olmak.		
		d. bol-	16b,591; 17a,597; 17a,600
dervāze	<F. kapı, kale kapısı; şehir kapısı.		
		d. -ğa	5b,175
deryā	<F. deniz, derya.		
		d.	2b,58; 20a,730
		d. -ğa	20a,731
		d. -dın	7b,239
		d. -nı	9b,318
		d. -sı	15b,538; 21a,769
		d. -sınıḡ	7a,218; 7a,219; 9b,317; 23b,851
		d. -sını	7a,220; 7b,235; 9b,307; 9b,319; 9b,321
		d. -sığa	21b,771; 23b,846
		d. -sınga	9b,320
		d. -sıdın	7b,236-7b,237
		d. -sıça	2a,38
dest	<F. el; fayda; zafer, üstünlük; mevki; güç, kuvvet.		
		d.	4b,135
destūr	<F. izin, ruhsat, müsaade.		
		d. -ça	16a,571

devlet	<A. bir hükümet idaresinde teşkilatlandırılmış olan siyasî topluluk; baht, talih, kut; büyük rütbe, mevkî.
	d. 6a,186; 20b,735; 20b,736
	d. -imge 20b,736
	d. -ini 14b,505
	d. -i 7a,213
devr	<F. casus, hafiye.
	d. 16b,590
dıraht	<F. ağaç.
	d. 14b,509
di-	demek, söylemek.
	d. -rler 13a,444
	d. -p 12b,436; 15a,526
	d. -p tururlar 8a,263-8a,264
	d. -r idiler 13b,480
	d. -r ikendür 9a,289
dīn	<A. din, Allah'a inanma ve bağlanma.
	d. -i 13b,471; 13b,477
	d. -idin 14a,490
	d. -ingiz 13b,471; 13b,473
divāne	<F.deli, çılgın; budala, alık.
	d. 8b,271
	d. kişi bol- 10a,330
dīvānelik	<F.+T. delilik, çılgınlık; budalalık.
	d. -ı 8b,282-8b,283; 9b,308
dize	dizi, sıra
	d. 4a,105
dost	<F. dost, yakın arkadaş.
	d. 8a,262; 19b,692
	d. -ı 1b,18
dostgān	<F. büyük kadeh, şarap ile dolu bardak.
	d. 13a,453
	d. -nı 13a,457
	d. -ğa 13a,453
	d. -da 13a,459
	d. -larnı 13a,452
dönen	dört yaşında olan erkek at.
	d. 23b,844
duā ^c	<A. dua, Allah'a yalvarma, niyaz.
	d. 4a,120; 6b,212; 8b,286; 8b,287
	d. -nı 24a,868
	d. kıll- 6b,212; 8b,286; 8b,287
	d. kıllur bolsangız 8b,286

dünyā	<A. dünya, içinde yaşadığımız alem, yer yuvarlağı. d. -ning̃ 6b,207 d. -ge 6a,194 d. -dın 6a,186
dürüstraq	<F.+T. gerçekçe, doğruca. d. -ı 11b,381
düşmān	<F. düşman. d. -ımnı 8b,286 d. -ıngızğa 8b,285
düşmānlık	<F.+T. düşmanlık. d. 11b,389
E	
eger	<F. eğer e. 2b,53; 5b,169; 6b,208; 6b,208; 7a,230; 7b,231; 7b,232; 7b,243; 9a,288; 11a,366; 11a,370; 12a,417; 13b,471; 14a,493; 17a,609; 17a,609; 17a,617; 17b,619; 17b,625; 9a,674; 21b,785; 21b,786 e. -çe 8b,271
ekserī	<A. çok defa, çoğu. e. 8a,265
el	el. e. -imiz turur 21a,757 e. -inde 7a,223
elbette	<A. elbette, mutlaka, muhakkak. e. 1b,31; 20b,740
elet-	iletmek, getirtmek. e. -ip 15b,548
elkışşa	<A. sözün kısası, sözden anlaşıldığına göre. e. 9a,289; 10b,354; 11b,382; 15b,547; 16a,574; 20b,748; 24a,863
elma' mūr	<A. bayındır, şenlikli. e. 2a,49
em-	emmek. e. -e başla- 6b,197 e. -mez 6b,196 e. -medi 6b,195
emgeklig	sıkıntılı, üzgün. e. 20a,727 e. ikeningni 20a,728

emlek	süt emme çağında olan. e.	19a,679; 19a,680
emr	<A. emir, buyruk. e. e. -i	2a,48 6b,206; 13a,449; 13b,467
enbiyā	<A. peygamber, peygamberler. e.	1a,7
erke	naz, küstahlık. krş. <i>irke</i> . e.	4a,113
erklig	yetkili, hakim, malik, güçlü. e.	23a,825
esir	<A. esir, tutsak; kul, köle. e. kı- e. -da	8a,252 1b,35; 6b,204; 7b,248; 11b,383; 13b,468; 18b,672; 21a,765; 22a,798; 22b,821
eşnā	<A. ara, aralık, vakit, sıra. e. -da	1b,35; 6b,204; 7b,248; 11b,383; 13b,468; 18b,672; 21a,765; 22a,798; 22b,821
eşit-	işitmek, duymak. e. -ip turur men e. -ip e. -gen e. -mek	16b,579 6b,201 2a,50; 2b,53 2a,52
et-	etmek. e. -di	5a,140; 10a,332
etek	(elbise için) etek, kenar. e. -lerini	14a,496-14a,497
et	et; vücut. e. -ni e. -ke e. -i	14a,486 14a,484 14a,492
ev	ev, oda. e. -ke e. -de e. -lerinin e. -lerige	17a,613; 18a,638; 23a,835 9b,315 17a,615 22b,814
evlād	<A. evlat, çocuk; soy, nesil. e. -ı turur	6a,181
evliyā	<A. evliya, keramet sahibi olanlar, erenler; Allah'a yakın bulunanlar; emir sahibi bulunanlar. e. -larda	6b,203
evşāf	<A. sıfatlar, kaliteler. e.	6b,201
evvelkı	<A. önceki.	

		e.	4a,105;
ey	ey.		
		e.	6b,205; 17b,623; 22a,796; 24a; 24a,869
eyā	<A. ey.		
		e.	16b,592
eye	sahip, malik, efendi.		
		e. -m	12a,401
		e. -sige	5a,144
		e. -miz	11b,392
		e. -ngizning	12b,426
		e. -leringiz	11b,393
eyerle-	at üzerine eyeri koyup bağlamak, eyer vurmak.		
		e. -di	10a,327
		e. -ng	10a,327
eyert-	at üzerine eyeri koyup bağlatmak, eyer vurdurmak.		
		e. -ding	24a,862
ezel	<A. başlangıcı olmayan zaman, öncesizlik.		
		e. -i	19b,698

F

fahr	<A. övünme, böbürlenme, büyülenme, şeref, onur, kıvanç; büyüklük, ululuk; şöhret, ün; fazilet, erdem.		
		f.	19a,692
		f. kı-	3b,89
fakīr	<A. zengin olmayan, yoksul; dilenci; zavallı, bîçare, aciz; alçakgönüllülük göstererek “ben” manasına gelir.		
		f.	1b,18; 2a,44; 2a,47; 7b,238; 19b,709
		f. -ni	2b,55
		f. -din	1b,34
fātiḥa	<A. Kur’ân-ı Kerîm’in birinci sûresi.		
		f.	14a,482
faydā	<A. fayda, kazanç, kar; işe yarama, yararlık.		
		f. bol-	7b,245
		f. kı-	6b,197
fehmlik	<A.+T. anlayışlık.		
		f.	10a,325
ferāgat	<A. vazgeçme; dinlenme.		
		f. bol-	5b,170-5b,171; 5b,171
ferāset	<A. anlayışlılık, çabuk sezış.		
		f.	17b,634
feriṣān	<F. perişan,dağınık, karışık; bozuk, düzensiz; kederli, kaygılı.		
		f.	8b,276; 8b,280; 9a,293

		f. bol-	21a,758
ferište	<F. melek.		
		f. -lerim	24a,869
fermānberdār	<F. fermana uyan.		
		f.	11b,394
		f. bol-	7b,235; 11b,394-11b,395
		f. turur biz	11b,395
ferr	<A. fırar, kaçma.		
		f.	19b,698
ferver	<F. ayrılık.		
		f. -de bolup irdim	1b,23
feryād	<F. yardım istemek için çıkarılan yüksek ses, bağırma; sızlanma, şikayet; yaygara, gürültü.		
		f. kııl-	12a,407; 12b,426; 12b,428; 13b,468; 22a,796
ferzend	<F. oğul, çocuk.		
		f. -e	6b,205
		f. -e bol-	10b,348
feth	<A. feth, ele geçirme.		
		f. kııl-	2b,57; 6a,179; 6a,180
feth-nuşret	<A. başarılı feth.		
		f. -ni	4b,137
fikir	<A. fikir, düşünce; idrak; hatır; zihin, akıl; murat, maksat, niyet.		
		f. kııl-	9b,306
		f. kııllar irdi	16b,592
		f. -im	7a,226
		f. -imizni kııl-	21a,756-21a,757
filān	<A. aslı fūlān, söylenmesi istenmeyen veya gerekli görülmeyen bir özel adın yerini tutar.		
		f.	1b,30; 21a,760
fi-l-ḥāl	<A. bu anda, hemen, şimdi.		
		f.	9a,294; 9a,302; 9b,315; 9b,323; 11a,366; 11b,399; 12a,403; 14a,496; 15a,518; 17a,615; 18a,642; 20b,737; 21b,772; 22b,814
fırlık	<F.+T. teessüf ifade eden bir kelime.		
		f.	10b,357
fiyāde	<F. piyāde, yaya.		
		f.	6b,212
fürşat	<F. fırsat.		
		f.	17a,599
		f. -dın	10b,351; 17a,598

G

ğafıllık	<A.+T. gaflet, ilerisini iyi düşünmemek, dikkatsizlik,ihtiyatsızlık, dalgınlık, tembellik.	
	ğ. -da	19a,685
ğalaṭ	<A. yanlış, yanılma.	
	ğ.	11a,379
	ğ. -nı	2b,54
ğālip	<A. galebe eden, üstün gelen, yenen; daha kuvvetli.	
	ğ.	9b,308; 13b,460
	ğ. bol-	9b,308
ğamnāk	<A.+F. gamlı, tasalı, kaygılı.	
	ğ. bol-	11b,386
ğarāib	<A. tuhaf, şaşılacak şeyler.	
	ğ.	5b,158; 8b,273
ğaraz	<A. hedef, gaye, maksat, meyil, istek.	
	ğ.	2a,49
	ğ. -ı	14b,514
	ğ. -ını	14b,513
ğavğa	<F. kavga, dövüşme, vuruşma; gürültü; harp, savaş.	
	ğ.	5b,166; 5b,172; 5b,174; 13b,474; 16b,585
	ğ. kıpar-	5b,167
ğāyet	<A. nihayet, uç, son; çok, fazla, son derece.	
	ğ.	10a,337
	ğ. -ğı	5b,169
ğazab	<A. dargınlık, kızgınlık, darılma, kızma, hiddet, öfke.	
	ğ.	9b,322
	ğ. kı-	15b,552-15b,553; 21a,755
ğazī	<A. gaza eden, ordunun başına geçen; savaştan sağ ve muzaffer dönen; böyle bir ordunun başkumandanı.	
	ğ.	19b,705
ğāh	<F. zaman bidiren edat.	
	g.	8b,280; 16a,564
ğāhī	<F. bazan, ara sıra.	
	g. -siniṅ	16a,561-16a,562; 16a,562; 16a,562- 16a,563
gerdān	<F dönücü, dönen.	
	g. bol-	18b,671; 19a,674
ğuşşa	<A. keder, kaygı, tasa.	
	ğ. -dm	10b,359
	ğ. -sındın	8a,263
ğūyā	<F. söyleyen, söyleyici; sanki, diyelim ki.	

	g.	11a,371
günāh	<F. Allah'ın emirlerime aykırı olarak görülen iş, dini suç.	
	g. -im	17a,616
	g. -imnı	11a,366
güryh	<F. cemaat, bölük, takım.	
	g. -nı	1a,8
gürūh gürūh	<F. bölük bölük, takım takım.	
	g.	7b,245; 12a,407
güvāh	<F. şahit, delil, tanık.	
	g. bol-	24a,869

H

haber	<A. son ve yeni havadis, bilgi; ağızdan ağıza olaşan söz.	
	h.	5a,145; 7b,240; 21a,769
	h. tap-	4b,128; 4b,129; 7a,219; 11b,384
	h. -ni	12b,419; 6a,191; 17a,608
	h. -din	11b,386
	h. -i	11a,369; 16b,582
	h. -in	17a,601
haberdār	<A. haberli.	
	h. bol-	8a,261
hācı	<A. hacca giden, Kābe'yi ziyaret eden, hacı.	
	h. bol-	19b,704
hafta	<F. hafta.	
	h.	5b,168
hākım	<A. hükmeden, dava yargılama işine memur olan, yargıç; üstte bulunan; kadı; vali; amir; hükümdar; emir.	
	h. -i irdi	14b,506; 18b,669
	h. -ler	5a,143
	h. -ler kıl-	1a,8
hakīr	<A. itibarsız, değersiz, aşağı, adi, bayağı.	
	h.	1b,18
	h. -ni	2a,44
	h. -din	2a,50
hākķ	<A. doğruluk ve insaf; bir insana ait olan şey; doğruluk; geçmiş, harcanmış emek; pay, hisse; layık, münasip.	
	h. -ina	14a,482
hāl	<A. oluş, bulunuş, sūret, keyfiyet, durum; simdiki zaman, geçmiş ve gelecek olmayan zaman.	
	h.	5b,165
	h. -nı	14a,496
	h. -de	7a,223; 8b,281

		h. -ığa	13a,442
		h. -ımızğa	3b,98
hālā	<A. şimdi, henüz.	ó.	5a,153; 6a,181; 7a,227; 9b,311; 10a,325; 11a,369; 11b,388; 11b,388; 14b,514; 15a,531; 15a,534; 23a,836
hālāyık	<A. halk, ahali, insanlar, yaratılmışlar.	h.	11b,388; 11b,394
		ò. -àa	1a,8; 9a,304
		h. -lar	13a,439; 14a,490; 14a,496; 18b,663; 21a,764-21a,765
		h. -ları	5b,165; 5b,166; 5b,168; 5b,173-5b,174; 5b,175
		h. -larını	1a,9
		h. -larını	19b,700
hālet	<A. hal, durum.	h. -ni	7b,234; 14a,485-14a,486; 14a,489; 16b,591
		h. -dın	11a,371
		h. -ini	8a,250
hālīfe	<A. halife.	h.	1a,4
		h. -lerindın turur	6b,201
hālķ	<A. halk.	h.	8a,259; 18a,644; 23a,826
hāmd	<A. hamd, şükür.	h.	1a,2
hāmīde	<F. eğrilmiş, bükülmüş.	h. -lerini	6b,201
hāmūş	<F. susmuş, sessiz.	h. bol-	17a,599; 17a,602
hān	<F. hükümdar, hakan.	h.	1a,6; 1a,7; 1b,19; 1b,25; 1b,28; 1b,24; 1b,25; 2a,41; 3a,85; 3a,72; 3a,75; 3a,76; 3a,78; 3a,84; 3b,103; 4a,104; 4a,110; 4a,111; 4a,115; 4a,117; 4b,122; 4b,124; 4b,137; 5b,158; 6b,210; 6b,212; 6b,211; 7a,214; 7a,216; 7a,225; 7b,233; 7b,248; 7b,242; 7b,244; 8a,251; 8b,273; 8b,275; 9a,293; 9a,296; 9a,303; 9b,321; 10a,329; 10a,331; 10a,333; 10a,334; 10a,335; 10a,340; 10b,351; 10b,353; 10b,354; 10b,355; 10a,341; 11a,362; 11a,366;

	11a,371; 11a,377; 11a,380; 11b,392; 11b,382; 11b,385; 11b,394; 11b,384; 12a,401; 12b,428; 12b,430; 12b,431; 13a,439; 13a,444; 13a,454; 13a,456; 13a,459; 13b,461; 13b,464; 13b,469; 14a,489; 14a,496; 14b,503; 14b,517; 15a,525; 15a,530; 15b,538; 15b,549; 15b,551; 16b,576; 16b,578; 16b,581; 17a,603; 17a,609; 17b,618; 17b,625; 17b,628; 17b,630; 8a,646; 18b,661; 18b,662; 18a,645; 18a,647; 18a,648; 18a,650; 18b,656; 18b,658; 18b,665; 19a,676; 19a,677; 19a,683; 19a,686; 19b,692; 19b,695; 19b,698; 19b,701; 19b,703; 20a,715; 20a,720; 20b,746; 21a,755; 21a,762; 21b,775; 22a,792; 22a,793; 22a,805; 22a,806; 22b,811; 22b,815; 22b,822; 23a,825; 23a,828; 23b,847; 23b,848; 24a,861
h. bol-	1b,24; 1b,25; 1b,28; 2a,41-2a,42; 3a,72; 3a,75; 3a,76; 3a,78; 4a,110; 4a,115; 4a,117; 5b,165; 10a,331; 10a,340; 10a,340; 10a,355; 11a,377; 11a,380; 11b,382; 11b,385; 11b,394; 12a,401; 12b,428; 14b,503; 14b,551; 15a,525; 17b,628; 18a,646-18a,647; 18a,647; 18a,648; 18b,658; 19a,683; 19b,692; 22b,822; 23b,848; 24a,861
h. bola kel-	1b,25
h. olup turur	17a,601
h. qil-	3b,103; 8b,273; 10a,334; 15b,549; 18a,645; 18a,650
h. qilip irdingiz	10a,333
h. -ning	4a,118; 7a,223; 8a,250; 8a,259; 8b,276; 9a,290; 10b,352; 11a,376; 11a,378; 11b,382; 12b,432; 13a,449; 13a,451; 13b,464; 13b,465; 13b,468; 15a,528; 16b,576; 16b,582; 17a,601; 17b,624; 18a,652; 19b,699; 20a,729; 20b,749; 21b,774; 21b,777; 21b,779; 22b,810; 22b,813; 22b,814
h. -ni	9a,296; 9a,302; 18b,661; 22b,812
h. -i	3a,85

	h. -ğa	5a,156; 7b,240; 10a,327; 13a,450; 14b,512; 18a,651; 18b,657; 19b,697; 20a,722; 21a,769; 21b,775
	h. -dağı	21b,772
	h. -dın	8a,267; 18a,650
	h. -ım	4a,113
	h. -larnuzğa	17b,636
hānedān	<F. asil ve büyük aile.	
	h. -ning	1b,23
hānlık	<F.+T. hükümdarlık, hanlık.	
	h.	3b,102; 4a,104; 10b,356; 10a,331; 10a,339; 10b,345; 10b,353; 10b,354; 11a,362; 12b,434; 12a,400; 12a,402; 15b,543; 15a,526; 19b,697
	h. kıl-	10a,331; 10a,339; 10a,354
	h. talaş-	15a,526
	h. -nı	3a,70
	h. -dın	10a,335
	h. -ımğa	3a,77
	h. -ingni	15a,533
	h. -ingğa	3a,76; 17b,626
	h. -ınga	4a,118
hānzāde	<F. hükümdar oğlu, han oğlu.	
	h. -sining	1b,19
hara	<F. çok sert taş, mermer, granit, kaya, menevişli mermer.	
	h.	5b,160
harāb	<A. yıkık, viran.	
	h. bol-	9b,310
	h. bolur irdi	5b,169
harāc	<A. haraç, vergi.	
	h. -ın	5a,143
hareket	<A. tavır, tarz, muamele, gidiş.	
	h. -ler	18b,673
	h. -leridin	18b,671
	h. -ler kıla turur	18b,673
harman	<F. harman.	
	h. kıl-	4b,136
	h. bolup irdi	4b,136
hāşıl	<A. husule gelen, peyda olan, üreyen, türeyen, biten.	
	h. kılıp irdi	6b,203
hasta	<F. hasta, rahatsız; (gönlü) incinmiş, kırılmış.	
	h. bol-	8a,263; 10b,359; 11a,371; 16b,576; 16b,581

	h. bolur irdingiz 10b,361
hastalık	<F.+T. hastalık, rahatsızlık. h. 16b,582 h. -dın 10b,347 h. -ı 10b,359
haşa	<A. hata, yanlış, kusur. h. -sı 2b,53-2b,54 h. -sını 2b,54
haşar	<A. tehlike. h.-nı 2a,48
hātır	<A. hatır, gönül; akıl, zihin. h. -imda 1b,32 h. -ingā 9b,313; 9b,314 h. -ı 21a,756 h. -ingā kel- 9b,314 h. -ingā tüş- 9b,313 h. -ımızga kel- 11b,390 h. -larında 2a,43-2a,44
hattā	<A. hatta, bundan başka, dahi, bile, hem de, üstelik de. h. 10b,346; 16a,560
hayāl	<A. hayal, insanın kafasında tasarlayıp canlandırdığı şey. h. kııl- 8a,258
hayāt	<A. hayat yaşam. h. irdi 15b,541-15b,542
hayli	<F. epeyce, çokça; oldukça; bir takım. h. 13a,458
hazır	<A. hazır, huzurda, meydanda, gözönünde olan, bizzat bulunan. h. irdi 7a,225 h. kııl- 14a,483
hazret	<A. saygı saymak üzere büyüklere verilen ünvan; huzur, yan, kat. h. 1b,18; 1b,20; 1b,35; 6b,200; 6b,205; 6b,211; 7a,214; 7b,248; 8a,259; 8a,262; 8a,267; 11b,383; 12b,429; 12b,431; 13a,444; 14b,503; 16b,578; 16b,579; 19b,692; 19b,705; 23a,833
helāk	<A. mahvolma, ölme; harcanma; çok yorulma. h. bol- 12a,418; 19a,681
hem	<F. hem. h. 1b,29; 2a,39; 3a,80; 3a,81; 3b,93; 4a,112; 5a,147; 5b,166; 6b,210; 7a,225; 7b,232; 7b,232; 7b,244; 8a,257; 8b,282; 8b,283; 8b,287; 9a,302; 9a,305; 9b,315; 9b,323; 10a,325; 10a,333; 10a,333;

		10a,335; 10b,357; 11a,363; 11a,364; 11a,378; 11b,392; 11b,395; 11b,396; 12a,408; 12b,435; 12b,437; 14b,510; 14b,511; 14b,515; 15a,519; 15a,535; 17a,606; 17a,609; 17a,612; 17b,627; 18a,640; 18b,656; 19a,675; 19a,686; 19b,708; 20a,713; 20a,714; 20a,724; 20a,729; 20a,731; 21a,753; 21a,754; 21a,756; 21b,776; 22a,790; 22a,801; 22a,802; 22b,814; 23a,828; 23a,829; 23b,849; 23b,850; 24a,857
hemān	<F. hemen, derhal, o anda, çarçabuk. h.	3a,71; 4a,109; 9a,288
hemīn	<F. hemen. krş. ħemīn. h.	7b,246; 16a,566
ħemīn	<F. hemen; bu bile, tıpkı bu. krş. hemīn. ħ.	14a,488
hemtā	<F. müsavi, denk, benzer, eş; yaşıt, hemcins. h. -sı	17a,596
henüz	<F. henüz, şimdiye kadar, bu āna dek. h.	6a,178; 6a,192; 6b,203; 7b,249; 12a,408
her	<F. her, hep, bütün. h.	1a,15; 1b,33; 2a,36; 3a,81; 4b,134; 4b,135; 4b,136; 5a,148; 5a,155; 5b,162; 5b,165; 6a,183; 7a,215; 7b,231; 8a,255; 8b,279; 8b,283; 9b,306; 10b,343; 11a,369; 11b,390; 13b,475; 13b,477; 15a,528; 16a,563; 16a,564; 18b,671; 19a,687; 20b,735; 21a,763; 21a,767; 21b,781; 22a,804; 23b,843; 23b,855; 24a,866
hergāh	<F. her zaman, her vakit. h.	9b,308
ħesāb	<A. hesap, sayma. ħ. ħ. -ı	4a,107 4b,134
hiç	<F. hiç, yok denecek kadar az olan; yok olan. h.	2a,52; 4b,134; 7b,241; 8a,261; 9b,308; 9b,321; 10a,328; 13b,470; 14b,508; 15b,542; 17a,614; 17b,622; 17b,634; 22b,811

hidāyet	<A. hak yoluna, doğru yola kılavuzlama. h. 1a,15; 13b,465
himmet	<A. gayret, emek, çalışma, çabalama. h. 23b,841 h. tut- 14a,482; 19a,674
hikāyet	<A. alatma; roman; masal; hikaye. h. 2a,46; 2a,51; 8b,274; 9b,307; 13a,446 h. kııl- 19b,708 h. -ni 9b,316 h. -in 6a,184 h. -ingā 6a,185 h. -ige 18a,648-18a,649; 19a,689 h. -ler 8b,273; 16b,577-16b,578 h. -lerni 2a,47 h. -leriğa 15b,551; 15b,552
hılāf	<A. karşı zıt, yalan; yanlışlık; uyuşmazlık. h. -i 17b,635
hılāfet	<A. birinin yerini tutma; halifelik, peygamber vekili olarak islamlığı koruma vazifesi. h. 2a,36
hīle	<A hile, düzen, aldatma. h. 11b,389
hılm	<A. insanın tabiatında olan yavaşlık, yumuşaklık. h. -ini 1a,3
hizmet	<A. iş, iş görme, vazife, memurluk. h. -de 6b,207 h. -ing kııl- 20a,721 h. -iğa 3a,85; 9a,296 h. -ide 20b,745 h. -inde 19b,698 h. -ide bol- 20b,745-20b,746 h. -inde bolur irdiler 19b,698 h. -ler ide 1b,18 h. -leriğa 6b,202; 19b,705 h. -lerinde 1b,22 h. -leride irdiler 6b,203-6b,204 h. -lerinde bolur irdim 1b,22
hizmetkār	<A.+F. hizmet eden kimse, hizmetçi. h. -larındın turur 1b,20
hod	<F. kendi. h. 7a,228; 7a,230; 11b,388; 14b,511; 14b,514; 14b,515; 18b,673; 20a,719; 21b,781; 23a,828

horluk	<F.+T. aşağılık, bayağılık, adilik. h. -lar	17b,627-17b,628
hoş	<F. hoş, iyi, güzel. h. h. ol- h. turur	11a,371 3a,84 10a,334
hoş-hl	<F.+A. iyi hal, güzel durum. h. bol- h. bul-	4b,138; 10a,329 10a,335
hudd	<A. sınırlar, uğlar, bucaklar. h. -ı	6a,178
hurc	<A. ęıkıř, ęıkma; dışarı ęıkma; ayaklanma. h. kılıp	20b,743
huğbe	<A. cuma namazlarından evvel, bayram namazlarından sonrahatibin minberde halka verdiği dini oğt. h.	23b,848
hükm	<A. hüküm, emir, komuta. h. h. kıl- h. -lerini h. kılur irdi	1a,9; 2a,47; 4b,134; 5b,161; 13b,461; 14b,505; 14b,514; 19a,690; 19b,694; 19b,696; 24a,865 1a,10; 2a,47; 4b,134; 5b,161; 13b,461; 14b,514; 24a,865 2a,48 14b,505-14b,506; 19a,690; 19b,696
hrmet	<A. saygı, değer, kıymet. h. -ni h. -i h. kıl-	18b,656 13a,441 3b,95-3b,96; 13a,439; 13a,441

I

ılġa-	drt nala koşmak. 1. -r men 1. -dı 1. -dılar 1. -sağ	4b,130 9b,315; 9b,321; 21b,775 10a,328 10a,326
ılġal	at ile drt nala koşan. 1.	4b,131
ılġal-	at ile drt nala koşmak. 1.-ıp	9b,317
ınağ	dost, arkadaş. 1. -larındın	23a,824
ırağ	uzak.	

1. -dın 8b,275

İ

icâzet	<A. izin, müsaade; kabul etme, onay. i. 14a,481; 20a,724; 23a,832
iç	iç, içeri; konu, hak; kalp, gönül. i. -reh 2a,37 i. -inğe 4b,131; 20a,721; 21a,766 i. -inde 5b,164; 12b,421; 16a,566; 18a,646; 18a,647; 18a,648; 22b,822 i. -inde irdi 8a,260-8a,261 i. -imizde 17b,628
iç-	içmek. i. -di 20b,737 i. -gey 16a,568 i. -eli 17b,631 i. -ip 21a,765
içki	içki. i. 15b,539 i. -sini 18b,661
idrâk	<A. anlayış, akıl erdirme; yetişme, erişme. i. -i 10a,325
iğsân	<A. iyilik etme; bağış, bağışlama; verilen, bağışlanan şey; lütuf, iyilik. i. irür 2a,39
ihtiyâr	<A. seçme, seçilme; katlanma. i. 18a,653; 19b,700 i. kııl- 2a,49 i. bola kelgen 18a,653 i. -inğiz 8b,278
iki	iki (2). i. 3a,83; 3b,97; 3b,97; 4b,136; 5b,162; 6a,187; 8a,254; 8a,255; 8a,255; 8a,257; 8a,263; 8a,268; 8b,269; 9b,317; 9b,318; 9b,322; 10a,324; 10a,339; 11a,380; 11a,380; 12a,405; 12a,416; 13a,441; 13b,473; 13b,475; 13b,477; 16b,594; 19a,686; 20a,718; 21a,768; 21a,769; 21b,783; 22b,812; 23a,834 i. -si 18a,646 i. -sige 4a,119-4a,120 i. miñğ 11a,372 i. yüz 21b,777

ikinci	ikinci.		
		i.	3b,93; 12a,411; 19a,683
ikindü	ikindi.		
		i.	14b,517
ikrām	<A. hürmet, saygı gösterme; ağırlama; bir şeyi hediye, armağan olarak verme		
		i. kıılır irdi	13a,455
il	memleket, ülke, yurt, diyar, iklim, vilayet; halk, ahali; oba, aşiret.		
		i.	6a,183; 6a,190; 11a,372; 13a,443; 16b,590; 16b,593; 18b,664; 20a,721; 20b,747; 20b,749; 21a,762; 21a,762; 21a,763; 21b,781; 24a,867
		i. bol-	24a,867
		i. irdi	11a,376
		i. turur	13a,441
		i. -ning	19a,688; 20a,713; 21a,759; 21a,766; 21b,779
		i. -ni	3b,97
		i. -ge	5a,148
		i. -de	9a,291; 9a,292; 9a,299; 9a,300
		i. -imizge	23a,837
		i. -imizdin	11b,398
		i. -ing	8b,277
		i. -i	3b,97
		i. -ining	22b,822
		i. -idin	20b,749
		i. -leri	21b,774
		i. -leri irdi	20b,751
		i. -lerini	21b,771
		i. -ler	5b,160-5b,161; 21a,764; 21b,773; 1b,776
		i. -larning	21b,775
		i. -lerni	5a,150
		i. -lerge	21a,753-21a,754
		i. -lerdin	21a,752
il kün	halk, insanlar.		
		i.	5a,151; 5a,151-5a,152; 5a,153; 10a,337; 12a,402; 12b,431; 15a,537; 24a,865
		i. -ning	5a,147; 9a,290; 9a,298; 11b,382-11b,383
		i. -ni	11b,385
		i. -din	23b,854
		i. -in	23b,851
		i. -leri	3b,95; 12b,436; 15b,554
ilçi	elçi.		

	i.	6a,189; 6b,205; 8b,276; 9a,295; 9a,297; 11b,391; 18b,672; 19b,711; 20a,712
	i. -ni	9a,295
	i. -ge	9a,289; 9a,293
	i. -si	11b,398
	i. -ler	8b,275
‘ileyhi-r-raḥme	<A. rahmet onun üzerine olsun.	
	‘i.	7a,216; 7b,233; 10b,350; 13a,445; 14b,503; 15a,530; 15b,552
	‘i. -ni	11a,374
ilgerü	ileri.	
	i.	4b,128; 23a,840
ilhām	<A. ilham, gönüle doğan şey; içe gönüle doğma.	
	i. bol-	13a,448
iltifāt	<A. yüzünü çevirip bakma; dikkat; hatır sorma, gönül alma.	
	i. kılmās irdi	9b,309
iltimas	<A. kayırma; arka, kayırıcı; yapılmasını isteme.	
	i.	2a,51
ilt-	iletmek, ulaştırmak, götürmek, vermek.	
	i. -ip	3b,103; 11b,396; 18a,649; 20a,723
imān	< A. inanma, inanç.	
	i.	2a,36
‘imāret	<A. yapı, bina.	
	‘i.	16a,559
	‘i. -niṅ	16a,560
	‘i. -ni	18b,659
imdi	şimdi, artık, o halde, öyleyse.	
	i.	3b,101; 4a,105; 4a,117; 7a,228; 10a,327; 10a,333; 11b,393; 14a,487; 14b,516; 15b,542; 16b,578; 17b,627; 17b,635; 18a,648
imget-	zahmet çektirmek, emek verdirmek.	
	i. -ip	20a,723
in-	inmek.	
	i. -diṅiz	20a,721-20a,722
	i. -di	16b,588
	i. -gey	9a,288
	i. -ip	4b,132
	i. -mes kııl-	8b,287
	i. -ip irdi	20a,714
	i. -meyin	7b,249
inan-	inanmak.	
	i. -may turursiz	7a,227

‘ināyet	<A. ihsan, yardım, iyilik.	
	‘i.	4b,139; 19b,698; 2a,45
	‘i. bol-	13a,446
	‘i. -in̄g bol-	20a,720
	‘i. -i	13a,446
	‘i. -ler	24a,864
‘indallah	<A. Allah indinde	
	‘i. -de	2b,55
ini	yaşça küçük kardeş; kocanın küçük erkek kardeşi.	
	i. -m	10a,333
	i. -mni	10a,334
	i. -si	10a,331; 10a,335; 10b,346; 19a,691
	i. -n̄giz	11a,367
	i. -n̄gizdin	11a,368
inşāf	<A. insaf, merhemete, vicdana veya mantığa dayanan adalet.	
	i. et-	10a,332
inşā-Allah	<A. Allah isterse, Allah nasib etti ise.	
	i.	21a,760
irke	naz, küstahlık. krş. <i>erke</i> .	
	i.	3a,73
irkelik	nazlılık, küstaklık.	
	i. -ni	3a,74
islām	<A. islām; islām dini.	
	i.	13a,446
	i. turur	14b,516
	i. -ğa	13a,448
	i. -ı	13a,447; 14b,500
iste-	istemek; aramak.	
	i. -n̄gizler	13b,461
istem	istek, arzu, dilek.	
	i. bolğay mu	20a,723
iş	iş, görev, hareket; durum, hal; çare.	
	i.	1b,28; 2a,42; 5b,168; 5b,169; 11a,366; 11a,367; 11b,386; 11b,390; 17a,604; 20a,719
	i. kıl-	3a,80; 5a,153; 11a,366; 11a,367; 11b,386
	i. kıla alsak	17a,604
	i. kılur bolsa	5b,169
	i. -ni	5b,158; 12a,401; 8b,283
	i. -ni kıldım	12a,401
	i. -ke	13b,467; 17b,627
	i. -im	2b,55; 14a,494

		i. -iᅅni	23b,841
		i. -i	5b,159; 8b,282; 11a,363
		i. -in	5a,142; 16a,560
		i. -imiz	11b,389; 17a,603
		i. -ler	21a,752
		i. -ler kıla başladı	21a,752
		i. -lerde	3b,100
		i. -leri	5b,158
		i. -leringiz	13b,472
işik	eşik, kapı eşiği; kapı.		
		i. -de	12b,423; 16a,564; 16b,583
		i. -din	18a,641
		i. -ige	12a,416; 13a,449
		i. -iᅅge	12a,404
		i. -ide	12b,422
		i. -inde	3b,99
		i. -indeki	15b,550
		i. -idin	19b,707
işit-	işitmek, duymak.		
		i. -di	14b,513; 15a,520
		i. -ip	18b,657; 23a,829
		i. -ip turur men	19b,709
		i. -di irse	6a,191; 21a,758
		i. -mek	2a,46
işitil-	işitilmek.		
		i. -ür	21b,784; 22a,791
ıışret	<A. içki; içki içme.		
		ıi. -ğa	21a,765
iştiyāk	<A. özleme, göreceği gelme.		
		i.	6b,201
it-	itmek, iteklemek.		
		i. -di	11a,372
		i. -diler	20a,731
it-	etmek.		
		i. -se	15a,528
		i. -ip	23a,830
ittifāk	<A. birleşme, uyuşma; sözleşme.		
		i.	6b,204; 7a,221; 8b,272; 8b,275; 8b,283; 11a,380; 12a,404; 12a,415; 12b,420; 17a,609; 17b,618; 18a,645; 19a,676; 20b,741; 21b,787; 23b,848

	i. kı1-	6b,204; 7a,221; 8b,272; 8b,275; 8b,283; 12a,404; 12a,415; 12b,420; 17b,618; 19a,676; 20b,741; 21b,787; 23b,848
	i. -ı	6a,189
‘iyāl	<A. bir kimsenin geçindirmek zorunda olduğu kimseler; kadın, eş. ‘i. -ımız	21b,781
i‘ zāz	<A. saygı gösterme, ağırlama, ululama. i.	13a,455
‘izzet	<A. izzet, değer, kıymet, saygı, yücelik. ‘i.	3b,95 ; 13a,439; 18b,656
K		
ķabab	<A. kebab, ateşte kavrulularak, yalazlanarak, kızartılarak pişirilen et ve her türlü yiyecek; bir kapta susuz pişirilen yiyecek. ķ.	5b,161
ķaban	erkek yaban domuzu. ķ.	10b,344
ķabıhraq	<A.+T. daha kötü, daha fena, daha çirkin. ķ.	9b,316
ķābil	<A. kabul eden, kabul edici; olan, olabilir. ķ. irdiler	19b,706
ķabīle	<A. kabile. ķ. -si	11a,376; 11b,387
ķabsız	torbasız, kapsız. ķ.	7a,223; 7a,224
ķabūl	<A. alma, kabul; razı olma. ķ. ķ. kı1- ķ. kıla almağanların ķ. kılmadı irse	3a,79; 3a,82; 4a,110; 4a,110; 4a,112; 4a,117; 4b,131; 5a,143; 6b,210; 7b,244; 8b,282; 8b,283; 12b,435; 17b,629; 3a,82-3a,83; 4a,110; 4a,112 ; 4a,117; 4b,131; 5a,143; 6b,210; 7b,244; 8b,282; 8b,283; 12b,435; 17b,629-17b,630 4a,110 3a,79
ķaç-	kaçmak. ķ. -ar ķ. -tı ķ. -dılar t. -tıngız ķ. -tılar ķ. -duķ ķ. -ğay sizler	22a,795 5a,147; 8a,250 20b,742; 21a,768; 22b,814 8a,253 22b,815 8a,259 7b,244

		ķ. -alı	17a,610
		ķ. -a ķör-	21b,787
		ķ. -ıp	18b,668; 19a,681; 22b,820
		ķ. -ġan	24a,866
ķaçan	ne zaman		
		ķ.	15a,534; 20b,735; 21b,781
ķaçır-	ķaçırmak.		
		ķ.-ıp	10b,349; 11a,368
ķaçı	baraj, set, bent.		
		ķ. -largā	19a,681
ķadar	<A. kadar.		
		ķ. irdiler	22a,790
ķadem	<A. adım.		
		ķ.	12b,425
ķadīm	<A. öncesi bilinmeyen.		
		ķ.	1b,20; 1b,33
		ú. -din	1a,5
kāfir	<A. kāfir, iman etmeyen.		
		k.	6b,195; 6b,196; 13a,450; 14a,490; 14b,499; 14b,515
		k. bol-	14b,515
		k. boldılar irdi	14b,499
		k. -ni	15a,519
		k. -ġa	14b,515
		k. -ler	6b,198
		k. -lerni	8a,265
kāhin	<A. kahin, gaipden haber vermek iiasına bulunan kimse, falcı.		
		k. -ler	6b,195; 13a,450; 14a,487
		k. -lerini	13a,454
ķahr	<A. zorlama, eziyet, öfke, kızgınlık, mahvetme, yo etme.		
		ķ. ķıl-	3b,94; 12b,436; 13a,440
ķāl	<A. söz, laf.		
		ķ.	1a,10
ķal-	kalmak, geride bulunmak, miras kalmak; devamlılık gösteren tasvirî fiil.		
		ķ. -ur	10a,326
		ķ. -dım	22a,797
		ķ. -dı	6a,188;6a,190;6a,190; 10a,339; 13b,472; 16a,556; 21b,776; 21b,777; 23a,831
		ķ. -sun	16a,559
		ķ. -sa	23b,842
		ķ. -ıp turur	13a,459-13b,460
		ķ. -ġan	18a,650; 23b,853

		ķ. -ġanın	4b,133
		ķ. -ip irdi	8b,269; 9b,318
		ķ. -ip turur	5a,149
		ķ. -ip tururlar	6a,184
		ķ. -mas	9b,322
		ķ. -mas turur	9b,321
		ķ. -madı	8a,267; 14b,508; 15b,542
		ķ. -masunlar	4b,135
ķal ⁶ a	<A. kale, hisar.		
		ķ.	5b,160; 5b,164; 5b,166; 5b,168; 5b,172; 5b,173; 5b,175
		ķ. -nı	6a,177
		ķ. -ge	6a,177
ķalb	<A. y¼rek, g¼n¼l.		
		ķ. -ining	5b,172
ķalkān	kalkan.		
		ķ.	7a,224
		ķ. -ning	7a,227; 7a,229
ķaltır-	kaldırmak, çıkarmak. krş. ķaltır-		
		ķ. -ay	20a,726
ķaltur-	kaldırmak, çıkarmak. krş. ķaltır-		
		ķ. -ay	20a,718
ķamı	kamı.		
		ķ. -sın	7b,248
ķamiř	kamiş; kamişlık.		
		ķ. -ning	20a,717
ķar	kar.		
		ķ.	19a,679
ķara	kara, siyah; sıradan.		
		ķ. -ġa	18a,651
		ķ. kişi	11a,377; 12b,428; 12b,433; 12b,435; 12b,436; 23a,826
ķara-	bakmak.		
		ķ. -p	7b,243
ķaraķılık	yaġmacılık.		
		ķ. ķılur irdi	15a,530
ķarala-	bakmak, dikkati bir şeye çevirmek, ikide bir bakmak.		
		ķ. -r ird¼k	8a,255
ķaraņķu	karanlık.		
		ķ. bol-	17a,615
ķarār	<A. karar; karalılık, diņġin olma; sabır, tahamm¼l.		
		ķ.	12b,431; 13b,475; 13b,477; 18a,644
		ķ. bir-	13b,475; 13b,477

	ķ. tap-	18a,644
	ķ. -ı	14b,508
ķaravıl	gözcü, nöbetçi, karakol.	
	ķ.	4b,127
	ķ. -ı	21b,779
	ķ. -ları	7b,239
ķarı	ihtiyar, yaşlı.	
	ķ.	1b,31; 16b,580; 19b,706
ķarı-	ihtiyarlamak, yaşlanmak.	
	ķ. -rsin	15a,533
	ķ. -y	15a,534
	ķ. -ğandın	15a,533
ķarındaş	kardeş; eş, dost, tanıdık.	
	ķ.	15a,527
	ķ. -ımız	9a,296
	ķ. -larınğnı	17b,625
	ķ. -ların	10b,345; 10b,349
	ķ. -larını	15a,525-15a,526
	ķ. -larınğa	5a,151
	ķ. -larındın	16a,572-16a,573
	ķ. -larındın bolur irdi	16a,572-16a,573
ķarşu	karşı, zıt.	
	ķ.	4b,129; 23b,849
ķaşd	<A. kasıt, niyet; kötü niyet; meyil, yönelme.	
	ķ. kıılır boldı	19b,702; 19b,710
kāşāne	<F. mükemmel ev, köşk, malikāne; yuva.	
	k. -siğe	3b,98
ķaş	ön, karşı.	
	ķ. -iğa	3a,80; 13b,464; 17a,599; 18b,670; 19a,688; 22b,823; 20b,748
	ķ. -inğa	3b,91; 20a,725; 20b,742
	ķ. -ında	2b,60; 21b,777
	ķ. -ında irdim	22b,811- 22b,812
	ķ. -inğda	5a,153
ķatığ	katı, sert; sıkı, kuvvetli; acımasız, kaba; kötü söz.	
	ķ.	21b,775; 23b,849
ķat	kat, huzur, yan.	
	ķ. -ında	9b,318
	ķ. -ındaķı	9b,323; 18a,638
	ķ. -ındaķı kişiler bol-	18a,638
ķat-	katmak, ilave etmek, koymak; içine sokmak; bir yerde tutmak, kapatmak; takmak; koşmak.	
	ķ. -ıp	21b,780; 22b,807

		ķ. -may	17a,614
ķavim	kavim; cemaat, topluluk.		
		ķ. -din	11a,380
		ķ. -i	11a,375; 11b,387; 15a,527;
		ķ. -leri	12a,407
ķaya	kaya.		
		ķ. -ning	5b,172
ķayda	nerede; nereye.		
		ķ.	23b,855; 24a,866
ķayı	hangi.		
		ķ.	24a,868
ķaysı	hangi; herhangi.		
		ķ.	13b,477
		ķ. -mız	13b,480
		ķ. -ngızdın	13b,470
		ķ. -ngızning	13b,471; 13b,473
ķayt-	dönmek, geri dönmek; vazgeçmek, caymak.		
		ķ. -dım	9a,302
		ķ. -dı	9b,307
		ķ. -dılar	5a,144; 6b,212; 8a,252; 9a,295; 9a,302
		ķ. -a	22a,805; 22b,814; 23a,830
		ķ. -ip	4a,108; 4b,124; 5a,144; 9a,295; 17a,612; 17a,613; 18b,661; 20a,724; 20b,748; 22a,797; 22b,813; 24a,862
ķaytar-	göndermek, geri göndermek; geri vermek, ödemek; geri almak; karşılık vermek.		
		ķ. -ip	11b,399
ķaz-	kazmak.		
		ķ. dılar	13b,478
		ķ. -ğaylar	13b,475
ķazak	göçebe; mert, cesur.		
		ķ. -larınğa	18b,657
ķazakla-	mertleşmek, cesurlaşmak.		
		ķ. -p	20b,748; 20b,751
ķazan	kazan, büyük tencere.		
		ķ. -larını	5b,163
ķaziyye	<A. husus, konu, mesele.		
		ķ. -lerdin	10b,351-10b,352
ķeç-	geçmek; yaşamak; vazgeçmek; feda etmek; ölmek.		
		k. -ti	1b,26; 10b,352; 16a,575
		k. -e	9b,307
		k. -ip	1b,34; 7b,235; 9b,320; 9b,321
		k. -geni	14b,505

kel-	k. -mey	19a,686
	gelmek; meydana gelmek, zahir olmak; dönmek; dönüşmek; uygun düşmek, münasip olmak.	
	k. -e turur	4b,129; 7a,220; 11a,369; 21b,780
	k. -e turur miz	11b,392
	k. -ür men	20b,740
	k. -mekde	6a,192
	k. -ip turur	8b,276; 13b,460
	k. -ip turur biz	13b,468
	k. -dim	4a,111
	k. -ding̃	24a,863
	k. -di	4b,132; 5a,146; 5b,164; 6a,182; 6a,191; 6a,194; 6b,211; 7a,216; 8b,275; 9a,296; 9b,314; 9b,318; 10a,327; 10b,354; 11a,364; 11b,398; 15a,518; 16a,567; 16a,570; 17a,598; 17b,623; 17b,624; 18a,640; 18b,662; 19b,704; 19b,705; 20a,724; 20a,725; 20a,725; 20b,741; 21a,766; 21a,769; 22b,823; 23b,846; 23b,849; 23b,855; 24a,858
	k. -dik	4a,105; 18a,648; 19a,689
	k. -dük	6a,185; 6a,192; 14a,487; 15b,549
	k. -ding̃iz	20a,722
	k. -diler	4b,124; 5b,176; 6b,199; 6b,212; 7a,219; 7b,246; 11b,384; 13b,464; 20b,742; 20b,743; 20b,748; 21b,779; 22b,813
	k. -geyler	21b,786
	k. -ing̃izler	13b,461-13b,462
	k. -sünler	12a,402
	k. -se	11b,390
	k. -ip	1b,34; 4b,139; 5a,148; 5a,156; 6b,202; 7b,243; 9b,309; 12a,407; 12a,410; 12b,422; 13a,449; 13a,455; 13a,456; 16a,564; 16b,587; 20a,730; 20b,747; 21a,764; 21a,770; 22a,804; 22a,806; 22b,812; 23b,847; 24a,857
	k. -günçe	5a,144; 11a,374; 12a,400
	k. -geç	4b,125
	k. -e tur-	8a,258
	k. -gen	8b,276; 16b,592; 17a,601; 17b,621; 17b,622; 18a,654; 21a,758
	k. -ür idi	11a,370
	k. -ür irdi	14a,491; 16a,565; 16b,583; 20a,716

	k. -ür irdiler	7b,246; 20a,715
	k. -ip irdim	20a,721
	k. -ip irdi	22b,807
	k. -ip irdiler	6b,199
	k. -ip idiler	18a,641
	k. -di irse	18b,670
	k. -mes	20b,739
	k. -mesdin	12a,403
	k. -megey	11b,389
kelâm	<A. Allah kelamı, Kuran-ı Kerim.	
	k.	1a,4
keltür-	getirmek; aktarmak, iktiba etmek; çocuk dünyaya getirmek, doğurmak.	
	k. -üp turur	11b,388
	k. -di	1a,3; 17a,601
	k. -diler	6b,197; 7b,241; 13a,457; 20b,744; 23b,851-23b,852
	k. -sünler	4b,135
	k. -üp	2a,44; 4b,137; 12b,433; 13a,451; 13a,458; 14a,486; 18b,667; 23b,844
	k. -mekke	11a,374
kemâ ḥaqq	<A. doğru olduğu gibi, gerçek olduğu gibi.	
	k.	1b,23; 1b,27; 1b,30
kemâ ḳāl	<A. sözü olduğu üzere.	
	k.	1a,14
kemâl	<A. olgunluk, yetkinlik, tamlık, eksizliklik; olgunluk çağı; en yüksek değer, mükemmellik.	
	k. -ining	6b,203
kengēş	işlerde danışma, görüşme, düşünme, tedbir.	
	k.	23a,831
	k. ḳıl-	4a,121; 9b,311; 11b,386; 21b,779-21b,780
	k. it-	23a,830
	k. -ni	15a,531
	k. -i	17a,605
kengēş-	karşılıklı danışmak, tedbir etmek.	
	k. -diler	12a,415
	k. -ip	4a,120; 12a,404
	k. -di irse	5a,152
kerâmet	<A. kerem, ihsan; keramet, ermişçesine yapılan iş, hareket veya söylenen söz.	
	k. körset-	13a,451
	k. -i	8a,259; 14b,504
kerek	gerek, gerekli, lazım.	

	k. irdi	11b,393
kerem	<A. kerem, ihsan, lutuf, iyilik.	
	k.	2a,39
keri	geri.	
	k.	23a,831; 23a,838
kerim	<A. cömert; ulu, büyük.	
	k.	16b,588
kerpiç	kerpiç.	
	k.	3b,99; 16a,561
kerret	<A. kere, defa, kez.	
	k.	7b,248; 9a,297; 9b,322; 12a,405; 12a,407; 12a,411; 12a,416; 12a,417; 12b,423; 23b,852
kes-	kesmek, tıraş etmek; terk etmek.	
	k. -diler	18a,643
	k. -e kit-	7b,237
kesil-	kesilmek; durmak, dinmek; ayrı düşmek, ayrılmak.	
	k. -sün	12b,429
kethüdây	<F. kethüda, zengin kimselerin ve devlet büyüklerinin buyruğunda çalışan kimse, kâhya.	
	k.	21a,767
keyfiyât	<A. keyfiyet'in çoğulu.	
	k. -larnı	2a,41
	k. -larındın	2a,45
keyfiyet	<A. keyfiyet, vasıf, nitelik.	
	k.	1b,28; 2a,42
	k. -i	12b,419; 19a,682; 22b,815
keyik	yabanî hayvan; geyik; av hayvanı.	
	k. -ler	2b,66
kezdür-	gezdirmek, dolaştırmak.	
	k. -üp	12b,428
ķıl-	kılmak, etmek, yapmak.	
	ķ. -a turur	18b,673
	ķ. -a turursiz	17a,617
	k. -ur	5b,162; 5b,169; 11b,391; 20a,722
	ķ. -ur turur	16b,578
	ķ. -ursiz	11b,397
	ķ. -urlar	13a,450
	ķ. -ip turur men	11a,366
	ķ. -ip turur biz	15b,547
	ķ. -dim	2a,49; 9a,297; 12a,401
	ķ. -dı	1a,3; 1a,4; 1a,7; 1a,8; 2b,58; 3a,79; 3a,83; 3b,103; 4a,120; 4b,134; 5a,141;

	5a,150; 5a,151; 5b,161; 5b,172; 6a,179; 6a,181; 6b,210; 8a,265; 8a,266; 8b,282; 8b,285; 10a,330; 10a,331; 10a,335; 10a,339; 10b,353; 10b,354; 11b,385; 12b,426; 12b,437; 13a,456; 13b,461; 14b,501; 14b,501; 15b,549; 17b,634; 18a,650; 18a,651; 19a,690; 22a,796; 23a,830; 24a,865
ķ. -duķ	5b,159; 6a,184; 8a,258; 14b,514
ķ. -dılar	2a,47; 2b,57; 3a,70; 4b,130; 4b,133; 4b,136; 4b,138; 5b,167; 5b,173; 8b,273; 9a,303; 9b,306; 9b,311; 11b,386; 12a,404; 12b,420; 13b,479; 13b,479; 14a,491; 14b,513; 17a,611; 18a,637; 18a,645; 19a,679; 19b,708; 21b,780; 21b,787; 22b,809
ķ. -ğay miz	13b,468
ķ. -ğay siz	14b,517; 15a,520
ķ. -ayın	3a,81
ķ. -ğil	6b,207; 8b,286; 8b,287; 17b,630
ķ. -ingız	3a,81; 8b,286; 8b,287; 10a,334; 14a,483
ķ. -ingızlar	13a,448
ķ. -sang	17b,618
ķ. -saķ	11b,389
ķ. -sangız	17b,636
ķ. -salar	2b,54
ķ. -alı	7a,229; 11b,396; 17a,606; 17b,618; 21b,784
ķ. -a al-	2a,48; 4a,110; 17a,604
ķ. -a baş-	7b,242; 21a,752; 21a,754
ķ. -ıp	1a,4; 1a,9; 1b,32; 2a,43; 2a,44; 2a,45; 2a,47; 3b,89; 3b,94; 3b,96; 4a,121; 4b,125; 5a,140; 5a,143; 5a,147; 5b,174; 5b,176; 6a,180; 6a,192; 6b,197; 6b,204; 6b,210; 6b,212; 7a,221; 7b,233; 7b,244; 8a,252; 8b,272; 8b,275; 8b,283; 8b,283; 11a,370; 12a,407; 12a,415; 12b,436; 13a,440; 13a,441; 13b,468; 15a,521; 15b,553; 16b,592; 18b,660; 19a,676; 19b,704; 20a,721; 20b,736; 20b,741; 20b,743; 21a,755; 21a,760; 22b,823; 23b,848; 24a,865
ķ. -ğunça	12b,424

	ķ. -ġan	1a,6; 5a,156; 21a,764
	ķ. -ġandın	13a,445; 23a,836
	k. -ur	8b,286; 17a,609;19b,702; 19b,710;
	ķ. -urımız	11b,395
	ķ. -ur irdim	1b,31-1b,32; 1b,33
	ķ. -ur irdi	13a,455; 14b,505-14b,506; 15a,530; 19a,690; 19b,694; 19b,696
	ķ. -ur irdiler	5b,169; 12b,428; 13a,452
	ķ. -urlar irdi	16a,558; 16b,592
	ķ. -urlar irdiler	13a,439
	ķ. -ip irdiņ	11a,367
	ķ. -ip irdi	6b,203; 11b,383; 13b,465; 19a,684;
	ķ. -ip irdük	12b,437
	ķ. -ip irdiņiz	10a,333
	ķ. -ip irdiler	21a,767
	ķ. -saņız irdi	14a,493
	ķ. -dı irse	4b,139; 6a,187
	ķ. -dıņız irse	12b,435
	ķ. -dılar irse	13b,462; 14a,483
	ķ. -may men	4a,117
	ķ. -madıņ	4a,112
	ķ. -madı	4b,131
	ķ. -madılar	4a,110; 12a,411
	ķ. -maġaymen	20b,737
	ķ. -maġaysız	8b,281
	ķ. -maġaylar	1a,9
	ķ. -maġıl	17b,627; 20b,739
	ķ. -masunlar	18b,658
	ķ. -masaņ	21a,757
	ķ. -masaņız	11b,393
	ķ. -mas irdi	9b,309
	ķ. -madı irse	3a,79
	ķ. -maķ	2a,46
	ķ. -maķıņı	12a,406
	ú. -maúını	1a,10
ķıldur-	kıldırmaq, yaptırmak, ettirmek.	
	ķ. -dı	20b,745
	ķ. -ip	5a,143
ķılıç	ķılıç.	
	ķ.	3b,96; 5a,149; 12b,438
	ķ. -ın	23a,825
ķılıçsız	ķılıçsız.	
	ķ.	6a,189

kılm-	kılmak, yapılmak, edilmek. k. -dı 8b,274
kılış-	bir işi birlikte yapmak. k. -dılar 13b,474; 13b,480
kımız	kımız, ekşitilmiş kısrak sütünden yapılan ünlü Türk içkisi. k. 21a,765
kır-	kazımak, bir şeyi kökünden çıkarmak; kırmak. k. -a turur 10b,349 k. -arlar 17a,603 k. -dım 11a,363 k. -dı 10b,346 k. -ğan bol- 10b,357 k. -mağ bol- 12a,417
kırağ	kenar, kıyı, yan. krş. kırağ, kırığ. k. -ını 8a,256 k. -ığa 9b,317; 11b,384
kırağ	kenar, kıyı, yan. krş. kırağ, kırığ. k. -ı 7b,241
kırığ	kenar, kıyı, yan. krş. kırağ, kırağ. k. -ın 7b,248
kırk ming	kırk bin (40.000). k. 11a,373
kışsa	<A. kıssa, hikaye. k. -sı 14b,507 k. -sınga 14a,487
kış	kış mevsimi. k. 16a,569;16b,576; 16b,581; 20b,745 k. tüş- 16b,576
kışla-	kışlamak, kışı geçirmek. k. -p irdi 16b,582
kışlak	kışın barınılan yer. k. -ı 16b,577
kıyâmet	<A. kıyamet; büyük sıkıntı, bela; gürültü. k. -ğa 17b,631 k. kün bol- 21a,757
kıynal-	acı ve elem verilmek, işkence yapılmak; zora koşulmak. k. -dım 10a,333 k. -dınğız 10a,333
kız	kız, kız çocuk; huri. k. -ım 14b,514 k. -ı 14b,507;14b,511 k. -ını 14b,507;14b,512 k. -ında 14b,514

		ķ. -ların	21a,768
ķızdur-		ķızdırmak, ısıtmak.	
		ķ. -dılar	13b,478
		ķ. -ğaylar	13b,475-13b,476
ķızıl		ķızıl renk, kırmızı.	
		ķ.	14a,495
ki	<F. ki.		
		k.	1a,15; 1a,4; 1b,23; 1b,27; 2a,36; 2a,37; 2a,37; 2a,51; 2b,64; 2b,64; 3a,75; 3a,78; 3a,85; 4b,124; 4b,134; 4b,134; 4b,139; 5a,145; 5a,150; 5a,150; 5a,155; 5b,164; 5b,167; 5b,167; 5b,171; 5b,172; 6a,183; 6a,183; 6a,184; 6b,200; 6b,204; 7a,218; 7a,230; 7b,233; 7b,246; 8a,263; 8a,264; 8b,274; 8b,280; 8b,283; 9b,308; 9b,317; 9b,319; 9b,320; 9b,321; 9b,321; 9b,321; 10a,324; 10a,326; 10a,328; 10b,346; 10b,348; 10b,360; 11a,367; 11a,371; 11b,384; 11b,398; 12a,400; 12a,403; 12a,404; 12b,419; 12b,420; 12b,429; 12b,431; 12b,433; 13a,439; 13a,440; 13a,441; 13a,443; 13a,451; 13a,455; 13a,457; 13b,466; 13b,466; 14a,488; 14a,494; 14b,509; 15a,518; 15a,520; 15b,540; 15b,552; 15b,554; 16a,557; 16a,558; 16a,560; 16a,564; 16a,565; 16a,566; 16a,566; 16a,567; 16a,568; 16a,571; 16b,578; 17b,619; 17b,623; 18a,637; 18a,639; 18a,649; 18a,650; 18b,669; 19a,683; 19b,706; 20a,713; 20a,726; 20a,727; 20a,730; 20b,738; 20b,739; 20b,743; 20b,746; 21a,761; 21a,763; 22a,796; 22a,806; 23a,833; 23b,855
ķiç	geç		
		k.	17a,607
		k. bol-	10a,325
ķiçe	gece		
		k.	22a,791; 22a,794
ķiçik	küçük, küçüklük; önemsiz.		
		k. irdi	3a,70
		k. -din	2a,50
kim (1)	ki.		

	k.	1a,2; 1a,13; 1b,18; 1b,30; 1b,30; 1b,33; 2a,40; 2a,46; 2a,47; 2a,49; 2a,51; 2b,53; 2b,69; 3b,100; 3b,94; 5b,159; 5b,160; 5b,161; 5b,162; 5b,169; 6b,199; 6b,205; 6b,206; 7a,219; 7a,219; 7a,221; 7a,225; 7b,241; 8a,254; 8a,255; 8a,258; 8b,286; 9a,292; 9a,296; 9a,299; 9a,300; 9a,301; 9a,304; 9b,307; 9b,307; 9b,312; 10b,356; 11a,367; 11a,380; 11b,386; 12a,401; 12a,406; 12a,410; 12a,412; 12a,414; 12a,415; 12a,415; 12b,426; 13a,447; 13a,448; 13a,458; 13b,461; 13b,463; 13b,468; 13b,475; 14b,507; 14b,513; 14b,516; 15a,518; 15b,542; 16b,592; 17a,596; 17a,598; 17a,600; 17a,612; 17b,624; 17b,625; 17b,625; 18b,656; 20a,719; 24a,865
kim (2)	kim; kimse, kişi.	
	k.	1b,24; 1b,24; 2a,41
	k. irse	14b,509
	k. -din	2a,41
	k. -ler	1b,25
kine	<F. gönülde gizlenen düşmanlık, kin.	
	k.	4a,116
kir-	girmek, katılmak, dahil olmak.	
	k. -erbiz	13b,480
	k. -di	14a,486
	k. -diler	5a,142
	k. -gey	13b,476
	k. -eyin	14a,482
	k. -ip	8b,279; 15a,535; 18a,655; 18b,673; 21a,766
	k. -geç	18a,638; 18a,641
	k. -meyin	18b,660
kişi	kişi, insan, adam, kimse; erkek; sahip.	
	k.	1b,31; 4b,127; 4b,128; 5a,152; 5b,173; 7a,214; 7a,214; 7a,217; 7a,218; 7a,222; 8a,254; 8a,257; 8a,261; 8b,272; 8b,279; 9a,288; 9a,293; 9b,315; 9b,319; 10a,324; 10a,330; 10a,332; 10b,349; 11a,370; 11a,373; 11b,392; 11b,399; 12a,400; 12a,410; 12a,412; 12b,428; 13b,476; 13b,476; 14b,513; 15b,542; 16b,587;

		16b,592; 16b,592; 16b,594; 17a,601; 17b,621; 17b,622; 17b,623; 18a,640; 18b,658; 19a,687; 20a,722; 20a,730; 20b,746; 21a,755; 21b,773; 21b,777; 21b,778; 21b,784; 22a,793; 22b,812; 23a,825; 23a,826; 23a,840; 24a,868
	k. irdi	8b,271; 10a,325; 11b,388; 15a,525; 15a,527; 16a,556; 19a,675
	k. iken	11a,377
	k. turur sin	18a,654
	k. turur	9a,297; 20a,719
	k. turur biz	7a,222
	k. bol-	16b,592
	k. imes irdim	7a,226
	k. -ning	7a,215; 9b,309; 9b,320-9b,321; 12a,414; 12b,435; 20a,725
	k. -ni	5a,154; 11b,392; 16a,559-16a,560; 18b,662; 22b,808
	k. -ge	4b,135; 5a,154; 5a,156; 11a,364; 12b,433; 12b,436; 13a,453; 14b,511; 17a,614; 18a,644; 18b,658; 21a,759
	k. -din	8a,253; 17b,627
	k. -si irdi	19b,703
	k. -si turur	21b,781
	k. -sining	22a,806
	k. -sin	20a,727
	k. -sini	22b,807
	k. -miz	23a,837
	k. -ler	13b,463; 13b,469; 18a,638-18a,639; 20b,741; 21b,772; 24a,856
	k. -ler turur	13b,466
	k. -ler turu(r)siz	13b,464
	k. -ler bol-	13b,469
	k. -lerdin	8a,253
	k. -leri	20a,729; 22a,805; 22b,810
kit-	gitmek.	
	k. -di	15a,537; 15b,538; 19a,688
	k. -diler	21a,763; 22a,806
	k. -gil	23b,843
	k. -er bol-	23a,832
	k. -mekni	23a,839
kitâbet	<A. yazı yazma, yazılma.	
	k. kııl-	2a,47

kitāb	<A. kitap.		
		k. -ı	4b,134
kiy-	giymek.		
		k. -di	14a,483
		k. -gen	16b,586; 20a,717
		k. -er irdi	16a,569
kiyiz	keçe, çuval.		
		k. -ge	18a,645
kizle-	gizlemek, saklamak.		
		k. -p	1b,32
kol (1)	askerî birlik, ordu.		
		ķ.	12a,405; 12a,417; 12a,418; 12b,420; 18a,641
		ķ. -ning̃	5b,163
		ķ. -nı	15a,537
		ķ. -ğa	19a,678; 22a,803; 22b,810; 23b,850
		ķ. -dın	24a,859
		ķ. -ı	4a,121; 4b,123; 22b,808
kol (2)	el; (koyun için) ön but.		
		ķ.	17b,633
		ķ. -um	17b,632
		ķ. -ığa	7b,233; 16a,565; 16a,567
		ķ. -ımız	7a,228
		k. -uñgızga	11b,396
		ķ. -larığa	5b,162
kol kol	bölük bölük, kısım kısım.		
		ķ. bol-	7b,246
konalgā	konak yeri, yoculuk sırasında yocuların kondukları yer.		
		ķ. -nı	4a,106
kop-	kalkmak, ayağa kalkmak; dışarı çıkmak; zuhur etmek, meydana gelmek, var olmak.		
		ķ. -dı	5b,164
		ķ. -salar irdi	16a,565
		ķ. -up	11a,366; 14a,485; 16b,584; 17a,599; 17b,633
kopar-	zuhur ettirmek, meydana getirmek.		
		ķ. -dılar	5b,167
kopsa-	çıkma istemek.		
		ķ. -p	16b,585
		ķ. -y başla-	16a,566; 16b,590-16b,591
		ķ. -y tur-	16b,589
		ķ. -maķ	16a,568

kor	duvar taşlarında bir tek sıra, dizi.	
		ķ. -ı 4a,107
		ķ. -ning 13b,462
korķ-	korkmak.	
		ķ. -up 22a,805
		ķ. -urġa 12b,428
		ķ. -urdın 13b,461; 13b,462
koru	koru	
		ķ. -ning 13a,449
koş-	arkadaş olarak vermek, eklemek, artırmak.	
		ķ. -dı 5a,148; 20b,746
		ķ. -up 2b,62; 4b,127; 5a,155; 5a,157; 6a,192; 11a,373; 11b,399
koşun	saf, asker dizisi; koşu yarış; koşum.	
		ķ. 3b,95;5a,148; 12b,436; 13a,440; 15b,555
kov-	takip etmek, izlemek, kovmak; kovalamak; koşturmak.	
		ķ. -dılar 20b,747
		ķ. -ıp 8a,251; 22a,792
kovġın	takip eden, izleyen, kovalayan.	
		ķ. 20b,747; 21b,773
kovala-	takip etmek, izlemek, kovalamak.	
		ķ. -dı 18b,661
		ķ. -p 2b,66
koı	koyun.	
		k. 14a,486; 14a,492
		k. -ning 7a,225
		ķ. -dın 10b,343
		ķ. -lar 23a,835
koı-	koymak, bırakmak, kurmak; terk etmek, vaz geçmek, bırakmak; takmak.	
		ķ. -dı 2b,59; 20b,739
		ķ. -dılar 13a,442; 13a,458
		ķ. -ġaysen 15a,535
		ķ. -ayın 20b,734
		ķ. -saķ 7a,228
		ķ. -up 5a,143;16b,588; 17a,608
		ķ. -ġan 16a,561
		ķ. -ġanda 3b,99
		ķ. -ġandur biz 3b,98
		ķ. -ar irdiler 13a,451-13a,452
		ú. -maàaylar 1a,10
		ķ. -abir- 19a,680
koıı	aşāġı, aşāġıya; koyu, kalın, sık; derin.	

	ķ.	13b,463
ķoyul-	akmak, dökölmek; konmak, konulmak; üzerine saldırmak, Őiddetle germek, dalmak.	
	ķ. -ur	13a,458
	ķ. -dılar	12b,424
	ķ. -ur irdi	13a,452-13a,453
köç	göç.	
	k. -lerin	22a,792
köç-	göçmek, göç etmek, yola koyulmak, yolculuĝa devam etmek; ölmek.	
	k. -di	21a,762
	k. -diler	12a,403
	k. -üñĝ	21a,759
	k. -üp	5a,142
	k. -er irdiler	21a,762-21a,763
	k. -üp irdiler	12a,409
köçür-	yerini deĝiřtirmek, yer deĝiřtirmek, nakletmek; göçürmek, göç ettirmek.	
	k. -üp	5a,148; 23b,851
kök (1)	gök reñĝi, mavi, mavimsi; yeşil.	
	k.	3b,87
kök (2)	gök, gökyüzü.	
	k.	5b,164; 8a,258
kökli	gök renkli, mavili; yeşilli.	
	k.	14a,488
köl	göl, havuz, birikmiş su.	
	k. -i	14a,488
kömel	yıĝın.	
	k. turur irdi	20a,716
köñlek	gömlek, elbise.	
	k.	6a,189
köñöl	gönöl, yürek; hafıza, akıl.	
	k. -üm	10a,334
	k. -üñĝni	20b,739
	k. -i	4a,118; 5a,153; 18a,641; 21a,758
	k. -ini	13b,465
	k. -ide	20a,719
	k. -ünde	13b,466
	k. -üñgüz	11b,397
	k. -leri	14a,490
	k. -lerin	7b,234
köp	çok, fazla.	
	k.	3a,79; 4a,120; 4b,138; 4b,139; 6a,180; 8a,265; 9a,291; 9a,292; 9a,292; 9a,299;

		9a,300; 9a,300; 9a,303; 10a,329; 11a,376; 11b,387; 13b,474; 15a,527; 17b,634; 20b,744; 21b,778; 21b,780; 22b,807; 23a,835; 24a,861; 24a,862; 24a,864
	k. irdi	2a,46
	k. dur	20a,730
	k. turur	22a,793-22a,794
	k. bol-	9a,300; 21b,778
	k. bolur mu	9a,291; 9a,292; 9a,299
	k. -i	19a,688; 23b,853
köpdür-	kabartmak.	
	k. -ding̃	24a,862
	k. -meng̃	24a,862
köplik	çokluk, fazlalık.	
	k. -imizni	22a,795
köprek	daha çok, çoğu.	
	k. kı-	5b,172
	k. -i	2b,53; 16a,573
	k. -ining̃	1b,29
kör-	görmek, bakmak; maruz kalmak; sorumlu tutmak.	
	k. -e turur men	20a,728
	k. -erler	22b,811
	k. -dim	1b,27
	k. -düm	20a,730; 22b,812
	k. -düng̃	9a,296
	k. -ding̃ mü	22a,800
	k. -di	4b,137; 9b,321; 10b,348; 13b,466; 20a,717; 20a,726
	k. -diki	9a,293
	k. -ding̃iz mü	17a,600-17a,601
	k. -diler	2a,46; 13b,462; 14a,494; 17a,612
	k. -geymiz	22a,802
	k. -üng̃iz	7b,243
	k. -sünler	21b,787
	k. -se	7b,248; 22a,794; 24a,868
	k. -seng̃iz	17a,606
	k. -eli	11b,390
	k. -e al-	11b,399; 20b,744
	k. -üp	3a,82; 11b,391; 17a,611; 21b,779; 24a,859
	k. -geç	9b,314
	k. -genim	9a,302

		k. -gen	6a,177
		k. -gen turur men	7b,238
		k. -er irdiler	14a,486
		k. -di irse	8a,250-8a,251
		k. -diler irse	7b,234; 14a,490; 14a,496
		k. -medi	10a,329
		k. -medük	9b,316
		k. -megil	8b,276
		k. -medük irdi	17b,628
		k. -e bilmes irdük	8a,256
köriş-	görüŖmek.		
		k. -di	24a,859
körlük	birbirinin inadına hareket etme.		
		k. irdi	10b,348
körpe	kuzu derisi.		
		k.	20b,738
körset-	göstermek.		
		k. -eli	9b,312
		k. -ip irdiler	13a,451
		k. -diler irse	9b,314
köt	arka.		
		k. -imizden	24a,863
köter-	kaldırmak.		
		k. -ürler	17a,603
		k. -di	18b,662; 19a,687
		k. -diler	10a,336; 18b,665
		k. -eli	17a,609; 17b,618; 17b,625; 17b,630
		k. -ip	7b,235; 12a,400; 12b,430; 17b,630; 19a,677; 22a,806; 24a,856
		k. -geç	12b,426
körün-	görünmek.		
		k. -e turur sin	23a,840
		k. -ür men	4a,116
		k. -üş	4a,107; 9a,289; 9a,297; 20a,722
		k. -üş bir-	4a,107; 9a,289
		k. -üş kı1-	20a,722
		k. -üşke	18a,637; 18a,639
		k. -üşde	9a,298; 17a,603
		k. -üşdin	17a,613
		k. -üşige	3a,84
		k. -üşindin	4b,124
		k. -üşler	4b,139
		k. -üşler kıldım	9a,297

		k. -üşler kıldı irse 4b,139	
köy-	yanmak.		
		k. -mey	13b,477
		k. -meyin	14a,495
köz	göz.		
		k. -i	13b,464
		k. -i tüş-	20a,717
		k. -ünçe	8b,276
		k. -ingizge	4a,116
		k. -leridin	14a,485
		k. -lerindin	4a,119
ķubbe	<A. kubbe.		
		ķ. -ning	7b,233
		ķ. -si	7a,229; 7a,230
		ķ. -singa	7a,227
ķudret	<A. kudret, güç, takat.		
		ķ. -i	8a,250; 14a,495
		ķ. -ini	7b,243
ķul	ķul, köle; Allah'a göre insan.		
		ķ.	12b,433; 24a,866
		ķ. men	20a,727
ķulak	ķulak.		
		ķ.	2b,53; 22a,799
		ķ. salur irdiler	22a,799
		ķ. -ı	16a,573
		ķ. -lar	5b,164
ķulluķ	ķulluk, kölelik.		
		ķ. -ını	12b,435
ķumlu	ķumlu		
		ķ.	7b,237
ķuru-	ķurumak.		
		ķ. -masun	21b,782
ķüç	ķüç, kuvvet, kudret; zulüm, kaba kuvvet.		
		k. -in	5a,142
		k. -ümüz	11b,396
		k. -leri	5b,168
ķüçlüg	ķüçlü.		
		k.	11a,376; 11b,387; 15a,527
ķül	ķül, ateş ķülü.		
		k. -dür	18b,659
ķül-	ķülmek.		
		k. -e	17a,614
ķümüş	ķümüş.		

		k.	3a,86; 3b,87; 18b,658
kün	gün, gündüz; güneş.		
		k.	2a,37; 2b,65; 6b,205; 6b,210; 8a,251; 9b,309; 9b,323; 10b,359; 12a,408; 13a,455; 14b,515; 15a,520; 16a,571; 16b,583; 16b,584; 19a,686; 20a,715; 21a,757; 21b,778; 22a,802; 23a,824
		k. -ge	5b,168; 15a,533
		k. -de	10b,343; 13a,456; 13a,457; 16a,571; 17a,613
		k. -deki	13a,458; 13b,472
		k. -deki teg	17a,612
		k. -din	4b,136; 9b,317; 15a,532; 21a,769
		k. -lerde	5b,170
		k. -leri	16b,586
kündelen-	<F.+T. dönmek, yuvarlanmak, kündeye vurulmak; hapishaneye konulmak.		
		k. -din	22b,818
künlük	günlük.		
		k.	4b,127-4b,128; 4b,131
		k. -ke	9b,320
küreñg	<F. al renkli at.		
		k.	16b,586
küz	güz, güz mevsimi, sonbahar.		
		k.	16b,581
		k. -nüñg	16a,575
L			
lağap	<A. lağap, bir kimseye kendi asıl adından başka takılan ad.		
		l. çal-	23a,831
		l. -ı	11b,381
lem-yezel	<A. zeval bulunmaz, zail olmaz, bâkî, kalıcı.		
		l.	1a,12
leşker	<F. asker.		
		l.	2b,62; 5a,154; 6a,192; 6a,191; 7b,245; 8a,255; 8a,257; 8a,261; 8a,262; 23b,849
		l. çoş-	5a,154-5a,156
		l. -niñg	7b,247; 8a,255-8a,256; 8a,260
		l. -in	5b,171
		l. -i	7a,220; 7a,222; 8a,250; 23b,850
		l. -iniñg	4b,131; 4b,132; 7b,247-7b,248
		l. -in	19a,676

	l. -ige	5a,141
	l. -iṅge	7b,236
	l. -leri	7a,220
lutf	<A. lýtuf, iyilik, ihsan; iyi muamele, iyilik.	
	l. -ı irdi	1a,14

M

ma ^ç būd	<A. kendisine ibadet edilen, tapılan; Allah.	
	m.	1a,2
mācerā	<A. geçen, olup geçen, sergüzešt.	
	m. -lar	1b,26; 2a,43
	m. -lar bol-	2a,43
ma ^ç den	<A. maden.	
	m.	2a,39
ma ^ç dūd	<A. sayılı, sayılmış; muayyen, belli.	
	m.	1a,2
ma ^ç fūr	<A. affedilmiş, bağışlanmış.	
	m.	16b,578
mağfur	<A. Allah tarafından günahları affedilmiş olması için dua edilen (kimse), ölmüş.	
	m.	1b,19
mağlaṭa	<A. yanıltmaç, birini şaşırtmak, yanıltmak için söylenen zihin karıştırıcı, saçmasapan söz.	
	m.	14b,513
ma ^ç ğul	<A. akıllıca, akla uygun, mantıklı.	
	m. kör-	11b,391
maḥbūb	<A. sevgili, sevilen, sevilmiş.	
	m.	1a,12
maḥal	<A. yer.	
	m. -de	1b,20; 6a,194; 10b,348; 11a,367; 14a,492; 15b,541; 15b,543; 15b,552; 16a,569; 18a,649; 18b,666; 19b,697; 19b,709; 20b,742; 21b,777; 22a,790; 23a,832
	m. -dağı	15a,532
maḥāl	<A. yerler.	
	m. -ni	4a,115
	m. -imni	4a,115
	m. -i irdi	21b,775
	m. -leringni	3a,75
	m. -lerining	3a,74
	m. -lerin	4a,114

maḥdūm	<A. oğul, evlat; hizmet edene nispetle efendi veya hanım. m. 1b,19
maḥlūqat	<A. yaratılmış şeyler, canlılar; yaratıklar. m. -dın 1a,3
maḥşūşa	<A. mahsus, hususi. m. -larına 1a,14
maḥşūd	<A. kasdolunan, istenilen şey, istek, maksat, amaç, gaye. m. 1a,13 m. -ı 14b,511
maḥşudāne	<A. istekli. m. -yi 1a,12
maḥtan-	övünmek. m. -urlar 3b,89
ma'ḳūl	< A. akıllıca, akla uygun, mantıklı. m. kel- 5a,156; 10a,327 m. kör- 3a,82; 17a,610-17a,611 m. -ın 1b,32
māl	<A. mal, mülk. m. 4b,133; 4b,134; 4b,137; 5a,140; 5a,143 m. -ıng 20b,734 m. -ımıznı 21a,755-21a,756
ma' lūm	<A. malum, bilinen, belli, açık. m. irmes 19b,694 m. turur 10b,356 m. bol- 1b,18; 21b,786-21b,787 m. ḳıl- 2a,43; 5b,174
māldār	<A.+F. mallı, malı olan, zengin. m. irdi 23a,834
mā' mūr	<A. bayındır, şenlikli. m. 2b,55
ma' nā	<A. anlam, akla yatkın sebep, neden. m. -sı 13a,444
maral	<M. dişi geyik,ceylan. m. 2b,66
maşlaḥat	<A. uygun, beğenilen, takdir edilen hal. m. 17a,606; 17a,607 m. bol- 7a,223 m. -ıngızdın 17b,636
mazbūṭ	<A. zaptolunmuş, ele geçirilmiş; hatırdada tutulmuş; derli toplu; muhafazalı, korunmuş; belli; sağlam. m. 17a,608; 17a,616; 20b,738 m. ḳıl- 19a,679
mazbūṭlık	<A.+T. sağlamlık.

	m. -ı	5b,160
ma ^ç zūr	<A. özürlü, özürü olan.	
	m.	2a,49; 2b,55
mecāl	<A. güç, kuvvet, takat; fırsat, imkan.	
	m. -im	20b,732
meclis	<A. oturulacak, toplanılacak yer; görüşülecek bir mesele için bir araya gelmiş insan topluluğu.	
	m.	13a,456
	m. -de	1b,33; 16b,590; 16b,593; 24a,861
	m. -iğa	13a,451
	m. -inde	17a,611
medet	<A. meded, yardım.	
	m.	23b,841
	m. bire başla-	21a,753
medīd	<A. çekilmiş, uzatılmış; uzun, çok uzun süren.	
	m.	16b,590
melâik	<A. melekler.	
	m.	1a,4
memleket	<A. memleket, ülke.	
	m.	2a,36
men	ben.	
	m.	1b,23; 1b,35; 3a,76; 3a,80; 4a,114; 4a,118; 7a,226; 7a,229; 7a,230; 7b,242; 9a,299; 9a,300; 9a,302; 10a,333; 10b,345; 12a,401; 12b,435; 13b,470; 13b,471; 14a,481; 17b,623; 18a,639; 20a,723; 20a,727; 20a,728; 20a,728; 20a,729; 20b,739; 20b,740; 22a,797; 22b,811; 23a,825; 23a,826
	m. imesmen	20a,722
	miniğ	3a,72; 3a,77; 4a,115; 8b,286; 10a,334; 12a,412; 17b,629; 20b,733; 22a,800
	mini	7b,243; 10a,333; 17b,622; 17b,635; 18a,637; 20a,723; 20b,735; 20b,739
	maṅga	1b,29; 2a,47; 3a,78; 7a,227; 7b,231; 12a,414; 14a,481; 14a,482; 14a,483; 15a,526; 23b,842
	mindin	10b,356; 23b,841
	minim	17a,616
men ^ç	<A. yasaklama, men etme, esirgeme.	
	m. kııl-	4b,130
menba ^ç	<A. menba, kaynak.	
	m.	2a,39

menşūr	<A.dağılmış, darmadağın olmuş. m. 5a,143
merd	<F. adam, insan;erkek; özü, sözü doğru, kabadayı, yiğit. m. 22a,804
merhūm	<A. Allah'ın rahmetine kavuşmuş, ölmüş, ölü. m. 16b,578
mescid	<A. mescit, küçük cami. m. -de 14b,517; 15a,520-15a,521 m. -din 15a,520
mesele	<A. mesele, sorun. m. 14b,513
meşekkat	<A. meşakkat, zorluk, güçlük, sıkıntı, zahmet. m. -ine 6b,207; 6b,208
meşgūl	<A. meşgul, bir işle uğraşan. m. irdiler 21a,765
meşhūr	<A. meşhur, ünlü, şöhret sahibi. m. 7a,214; 10b,350; 14b,503 m. turur 2b,64-2b,65; 2b,53; 5b,160; 8a,260; 6a,193-6a,194; 10a,338;13a,443; 4b,504; 15b,540 m. bol- 1b,35 m. turur 2b,68
mevkūf	<A. vakfedilmiş; ait, bağlı. m. bol- 15b,549
meydān	<A. meydan, geniş, açık, düz yer, alan. m. 2a,36; 2a,37 m. -ınınğ 2a,37
meyl	<A. eğilme, eğiklik; akıntı; sevme, tutulma. m. 1a,9; 13b,466 m. kııl- 14a,491; 18a,651 m. -i 18a,652
meyvi	<F. meyva, yemiş. m. -si 14b,509
meyyit	<A. ölmüş; çok zayıf (kimse). m. -in 22b,814
mezkūr	<A. zikrolunmuş, adı geçmiş, anılmış. m. 6a,193; 6b,210; 8a,267; 13a,444; 15b,542; 15b,547; 15b,555; 17a,600; 17a,607; 17a,616; 17b,618; 17b,623; 18b,662; 19b,701; 19b,703; 19b,708; 20b,751; 24a,857 m. irmes irdi 1b,28 -1b,29; 1b,29 m. bol- 8a,267

		m. -nıñ	16b,577; 19b,698
		m. -nı	19a,676; 20b,742
		m. -ge	8b,275; 17b,634; 19b,700
		m. -din	23a,831-23a,832
mihmāndārлық	<F.+T. misafirperverlik.		
		m. -lar qıl-	23a,836
min-	binmek; aşmak, ağmak, çıkmak.		
		m. -gen	16b,586
mindür-	bindirmek ,çıkarmak, aşırmaq.		
		m. -üp	19a,679
		m. -geç	21a,768
miñ	bin (1000).		
		m.	7a,215; 13a,443; 13a,444
		m. beş yüz	7a,218
minnet	<A. minnet, gönül borcu.		
		m.	19a,675
mirā' at	<A. başkasının sözüne itirazda bulunarak mücadele etme.		
		m. qılış-	13b,480
mitin	taş kırılan ve yarılan demir, külünk.		
		m.	5b,174
mu	bu.		
		m. -nıñ	4b,130; 11b,397
		m. -nung	5a,153; 8b,276; 9b,315; 10a,342; 10b,344; 14b,514; 15a,535; 17a,605; 18b,673; 23a,839
		m. -na	12b,426
		m. -nğa	5a,153; 20a,719
		m. -nda	4a,105; 15b,549; 19a,689
		m. -ndın	7b,242; 7b,244; 8b,272;8b,273; 12b,428; 17a,607; 20a,723
		m. -nçadın	10a,332
mu' azzam	<A. muazzam, ulu, büyük.		
		m.	10b,343
muḥabbet	<A. sevgi.		
		m. -i	13b,466
muḥtaşar	<A. kısaltılmış, kısaltma, kısa.		
		m. -da	5b,159; 8b,274
muḳābile	<A. karşılık verme, karşılama.		
		m. -sinde	7b,246; 10a,342
muḳaddimāt	<A. öne geçenler, önde gidenler; başlangıçlar.		
		m. -dın	2a,49
mundaq	böyle, bu şekilde.		
		m. qıla turursız	17a,616

museh�har	<A. sihr kılınmış; dilekçe götürülmüş.
	m. �ıl- 11b,383; 11b,385
muşıbet	<A. felaket, ansızın gelen bela, sıkıntı; uğursuz.
	m. tut- 5a,146
	m. -i 10b,358
mu�ı�	<A. itaatli, boyun eğen, Allah'ın emirlerini yerine getiren; rahat.
	m. 7b,235; 11b,394; 11b,395
	m. bol- 12b,434; 24a,857
mu� �il	<A. insan kanı döken; bir Şey �zerine havale olan.
	m. 13b,472
muttaşıl	<A. ulaşan, kavuşan, bitişen; aralıksız, hi� durmadan, biteviye.
	m. 14a,491; 16b,582
muv�zine	<A. karşılıklı iki Őeyin denkliği, uygunluğu; kıyas, �l�.
	m. �ıl- 1b,32
muzaffer	<A. zafer, �st�nl�k kazanmış, �st�n.
	m. 5a,143
m�b�rek	<A. m�barek, bereketli; hayırlı, kutlu.
	m. 14a,492
m�ddet	<A. zaman, vakit.
	m. 13a,458; 15a,522; 16b,590; 19b,694
m�hr	<F. m�h�r, imza; teminat, taahh�t.
	m. 2a,36
m�krem	<A. ikram olunmuş, ağırlanmış.
	m. �ıl- 1a,4
m�l�haza	<A. iyice d�ş�nme; d�ş�ce; dikkatle bakma.
	m. �ıl- 16b,592
m�l�zım	<A. bir yere veya kimseye sarılıp ayrılmayan, tutunup kalan; teğmen.
	m. -lar 13b,462; 13b,463
m�n�sip	<A. m�nasip, uygun.
	m. k�r- 9b,316
m�nevver	<A. nurlu, aydınlık, parlak.
	m. �ılıp 13b,465
m�n� im	<A. nimet veren, yedirip, i�iren; Allah; velinimet.
	m. 23a,834
m�r� it	<A. bakıp g�zetme, saygı g�sterme.
	m. �ıl- 3a,70
m�rsel	<A. peygamber.
	m. -ler �ıl- 1a,7
m�rted	<A. İsl�m dininden d�nen.
	m. bol- 14a,498-14b,499
m�sellem	<A. teslim edilmiş, verilmiş; doğruluğu, ger�ekliği herkes�e kabul edilmiş olan.
	m. bol- 8a,264

müsülmân	<A. müslüman.	
	m.	6b,197
	m. irdi	6a,194
	m. kııl-	8a,265; 13b,468
	m. bol-	13a,446; 14a,497; 14b,499
	m. bolup irdiler	14a,498
	m. -lar	15a,519
	m. -larning	14b,516
	m. -largâ	13b,479
müsülmânlık	<A.+T. müslümanlık.	
	m. -ğa	14a,490-14a,491
müşkil	<A. müşkül, güç; zorluk, sorun.	
	m. turur	11a,380
	m. bol-	17a,604
	m. -i	1b,34
mütehayyîr	<A. hayret eden, şaşırın.	
	m. bol-	16b,593; 17a,602
müteveccih	<A. teveccüh eden, bir tarafa dönen, yönelen; birine karşı sevgisi ve iyi düşünceleri olan; bir tarafa gitmeye kalkan.	
	m. bol-	2b,64; 7a,213; 13a,450; 13a,455; 14a,484

N

nâgâh	<F. vakitsiz; ansızın, birdenbire.	
	n.	2b,53; 16a,570; 20a,716; 22a,794
nâ-ħaqq	<F.+A. haksız, haksız yere.	
	n. bol-	13b,471-13b,472
nâib	<A. vekil, birinin yerine geçen; kadı vekili; nöbet bekleyen.	
	n.	19b,703
naql	<A. nakl, aktarma; göç etme, ölme.	
	n. kııldı irse	6a,187
nâ-maħdûd	<F.+A. hudutsuz, sınırsız.	
	n.	1a,2
nâ-ma'ķûl	<F.+A. makul olmayan, akla uygun gelmeyen.	
	n. -nı	1b,32
namâz	<F. namaz.	
	n.	17a,611
	n. -ın	14b,517
nâmerd	<F. merd olmayan, alçak; korkak.	
	n.	22a,796-22a,797
naru	öte, öte taraf.	
	n.	7b,238
naşîħat	<A. nasihat, öğüt.	

	n. -imizni	8b,280
nāşāyeste	<F. layık olmayan, layık değil.	
	n.	18b,670
nā-ümid	<F. ümitsiz, ümidi kırılmış.	
	n. boldı irse	23a,832
ne	ne, hangi, nasıl, ne kadar, neden, niçin.	
	n.	1b,25; 1b,26; 1b,26; 1b,28; 1b,28; 2a,42; 2a,42; 2a,42; 2a,43; 3a,74; 3a,77; 3a,81; 4a,110; 4a,112; 5a,155; 5b,162; 5b,165; 7b,231; 9a,296; 10b,358; 10b,360; 11a,367; 11b,386; 11b,397; 12a,412; 12a,414; 13a,458; 13a,459; 13a,459; 13b,464; 13b,466; 13b,467; 13b,467; 14a,493; 15a,519; 15a,528; 16b,592; 17a,606; 17b,620; 17b,621; 17b,621; 17b,622; 17b,627; 17b,630; 19b,707; 20a,727; 20a,727; 22a,802 ; 22b,812; 23b,843
	n. turur	17a,616
	n. bol-	22b,812
	n. it-	15a,528
nebere	<F. neberde, cenk adamı, savaşçı.	
	n. -leri bolup irdi	1b,22-1b,23
	n. -lerin	15b,554
	n. -lerini	13a,439
	n. -lerindin	22b,821
neçük	niçin, nasıl.	
	n.	8a,253; 9a,296; 10b,361; 11a,362; 13b,472; 18b,664
nedāmet	<A. pişmanlık.	
	n. -i bol-	10b,358
nesl	<A. nesil, kuşak, soy.	
	n.	8a,267
	n. -in	10b,345
	n. -iğa	15b,543
	n. -idin	8b,272; 15b,542; 15b,544; 18b,665
	n. -indin	16a,557
neşāt	<A. sevinç, neşe, şenlik.	
	n. -ları	16b,585
nevbet	<A. nöbet, sıra.	
	n.	19a,683
niçe	nice, nasıl, ne kadar, kaç.	

	n.	4b,130; 5a,142; 5b,160; 6a,182; 6a,186; 6b,198; 6b,202; 6b,207; 6b,210; 8a,251; 9b,306; 10b,349; 10b,352; 13a,445; 20b,741; 20b,746; 22a,789; 23a,824
	n. -ler	8a,255
niçün	niçin, neden.	
	n.	13b,470
nihāyet	<A. son, nihayet.	
	n. -ini	6b,203
ni' met	<A. nimet, lütuf, ihsan.	
	n. -i	1b,23
nit-	ne yapmak, ne etmek, nitmek.	
	n. -e	24a,863
niteg	nice, nasıl.	
	n.	16a,558
nöker	maiyet memuru, hizmetçi; kuma.	
	n.	12b,434; 12b,436; 17b,630; 23b,854
	n. bol-	12b,434; 21a,753; 24a,857
	n. -lerniᅡ	23b,853
	n. -leri	5a,144; 12b,422; 19b,699-19b,700
nökerçilik	hizmetçilik.	
	n. -iᅡdin	17b,618-17b,619
nökerlik	maiyet memurluᅡu, hizmetçilik.	
	n. -ini	12b,435
nūr	<A. nur, ışık, parlaklık.	
	n.	13b,465
nuşret	<A. yardım; başarı, üstünlük.	
	n. -i	22a,803
nüşha	<A. yazılı, yazılmış şey, yazılı bir şeyden çıkarılan sūret.	
	n.	2a,51
	n. -nı	2a,50

O

oᅡlan	çocuk; oᅡul, erkek evlat.	
	o.	9b,313; 15b,544; 16a,572; 16b,595; 19b,695; 19b,700; 20a,728; 20b,742; 20b,748; 20b,751; 21a,758; 21a,766; 21a,770; 22a,805; 22b,819; 23a,831; 23a,833
	o. turur	10b,350-10b,351
	o. ikeninde	22b,816
	o. -dur	11b,396

		o. -ning	19b,699; 20b,750; 22b,821
		o. -ni	20a,714; 23a,835
		o. -ga	19b,701; 19b,710; 21a,754-21a,755; 24a,859; 24a,864
		o. -lar	16a,564; 16a,567; 16a,571; 16b,583; 16b,591; 16b,593; 17a,612; 21b,782; 22a,798; 22a,802; 22a,803
		o. -larning	15b,550
		o. -larni	22a,789; 22b,817
		o. -larga	13a,440; 17a,600
		o. -lari	3b,88; 3b,100; 5a,145; 10a,342; 16a,556- 16a,557
		o. -lari irdiler	23a,834
		o. -laridur	3b,96
		o. -larining	2a,40-2a,41
		o. -larini	13a,439; 15a,526; 15b,547; 3b,94-3b,95
		o. -lariğa	3b,89; 3b,102; 4a,106; 13a,441
		o. -laridin	1b,24; 3b,103-4a,104; 15b,546
		o. -larindin	1a,6;
oğul	oğul, erkek evlat; çocuk.		
		o.	2b,69; 3a,83; 3a,84; 8b,269; 10a,339; 10b,358; 11a,368; 21a,768
		o. bol-	11a,368
		o. -ning	12b,432; 15b,554
		o. -um	11a,362
		o. -umning	11a,363
		o. -ing	15a,532
		o. -i	3b,102; 3b,99; 4a,119; 6a,187; 8a,268; 10b,344; 10b,349; 10b,355; 10b,356; 12a,401; 15a,524; 15a,528; 15b,538; 15b,544; 15b,550; 15b,555; 18a,646; 18b,668; 18b,669; 19a,684; 19b,695; 19b,711; 22b,822
		o. -i irdi	11b,393; 22a,788
		o. -i bol-	10b,356
		o. -i imes mi irdingiz	12b,433
		o. -ining	15a,531
		o. -iga	2b,58
		o. -larindin	2b,61
oğşa-	benzemek.		
		o. -r	3a,78; 11a,379
		o. -mağay	5a,154
oğşat-	benzetmek.		

		o. -ip	11b,394
		o. -ip irdi	23a,829-23a,830
		o. -a almay men	23a,840
oķ	kuvetlendirme edatı; vakit, zaman.		
		o.	3a,76; 4a,117; 7b,244; 9a,297; 9b,322; 10a,332; 12a,410; 16b,588; 20a,723; 22a,794; 22b,807
oķı-, oķu-	okumak; öğrenim görmek.		
		o. -dılar	14a,482
		o. -sa	24a,868
		o. -p	14b,517; 23b,848
		o. -ğan	2a,50
oķlaş	paylaşma.		
		o. ķıl-	22b,809
ol	o.		
		o.	1a,2; 1a,12; 1b,20; 1b,24; 2a,37; 2a,39; 2a,44; 3a,77; 3b,90; 3b,94; 3b,95; 3b,97; 3b,98; 3b,100; 3b,100; 4a,104; 4a,106; 4a,114; 4a,117; 4b,126; 5a,149; 5a,154; 5a,154; 5a,156; 5b,158; 5b,159; 5b,165; 5b,166; 5b,166; 5b,172; 5b,176; 5b,176; 6a,177; 6a,178; 6a,183; 6a,194; 6b,199; 7a,214; 7a,215; 7a,223; 7b,236; 7b,237; 7b,238; 7b,240; 7b,242; 7b,245; 7b,248; 8a,252; 8a,253; 8a,254; 8a,255; 8a,256; 8a,257; 8a,259; 8b,279; 8b,281; 8b,281; 8b,281; 8b,282; 8b,284; 9a,288; 9a,292; 9a,293; 9a,295; 9a,296; 9a,298; 9b,310; 9b,320; 9b,323; 10a,324; 10a,325; 10a,325; 10a,326; 10a,342; 10b,350; 10b,359; 11a,363; 11a,365; 11a,367; 11a,370; 11a,377; 11b,383; 11b,392; 12a,408; 12a,412; 12a,412; 12a,414; 12b,438; 13a,443; 13a,447; 13a,453; 14a,481; 14a,483; 14b,507; 15a,520; 15a,529; 15a,531; 15a,531; 15a,533; 15a,535; 15b,541; 15b,541; 15b,543; 15b,552; 16a,567; 16a,568; 16b,584; 17a,596; 17a,601; 17a,602; 17b,621; 17b,621; 17b,623; 17b,624; 17b,627; 17b,632; 18a,637; 18a,639; 18a,649; 18a,653; 18a,653; 18b,664; 18b,665; 18b,666; 18b,668; 18b,672; 19a,675;

	19b,697; 19b,707; 19b,709; 20a,724; 20a,725; 20b,742; 20b,745; 22a,790; 22a,790; 22a,798; 22a,798; 22a,800; 22b,815; 22b,820; 22b,821; 22b,823; 23a,832; 24a,860
o. irđi	1b,29-1b,30; 5b,159; 8b,282; 9b,308; 13a,447; 17b,624
o. turur	2a,49; 11b,381; 12a,406; 17a,603; 17a,607
o. -dur aning	2a,51 1a,7; 1a,13; 1a,14; 2a,39; 3a,82; 4a,114; 4a,115; 4a,118; 5a,155; 5b,160; 6a,180; 6b,197; 7b,239; 8a,254; 8a,261; 8b,282; 9a,289; 9a,304; 9b,308; 10a,337; 10b,358; 11a,369; 11a,379; 13a,439; 13b,460; 13b,471; 13b,477; 14a,482; 14b,507; 14b,509; 14b,513; 15a,528; 15a,528; 15a,530; 15a,536; 16a,557; 16b,594; 17a,597; 18a,655; 18b,660; 18b,670; 22b,823; 23a,827
aning bol- anı	5a,155 2b,66; 4a,113; 5b,162; 6a,179; 8b,283; 10b,351; 11b,397; 13a,441; 14b,506; 15a,530; 17a,603; 17a,609; 17b,629; 18b,665; 18b,667; 19a,683; 19a,686; 22a,800; 23a,827
anđa	2b,65; 5a,154; 7a,222; 10b,345; 10b,356; 11b,388; 11b,390; 12b,434; 13b,473; 3b,475; 14b,508; 15a,536; 16a,574; 18b,656; 18b,660; 18b,663; 18b,664; 18b,669; 21a,753; 22b,823 ; 24a,858
anda	5a,142; 6a,181; 6a,182; 6a,183;6a,184; 10a,324
andın	1b,25; 1b,31; 4b,138; 5a,150; 6a,178; 6a,179; 6a,182; 7b,238; 8a,266; 9a,290; 9a,291; 9a,301; 9a,305; 10a,331; 10a,339; 10a,339; 11b,390; 12b,427; 14b,499; 14b,501; 14b,506; 15a,523; 15a,534; 15b,540; 16a,569; 16a,574; 16b,590; 17a,599; 17b,629; 18a,638; 19a,674; 19a,686; 19b,694; 19b,704; 19b,710; 22b,812; 23b,846

		o. -lar	6b,196; 8a,254; 12a,400; 12a,404; 12a,417; 14b,504; 15a,519; 16b,580; 17b,626; 19b,706; 19b,709; 22b,814
		alarning~	2a,48
		o. -larning~	6b,201; 8b,283; 12a,408; 14b,504; 21b,780; 23a,825
		o. -larning~ turur	12a,402
		o. -larga	12a,403; 21b,784
		o. -lardin	14a,498; 19b,709
ol-	olmak.		
		o. -up turur	17a,601
		o. -up irdi	6a,188
oltur-	oturmak; ikamet etmek.		
		o. irdi	13b,463
		o. -ur	23b,842
		o. -di	12b,431
		o. -dilar	4a,108; 12b,430; 13a,456; 13a,457
		o. -sun	8b,279
		o. -up	11a,367; 13a,449; 13a,455; 15a,521; 17b,633; 24a,860
		o. -gan	9a,292-9a,293; 12b,421
		o. -aqal-	12b,427
		o. -up irdi	12b,422; 14b,517; 18a,642
omaqli	kabileli, oymakli.		
		o.	6a,183; 11a,375
on	on (10).		
		o.	5b,168; 10b,352; 13b,475
		o. altı	8a,265
		o. beş	9b,309
		o. iki	4a,107; 22a,790
		o. ming~	5a,156
		o. sekiz	8b,284; 10a,330-10a,331; 14b,501
		o. tórt	11a,369
		o. üç	8a,265; 10a,339
		o. yiti	2b,68-2b,69; 3a,83-3a,84; 12b,432; 15b,553
ong~	sağ, solun karşıtı.		
		o.	4a,121; 15a,537; 24a,859
ora-	uygun, elverişli zaman bulmak.		
		o. -y	18b,671; 19a,674
orda	ordugâh, ordu, saray.		
		o.	12b,421; 16a,566; 20a,722
		o. -ning~	12a,404

		o. -ni	3b,87
		o. -ğa	16b,587; 16b,588
		o. -sı	20a,714
		o. -sığa	10a,329
		o. -singa	20a,715
		o. -lar	12a,416
orun	yer, mekan, mevki, makam.		
		o.	23a,824; 24a,858
		o. -uñğ dur	24a,858
		o. -iğa	4a,109
		o. -uğa	3a,71
otlağlı	otlaklı.		
		o.	22b,820
otun	odun.		
		o. -lardın	13b,478
otuz	otuz (30).		
		o.	15a,522
		o. ming	4b,127; 5a,154; 5a,156
oymağ	yön; bölge.		
		o. -ni	5a,148
oyna-	oynamak.		
		o. -y küle	17a,614
Ö			
öçeş-	yarış etmek; kavga etmek;düşmanlık etmek; çekişmek.		
		ö. -ip	18b,656
öl-	ölmek.		
		ö. -er biz	21b,782
		ö. -di	6b,204; 8a,261; 8a,263; 8b,269; 10b,347; 10b,355; 11a,367; 11b,384
		ö. -gey	10b,358
		ö. -gen	10b,348;17a,601
		ö. -gendin	3b,91; 10a,340; 10b,345; 15b,555; 19b,704
		ö. -genining	22b,815
		ö. -genin	17b,624; 22b,819
		ö. -genidin	8a,261
		ö. -genimiz	22a,802
		ö. -erimizge	17b,631
		ö. -di irse	4a,109; 6b,198
		ö. -mesem	21a,761
öltür-	öldürmek.		

		ö. -(ür) biz	17b,620
		ö. -üp turur	19a,682
		ö. -di	10b,346;18b,667; 22b,818
		ö. -diler	4b,133;12b,429; 19a,686; 23b,851
		ö. -gey	11a,368
		ö. -eli	17a,610;17b,625
		ö. -e tur-	15a,534
		ö. -e dur men	13b,470
		ö. -üp	8a,251-8a,252; 15a,522; 15b,551; 17b,629; 19a,683; 19a,685; 23a,835; 23b,854
		ö. -genin	4b,132; 8a,251
		ö. (-ür) irdi	15a,535
		ö. -üp irdi	5a,145; 15a,526; 15a,530; 18b,664;
		ö. -megenin	8a,252
		ö. -mesenğ	17b,626
		ö. -mek kerek	13b,469
ölüg	ölü.		
		ö. -in	22b,813
ölüm	ölüm.		
		ö.	11a,364; 18a,644; 21b,781
		ö. -ge	17a,604-17a,605
‘ömr	<A. ömür, hayat.		
		‘ö. -i	10b,352
		‘ö. -ingē	10b,354; 10b,357
öng	ön, ön taraf; önce, evvel; ileri, üstün.		
		ö. -dür bol-	23b,841
		ö. -i	7b,247
ör-	belirmek; çıkmak, kopmak; yükselmek.		
		ö. -e	14a,485
örge	çadır, büyük çadır,otak.		
		ö.	3a,85; 3b,92; 18a,651
		ö. turur	3b,90
		ö. -ni	3a,86
		ö. -ler	4a,106
örkin	organ, ip, yular. krş. örkün.		
		ö. -lerinin	22b,809
örkün	organ, ip, yular. krş. örkün.		
		ö. -ning	21b,784; 22a,791
örül-	koparılmak, çıkarılmak, ayrılmak.		
		ö. -üp	14a,490
örüm	askeriyede meleke ve maharet.		
		ö.	3b,94; 13a,444

ös-	büyümek, gelişmek, yükselmek.	
	ö. -er sin	15a,532
	ö. -üp turur	5a,153
	ö. -di	10a,334
	ö. -gen	18a,654
östür-	yükseltmek, büyütme, yetiştirmek.	
	ö. -üp irdi	3a,73; 4a,114
öt-	geçmek, aşmak.	
	ö. -di	12a,411; 13a,458; 16b,581
	ö. -diler	7a,218
	ö. -kende	22a,792; 12a,406
	ö. -er irdi	12a,410
öte	öte, ileri.	
	ö. -kine	3b,99
ötek	çok ses çıkararak, çok öten.	
	ö.	16a,565; 16a,566; 16a,568; 16a,570
ötrü	ötrü, dolayı.	
	ö.	1b,30; 7a,222
ötün	af, gufran, mağfiret, kabul.	
	ö. -ingni	20b,737
öy	ev.	
	ö. -ning	17a,607
	ö. -ge	5a,146; 7a,215; 15a,520; 20b,740
	ö. -imni	20a,730; 20a,723
	ö. -ingni	20b,736
öz	kendi.	
	ö.	2b,59; 2b,60; 3b,98; 5a,141; 5a,144; 5a,148; 5a,153; 6a,182; 6a,194; 7a,226; 7a,226; 7a,228; 9a,295; 10b,345; 10b,345; 11a,363; 12a,401; 13a,442; 14b,507; 14b,510; 14b,511; 15a,526; 15b,539; 16a,565; 18a,653; 20b,741; 22b,822; 23a,825
	ö. -ümni	6b,208; 20a,731; 21a,761
	ö. -ümge	11a,364; 23a,840
	ö. -ümdin	10b,355
	ö. -üñg	24a,858
	ö. -ingge	24a,860
	ö. -i	4b,127; 9a,288; 9b,307; 10a,332; 10b,347; 10b,357; 13a,452; 13a,453; 18a,639; 19a,686; 20a,725; 21b,773; 23b,850
	ö. -ining	15a,525

		ö. -in	6a,177
		ö. -ini	10a,334
		ö. -ige	11b,383; 11b,385
		ö. -idin	10b,358
		ö. -üdin	10b,355
		ö. -indin	6a,188
		ö. -ümüzni	11b,389-11b,390
		ö. -ingizge	11b,393-11b,394
		ö. -üngüzge	8b,278
		ö. -leri	24a,857
		ö. -lerige	13a,454
özge	başka, diğer.	ö.	2b,69; 3a,83; 5a,147; 6b,195; 8b,272; 8b,277; 9a,297; 10b,343; 11a,378; 12a,400; 12b,432; 13b,463; 14b,510; 15b,546; 15b,553; 16a,559; 17a,605; 18a,644; 18b,662; 19b,700
		ö. kı-ı	2a,48; 20b,737
		ö. bolmas irdi	17a,605
		ö. -ge mu	14b,510
		ö. -çe bolup irdi	17a,613

P

pādişāh	<F. padişah, kral.	p.	1a,2; 4b,128; 4b,132; 10a,342; 12a,402; 13b,470; 14b,505; 14b,515; 15b,539; 19b,693; 19b,696
		p. turur	7a,222
		p. irdi	10a,336; 10a,341; 13a,445
		p. bol-	6a,185-6a,186; 15b,539; 19b,693; 23b,853
		p. -ı	4b,129; 9a,295; 19b,699
		p. -ınıṅ	6a,181
		p. -ını	4b,132
		p. -lar	1a,8; 1b,33
		p. -ları	6a,190; 12a,406
		p. -larınğa	19b,711
pādişāhlık	<F.+T. padişahlık, krallık.	p.	6a,186; 8a,266; 8b,284-8b,285; 13a,445; 14b,501; 14b,501; 15a,522; 19a,684; 19a,690

		p. kı1-	8a,266;8b,284-8b,285;13a,445; 14b,501; 19a,690
		p. sür-	15a,522-15a,523
		p. -ı	16a,557; 19b,694
		p. -ını kı1-	6b,206
		p. -ına	6b,207
		p. -ıdın	16a,575; 16b,580
pāy-ı taht	<F. başşehir.		
		p. kı1-	6a,181
penāh	<F. sığınma; sığınacak yer.		
		p.	2a,36
perīšan	<F. dağınık, karışık, yıkılmış; tahrip edilmiş.		
		p.	11b,386
pervāy	<F. durup, dinleme; bilme, idrak etme, dikkat etme; korku, sakınma, çekinme; meyl ve rağbet; terketme, vazgeçme.		
		p. kı1-	12a,411
pes	<F. şimdi, o halde, öyle ise, öyle iken, öyle olunca, bundan dolayı, bunun üzerine; sonra, ondan sonra, ardınca; hasılı, velhasılı; ne zaman ki; işte.		
		p.	1b,28; 1b,35; 5b,167; 8b,281; 12a,406; 13a,444; 16a,569; 16b,589; 19a,680
		p. kı1-	5b,167; 12a,406
		p. bol-	16a,569; 16b,589
peydā	<F. açıkta, ortada; hazır, mevcut.		
		p. irdi	19b,699
		p. bol-	13b,466
peymāne	<F. büyük kadeh, şarap bardağı.		
		p. -si	13a,457

R

ra' bet	<A. istek, arzu. krş. rağbet.		
		r.	6b,202
rabt	<A. bağlama, bağlanma, iliştirme.		
		r.	5a,143
rağbet	<A. istek, arzu. krş. ra' bet.		
		r. kı1-	2a,44
rağmet	<A. acıma, esirgeme, koruma, yargılama.		
		r. -iğa	8a,266
		r. -ige	14b,502
		r. -inđe	15a,523
rāst	<F. doğru, uygun, gerçek, nizamlı; hazır.		
		r.	3a,73; 4a,113; 7b,234

	r. irdi	17b,635
	r. kııl-	2b,54; 12b,424
	r. kel-	11b,389
	r. -ın	17a,609; 17a,617; 17b,619; 17b,620; 17b,632
rastlık	<F.+T. doğruluk, dürüstlük, gerçeklik. r.	1a,9
rāy	<F. fikir, düşünce. r. -ım	7a,226
rāzī	<A. razı, memnun, hoşnut. r. bol-	17b,625; 17b,627; 18a,653
refāhiyet	<A. bolluk, rahatlık. r. bol-	9a,304
	r. de bol-	10a,337
	r. -ini	9a,290
refāhiyetlik	<A.+T. bollukla geçiniş. r. -ını	8b,277; 9a,298-9a,299
resm	<A. eser, iz; tarz, üslup; âdet; tavır, davranış; tören, merasim. r.	12a,408
	r. -i	5b,170
resūllullah	<A. Hz. Muhammed. r.	1a,12
revā	<F. uygun, yerinde, yakışır. r. bolğaymu	12a,401
revende	<F. gidici, giden. r. -lerdin	6a,177
rivāyet	<A. rivayet, hikaye; söylenti, bir haber. r. kııl-	13a,450
riyāzet	<A. nefsi kırma. r. -ler	6b,202
rūşen	<F. açık, belli; parlak, aydın. r. irdi	1a,15
rūy	<F. tunç. r.	1a,4

S

sa' ādet	<A. saadet, mutluluk, talihlilik, baht. s.	6a,186
şabāḥ	<A. sabah. ş.	16a,564; 16b,583
	ş. -ı	16b,585
saç	saç.	

	s. -ını	18a,651
şadağ	ok ve yay çantası.	
	ş. -ını	16b,588
sağar	sağmalık, sağılacak.	
	s.	23b,842
şāhipcemāl	<A. güzel, yakışıklı kimse.	
	ş.	14b,507
sāhir	<A. büyücü.	
	s.	13a,454
	s. -ler	13a,450
	s. -lerğa	13b,479
	s. -lerdin	13b,476
sāir	<A. diğer, başka, gayri.	
	s.	21b,771
sağla-	saklamak, korumak, beklemek, gözetmek, hakim olmak, kötülükten korumak; takip etmek.	
	s. -ğan	10b,355
	s. -rğa	2a,44
	s. -mağınğ	5a,154
	s. -r irdi	2b,60
sal-	koymak, sermek; bırakmak, terk etmek; sallamak.	
	s. -dım	20a,731
	s. -dı	3a,85; 3a,86; 3b,87; 3b,88; 3b,93; 5b,173; 7b,249; 8a,257; 9b,317; 14a,488; 18a,651; 21b,773; 23b,844
	s. -dılar	5b,161;5b,175; 6a,177; 8a,251; 8a,258; 22a,804
	s. -ğaymen	6b,208
	s. -ayın	23b,842
	s. -ıp	4a,106; 4b,131; 13b,463; 16a,567; 16a,571; 18a,645; 22a,793; 22a,795; 22a,795; 22a,804; 22b,818
	s. -ğaç	22a,806
	s. -ğan	3b,98
	s. -ur bol-	16a,559
	s. -ur irdiler	22a,799
	s. -madı	3b,93
şalavāt	<A. Hz. Muhammed'e edilen dualar.	
	ş. -ı	1a,11
salğa-	salmak, göndermek, sevketmek, atmak, yere bırakmak, elden atmak.	
	s. -p	2b,62; 5a,157
	s. -ğan	4b,124; 13a,442;15b,545
salığ	yel rüzgar; salma, gönderme; soluk, soluş.	

	s. -ğa	19a,680
şallallahu ‘aleyhi vesellem	<A. salat ve selam onun üzerine olsun.	
	ş.	1a,12
salṭānat	<A. sultanlık, padişahlık,hükümdarlık; bolluk ve zenginlik.	
	s. -ımğa	2a,40
sañç-	saplamak, vurmak, yaralamak, kesmek.	
	s. -ıp	12b,425; 18a,643; 19a,685
sarayçuḡ	<F.+T. saraycık.	
	s.	7a,216-7a,217
	s. -ğa	7a,217
	s. -dın	7a,217-7a,218
sar-	sarmak, dolamak.	
	s. -dı	4a,107
saru	taraf, yön.	
	s.	5b,165
sayla-	seçmek.	
	s. -p	21b,783; 22a,789
sāzende	<F. çalgıcı; yapıcı, düzenleyici.	
	s. -ler	16a,565; 16b,590
	s. -leri	16b,584; 16b,589
sebeb	<A. sebep, neden.	
	s.	13a,446; 13a,447; 17b,631; 21a,755
	s. bol-	17b,631
	s. -din	15a,536
	s. -din irdi	17a,602
sedā	<O. ses, yankı.	
	s.	5b,166; 5b,174
	s. -nı	5b,164; 5b,172
seḡer	<A. seher vakti.	
	s.	16b,584; 20a,729
sekiz	sekiz (8).	
	s.	6a,188; 7a,214; 7a,215; 8b,269; 10a,331
seksen	seksen (80).	
	s.	10b,353
selāmet	<A. eminlik, korkudan uzak olma; iyi sonuç; kurtulmuşluk.	
	s.	6a,182
selāmetliḡ	<A.+T. selamete çıkma, korku ve endişeden uzak olma.	
	s.	11a,369
	s. -ını	8b,276-8b,277; 9a,290
	s. -ingizni	9a,298
selāṭin	<A. sultanlar.	
	s.	2a,36; 2a,38; 19b,692
semizle-	semiz duruma gelmek, semirmek.	

		s. -p	21b,776
semrũ-	besili, yağlı bir duruma gelmek, semizlemek, şişmanlamak.		
		s. -gen	21b,774
sen	sen.		
		s.	3a,76; 3a,77; 4a,109; 6b,206; 9b,322; 15a,531; 17b,623; 17b,628; 24a,861
		siniñ	3a,74; 3a,76; 17b,618; 17b,626; 20b,734; 20b,736; 21a,757; 22a,801
		sini	3a,73; 17b,618; 17b,620; 17b,621; 17b,624; 17b,625; 17b,630; 20b,736; 20b,740; 23a,840
		sañga	12b,419; 17b,624; 17b,630; 20b,735; 20b,740; 23b,841; 24a,862; 24a,865
		sindin	3a,72; 9a,294; 9a,301; 17a,617; 17b,626; 18a,654; 21a,755
senā	<A. övgü.		
		s.	1a,2
serāser	<F. baştan başa, büsbütün.		
		s.	5b,165
serkeş	<F. dikbaşı, başkaldıran; inatçı; itaatsiz.		
		s. bol-	24a,856
		s. kıl-	11b,395
server	<F. baş, başkan, reis, ulu.		
		s.	2a,36
sev-	sevmek.		
		s. -ip	3a,73; 4a,113
		s. -er irdi	10b,351
sevder	maiyet, kapı halkı.		
		s.	12b,436
		s. -in	23b,854
sevinç	sevinç, mutluluk.		
		s. -e	11a,372
sez-	sezmek, sanmak, zannetmek, tahmin etmek.		
		s. -ip	20a,729
sıçkan	sıçan, fare.		
		s.	9a,291; 9a,299
		s. -nı	9a,305
sığır	sığır, büyük baş hayvan.		
		s. -dın	10b,343
sın	boy, bos, kılık.		
		s.	18a,654
sın-	kırmak, kırılmak, bozulmak, incinmek.		
		s. -ip	2b,66

		s. -ap irdiler	17a,605
silde-		hareket etmek; silkelemek, sallamak.	
		s. -di	7b,249
sile-		sevmek, okşamak; hürmet ve tazim etmek, ağırlamak.	
		s. -di	11b,399
sitār	<F. yıldız		
		s. -sın	1a,6; 1a,7
sitāre	<F. yıldız; talih, kader, baht.		
		s.	1a,15
siz	siz.		
		s.	3a,81; 8a,253; 10b,361; 14a,482; 17a,606; 17b,635; 19a,674
		s. -ning̃	4a,116; 6b,207; 7b,231; 8b,278; 9a,291; 9a,292; 9a,298; 9a,299; 9a,300; 11a,365
		s. -ni	11a,368; 17a,598
		s. -ge	4a,111; 7b,232; 11b,394; 11b,395; 14b,516; 15a,519; 17b,632
		s. -ler	7a,226; 7a,228; 7b,242; 7b,244; 10a,333; 12a,415; 12a,417; 12b,433; 12b,435; 13a,448; 13b,463; 13b,466; 15a,518; 18a,638
		s. -lerning̃	3b,93; 13b,470; 13b,472
		s. -lerni	12a,417; 12b,435; 13b,468; 18a,638
		s. -lerge	4a,121; 10a,334; 21a,761
		s. -lerdin	3b,90; 12b,434
şoĥbet	<A. sohbet.		
		ş.	1b,35; 16b,591; 17a,597; 17a,600
		ş. tut-	16a,570; 16b,584
sol	sol.		
		s.	4b,123; 15a,537; 18a,648
song̃	son, sonra.		
		s.	1b,24; 1b,25; 2a,41; 3b,91; 3b,92; 4a,104; 4a,108; 4b,137; 4b,139; 5a,146; 5a,150; 5b,161; 6a,178; 6b,198; 7b,245; 8a,263; 9a,290; 9b,317; 10a,329; 10a,331; 10a,339; 10a,340; 10b,345; 10b,351; 10b,355; 10b,356; 11b,390; 12a,405; 12a,416; 12b,423; 12b,427; 12b,431; 13a,445; 14a,498; 14b,506; 15a,523; 15a,533; 15a,534; 15b,540; 15b,555; 16a,569; 16a,574; 16b,590; 17a,598; 17a,599; 18a,638; 18a,640; 18a,645; 19a,686; 19a,691; 19b,694;

		19b,704; 20b,745; 21a,769; 22b,812; 23a,824; 23a,836
	s. -kıda	17a,597
	s. -ı	7b,247
	s. -ın	21b,773
	s. -ını	21a,759
	s. -ığa	23a,830
	s. -ında	22b,808
	s. -ıdın	20a,720; 20b,747; 21a,762; 22a,792; 22a,793
	s. -ındın	8a,251
	s. -ımızdın	22b,814; 22b,815
	s. -ınça	4b,127; 22b,809
sonğrağ	daha sonra.	
	s.	20a,716
sor-	sormak.	
	s. -arsin	20a,727
	s. -ar biz	17a,617
	s. -dı	9a,290; 9a,290; 9a,291; 9a,296; 9a,298; 9a,299; 9a,299; 9a,300; 11a,367; 14b,509; 15a,518; 20a,727
	s. -dılar	13b,466; 19b,706
	s. -ğıl	8b,277
	s. -unğ	17b,620
	s. -alı	17a,608
	s. -asiz	17b,620
	s. -ar irdim	9a,294; 9a,301
	s. -ar irdi	2a,45-2a,46
	s. -ar irdiler	8a,253
	s. -dı irse	19b,708
	s. -ğanı	9a,305
	s. -mağıl	8b,277
sora-	sormak.	
	s. -duğ	6a,178
sovıq	soğuk.	
	s. irdi	16a,571-16a,572; 16b,586; 20a,715
soyurğal	hediye, armağan; bağışlama	
	s. kıl-	5a,141; 12b,437
	s. -lar	24a,864
	s. -lar kıl-	10a,329-10a,330
	s. -lar etdi	5a,140
söyle-	söylemek.	
	s. -mek kerekmez	13b,469

söz	söz.		
		s.	1b,34; 3a,77; 4a,105; 4a,112; 5a,156; 8b,277; 9a,294; 9a,301; 10a,327; 11a,379; 12a,403; 12a,413; 14b,512; 15b,549; 17a,617; 17b,622; 19a,688
		s. turur	12a,414
		s. -ning̃	2b,53; 4a,105
		s. -ni	1b,31; 3a,82; 10a,335; 11b,391; 12a,414; 15a,520; 17a,610; 21a,758; 23a,829
		s. -ge	9a,303; 15a,518; 19b,706
		s. -din	23a,831
		s. -ümning̃	12a,418
		s. -ümni	3a,80; 17b,629
		s. -ing̃ni	20b,736
		s. -ün	17a,614
		s. -ini	16b,580
		s. -ige	9a,288
		s. -ige kir-	15a,535
		s. -inge	9b,309; 18a,655; 18b,660
		s. -indin	1b,33; 8b,284; 15a,528
		s. -imiz	22a,797
		s. -üngizni	3a,81
		s. -ler	2a,51; 8b,273; 16b,578; 17b,634
		s. -lerge	4a,118
sözle-	söylemek, konuşmak; birinin ardından konuşmak.		
		s. -y	8b,280; 9a,293
		s. -mekni	8b,281
sözleş-	konuşmak.		
		s. -ing̃iz	13b,472-13b,473
su	su.		
		s.	7b,239; 16a,561
		s. -ning̃	21a,760; 21a,763; 21a,764
		s. -ğa	20a,731
		s. -dın	20a,718
		s. -lar	7b,237
		s. -larning̃	7b,237
sücūd	<A. secde edenler, secde edip yere kapananlar.		
		s.	1a,4
sulağlı	sulak yeri bulunan, sulu.		
		s.	22b,820
sultān	<A. sultan, imparator.		
		s.	19b,705; 22a,789; 22a,788; 22a,803; 23b,847

	s. irür	2a,38
	s. -ning̃	8a,262
	s. -nı	21b,783
	s. -ğa	22a,800
	s. -dağı	19b,692
sun-	sunmak, uzatmak.	
	s. -maz	18b,667
	s. -masdur	17b,626-17b,627
	s. -madılar irse	18b,664-18b,665
sundur-	sundurmak, uzattırmak.	
	s. -dı	24a,860
şūret	<A. suret, şekil, görünüş.	
	ş. -iğa	9b,312; 9b,313
şūretlīg	<A. +T. şeklinde, görünüşünde.	
	ş.	13b,463
suy-	su.	
	s. -sun	4a,106
süksük	saksaul ağacı odunu.	
	s.	13b,475; 13b,478
süle-	ordu sevketmek, asker göndermek, seere çıkmak, sefer etmek.	
	s. -diler	20a,713
sür-	sürmek, çıkarmak, uzaklaştırmak; sürümek, sürüklemek.	
	s. -di	6a,186; 15a,523
	s. -üp	23b,842
	s. -en	12a,410; 22a,795; 22a,804
	s. -enidin	21b,786
	s. -enimizdin	21b,785
	s. -er irdiler	20b,749
sürt-	sürmek, sürünmek, sürtmek, bulaştırmak.	
	s. -geç	14a,493
süst	<F. gevşek; tembel; mânāsız, değersiz.	
	s. bol-	12b,427
süt	süt.	
	s. -i	6a,194
	s. -ini	6b,195; 6b,196; 6b,197
süzül-	süzülmek.	
	s. -ür irdi	13a,453; 13a,459
Ş		
şādmān	<F. sevinçli, mutlu.	
	ş. bol-	11b,399
şāh	<F. padişah.	

	ş.	2a,38
şām	<F. akşam.	
	ş.	17a,611
şarṭ	<A. şart, koşul.	
	ş.	17b,630
	ş. kı-l-	7a,229; 17a,611; 17b,618; 17b,636; 18a,637
şavḳun	şamata, gürültü, telaş, çok ses.	
	ş.	22a,794
şāyed	<F. şayet, eğer, ola ki.	
	ş.	3a,75
	ş. -e	5b,170
şecā' at	<A. yiğit, yüreklilik.	
	ş.	2a,37
şefḳat	<A. şeflat, merhamet.	
	ş. -ler kı-l-	2a,45; 5a,140
şehir	<F. şehir, büyük belde, il.	
	ş. -i	4b,126; 19a,687
	ş. -ingā	6b,199
	ş. -inde	15b,539; 23b,846; 23b,852
şek	<A.şüphe, tereddüt, kuşku.	
	ş.	7b,234
şem'	<A. mum.	
	ş.	1a,15
şerīf	<A. şerefli, mübarek, kutsal; soylu, temiz.	
	ş.	1a,13; 2a,39
şerīk	<A. ortak.	
	ş. kı-l-	20b,736
şeyḥ	<A. şeyh; yaşlı, ihtiyar adam.	
	ş.	6a,181; 6b,200; 6b,205; 6b,208; 6b,211; 6b,212; 13a,454
	ş. -ning	6b,203; 6b,211-6b,212
	ş. -lerning	14a,496
	ş. -leri	13a,456; 13b,460; 13b,468
	ş. -leringā	13a,459
şeyḥül-ālem	<A. dünyanın şeyhi.	
	ş.	6b,199-6b,200
şeytan	<A. şeytan.	
	ş.	11a,376; 14b,506; 18b,673
şol	şu.	
	ş.	22b,808
şölen	şölen, büyük ziyafet, umumi ziyafet.	
	ş. -i	10b,343

	ş. -ide	10b,344
şundağ	hemen, o anda, derhal.	
	ş.	22b,807
şübhe	<A. şübhe, kuşku.	
	ş. -ni	7b,234
şükür	<A. şükür.	
	ş.	10a,333
T		
tâ	<F. tâ, kadar, değin.	
	t.	1a,7; 1a,9; 2a,38; 2a,42; 4a,114; 5a,149; 5b,166;5b,168; 5b,173; 7b,232; 10a,324; 10a,329; 18b,658; 19a,681; 20b,745
ta'âlâ	<A. "yüce olsun" anlamında, Allah adıyla kullanılan bir söz.	
	t.	1a,10; 1a,14; 2a,40; 7b,231; 7b,233; 13b,465; 14a,484; 15a,523; 20b,735; 20b,736; 23a,827; 23b,841; 24a,868
	t. -niñ	6b,206; 6b,209; 7b,243; 7b,249-8a,250; 13a,446; 13a,449; 13b,467; 14a,495; 22a,803
	t. -dın	13a,448
ta' alluğ	<A. ilişiği, ilgisi olma; sevme; ait olma.	
	t.	24a,865
ta'âm	<A. yemek, aş.	
	ta.	4a,108
ta'bağ	<A. tabak.	
	ta. -larını	5b,163
tâbi', tâbi	<A. uyan, boyun eğen.	
	t.	4b,135
	t. bol-	13b,473
tabu	itaat.	
	t. -n	5a,156
tağ	dağ.	
	t.	2b,65; 9b,320; 9b,321
	t. -da	12a,408
	t. -ı	9b,319
	t. -ığa	10b,350
tâhirât	<A. temizler.	
	ta.	1a,12
ta'kik	<A. gerçek, hakikat; doğru olup olmadığını araştırma.	
	t.	1b,31; 17b,619
	t. kıl-	1b,34-1b,35

taḥsin	<A. güzel bulup takdir etme, beğenip alkışlama; güzelleştirme. t. -ler kııl-	17b,634
taḥt	<A. taht, hükümdarlık makamı. t. t. -da t. -ınınḡ t. -ında	12b,421 12b,430; 12b,431 2a,36-2a,37; 8b,279 4a,104; 14b,503; 15a,524; 15b,548; 18a,647; 18a,649; 23b,852
ṭaʿife	<A. bölük, takım, güruh; kavim, kabile. ṭ. -si ṭ. -sining ṭ. -sinde	14a,498 14b,500 6a,183
taḫ	müşkil. t. -dın	12b,424
taḫ-	takmak. t. -alı	8b,279
taḫdīr	<A. takdir, yazgı. t. -ingā	6b,209
taḫı	daha, de/da, ve. t.	1a,14; 1a,6; 2b,55; 3a,74; 3a,75; 3b,102; 3b,93; 3b,95; 3b,99; 4a,109; 4a,120; 4a,120; 5a,148, 6a,177; 6a,181; 6a,188; 6a,191; 6b,195; 6b,207; 6b,207; 7b,243; 7b,246; 7b,249; 8a,250; 8a,256; 8b,277; 8b,279; 8b,287; 9a,295; 9a,298; 9a,303; 9a,305; 9b,311; 9b,313; 9b,322; 10a,327; 10a,328; 10b,345; 10b,358; 11a,376; 11a,377; 11b,384; 11b,398- 11b,399; 12a,410; 12a,411; 12a,414; 12b,423; 13a,440; 13a,443; 13a,448; 13b,461; 14a,484; 14a,491; 14b,509; 14b,512; 15a,521; 15a,526; 16a,563; 16a,568; 16a,573; 16b,587; 17a,603; 17b,618; 17b,621; 17b,624; 17b,632; 18a,637; 18a,643; 18b,660; 19a,679; 19b,700; 20a,720; 20b,738; 20b,739; 20b,740; 20b,741; 20b,742; 21a,760; 21a,762; 21b,771; 21b,783; 22a,795; 22a,799; 22a,803; 22b,823; 23b,847
taḫrīb	<A. tahmin; yaklaştırma. t.	4a,105; 12b,437
talaḫ-	döğüşmek, çarpışmak. t. -ur	10b,345; 10b,356; 11a,363; 15a,526

		t. -ip	15a,534
		t. -saᅅgız irdi	12b,434
tamām	<A. tamam, bütün, eksiksiz, kusursuz; tamamıyla.		
		t.	5a,145; 8a,252; 10b,357; 11a,363; 11b,388; 14a,481; 14b,505; 16a,560; 19a,676; 19a,689
		t. kı1-	6a,184
		t. bol-	3b,101; 14a,494
		t. -dın	23a,826-23a,827
		t. -ı	19b,696
		t. -ın	11b,383
tamuᅅ	cehennem.		
		t.	24a,869
ᅅanalıᅅ	danalı.		
		ᅅ.	23b,845
taᅅᅅ	tan, şafak, sabah vakti.		
		t.	5b,161; 5b,166
		t. at-	5b,173; 10a,328; 12a,409; 22a,794
		t. ki at-	5b,167; 10a,328
taᅅᅅla	sabahleyin, sabah vakti, sabah olur olmaz.		
		t.	4a,120; 17a,604; 18a,637
		t. -sı	4a,107; 4a,121; 5a,141; 9a,289; 11a,372; 12b,420; 13b,477; 18a,639
taᅅᅅla-	hayret etmek, şaşmak, garip bulmak; şaşırtmak		
		t. sin	15a,533
taᅅᅅlaᅅı	sabahki, yarınki.		
		t.	17a,603
tanı-	tanımak.		
		t. -dı	22a,799
		t. -mas	10a,324
tap-	bulmak, kavuşmak; hizmet etmek.		
		t. -ar	18a,654
		t. -dı	4b,128; 10a,339; 19a,691
		t. -dılar	4b,129; 7a,219; 11b,384; 22b,813
		t. -ᅅay men	6b,207
		t. -ayın	20b,740
		t. -ᅅandın	12b,431; 18a,645
		t. -mayın	8b,272
		t. -madı mı	14b,500
ᅅaraf	<A. taraf, yön, civar.		
		ᅅ.	21b,772
		ᅅ. -ᅅa	19a,687
		ᅅ. -dın	7b,245

		. -ı	2b,57
		t. -ıa	14a,484; 21a,769
		. -ıdın	7b,240
arıka	<A. tarikat, Allah'a ulaşmak arzusuyla tutulan yol.		
		.	5b,170; 8b,286; 10a,342; 16b,593; 19b,708; 20b,751
		. irdi	14b,507
		. bol-	11a,363; 19b,707
		. -sı	17a,613
tarıka-	daılmak, perişan olmak; elenmek.		
		t. -p irdi	21b,774
tart-	ekmek, dayanmak, tahamml etmek.		
		t. -a tururlar	9a,294; 9a,301; 9b,306
		t. -dı	9a,293
		t. -dılar	22a,805
		t. -sun	8b,281
		t. -ıp	22a,798
taş (1)	taş, kaya.		
		t.	3b,99
taş (2)	dış, dışarı, hari.		
		t.	11a,366
		t. -ıda	13a,449
		t. -ında	13b,462
taşaru	dışarı.		
		t.	18a,643
		t. -ı	16b,591
taşı-	taşımak.		
		t. -an	16a,561
avf	<A. tavaf, etrafını saygıyla dolanma.		
		. kıl-	19b,704
ta' yin	<A. tayin, atama.		
		t. kıl-	5a,151; 5b,176; 13b,479; 21b,784
tefavut	<A. fark.		
		t. -ı	9a,289
tefe	tepe.		
		t. -ge	7b,240; 7b,242
		t. -si	7b,239
tefekkr	<A. dşnme.		
		t. kıl-	9a,303
teferru	<A. vazgeçme; bir işi bitirip kurtulma.		
		t. -ına	6b,208
tefrikalık	<A.+T. ayrılık.		
		t.	15a,536

teftiş	<A. sorulup araştırılma; muayene, kontrol. t. kııl- 1b,31; 1b,34; 13b,462
teg	gibi, benzetme edatı. t. 3a,75; 4a,115; 5b,167; 8a,258; 9b,315; 9b,319; 11a,371; 13a,456; 13a,457; 13a,458; 14b,509; 18b,673; 21b,782; 22a,789
teg-	değmek, varmak, ulaşmak; ermek, geçmek, bulaşmak; payına, hissesine duişme. t. -er 3b,102; 9a,305; 15b,543; 21b,781 t. -diler 22a,795; 22a,806 t. -eli 22a,795 t. -günęe 7a,218 t. -gendür 4a,104 t. -erge 18a,651 t. -meydür irdi 19b,697
teğayyür	<A. değişme, başkalaşma; bozulma, kokma. t. 14b,500
tegin	şehzade, prens. t. 11a,375
tegme	değme, her, hep, bir bir, türlü türlü. t. -miz 17a,610
tegrü	...-e kadar. t. 1b,25; 2a,42; 3a,74; 4a,114; 5a,149; 5b,168; 5b,169; 6b,211; 16a,568; 17b,631
teklif	<A. teklif. t. kııl- 3a,79
telkin	<A. telkin, fikir aşılama, kulağına koyma. t. 14a,484; 14a,491
teņę	denk, akran; imkan, fırsat, sıra. t. 15a,532
tennür	<A. fırın, tandır. t. 13b,475; 13b,478; 14a,484 t. -ning 14a,489; 14a,492 t. -ęa 13b,476; 14a,486; 14a,487; 14a,488 t. -din 14a,491; 14a,494
tepe	tepe; baş. krş. tefe. t. 7b,245; 8a,253; 9b,319 t. -ning 8a,254 t. -deki 8a,257 t. -din 7b,249 t. -leri bol- 7b,238
tepren-	kımıldamak, hareket etmek, sallanmak.

	t. -ür	20b,732
	t. -mengiz	12b,426-12b,427; 18a,644
tepret-	kımıldatmak, hareket ettirmek, sallamak, yerinde oynatmak.	
	t. -diler	18a,641-18a,642
	t. -eli	12a,405
	t. -ip	12a,417
	t. -mesengiz	12a,418
	t. -mek	12b,420
terāzū	<F. terazi.	
	t. -sığa	1b,32
teri	deri, gön.	
	t. -si	16b,586
tertīp	<A. tertip, sıra, düzen; dizme, sıralama.	
	t.	1b,25; 2a,41
teslimāt	<A. teslim edilen eşya veya yatırılan para.	
	t.	1a,12
tevaḳḳuf	<A. durma, bekleme, eğlenme, bağlı olma.	
	t. ḳıl-	14a,493
tevāriḥ	<A. tarihler.	
	t. -de	2a,52
	t. -ler	1b,27
	t. -leride	8a,262
ṭeyyār	<A. hazır, tamamı bitmiş, hazırlanmış.	
	ṭ. bol-	5b,174-5b,175
	ṭ. ḳılur irdiler	13a,452
tın-	dinmek; dinlemek; durmak; solumak, nefes almak.	
	t. -madı	5b,166
ti-	demek, söylemek.	
	t. -rler	2b,53; 4a,104; 7b,238; 8b,285; 10a,330; 10b,346; 12a,406; 15a,536; 16a,563; 18b,663; 19a,682; 19b,707
	t. -yürler	3b,93; 3b,100; 10b,354; 22b,819
	t. -p tururlar	8a,266; 9b,306; 13a,442-13a,443
	t. -dim	4a,110
	t. -di	3a,72; 3a,77; 4a,111; 4a,112; 4a,118; 4a,121; 5a,155; 6b,207; 7b,231; 7b,244; 9a,294; 9a,301; 9a,303; 10b,361; 11a,366; 12a,413; 12b,419; 13b,473; 14a,482; 15b,543; 17b,627; 17b,630; 17b,633; 17b,636; 18a,639; 18b,659; 19a,675; 20a,727; 20b,733; 20b,735; 21a,761; 22a,795; 22b,813; 23a,829

	t. -diler	6a,178; 7a,223; 7b,232; 8a,259; 8b,277-8b,278;9b,313; 11b,397;13b,461; 13b,469; 14b,511; 17a,606; 21a,757
	t. -gey men	12a,401
	t. -seng̃	17b,631
	t. -sek	11b,396
	t. -seler	1b,31; 8b,283
	t. -p	1a,5; 2a,47; 2b,63; 3a,78; 3b,102; 3b,90; 3b,96; 4a,110; 4a,111; 4a,117; 4b,129; 4b,130; 5b,165; 5b,170; 6a,184; 7a,220; 7b,241; 8b,287; 9b,315; 9b,322; 10a,334; 10b,345; 10b,355; 10b,356; 11a,363; 11a,368; 11b,385; 11b,398; 12a,400; 12a,402; 12a,405; 12a,407; 12a,411; 12a,413; 12a,416; 12b,423; 12b,429; 13b,477; 14a,494; 16a,559; 17a,599; 18b,662; 18b,664; 18b,667; 20a,719; 20b,737; 20b,739; 20b,740; 21b,772; 21b,787; 22b,808; 22b,815; 23a,831; 23a,838; 23b,844; 24a,858; 24a,863; 19b,708
	t. -gen	3a,77; 5b,159; 7a,213; 10a,328; 14a,492; 14b,506; 15a,527; 16a,572; 19a,691; 19b,702; 22b,820
	t. -gening̃	12a,412
	t. -geç	12b,420; 12b,423
	t. -gende	15b,545
	t. -geni	9a,304; 12a,417
	t. -genini	9b,306
	t. -r irdi	7a,216-20a,718; 22a,797-22a,798
	t. -rler irdi	15b,544; 16a,574; 16b,595; 17a,596; 17a,597
	t. -p idi	15a,535
	t. -di irse	3a,82; 6b,209; 9a,297; 10a,326-10a,327; 11a,365; 11a,370-11a,371; 11b,391; 17a,610; 17b,622; 17b,632; 20a,724; 22a,802-22a,803
	t. -diler irse	6b,196-6b,197; 8b,281; 12b,427
	t. -r ikendür	8b,287
tigil	değil.	
	t.	12a,410; 12a,411
til	dil.	
	t. -ing̃e	8b,287

tile-	dilemek, istemek, arzu etmek.	
	t. -gey	12a,400
	t. -se	11b,397
	t. -p	23a,832
	t. -gen	3b,93
	t. -gençe	21a,767-21a,768
tir	ter.	
	t. -lerini	14a,493
tirig	diri, canlı, yaşayan.	
	t. -dur	20b,739
tiril-	yaşamak, canlanmak, dirilmek.	
	t. -di	18b,664
tirlik	üste giyilen ince elbise, hafif ter gömleği.	
	t.	20a,717
tirmen	okun başına geçirilen demir, ok temreni.	
	t. -i	18a,650; 18b,657
tiyü	diye.	
	t.	16b,593; 18a,644
tizgin	dizgin.	
	t. -lerini	22a,805
toğ-	doğmak, meydana gelmek, yükselmek.	
	t. -an	3a,83
	t. -an irdi	2b,68
	t. -andın	6a,194
	t. -ğan	3a,83; 12b,432; 15a,532
toğrul-	doğranılmak, parçalanmak.	
	t. -up	16a,563
tohta-	durmak.	
	t. -mas	7a,228
tohum	tohum.	
	t. -ımız	21b,782
toksan	doksan (90).	
	t.	10b,344; 10b,352
tolğa	tolga, çelik savaş başlığı.	
	t. turur irdi	7a,224-7a,225
	t. -nınğ	7a,227; 7a,229
tolğa-	bükme, eğme; çevirmek, döndürmek.	
	t. -mağay biz	17b,619
tolğan-	dolanmak, dolaşmak.	
	t. -sa	22a,797
tolğaş-	dolaşmak.	
	t. -ip	22a,796
ton, tön	elbise, giysi.	

	t.	9a,295
	. -1	16b,587
	. -in	20b,738
ton-	donup kalmak.	
	t. -d1	5b,164
tonlu	elbiseli, giysili.	
	t.	16b,586; 23a,828
orfe	<F. yeni, grlmemi, acaip.	
	.	8b,273; 10a,330
tpen	ba aağı, tepesi st.	
	t.	20a,718; 20a,726
tr	ba ke.	
	t. -de	18a,642
trt	drt (4). kr. trt.	
	t.	2b,58; 13a,447; 13b,462; 23b,845
trtini	drdnc.	
	t.	16a,575; 16b,581
trt	drt.(4) kr. trt.	
	t.	5b,173
t	d, ggsn baı.	
	t. -i	16a,562
tek	dek, yatak.	
	t. -de	10b,359
l	<A. uzun mddet, zaman okluğu; uzunluk, boy.	
	.	12a,404
tnek	<F. hazine.	
	t.	24a,862
tur-	durmak, bulunmak, kalmak; var olmak; yaamak; kalkmak, ayağa kalkmak.	
	t. -urlar	5b,172; 5b,176
	t. -d1	7b,234
	t. -d1lar	7b,244; 7b,247
	t. -đ1l	15a,534
	t. -unđ	7b,243
	t. -unđız	21a,760
	t. -sa	7a,230; 7b,232
	t. -a bil-	8a,259
	t. -up	9a,302; 11b,389; 22a,799; 24a,859
	t. -đan	8a,258; 16b,589; 23a,837
	t. -đanda	3a,78; 12a,401; 20b,746-20b,747; 23a,839
	t. -đanımız	8a,256
	t. -ur irdi	7a,224; 8a,255
	t. -urlar irdi	16a,568

		t. -masa	7b,231
		t. -ur turmay	21b,787
		t. -uş	5a,147
turı,ıurı	haşın, tatsız.	t.	17a,613; 18a,654
tut-	tutmak, yakalamak, edinmek; bekletmek; farz etmek, saymak; sahip olmak, kullanmak; yöneltmek; kaplamak; gerekleri yerine getirmek.	t. -arlar	12a,405
		t. -dı	5a,146
		t. -dılar	4b,132; 23b,845-23b,846
		t. -unğız	14a,482
		t. -sağız	19a,674
		t. -salar	16a,564-16a,565
		t. -up	8b,279; 9a,292; 14a,497; 17a,608
		t. -ğandın	12a,405
		t. -ğanın	22b,812
		t. -arlar irdiler	12a,407-12a,408
		t. -up irdi	16a,570; 16b,584
tutkun	esir, tutsak, mahpus.	t. bol-	6a,182
tuy-	duymak.	t. -dı irse	18a,655
		t. -mayın	10a,326
tuzlağ	tuz elde edilen yer, tuzla.	t. -ınınğ	9b,318
tüg	tüy.	t.	14a,481
		t. -i	14a,495
		t. -leri	14a,485
tüken-	tükenmek, bitmek.	t. -di	9b,310
tümen	tümen, on bin; pek çok.	t.	11a,372
tün	gece.	t. -nünğ	22a,792
tüp	asıl,kök,,temel,dip.	t. -inde	20a,717
türlig	türlü. krş. türlüg.	t.	1b,26; 1b,26; 2a,42; 2a,43; 4b,139; 9a,297; 9b,316; 10b,358; 14b,508; 17a,606; 21a,756; 24a,864
türlüg	türlü. krş. türlig.	t.	20b,745

tüş-	düşmek, yıkılmak; inmek; hakkına düşmek; isabet etmek; maruz kalmak; dışarı çıkmak; yenilmek; mağlup olmak.	
		t. -er 11a,364
		t. -üp turur 10a,326
		t. -di 9b,323; 12b,425; 13b,465; 16a,574; 16b,576; 16b,587; 19a,678; 20a,717; 23b,850
		t. -diler 9b,309; 9b,323; 12b,423; 13b,474
		t. -üp 4a,119; 4b,133; 4b,135; 5a,146; 9b,313; 9b,314; 12a,404; 12a,416; 20a,718; 20a,726
		t. -geç 14a,488
		t. -kende 20a,731
		t. -gen 5a,140; 8a,253; 20a,719; 22b,808
		t. -ersen 6b,208; 6b,208-6b,209
		t. -megen 22b,810
tüşür-	düşürmek, indirmek; (akla) getirmek.	
		t. -ürler 22a,801
		t. -di 23a,835
		t. -diler 22a,800
tüzül-	dizilmek, sıralanmak.	
		t. -di 4a,107
U		
uç	uç; etek.	
		u. -ı 7b,241
		u. -ını 8a,256
uqla-	uyumak.	
		u. -dı 10a,328
		u. -ğanda 10a,326
		u. -madılar 5b,166
‘ulemā	<A. âlim, âlimler.	
		‘u. -lar 14b,510
		‘u. -ları 14b,512
		‘u. -larındın 14b,509
uluğ	büyük, ulu; yaşça büyük olan; aziz, eşraftan kimse, önde.	
		u. 2a,50; 3a,80; 3a,84; 3b,91; 5a,146; 5a,153; 6a,180; 6a,185; 7a,221; 7b,239; 8a,255; 10a,341; 12a,408; 13a,445; 13b,477; 18b,666; 19b,693; 19b,695; 19b,703; 22a,788; 23a,828; 23b,853
		u. turur 17b,626

		u. h̄an bol-	23a,828
		u. iş kı1-	5a,153
		u. ikenim	3a,73; 4a,113
		u. -ları	5a,147; 12a,406
uluğrak	daha büyük, daha ulu.		
		u. irdi	2b,61-2b,62
ulus	ulus, halk, millet.		
		u. -ning̃	23a,826
unsur	<A. madde, eses, kök.		
		u.	1a,13
unut-	unutmak; inkâr etmek.		
		u. -up turur	9b,311
		u. -up	8b,280
		u. -mağıl	20b,735
ur-	vurmak, dövmek, öldürmek; saplamak, yaralamak; yapmak, uygulamak, kurmak; takmak; sokmak; çevirmek.		
		u. -dı	7b,233
		u. -duķ	24a,863
		u. -ayın	7a,229
		u. -a başla-	5b,163
		u. -ar irdi	10b,360
		u. -ur irdi	19a,681
		u. -uş	1b,26; 3a,76; 5b,161; 5b,175; 22b,813
		u. -uş bol-	19a,678; 23b,850
		u. -uşlar	2a,43
		u. -uşları bol-	6a,180
uruğ	soy, sülale.		
		u. -umnı	11a,363
		u. -ın	10b,357
		u. -larındın	20b,741
uruş-	savaşmak; döğüşmek, kavga etmek.		
		u. -up	20b,747
		u. -atur-	22b,817-22b,818
		u. -maķımız	7a,222
uruşdur-	savaştırmak; döğüştürmek.		
		u. -unğ	5b,162
uşal	işte o.		
		o. bol-	9a,302
uşandağ	işte o zaman.		
		u.	11b,395
uşbu	işte bu.		
		u.	20b,740
utru	önce; karşı.		

		u.	7b,236; 7b,249
uya	hısım, kardeş.		
		u.	23a,834
uyağ-	uyanmak, uyanık olmak.		
		u. -ıp	21b,778
uykusuzluk	uykusuzluk.		
		u. -dın	5b,168
uzak	uzak.		
		u. çek-	16b,576
		u. -ğa	10b,359
uzat-	uzatmak, sunmak; ağırlamak, uğurlamak, yolcu etmek.		
		u. -dılar	9a,295
		u. -a kel-	6b,211
Ü			
ü	<F. ve.		
		ü.	21a,765
üç	üç (3).		
		ü.	3a,85; 3b,88; 4b,127; 4b,131; 7b,248; 12a,407; 15a,520; 15b,539; 16a,575; 16b,581; 19a,686; 19a,690; 19a,691
		ü. yüz kişi bol-	21b,778
üçün	için.		
		ü.	4a,112; 9a,304; 11a,379; 11b,397
üçüncü	üçüncü.		
		ü.	23a,833
üleştür-	üleştirmek, paylaşmak. krş. <i>üleştir-</i>		
		ü. boldı irse	18b,657
üleştür-	üleştirmek, paylaşmak. krş. <i>üleştür-</i>		
		ü. -di	18b,660
ümidlig	<F.+T. ümitli, umutlu.		
		ü.	23a,840
ümidvār	<F. uman, ümitli.		
		ü. irdük	23a,838
ün	ses; şöhret.		
		ü.	21b,784; 22a,791
		ü. -in	22a,799
ündekçi	haberci.		
		ü.	17a,598
ündet-	çağırtmak, ündetmek.		
		ü. -ıp	3b,103; 15b,548
üstād	<F. üstad, usta.		

		ü.	16a,559
üst	üst.	ü. -ige	12a,417; 12b,424; 16b,588; 23a,827
		ü. -iñge	16a,559
		ü. -ünge	4b,130; 6a,179; 19a,675; 19a,677; 23b,849
		ü. -ide	21b,781
		ü. -ünde	5b,172; 7b,234; 8a,254; 12b,421; 19a,678
		ü. -ümüzge	8a,258
üstün	üst, yukarı.	ü. -iñge	5a,147
üşü-	üşümek.	ü. -di	16a,573
üze	üzeri, üst, üstünde, üzerine, -da/-de, ile, için.	ü.	7a,229; 7a,230
		ü. -re bol-	1a,13
üzim	üzüm.	ü. -ü	14b,510

V

vācip	<A. vacib, dince yapılması gerekli olan.	v. turur	14b,516; 15a,519
vaḳ' a	<A. olup geçen şey, hadise, olay; savaş.	v. -dın	6b,197-6b,198
vāḳı'	<A. vuku bulan, olan, meydana gelen.	v. bol-	1b,34; 2b,54; 19a,687
vaḳt	<A. vakit, zaman; hal, durum.	v. -ğa	1b,25; 2a,42
		v. -de	8b,274; 10a,328
		v. -i irdi	16b,583; 20a,729
		v. -idin	16b,584
vāşıl	<A. ulaşan, erişen.	v. bol-	8a,266; 14b,502; 15a,523
vaṭan	<A. vatan.	v.	11b,398
ve	<A. ve.	v.	1a,2; 1a,3; 1a,4; 1a,6; 1a,7; 1a,8; 1a,9; 1a,11; 1a,12; 1a,13; 1a,14; 1a,15; 1b,19; 1b,23; 1b,26; 1b,28; 1b,29; 1b,31; 1b,32; 1b,34; 1b,35; 2a,36; 2a,37; 2a,40; 2a,41; 2a,42; 2a,50; 2a,52; 2b,57; 2b,58; 2b,60;

		3a,74; 3a,83; 3b,89; 3b,95; 3b,99; 4a,107; 4a,116; 4b,133; 4b,134; 4b,134; 4b,139; 5a,140; 5a,143; 5a,148; 5b,158; 5b,160; 5b,163; 5b,164; 5b,166; 5b,167; 5b,170; 5b,172; 5b,174; 6b,202; 7b,235; 8a,264; 8b,273; 8b,287; 9a,296; 9a,305; 9b,311; 10a,332; 10a,336; 10b,358; 11a,376; 11b,386; 11b,394; 12a,403; 12b,422; 12b,431; 12b,436; 13a,439; 13a,443; 13a,452; 13a,453; 13a,455; 13a,457; 13b,466; 13b,472; 13b,474; 14a,491; 14b,501; 14b,505; 15a,522; 15a,525; 15b,551; 16a,558; 16a,561; 16a,563; 16b,578; 16b,585; 16b,591; 16b,594; 17a,609; 17a,611; 17b,618; 17b,621; 17b,630; 17b,635; 17b,636; 18a,637; 18b,656; 19b,703; 20a,713; 20b,736; 20b,737; 20b,741; 20b,743; 20b,749; 21a,753; 21b,771; 21b,781; 23b,845; 23b,854; 24a,864; 24a,866
vefā	<A. sebat etme, sözünde durma, sadık kalma. v.	17b,618
vefāt	<A. vefat, ölüm. v. bol- v. tap-	2b,67; 6a,181; 11a,375; 15b,540 10a,339; 19a,691
velāyet	<A. velilik, ermişlik; başkasına sözünü geçirme; dostluk, sadakat. v. -i	14b,504
velī (1)	<F. velakin, amma, fakat. v.	8b,271; 18a,647; 18a,652
velī (2)	<A. veli, aziz. v. -ge v. -leridin turur	13a,447 13a,447
velīkin	<A.+F. yalnız, sadece, fakat, ama, böylece, kısaca. v.	4a,113; 9a,294; 9a,301
ve-r-rizvān	<F.+A. memnunlukla, razılıkla, hoşnutlukla. v.	6a,193
vesvese	<A. vesvese, kuruntu, ayartma. v. bir-	11a,377
vilāyet	<A. vilayet, il; ülke. v. v. turur v. -ning v. -ni	5a,153; 5a,155; 6a,180; 8a,264 6a,180 5a,142 2b,58-2b,59; 2b,63

	v. -ğa	6b,199
	v. -i	6a,178; 6a,179; 6a,182; 19a,677
	v. -ining	4b,126; 18b,669
	v. -ige	19a,688
	v. -iğa	5a,142
	v. -ingä	2b,62; 2b,64; 5a,144; 6a,191; 7a,213; 7a,215; 11a,368-11a,369; 23b,855
	v. -inde	1b,24; 2b,59; 3b,103; 5b,159; 6a,185; 7a,213; 8b,284; 14b,504; 15b,548
	v. -indeki	23b,855
	v. -ler	5a,150; 5a,152; 12b,438
	v. -lerni	2b,56-2b,57; 2b,58; 4b,123
	v. -lerğa	5a,155
	v. -lerini	2b,61; 4b,122; 15a,522
	v. -leriğa	5a,157; 19a,690; 19b,696
	v. -leringä	4b,124
vücüd	<A. var olma, dünyaya gelme.	
	v. -ğa keltür-	1a,3

Y

ya	<F. ya, ya da, ve.	
	y.	2b,54; 7a,227; 7a,229; 12a,406; 14b,510
ya	< seslenme edatı.	
	y.	8b,286
yād	<F. yad, anma, zikretme, hatır, akıl.	
	y. kııl-	5b,159; 7b,233; 8b,274
	y. -ı	14a,484
	y. -iğa	4a,119
yağ-	(yağmur) yağmak.	
	y. -ar	9a,292; 9a,300
	y. -ar mu	9a,300; 9a,303
yağı	düşman.	
	y.	5a,147; 7b,243; 21b,786
	y. -ning	7b,241
	y. -nı	7a,230; 21b,785
	y. -ğa	7b,249
	y. -sını	23a,839
	y. -lar	12b,438
yağır	yara.	
	y. bol-	16a,562
yağmur	yağmur.	
	y.	9a,292; 9a,300; 9a,303

		y. -dın	9a,304
yağış	yağış, iyi, güzel; çok.		
		y.	1b,31; 8b,282; 9a,304; 10a,327; 16b,580; 17b,636; 20b,743; 22b,820; 23a,835; 23a,840
		y. bol-	20b,745
		y. -lar	18b,659
yağışılık	güzellik, iyilik.		
		y. -ındın	10a,337-10a,338
yağışırak	daha iyi, daha güzel.		
		y.	22a,802
yağa	kenar, kıyı; yaka.		
		y. -nğ	21a,757
		y. -sınğa	7a,218; 7a,219; 20a,717
yağala-	yakalamak.		
		y. -p	7a,220; 7b,236; 20a,715
yağasız	yakasız.		
		y.	6a,189
yağın	yakın; kısa, az.		
		y.	7b,246; 9b,320; 11a,364; 13b,460; 16b,587; 20a,722; 21b,777
		y. irdinğ	5a,154
		y. irdi	20a,731
		y. boldı irse	17a,611
		y. kel-	10b,354
		y. -dağı	21b,776
		y. -dın	9b,320
yalanğ	yalın.		
		y.	9b,311; 14a,483; 20a,717
yalğan	yalan.		
		y.	2b,53; 18b,663
yalğuz	yalnız, tek başına.		
		y.	11a,362
yalı	gibi.		
		y.	5a,149
yalın	alev.		
		y. -ı	14a,489
yalınğ	yalın, çıplak. krş. yalunğ, yalanğ.		
		y.	5b,172
yalunğ	yalın, çıplak. krş. yalinğ, yalanğ.		
		y.	5a,149
yaman	kötü, fena, yanlış, hata, haram, günahkâr, asi (kişi).		

		y.	4a,116; 8b,285; 13b,469; 17b,631; 19a,684; 19b,701; 20a,726
		y. turur	22a,794
		y. irmes	9a,305
		y. kı1-	20b,739
yan	yan, taraf; sebep, neden, vesile, dolayı.		
		y.	10b,359; 10b,360
		y. -ğa	17a,610; 22b,815
		y. -ında	8a,254; 21b,785; 22a,791
		y. -ıdın	5b,173
		y. -ındın	9b,321
		y. -larında	13a,454
yana	yine.		
		y.	1a,8; 2b,68; 4a,105; 5a,154; 5a,156; 5b,167; 6a,182; 6a,185; 7b,242; 8b,270; 8b,278; 9a,291; 9a,294; 9a,299; 9a,300; 9a,301; 9b,306; 10b,357; 12a,411; 13b,476; 13b,479; 14a,498; 15a,520; 16b,590; 17a,596; 17a,599; 18b,661; 19a,689; 20b,748; 22a,789
yanaş-	yaklaşmak, yanaşmak.		
		y. -a otur-	13a,454; 18a,642; 24a,860
yanğ1	yeni. krş. yeñgi.		
		y.	20b,743
yanğlığ	gibi, benzer, denli.		
		y.	10a,330
ya' ni	<A. yani, demek, şu demek; doğrusu, özün kıvası.		
		y.	6a,190
yap-	yapmak; kapamak, örtmek.		
		y. -қан	1a,6
yara	yara.		
		y. -sı	20a,726
		y. -mız	20a,731
yarağ	hazırlık, levazım, teçhizat; silah.		
		y.	4b,133; 4b,134; 20b,741
		y. kı1-	6b,210
		y. -ning	5a,140
		y. -ın	22b,809
		y. -ın kı1-	4b,125; 6a,191-6a,192; 15a,521
		y. -ını kı1ıp	5a,146-5a,147
		y. -ingizni kı1-	21a,760
		y. -larını	4b,137
		y. -ların	8a,252
		y. -ların kı1ıp irdiler	21a,767

yarağlan-	hazırlanmak, silahlanmak. y. -ıp	18a,641
yārān	<F. dost. y. -lardın	2a,51
yara-	yaramak, uygun gelmek. y. -r	23b,843
yarat-	yaratmak, var etmek, meydana getirmek. y. -maúđın	1a,13
yarı	yarı. y.	17a,607
yarım	yarım, yarı. y.	19a,684
yarış	taksim, bölme. y.	24a,860
yarlığ	bağışlama, esirgeme, koruma; buyruk, ferman. krş. yarlığ. y. -ı bol-	3a,81
	y. -ıngızdın	11a,365
yarlığ	bağışlama, esirgeme, koruma; buyruk, ferman. krş. yarlığ. y. -ı	20a,720-20a,721
	y. kıł-	11a,370
yarı	yarı. krş. yarı. y.	17a,615
	y. -sın	5a,141
	y. -sını	5a,140
	y. -sındın	16a,573
yas	yas, matem; ölüm, helak. y. tut-	12a,405; 12a,407
yasa-	yapmak. y. -p	9b,312; 9b,314; 22a,793
	y. -đan	18b,659
yasadı	kanun, ferman,buyruk, kural; memnuniyet; tertibat, tabiye; ödev olarak verilen iş. y. -dın	24a,866
yasal	dizi, düzen, sıra,saf, alay. y.	7b,246; 7b,247; 8a,256
yasla-	sözü açık, geniş ve kinayesiz söylemek. y. -đandın	12a,416; 12b,423
yaş (1)	yaş, yaşam süreci, taze, genç. y.	6a,188; 11b,396; 22a,801
	y. irdi	8b,270
	y. -đa	3a,72; 4a,113
	y. -da	6a,188
	y. -ıda	10b,352; 10b,353

		y. -ında irdi	22a,790
		y. -ında turur	11a,370
yaş (2)	yaş, göz yaşı.	y. -lar	4a,119
yaşa-	yaşamak.	y. -rıda	8b,269
		y. -r irdi	10b,352
yaşilli	yeşilli.	y. bol-	14a,488-14a,489
yat	yabancı, yad.	y.	3a,71; 4a,109; 11a,364
yat-	yatmak, kalkmak; defnedilmek, gömülmek.	y. -dı	9b,323
		y. -dılar	10a,324
		y. -ip	5b,166; 10b,359
		y. -ğan	4b,131
		y. -ur irdi	20a,726
yavuş-	yaklaşmak.	y. -dı	21b,771
yayağ	yaya, piyade, yürüyerek giden.	y. bol-	20a,725
yayla-	yaylada yaz mevsimini geçirmek; iyi bir yerde vakit geçirmek; bahar olmak.	y. -dılar	21a,764
		y. -ngız	21a,760
		y. -p irdi	22b,822-22b,823
yaylağ	yazı geçirmek için çıkılan yüksek yer, yayla.	y.	21a,759
		y. -ğa	20b,746; 21a,762; 21a,763; 21b,774
yaz	ilk yaz, yaz.	y.	20b,746
		y. ki bol-	21a,761
yek	<F. bir, tek; birlik, bir oluş.	y. cihet bol-	7b,232
yek-	yerinden kalkmaya davranmak, fırlamak, ayağa kalkmak.	y. -ip	19a,680; 21a,768
yem	yem, yemek, azık.	y. bol-	2b,63
yengi	yeni. krş. yangı.	y.	24a,868
yesir	esir, tutsak.	y. kıl-	4b,133
yet-	yetişmek, erişmek, ulaşmak, gelmek; yetmek, yeterli olmak.		

	y. -er	22b,815
	y. -di	20a,720; 22a,792
	y. -diler	12b,421; 21a,763
	y. -geysiz	20a,723
	y. -se	21b,781
	y. -ip	12b,424; 20b,747
	y. -gende	17a,607
	y. -gen	21b,777
	y. -er	23b,843
	y. -miş bol-	10b,357
	y. -diler irse	17a,615
	y. -mes	11b,396; 21b,780
yetil-	büyüme, yetişme, kemale gelme.	
	y. -se	14b,509
	y. -ip irdi	8b,271
	y. -di irse	10a,332
yetiş-	yetişme, erişme. krş. yetüş-	
	y. -diler	2b,65; 3a,85
	y. -ip	6a,186
	y. -ir irdi	16a,563
yetkür-	yetirmek, ulaştırmak, götürmek.	
	y. -e kör-	11b,390
	y. -güm turur	21a,761
yetmiş	yetmiş (70).	
	y.	10b,354
yetüş-	yetişme, erişme. krş. yetiş-	
	y. -di	4b,137; 7b,247; 12a,403
	y. -e al-	21b,776
yeyil-	yemek yenilmek.	
	y. -gendin	4a,108
yığ-	yığmak, toplamak, bir araya getirmek.	
	y. -ip	13b,478; 15a,518; 18b,661
yığdur-	yığdırmak, toplattırmak, bir araya getirtmek.	
	y. -dı	5b,171
yıgıl-	yıgılmak, toplanmak, bir araya gelmek.	
	y. -dılar	22b,810
	y. -sunlar	24a,866
	y. -ğan	7a,220
yık-	yıkma, devirmek, yere düşürmek.	
	y. -ip	17a,608; 17a,616
yıkıl-	yıklmak, yere düşmek.	
	y. -dı	22a,796
	y. -ip	2b,66

		y. -ip kel-	8a,258
yıl	yıl, sene.		
		y.	6a,182; 8a,265; 8a,266; 8b,284; 10a,331; 10a,331; 10a,339; 10b,353; 10b,354; 11a,369; 13a,445; 14b,501; 14b,501; 15a,522; 15b,539; 16a,575; 16a,575; 16b,581; 16b,581; 19a,683; 19a,690; 21a,759
		y. -da	11a,369
		y. -dın	6b,198; 19a,691
		y. -lar	6a,186; 6b,202; 10b,352
yılka-			
		y. -dı	1a,5
yılkı	hayvan, yılkı, hayvan sürüsü; dört ayaklı hayvanlara verilen genel ad.		
		y.	20b,747; 20b,749
		y. -mnı	23b,842
		y. -sın	23b,844
yırağ	uzak, ırak. krş. yırağ.		
		y. -da	20a,725
yırağ	uzak, ırak. krş. yırağ.		
		y.	8a,256
		y. -dağı	21b,775
		y. -dın	9b,312
yırla-	şarkı söylemek, teganni etmek; zikretmek.		
		y. -r	24a,861
		y. -y tur-	16b,589
		y. -r irdi	24a,863
		y. -r irdiler	16b,585
yi-	yemek.		
		y. -sün	14b,510
		y. -se	14b,510
yiber-	göndermek.		
		y. -di	2b,62; 4b,127; 5a,157; 6a,192; 11a,374; 12a,400; 12a,402; 18b,658; 18b,672
		y. -diler	6a,189; 6a,189-6a,190; 6b,205; 10b,350; 11b,391; 11b,398; 21a,755
		y. -gil	5a,155
		y. -senğiz	11a,370
		y. -ip irdim	11a,369
		y. -ip irdi	11b,392; 20a,712; 20a,713
yigen	yiğen.		
		y. bolur irdi	18b,669-18b,670
yigirmi	yirmi (20).		

		y.	10b,353; 14b,500
yigit	yiğit, genç, delikanlı.		
		y.	8b,271; 15a,533; 20a,717; 22a,804
		y. turur sin	15a,532
		y. bol-	15a,533
		y. -ni	9b,312; 9b,313
		y. -ler	20a,712; 21a,752
yip	ip; pamuk.		
		y.	8b,279
		y. -ni	8b,279; 8b,281; 9a,292; 9a,293; 9b,306
yir	yer; toprak; yeryüzü; makam, orun.		
		y.	4b,128; 5b,164; 8a,258
		y. -ge	9b,309; 12b,421; 12b,425; 20a,724; 22b,821
		y. -de	3b,88; 10a,328; 11a,380; 17b,620; 18b,659; 21b,784; 22a,791; 22a,798; 22b,808; 22b,811
		y. -din	4b,131; 9b,310; 11b,388; 20b,740
		y. -ingē	22b,813
		y. -ide	18a,644
		y. -ingizdin	12b,426; 18a,644
		y. -ler	22b,820
		y. -ler bol-	22b,820
		y. -lerni	7b,238
yirliĝ	yerli.		
		y.	12b,426; 18a,644
yiryurıt	yer yurt, memleket.		
		y. -lar	5a,151
yok	yok; hayır, değil.		
		y.	6a,190; 20b,732; 22b,811
		y. irdi	4b,134; 17a,597; 23b,847
		y. turur	2a,52; 6b,209; 7b,241; 8b,278; 9a,289; 11b,396; 11b,398; 13b,470-13b,471; 14b,505; 17b,635; 18a,644
		y. turur biz	3b,100
		y. -dın	1a,3; 10a,332
yol	yol; tarık, doğru yol, hareket tarzı; sebep, neden; defa, kere.		
		y.	5b,173; 7b,237; 10b,361; 14b,499; 21b,783
		y. kııl-	5b,173
		y. -ning	6a,178
		y. -a	22a,804
		y. -ęa	5b,176

	y. -da	7b,236
	y. -dm	5b,176; 14b,506
	y. -ı	23b,841
	y. -ığa	17a,607; 17a,615; 18b,673
	y. -ingā	23b,843
	y. -ıda	1a,15
	y. -ında	20b,734
yoluğ-	karşısına, önüne çıkmak, karşılaşmak.	
	y. -dı	2b,66
yort-	koşmak, sürekli yol yürümek, sefer etmek.	
	y. -up	20a,719
yosağlı	padişahların giydikleri kırmızı tepeli otağlı, tuğlu, taçlı.	
	y.	3a,78; 4a,112
yölek	destek.	
	y.	5b,174
yuğarı	yukarı. krş. yuğaru.	
	y. -da	8a,267; 12b,437; 15b,546; 15b,547
yuğaru	yukarı. krş. yuğarı.	
	y.	12b,426
yumuş	iş, hizmet, görev, ödev; elçilik.	
	y. -ığa	11b,392
yurit	yurt, ev,bark, yer. krş. <i>yurt, yurut.</i>	
	y.	15b,543
yurut	yurt, ev,bark, yer. krş. <i>yurt, yurut.</i>	
	y. -ğa	3a,72
yurt	yurt, ev, bark, yer. krş. <i>yurit, yurut.</i>	
	y.	3b,96
	y. -ğa	4a,109
	y. -um	11a,364
	y. -ı	15b,545
	y. -unda	6b,206
	y. -ında bol-	15b,546
	y. -umuzda	3b,98
	y. -larında bolur irdi	13a,442
yüğüş-	koşuşmak.	
	y. -ürler	5b,165
yügür-	koşmak.	
	y. -üp	5b,175; 5b,176
yüri-	gezme, dolaşmak; hareket etmek, iş yapmak; tedavül etmek; hücum etmek, saldırmak; ayrılmak, uzaklaşmak; sözü geçmek. krş yürü-	
	y. -yürsüz	13b,467
	y. -di	4b,126; 5a,147; 6a,179; 19a,677; 23b,849

		y. -diler	6a,179; 7a,215; 7b,236
		y. -sek	23a,827
		y. -y bar-	22b,809
		y. -y bil-	6b,198-6b199
		y. -gen	7a,226; 20b,738; 24a,856
		y. -gendin	23a,824
		y. -yür irdi	4b,128
		y. -şde	4b,126
yürit-	gezdirmek, dolaştırmak; akıtmak; çevirmek, döndürmek; sevk etmek. krş. yürüt-		
		y.	3b,102
yürü-	gezmek, dolaşmak; hareket etmek, iş yapmak; tedavül etmek; hücum etmek, saldırmak; ayrılmak, uzaklaşmak; sözü geçmek. krş yürü-		
		y. -r biz	19a,675
		y. -sünler	21b,785
		y. -p	12a,418; 12b,420-12b,421; 13b,461; 14a,486; 18a,641; 20b,749; 20b,751
		y. -r irdim	20a,729
		y. -r irdi	4b,127
yürüt-	gezdirmek, dolaştırmak; akıtmak; çevirmek, döndürmek; sevk etmek. krş. yürüt-		
		y. -ip	24a,860
		y. -ken	1a,8
yükün-	eğilmek, boyun eğmek, ibâdet etmek.		
		y. -di	4a,109
		y. -diler	16a,571
		y. -ip	4a,112
		y. -üp	16a,567
		y. -gende	3b,100
yüz	yüz, surat, çehre; ön, ön taraf, üst yan.		
		y. ketür-	11b,388
		y. töben tüş-	20a,718; 20a,726
		y. -lerindin	14a,492-14a,493
yüz ellig miñg	yüz elli bin (150000).		
		y.	4b,128
yüzli	yüzlü.		
		y.	9b,311
Z			
zâbiğ	<A. subay.		
		z.	10a,336; 14b,505

zabt̄, zabt̄	<A. sıkı tutms; idaresi altına alma, kendine mal etme; silah kuvveti ile bir yeri alma	
		z. kı̄l- 2a,46; 5a,143
		z̄. ki kı̄l- 5a,150
zāhir	<A. zahir, açık, aşikar, görünen, ortaya çıkan, meydanda, dış görünüş.	
		z. kı̄l- 11b,389
		z. -ine 14b,514
zahmet	<A. zahmet, eziyet, güçlük, sıkıntı, kötülük, zarar, ağrı sızı, üzüntü.	
		z. -i 16b,576
za'ife	<A. kadın, güçsüz, kuvvetsiz kadın.	
		z̄. 6b,196; 6b,197; 9b,312; 9b,313; 18b,672
		z. -si 9b,312;9b,314;10b,347-10b,348;15b,541
		z̄. -sini 9b,311
		z̄. -sindin 2b,68; 15b,553
		z̄. -lerniḡ 6b,195
		z̄. -leri 6a,190
		z̄. -lerin 11b,382
		z̄. -lerini 11a,378
		z̄. -lerindin bolup irdi 2b,69
zākiyāt	<A. düzgün davranışlı, saf ve temiz kimse.	
		z. 1a,11
zalim	<A. zulmeden, haksızlık eden.	
		z. 16a,556
zamān	<A. zaman, vakit, süre.	
		z. 14a,493; 16a,567
		z. -niḡ 13a,447
		z. -ḡa 16a,568
		z. -da 17a,596
		z. -dın 7b,245; 18a,640
		z. -ında 10a,337; 15a,529; 14a,498; 15a,536
zarūret	<A. zaruret, zorunluluk.	
		z̄. -din 14a,488
zāt	<A. zat, kendi, asıl.	
		z̄. 1b,13
		z̄. -1 2a,39
		z̄. -ında 19b,699
zayī'	<A. zayi, yitik, telef olan, zarar, ziyan.	
		z̄. bol- 2b,55
zemīn	<F. yer, yeryüzü.	
		z. 1a,4
zıll	<F. gölge.	
		z. 2a,36
zilzile	<F. zelzele, deprem.	

	z. -ge kel-	5b,164
ẓıkr	<A. zıkr, anma, hatıra getirme.	
	ẓ. kı̣l-	12b,437; 15b,547; 16b,578
ẓıyādelı̣k	<A.+T. fazlalık, çokluk.	
	ẓ. kı̣l-	1a,9-1a,10
ẓıyān	<F. zarar, ziyan.	
	z.	9a,305
ẓulm	<A. zulüm, eziyet.	
	ẓ.	1a,9

ÖZEL ADLAR DİZİNİ

A

‘Abdül-Kerim Hân	‘A. -ning	19b,703
Adine mescidi	A. -nde	23b,847
Ahmed Hân	A.	6a,181-6a,182
Ak Hüseyin	A.	18b,669; 18b,672; 19a,676
Ak Kök	A.	15b,545
	A. -ge	18b,661; 19a,676
Alatay	A.	12b,425
	A. -ğa	11a,373; 13a,444; 13a,443
‘Ali Beg	‘A. -ning	18b,668
‘Āli Hân	‘Ā.	1b,35
Allah	A.	1a,14; 1a,10; 2a,36; 7b,233; 8a,264; 13a,447; 13a,445; 13a,449; 13b,465; 14a,484; 15a,523; 16a,563; 22a,803; 24a,868
Ar Şeybân	A. -ning	3b,96
‘Arap	‘A.	23a,833; 24a,859; 24a,864
Argun	A.	20b,750; 21a,770

B

Baba Tükles	B.	13b,480
Baçır	B.	11a,378
	B. irdi	11b,381
Baçır Tok Buğa		

	B.	11a,375; 11b,382; 11b,385; 12a,404; 12a,415; 12b,421
	B. -ning	12b,424
	B. -ni	12b,429
Badıq		
	B.	19b,695
Bağdād		
	B. -a	2b,57
Barçın		
	B.	18b,668; 18b,669
Barın		
	B.	20b,750;21a,770
Bazarçı		
	B.	18b,665; 19a,678
	B. -ğa	18b,666
Berdibeg		
	B.	15a,524; 15a,525; 18b,663-18b,664
	B. Hān	15a,524; 17a,601
	B. Hānning	16a,575; 16b,580
Berke Hān		
	B.	6a,192; 6a,193; 14a,497
	B. -ning	7b,239
	B. -ğa	6b,205; 8a,264
Birdibek Hān		
	B. -da	3b,101
Boyrek		
	B.	13a,441
Buğa		
	B.	16b,587
	B. -ğa	16a,556
Buḥar		
	B.	20b,743
Buḥāra		
	B.	2b,60
	B. -ğa	19b,693
	B. -dın	6b,211
Burut		
	B.	19a,684
Bükri Hā ^w ce Aḥmed		
	B.	16b,594-16b,595; 17a,600

C

Canibeg

C. 18a,650

C. -ke 18a,653

Canibeg Hān

C. 14b,502; 14b,503; 15a,529

C. -ning 3b,101; 15b,541

C. -dın 23b,853

Celāleddīn

C. 21b,783; 21b,787; 22a,789; 22a,800;
22a,803

Celāleddīn Hān

C. 22b,816

Ç

Çerkes

Ç. 10b,350; 11a,368

Çıkatay Hān

Ç. -ğa 2b,60

Çır-Çutlı

Ç. 16a,558; 15b,538

Ç. ning 3b,98

Çingiz Hān

Ç. 1b,22; 1b,24; 2b,56; 3a,80; 3b,91;
4a,106

Çonağ Hüseyin

Ç. 16a,574

D

Dervişek Mirzānı Çağatay

D. 19b,711

Deşt

D. 1b,24; 6a,185; 6b,212; 7a,215; 8a,264;
8b,284; 14b,504; 23b,855

Deşt-i Kıpçak

D. 2b,57; 2b,62; 2b,64

h. bola almadılar 5b,174

E

Edigü

E. 8b,285

H

Ḥā^wce

Ḥ. -sidin 24a,866

Ḥā^wce Aḥmed

Ḥ. 17a,606; 17a,617; 17b,620; 17b,622-17b,623; 17b,633

Ḥācı Niyaz

Ḥ. 7a,213

Ḥācı Turḥan

Ḥ. 7a,213

Ḥ. -ğa 6a,182

Ḥācı Turḥanlı

Ḥ. 19b,702

Ḥācı

Ḥ. 19b,708

Ḥakan

Ḥ. 1b,19

Ḥaḳḳ

Ḥ. 8a,266; 13b,471; 13b,473; 13b,477; 14b,502

Ḥ. bol- 13b,471; 13b,473; 13b,477

Ḥecm ud-dîn-i Kemrü

Ḥ. -ning 6b,200

Ḥıtay Baba' āli-biy

Ḥ. 19b,702

Ḥızr

Ḥ. 15b,544; 15b,547

Ḥızr Ḥān

Ḥ. 3b,103; 18a,646; 18a,647; 18a,648; 19a,682; 19a,683

Ḥ. -nı 18a,649

Ḥ. -ğa 18b,672

Hindüstān

H. 2b,57

Ḥiṣār

Ḥ. 2b,61

Ḥorasan	Ḥ.	2b,60
Ḥorazem	Ḥ.	2b,63; 18b,669; 19a,676
Ḥüseyn	Ḥ.	16a,572
Ḥüsrev	Ḥ. -i	2a,37
Hülāgü Ḥān	H.	6a,190-6a,191; 7a,219; 7a,221; 7b,236
	H. -ning	8a,260
	H. -ğa	2b,59; 6a,189; 6b,204-6b,205
Ḥüdā	Ḥ.	6b,205; 6b,209; 7a,230; 7b,243; 7b,249; 13b,467; 14a,495; 20b,736
	Ḥ. -ya	8b,286
I		
‘Irāq	‘I.	2b,58; 15a,522
Isatay	I.	12b,419; 12b,424; 13a,440; 15b,555
	I. -ğa	13a,440; 13a,444
İ		
ibn-i Mevlānā Muḥammed	i.	1b,18
İcen	İ.	2b,69; 3a,72; 3b,92; 4a,112
	İ. -ge	3a,71; 3b,87; 4b,123
İcen Ḥān	İ.	2b,67
	İ. -nı	5a,144; 5a,145
‘İdil	‘İ.	7a,218; 7a,219; 7b,235; 9b,307; 9b,317; 9b,319; 9b,321; 21a,769; 21b,771; 23b,846; 23b,851
	‘İ. irdi	2b,58
‘İdil Deryāsı	‘İ.	4b,125

	‘ İ. -dağı	4b,122
İl Basar	İ.	10b,344
	İ. -ğa	11a,362
İlbars Hân	İ. -dın	16b,579
İlfek	İ.	22b,821
K		
Kaçgan	Қ.	21b,779; 24a,867
Қанбай	Қ.	22b,822; 23a,829; 23a,833; 24a,857; 24a,863
	Қ. irdi	23a,837
Қаңғлы Tulubay	Қ.	15a,527
Қара Көл	Қ. -ge	6b,211
	Қ. -din	6b,212; 7a,214; 7a,216
Қара Ноғай	Қ.	15b,551; 17a,597; 18a,646; 18a,647- 18a,648; 19a,689
	Қ. -nı	17a,602
	Қ. -ğa	17a,598
Қарлық	Қ.	3b,97; 13a,441
Кеффе	К.	5a,157
Келдибег	К.	18b,663
	К. -ni	18b,663
	К. дүр	18b,662
Келин-Бейалин	К.	10b,347; 10b,360; 11a,365
	К. -nı	10b,351; 11a,377
	К. -ğa	11a,372
Кенегес Қуған	К.	19b,711
Қыпçaқ	Қ.	20b,750; 21a,770

Ƙırık-Yeri	Ƙ.	5b,159
Ƙırım	Ƙ.	5a,157; 5b,159; 19a,688
	Ƙ. -ğa	15a,537
Ƙır-Maçaq	Ƙ.	7b,238
Ƙıyat	Ƙ.	5a,156; 15b,538
Ƙıyat Ƙır- Ƙutlı	Ƙ.	15b,550
Ƙıyat Isatay	Ƙ.	11a,373; 11b,387; 12a,412; 12a,413; 15b,554
	Ƙ. -ğa	3b,94; 12b,436-12b,437
Ƙıyat Mamay	Ƙ.	15a,537; 19a,688; 23b,848
Kirkin Köten Hân	K.	15a,536
Ƙongrat Nağaday	Ƙ.	18b,668
Koral	K.	6a,179; 6a,181
	K. -nı	6a,180
Kökeğey	K. -ni	22b,822
	K. -de	24a,861
Kökeğey Yisbuğa	K.	22b,820
Kökreçiking	K.	24a,862
Kölük Hân	K.	10a,338
Ƙulzum	Ƙ.	7a,220; 7b,235; 7b,236
Ƙutb ül'aqtab	Ƙ.	6b,200
M		
Mamay	M.	23a,826; 23b,849
	M. -ning	23b,850

	M. -nı	23b,854
	M. -da irdi	23b,854
Mang̃kutay	M.	3b,102; 15b,544; 18a,646
	M. -ning̃	15b,545
Maskev	M.	4b,128; 4b,129; 5a,142
	M. -ge	4b,126
Meçaq	m. -lar	7b,236
Mekke	M.	19b,704
Melik Eşref	M.	14b,506
	M. -ni	15a,521
Meşārileyhin	M. -i	8b,272
Mirzā	M.	20a,724
	M. -ning̃	20a,720
	M. -m	20a,720
Muḥammed	M.	1a,12; 6b,196; 13b,461
	M. turur	6b,196
	M. bol-	13b,461
Muḥammedī	M.	13b,460
	M. turur	13b,467
Muḥammediye	M.	6b,196
Mung̃-Temür	M.	8b,270; 10a,331; 10a,335; 10a,337; 10a,338
	M. Ḥān	10a,336
Naymadın Qutluğ Buğa	N.	18a,652
N		
Noğay	N.	17a,607; 17a,616; 18a,637
	N. -nı	18a,640; 18a,645

Noğay Beg	N.	17a,611
Noğay Tengiz Buğa	N.	18a,642
Ö		
Ögedey Hân	Ö. -nı	2b,59
Örgenç	Ö.	7a,216
	Ö. -din	7a,216
Ötemiş Hâcî	Ö.	1b,18
Özbek	Ö.	6a,183; 13a,449; 14a,498; 14b,500
	Ö. -ni	13a,448
	Ö. -ke	18a,653
	Ö. -ler	19a,681; 22b,816
Özbek Hân	Ö.	3b,94; 10b,350; 11a,373; 12a,409; 12b,430; 13a,443; 13a,446; 14b,499; 14b,500; 15b,552; 18a,650
	Ö. -nıñg	15b,540-15b,541
	Ö. -nı	11b,384; 12b,429-12b,430
R		
Rüstem	R.	2a,37
	R. -i	2a,37
S		
Sağışı Artuğ Sayçı	S.	16b,595
Sağğusun	S.	12a,412
Sarây	S.	19a,677; 23b,855; 15b,539; 15b,548; 18a,647; 18a,649; 19a,677; 19a,687; 23b,846; 23b,852; 3b,103

	S. -nı	23b,847
	S. -da bol-	15b,539
Sarıtağ	S.	6a,187; 6a,188
	S. -ı	8a,268
Şayın	Ş	4a,111; 2b,69
	Ş. -dın	3b,92
Şayın Hân	Ş	2b,67; 2b,68; 3a,70; 3b,100; 3b,103; 3b,97-3b,98; 4a,108; 4b,125; 5a,150; 6a,185; 6a,185; 6b,204; 8b,272; 10a,341-10a,342; 13a,442; 15b,542; 15b,544; 15b,548; 23b,852
	Ş. -ning̃	8a,267
	Ş. -ğa	3a,86; 4b,122; 5a,145-5a,146
Semay	S.	15a,529
Semerķand	S.	2b,60
	S. -nı	20b,743
	S. -a	19b,693
Seyfūd-din-i Baḡerzi	S.	6b,200
Sıçut	S.	11a,373
Sıçud ‘Ali Beg	S.	18b,666
Sıgnağ	S.	6b,199
Sir	S.	2a,38; 15b,538; 16b,577; 16b,582; 18a,648; 19a,689; 20a,714
	S. -ning̃	20a,715; 20a,716
Sir Deryāsı	S.	4b,123
Songğusun	S.	12a,413
Sürük	S. turur	3b,97

Ş

Şāh İş Sultān

Ş. 2a,38;

Şeybān

Ş. 5a,157

Ş. -ning̃ 23a,830

Ş. -ğa 3b,88

Şeybān Hān

Ş. 3b,88; 3b,102; 4b,130; 4b,134; 4b,139;
5b,171; 6a,184; 12b,438; 13a,440;
15b,543; 15b,543-5b,544; 22b,821

Ş. -ning̃ 5b,158

Ş. -ğa 3b,92; 4b,126; 4b,138; 5a,141; 5a,151;
24a,865

Şırın

Ş. -lardın 20a,712; 20b,749; 21a,770

Şirvān

Ş. 6a,191; 7b,240

T

Tang̃-galide

T. 23a,824; 24a,858

Tang̃rı

T. 23a,827; 23b,841

Tay-Dualı-begim

T. 3b,101

Tay Doğlı

T. 19a,682

Tay Doğlı-Begim

T. 15b,540; 18a,649

Tebrīz

T. 14b,506; 14b,508; 14b,512; 15a,522

Temür Beg

T. 20b,742

Temür Ƙutlı

T. 3b,89; 19b,697

Temür ƘutluƘ Hān

T. 16a,572

Teng̃iz

T. 15b,555

Tengiz Buğa	T.	15b,538; 16a,556; 16b,577; 16b,582; 16b,584
	T. -ning̃	3b,99; 15b,550
	T. -nı	15b,551
Toğan	T.	6a,188
	T. irdi	6a,187; 8a,268
	T. -dın	8b,269
Toğrul	T.	10a,340; 10b,347; 10b,348
	T. -ning̃	10b,347
	T. -nı	10b,346
Tohtamış	T.	19b,699; 19b,701; 19b,710; 20a,714; 20a,728; 20b,748; 20b,750; 21a,754; 21a,766; 22a,797; 22a,805; 22b,819; 23a,831; 23a,834
Tohtamış Hān	T.	3b,88; 19b,696-19b,697; 23b,852
Toq Buğa	T.	11a,379
	T. irdi	11b,381
Toқтаğı	T.	10a,340; 10a,341
Toқтаğı Hān	T.	10a,341; 11a,374
	T. -ğa	10b,349
Toqtamış	T.	21a,770
Toqtamış Hān	T. -nı	19b,706-19b,707
Tub Hān	T. -dın	8b,274-8b,275
Tuğlı Temür	T.	19a,691; 19b,693
Tulı Hān	T. -nı	2b,59
Tulubay	T.	15a,531
Tüde-Meng̃i	T.	8b,270; 8b,271

Türkistān		T.	19a,690; 19b,696
U			
Ulāq		U.	6a,178
Uluġ Taġ		U.	2b,64
Urus		U.	4b,125; 4b,132; 19b,695; 19b,707
Urus Hān		U.	3b,89; 16a,572; 19a,709-19b,710; 19b,695; 20a,713; 21a,753; 22b,817
		U. -ning	22b,815; 22b,819
		U. -nı	22b,818
Uygur	Uygur.	U.	11a,375
		U. -irdi	11a,378-11a,379
Ü			
Ürik Temür		Ü.	20a,716; 20b,733; 20b,737
		Ü. -ning	22a,788; 22a,796
Y			
Yādkār Hān		Y.	1b,19
		Y. -ning	23a,833
Yaḥşı Hā ^w ce		Y.	22a,790; 22a,799
		Y. -ni	21b,783; 22a,788
Yayıq		Y.	9b,320
Yocı		Y.	12b,431
Yocı Hān		Y.	2a,40; 2b,61; 2b,63; 3b,90; 4a,119; 6b,198
		Y. ning	15b,553

KISALTMALAR

1. Dergi, Kitap ve Kurum Kısaltmaları

AKM	Atatürk Kültür Merkezi
DTCF	Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi
DTCFD	Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi
Eğt. Fak.	Eğitim Fakültesi
İ.A.	İslam Ansiklopedisi
TDAY	Türk Dili Araştırmaları Yıllığı
TDK	Türk Dil Kurumu
TKAE	Türk Kültürü Araştırmaları Enstitüsü
İstanbul Üniv. Edb. Fak.	İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi

2. Diğer Kısaltmalar

A.	Arapça
bkz.	bakınız
çev.	çeviren
F.	Farsça
haz.	hazırlayan
krş.	karşılaştırınız
M.	Moğolca
Mat.	Mabaası
O.	Osmanlıca
s.	sayfa
T.	Türkçe
vb.	ve benzeri
vs.	ve saire
yay.	yayınlayan

خدمت لاریلا معلوم بولغا ثم بوقییر حقیر او تیت حاجی ابن مولانا محمد دوستی حضرت
 خاتان مغفور منجدم یاز کار خات خان ناده سنی تک خان ذات بنده و ذالار و
 قدیم خدمت طر لایندیت تر و اول محله حضرت سلطان الاعظم و الخان الکرم
 المغفور بعنایت الملائک المنان ابوالنور یلهر باریس بهما تیر خان نظایر ایدیه
 و عمل الجنة متوااه خدمه لایندیه بولور ایردیم جود بولور حمله خان بنه لا
 ری بولور ایردی و من بوخاندان سکر نهقی برلا فوده بولور ایردیم که کما حق بلیا
 حمله خان اوغلان لاریدین اولد شکت ولایتده کمه خان بولغان دین بولور کم
 خان بولور و اندین بولور نا وقت نه تکر و ما تر تقی لاکم لاریان بولور کلور لاری
 و بولور تکا راسده نه تور لیک او ووش و نه تفریلیم مام الار کحتی بولور تک
 بر برین کما حق بلیام تواریح لاری که کوردیم بولور تک بر اولدی تک آتلاری بولور تک
 ایردی و سینی نه اپتی برلا و نه کیفت برلا خان بولغان لاری مکرور ایر باریس
 ایردی و کور کوی تک آتلاری هم مکرور ایر باریس ایردی چون منکا داعی اول
 ایردی کم بولور تک احوال بدین کما حق بلیام بوجه مدین او تر و کم فلک
 کئی قوی بولور کحتی بولور تک رالبنه اندین باریس تحقیق و ششیل قلوب
 ایردیم و عقله نو سید مران قلب سعولین خاطر عید ایزلا یا سعولین
 بر طرف تلور ایردیم انداع بولور کم مکرور ایردیم قدیم پادشاه لاری بوزیدین
 پسون کحیب شکلی واقع بولور ایر فقیر دین کلب تحقیق و تحقیق قلوب
 بولور ایردیم بولور تک برلا شکر بولور بولور بولور بولور بولور بولور بولور
 35

تلاری
دیم

ملکت

۳۱

ملكت بناه فلا آله هو وبيلاطين امان وهر برمه كه ميقات خلافت تنق
 نك كه پير و شجاعت ميطلبك پسته اول كه ميدان ايمراه بكون پتمي
 ديستان ايرودير بيا سيجو بلاطين شاه ايش سلطان ايرودنا جهان
 بار بخر بولغا اول شرف خذ اوق انك معدن معدوم هم منبع احسان ايرود
 40 خلق الله تعالى ملاه ايد سلطان غم راهي بولغا كم اوجو خان او غلب لا
 ري سكا احوالات و كيمييات لادرف و ترتيب بلكم دين كم بونك كم خان بولغا
 نلارغا بابوت م تكمونه ايش بيلاد و تكيفت برلا آرا لاد ايندان تولىك
 اوردوش لدره تو ليغ ما جلاد بولغانين بار جابسين معلوم قليد خا طلا
 رينه بيلار غر غبت قليد ايل جهندين بوقير حقوف جلالدي كلتوبوق
 انداخ عنایت شفقت لاد قليد بيلار احوال كيمييات لاد سيدين سورا
 45 ايردي حود حكايه كوي اير دعا كود بلكم ايشماك بلا طبط قلماق بولغا
 آذ حكم قلو يلا ركم كتابو حكايه لاد في كتابت قليد بلكم تيد حمن فقير
 لاد ركل بنده زاده لاري اير ديم حكم لاديني اوزك قلا الما و اختيار بوا حظه
 اختيار قلو ديم الما و مور معذوريه عرض بوقدمات دين اول شوركم
 بوليت في حقيرين اوقوعان و اشنقان غني لاد دين و اولوخ كوكدين
 50 باران لاد دين التماس اولور كم بولور لاد بعد حكايه كه بونجه بيلدي
 هيج دفتوره و هيج تواريخ ده بوق تود بار جابسين ايشماك برلا بيب تودين

ح

مشهور تر و کم قوت است که بیلگان تیر لاری با کاه که خطا
 بی باغظ و واقع بولمن بولیا غلطی هتاریب حطایی را بیت قلبا لد
 تق معینی بواشتم ماصور معاً و بیلپالد عند الله ضایع و لیس معاً آن الله لا
 55 یضیع اما المعبین ستان و استوان چنگز خان جون چنگه خان ولایت
 لاریق فتح ملایلا برطوق بغداده و بیطوق هندوستان و بیطوق دشت قیقا
 دریای عیدیلایری در بولایت لاریق تورت اوغل خستین قلی عراق ولا
 60 ییتی هلاکوخا ندری ادکا دای خان و اوغل یتنده نویدی تود خان
 او ز قیندا یقلا راری حقنای حادغ جارا او بیر قند و خوراک پان و
 حصار ولایت لاریق بی اما بوجین خان بار جا و غلا ریندین اولوغ راق
 ایردی عظیم سکر قوشوب دشت قیقا و لاریق یلقاب بیاری ا
 طلا دیک کایم بولسون تیب خوزانم ولا ییتی بردی جون پوجی خان
 دشت قیقا و لاریق نغده که سوغ بولدی او اولوغ تاغ که مشهور
 65 ترودا سکا ییتدیلار برکون تاغ ارا پنده آو اولایی جقیق ایردی بر بولاک
 مار کیکلاری بولوقدی انی قوللب اطارده اطدین یقلوب و بی بی سنب
 وفات بولدی ایجان خان آطاین جان ایجان خان بلاد
 صاین خان مشهور ترور توالی ضعیف ستدین توغان ایردی بیله
 یقی اوغل آیم او را ضعیف لاریقین جنوب ایردی بواجان بر لاطاین
 خان

70 خان ليق في بيده ينكلم احمت قلدي بلار صابن خان كچك ايرى اعاسا اوجا
 اغايى ايجان كچك ايرى اتام اورثوعا اعام بن همان اتام تروين ياتة
 يودنه برتورده بزخان بولبل تيدى ايجان ايدى ميك سيندين ياتنه
 اولوخ ايك نام را پيت اما اتام زيني بيچار پويب ارکا او پتوروب ايرى
 بو جاق عتكو سينك ارکا ليكي و حال لار تيك كچك الماعان تقي في حليبت تود
 من شايد كه خان بوليم بورد تقي تك محال لار تيك كچك الماعان تقي ازان
 75 ده اووش عداوت بولتاقم بن اوق خان بولبل ينك جان ليقتاقم بن
 حيدار بن ابا نك خان ليفر بن جدا ما بن تيدى اول تيكان نه بوردن
 بو سا قلى اعام تورغانده سكا نا اوختار كچك خان بولتاقم من تيب آفا
 سيف كوب تكليف قلدى قبول قلما دى ايريا ايدى بوليا يارو
 80 برا پيتو قللا اولوخ با با زهنگر خان قشيفه برالى من هم پيتو
 عرض ملاين بزم هم پيتو نكزف عرض قلنك هر نه با انا زهنگر
 ليا اسك بر لا بوللا تيدى ايريا بوسوزف معقول كودور قبول
 قلدى بولنا دين توغ غان ايكى اوغول و لار كا انا دين توغ غان او
 يتتى اوغول با پتا پي خوش شوب اولوخ خان كوريشكا برديلار
 85 بولار خان خذ متقى غيتشديلار خان بولارغ اوج اوركا پالدى
 التون بو پغال آق او كاز حامين خان غ پلدى كوش بوشفا

کموش بو پغالو کو کورد ای ایجان کا پلیدی بولا بو پغلی بوزاورد اف
 شیبان ز پلوی نیب اوج برده شیبان خان اوغلا نلاری توختمش
 خان بلاغور قتلای و او بو پین خان اوغلا نلاری غم قلیب مقنا نورلار
 90 نیز سیزلار دین او توق نزوز قلیب اولسیری او کازور ایستولان نامر یومی
 خان اولکلردین سیونک اولوغ باها منجنگه خان قستغه آنالاری بیره دیلار
 ایرا ایجان رلا صابین دین سیونک زنگ آنامر شیبان خانف اوکا
 پلوی پیرلار نیل آنالار نیلر غم تلخان پیلرادی تیغولانقی ایکنجی
 اولکم او یک خان قهر قلیب تات اپتای غم اووم جنتیب بار صا اوغلا نلان
 95 لارینی ایلکون لاری بلا قوشون بردی ایریا اولانقی بزق عزت و مریت
 قلیب تلخ جیفان بوزت اغنان آن شیبان نکل اوغلا نلاری دوزت
 ایلی باغ لیغ ایلی بزکا بردی بری فریق بری پسر کرد اول ایلی ایلی الیمت صابین
 خان پهلوان بوزرور مزده او جمالیز غم قویفان دوریز او صر قونای نکل کاشان سیغ
 تاش کمرچ قویفانده و تقی اوغلی نکل بو غا نکل ایکنده قورلاب او تکیده
 100 یوکونکانه اولایش لارده بزوق نزوز بیتیولان اولکم صابین خان اوغلا نلاری
 بردی بک خانده تمام بولدی ایریا جان بک خان نکل آنایسی تایی دوالدی سلم اییدی
 بوزیت تقی خان تقی شیبان خان اوغلا نلاری غم نکا قلیب نیلقتای اوغلا
 خضر خان غم او نواقیم ایلدب پرای ولایتده خان قلدی مابین خان اوغلا نلان
 لاریندن

لادیندین پیویک اولخان تختند معانیق برکات کان دور تیر لادیندین
 105 دنه سوزیوندا تقرب برلا ایتدی ایمدی کلدی کینه اولوق پیویک باشیف
 چون جنگه مات اولغلاری عمو کالار پیلید اول ختام پیویکون توالم
 حساب پیاری شکلای کوروش بری اون آبی قوری تونولدی ویکلادی
 بریکر لاولدی بیلا جولان جلیب شو طعام ییلکاندین پیویک حایین خان
 یوکوندی تقی ایدعا تامر اولدی ایرسا اورنیغ ههات تامرین یات بورت بر
 110 ترویه قیب خان بولغل تیدیم نبول قلماری لدره جصقین نبول قیلا اماغان لایین
 بلا المایین بوغ فیمو پرکا ایتاین قیب کلیم تیدی خان ایدی حایین
 یوسفلی سوز ایتا زور ناومون قبول قلماینگ تیدی ایجان هم یوکونیب
 ایدی بلای خانم باشف اولوغ ایگاسم راست وکیلین آتام اف سییار پیویک ارکا
 اویتویولیری تا بو حاقه تدر وین انک محال لایین کلکان ایردیم اول
 115 منک محالیم کلکان ایما یس ایردی خاب بولسام بو رفیق ننگ انک محالنی چما
 الماغای من آرمه کینه وعدایت بوکله پیزیک کورننگه کایمان کورینور
 تیب جهشتدین نبول قلمای من ایمدی اوق اولوق خاق بولسون
 من انک خاق لغین ع جیدارین تیدی ایرسا خان کور بوز لار کاکو نکلی بوز
 ولوب اولغلی یوجی خاب یاد بو تونوب کوز لادیندین راش لار ایتیب یکه
 120 بی کاتق کوب دعاء العقیق لار قلدی تقی ایدی شکلای کدر لاکنگا قیب
 سز لار کامو جواب بر اف تیدی شکلای بی کلا بر لاکنگا سن قلبی اولوق بوز لار

ملا عبدالوهابی داهی ولایت لاری خان بود نما ما بین خانان بر دی
 بیول تولی بر لاری پسر دی که بنام او ولایت لاری بینان کار بیلد
 خان توروشمدین قوش خان پلغان خان ولایت لاری بود که کلید لاری
 125 مابین خان عبدالوهابی بویونو کلان جریک بر ایدین قلی اوین
 ولایتی که شهری مایگانا کابویدی ایشو لاری اول بود شدا شیمان خان
 اووز مکنی قوشوب فرولی بیاری اوزی بر کلیم بود ولاری اوج کون
 کا لورک بر ایلکار بودید بر دی مایگانا و پادشاه خیر تبندی بوز لاری مکنی
 مکنی لاری قوشوبی بولد عن تبندی لاری مایگانا و پادشاهی فرنگی لاری
 130 شیمان خان مولا اوینو مایگانا ایلغارین تبندی مایگانا لاری مکنی قلی لاری
 قوشوبندی اوج کون مکنی بر مین ایلغار بلیت خیر تبندی مکنی لاری مکنی
 اینی کلیدی اوین پادشاه بی المای پادشاهی تو تبندی لاری مکنی مکنی و تو کایین
 او تبندی لاری قالیقین بر قلی لاری جندان ملا ویراع حیدر جوشن تو تبندی ایدی
 هیچ حیا و کتابی یوق ایدی اما شیمان خان مکنی قلی که هر ملا ویراع که
 135 پسر مکنی کاتوشوب در دست تاوی المیقا مایگانا لاری مکنی کلیم بود لاری
 ایشو لاری مکنی بر مین قلی لاری و حیا مکنی بولد ایدی ایلغارین
 خان سولک ایشو شدی بونج نرتمی کوردی بومال لاری مکنی کلیم بود
 بکلید لاری بسیار خوش حال بولد ب شیمان خان مکنی قلی مکنی قلی لاری مکنی
 مکنی مکنی شیمان خان که کلیم بود مکنی لاری قلی ایلغارین مکنی مکنی
 وشعت

140 شفقت لاد قلیب پیورغالان تندی توتو تکان ملا و بیغ مکر باوینی
 شیخان خانو پیورغال قلیب باوین اوز تندی کا جنت قلدی تکلا پی
 گدوب ما پسا و ولایتی بیب کبر دلدی بیغ آئی اندا بولوب ولایت مکر ایسوی کویین
 ضبط بریط قلدی مال خراج ن فاقبول قلدوب دا روع حاکم لار تو بوب مطور منور
 اوز ولایت قیتمد یلدی بیب بولاند قیتم کلیم ایسجان خان و یوز لاری ایلیکا عا
 145 نی بولوب ایسجان خان و تمام اوغلا لاری برلا اوینتو بوب ایزی بیغ مکر که سما این
 خانو کلدی اولوغ مجیبت توندی او یکا توتوب ساق برکا ملین بولوب مکر لاری
 قلیب یو یاغی اوستونکا یوردی بولوب هم توتوش برای اولوغ لاری قیتمی اوز کا ایز کوب مکر
 بارچا این کوجوب ایلیب کلیم اوز ایلیکا توتوش و تقی هر ایما قی بریک کا توتوش
 بری تا بو حاقه تکر و تما بیلا بالو مکر قلیج یالیت کلایق لیق اول جھنمین قالیب
 150 بیب صاحبی خان بولایت لار بیلا بول لاری که صوب که قلدی اندین بولوب باها
 قیتمد اوز لاری بیب ایز بیب بریت بریوریت لاری قیتمی اوز ایسجان خان غایر
 کون بولایت لاری بیب و حاقه بیلا لاری برلا کنا سدی ایز ایلیک لاری ایلی بولوشی بیبیلو
 اولوغ ایس قلدی حال اوغلا کون کلای اوز بوب ترور بولوب ایز کوب ولایت بریب اوز تندی
 بیغلا ما و غلا اوغلا ماعا اول و توتوش کلای کا ایز ایلیق ایز بیلا اول کوشی بیبیلو
 155 فوج باضماغان ولایت لاری بیار کل هر نه ولایت که بقدر ریا ایز بولوب تیغ
 بویوز خانو بیغ قلیب قلدی بولوب قلدی اوتوز مکر کوشی کا ایز اوز مکر قیتم
 بیلا لاری قی توتوب قیتم کون ولایت لاری بیلا باوین بیاری آغاز ایزان شینان

خامه شيمان حلقه عيب و غراب ايتلاي سپياري تور اولو جلد بر ايتلاي
 و ختمه ده ياد قلوب اول بر ايتلاي اوله دي كم تدرم و لا يتده قير بري تيكان
 160 خرا اوين برك قلوبا رتو كم اسكرك كيني و صغور ليق عالمه مشهور تر و خرا ايل
 لاد قلوبا اويوش بوليدار الله ايلار آق حليم قلدي كم احشام دين سونك تيك اتق
 فده ناكم اوز قلوبا برك سكا اووش سونك ايكه تواله خاليس بركا جانتد
 ورا ايتلايلا و يرقا ايتلاي و قطما قلوب و جانق ايتلاي اورا ايتلايلا قلوبك
 ايجندا بوليدن و علامق قلوبك كير تكي رند لكاطري قلوبك لاد قلوبك قلعه
 165 خلاق لاري بر اسر اركا ايلوب هر باره بوز و تولا و حلا بولدي تير اولو احشام
 تا اركا تقويم اولر سدا و اوغوغا تخاكي قلوبلايق لادي هم با ايتلاي قلوبا لاري
 تا اركا ايتلاي مين قلوبلاي احشام ايلوي بيا في تكيه علامق و غوغا تو ايلويلا
 تا برهغه اولر كونا تكلو ايش كوچ لاري بولدي قلوبلايق لاري اوغو ميره بيفدين
 خرا ايلوي لاري بوغايته تكلو ايتلاي كم اكر ايش تكلو بوليا قلوبا رتو ايلار
 170 شايره بولار تكلو ايلارده و بكون لاد من سيمي و علامق بولدي باره تيبه ايتلاي
 بوليدار جوج شيمان خان سلوكه بولدي ايتلاي ايتلاي بولدي بولدي ايتلاي ايتلاي
 كه اول قلوبه بر ايتلاي ايتلاي و ايتلاي و ايتلاي و ايتلاي و ايتلاي و ايتلاي و ايتلاي
 خور و ايتلاي و ايتلاي و ايتلاي و ايتلاي و ايتلاي و ايتلاي و ايتلاي و ايتلاي
 لادي خوغا و ايتلاي و ايتلاي و ايتلاي و ايتلاي و ايتلاي و ايتلاي و ايتلاي و ايتلاي
 175 بوجاج دوزان مهء اوغوش بوليدار جا قلوبلايق لادي بوليدار و ايتلاي و ايتلاي
 كلوبلاي حرامت بولار لاد قلوبا بولفا تبين قلوب تور لارا و ايتلاي بوليدن بولوي

حقيقايج

حقیقاً قلوه او زین بلایلد تی قلغه دیلا دا و قلوه کور کور و یه صدیق
 پنهان و حق هوندا اول بیک صدوی بارشور شدیلا ایدین سول اولاق ولایتی
 او تونکا یوردی لایق فتح قلدی ایدین کورلا ولایتی او تونکا یوردی کورلا
 180 عظیم اولغ ولایت توندا اکروب اولغش لایق بطری عاقبت فتح قلیق کورلا
 پای تحت قلدی اندا وفات بولدی توفیق لایق پادشاه اولدی توندا شیخ احمد
 خان عیلا لدا اوتوقون بولوب یزاندین بیلمت منقید و ولایتی حاجی ترخان عیلا
 اولدی اوتولیکاندر بیک اولدی اوتولیکاندر بیک اولدی اوتولیکاندر بیک اولدی
 باوندور شیخان خان لایق ایدین ایدین ایدین ایدین ایدین ایدین ایدین ایدین
 185 یزکلیور کاتبی خان حکایتو طابین خان داشت ولایتی ایدین ایدین ایدین
 لایق یوز لاد دولت بجات بلا پادشاه لایق بوردی خود ایدین ایدین ایدین
 نقل قلدی ایدین ایدین ایدین ایدین ایدین ایدین ایدین ایدین ایدین
 چاری توندا ایدین ایدین بوردی بیک یازدا اولوب ایدین ایدین ایدین ایدین
 بیک لدا اتفاق ایدین ایدین ایدین ایدین ایدین ایدین ایدین ایدین ایدین
 190 دیلان یعنی ایدین ایدین ایدین ایدین ایدین ایدین ایدین ایدین ایدین
 خان بوردی ایدین ایدین ایدین ایدین ایدین ایدین ایدین ایدین ایدین
 قلیق قوشوب بیاری بولور هونور کورلا ایدین ایدین ایدین ایدین ایدین
 والد صولان علیدر حمة آغاز دایستان بیک خان مودور علیدر ایدین ایدین
 شورو ایدین ایدین ایدین ایدین ایدین ایدین ایدین ایدین ایدین

ولا يتنفس بتوجه بولد يلا رجامي ترخان ولا يتنفسه حاجي نيران نيكان دوق
 مشهور كشي بار ايردي اول ايتور ايردي حضرت خان فر اكوندي ن بيكر كشي
 حديق دشت ولا يتنفس بوريد يلا اول بكة كشي نك بكي نك او يكا انا م تود
 215 نير ايردي جون خان عليه لافه فر اكوندين حقيق او كنج كلدي اور كنج دين ميراي
 حوق ايردي ايتور لدير ايجوقه برغانده بشون كشي جمع بولد يلا ر بجر ايجوق
 دين كه اوندلار عيديل دريا يي نك يقاينه نك نجر نك بشون بوز كشي جمع بولد
 لار جون عيديل دريا يي نك يقاينه كم كلديلا ر خبر بتديلدر كم هلاك و خان
 220 عظيم لنگري پلان قولدم دريا يي بقالاب كلاتر و رقيب بو تا يغلفا نك لاري
 قونقوم
 بي نك بولوب بجايي اتفاق قليب ايد يلد كم هلاك و خان اولوع عظيم
 پادشاه شور لنگري بار بنر ان كشي نر و بيز انكا اوتر و حقيق اودوش ما قيمه
 سلطنت بولمقا بتديلدر ايتور لار اول حاده خان سكر اينده بقايمه
 بر قايميز فلغان نرور ايردي بعضي لار ايتور ايردي بر قايميز تولد تود
 225 ايردي بر قوي نك اشوق هم حاضر ايردي خان بولد نك حوا اينده ايدى كم
 من اوزوم راييم اوز علم كلرم بلان يوريجان كشي ايماي ايد بيمر لار
 منكا اينان ماي تور بيز حال بواشوقه فلغان نك يا تولفا نك قبه پينه
 اوز قولمير بلان او مفا قوياق حدود توختا مابن ايدى بيز لار لار
 بر شرفلار من بواشوقه بر فلغان نك يا تولفا نك قبه يي اونا اورا ينف
 230 اكر بولد نك قبه يي ونا اومق تويما خود نك كم من بواغين من بيمر خدای

تعالیٰ مکتوب کرده او معاشق با اهن بر سرنگ ایضا سکنزدین جعفر این تبتدیه بوجها
 عندهم ایدید اگر او معاشق بر هم بر سرنگ اید جهت بولای یا جانم بار غیر تبتدیه
 رخاں علیہ الرحمہ استوقنی قولید الیب اللہ تعالیٰ یا ذلک الیب که او بر دی تبتدیه
 او بتوندا پاست اومق توردی بوجالتی کوییلدا بر پا کوی کولایند که شریف
 235 کتابت بر جایی مطیع و مرین بردان جلوس عید یلدنیا پی کجیب قولدوم دینا پی
 یقالب هلاکوهان نکر بنگا اوترو بود یلا او ییلدا محاق لار قولدوم دینا
 پی دین شایخ شایخ سولدی بیچار یول او ییلدی بولدی کما کتبات قویله
 بیک تالاری بولور فقیر او ییلدی کورین نروین غیر محاق بیک لاندین نارد
 دریلدین شایخ بود جتراب نرورا کدرا اولغی تغایبی بار بر کاهن سکر اولای
 ری اول تفاقا حیدر اول شیر ولد طرفیدین عظیم که د فیدا بودی خان خضر
 240 کلمتورد یلا که بی نکر کردید اولدی بیج اوجی قراق یوق نرو تبتدیه بیک
 لاندین دینا کتلا تیلدا ییلدا رخاں ایدیلدین اول تفاقا حیدر یوق بولدی
 قرا ب توردی کتلا تیلدا نکر ندرت تی کمدونکر کرایا غی کلبی سخی اولدی
 لیا بیز لاندین اوق قی قای بولدی بولدی بولدی هم قیور قلیب توردیلدین خلی
 245 تبا بیست جقدی آرزیا ندین بونک اول طرفین نکر فیدا بودی کوه کوه
 قول قول بولور کلمور بیز ییلدا کلمین که یقین کلمیلدین قی متا بلایند ییلدا
 حکایت لاندین جندان ییلدا کلبی تبتدیه ییلدا نکر اول کوی یوقی بتوشدی نکر
 نکر قریب کویا بولما بولدی اول ییلدا ده حضرت خان اوج کت فحشی
 یلدا دینی یاغی اوترو اولدی ییلدی ییلدی تبا دین اشاق ایمان خدای تعالیٰ
 نکر

و چون پیکر با شاییده اولدی قزخان دین آبا اوغول فالیب ایردی بی
 270 تک آفت توده سنکی بی بیر تک آفت مونک تر بمونک نمود یا ش ایردی مانوه
 توده سنکی آکجه بکیت قلیب ایردی و لوب عطل بسیار دیوانه کنی ایردی
 حایین خان نیلی دین بوز او ک کنی تباین پیکر لاتفاق قلیب شار
 اندون خان قلدیلد موندین عجا ایردی غراب بوز لاطن حکایت لدر بسیار
 شود اما پیکر حکایت بو مختصرده یاد قلسدی ایستور لار سوقت ورتوب خا
 275 ندین ایلی لدر کلدی بکلاری اتفاق قلیب خان مذکور کا ایلدیلد بولیه اوقوق
 تماند کلطان ایلی کلدی ترور موندک کوندونجه فرشان کور باطل خان تک بلانده
 لیقینی بوز غیل تی ایلر ک ز فاهیت لیقینی بوز غیل اوزا بوز بوز غیل تید
 یلار دین ایلدیلد بیکر اوزونک کا اختیار تک بوق ترور بیکر یا فنکر غریب
 ییب تک اتقالاتی تحت تک ایستغ بر کنی کیر اهدیسی قوق ورتوب
 280 کاه ک بر تک بونصحت بوز او ورتوب فرشان بوز لای بتلایانک
 اول یسی تار سون اول جلد بوز لعلانی سن قلم اعجاز تید یلار ایرا اطل
 هم قبول قلدی ایستور لار سنک سخی ایشی اولار بی با وجود اولدیوان
 لیق بدم هر ایشی ک بکلر لاتفاق ق تلیب تیالار ای قبول قلیب اولدی تک
 بوزیندین جقاس ایردی اول مهندین اون بیکر یاد شت ولایتدا پادشاه
 285 لیق قلدی تیر لار اد کوفی رصت الله علیه ایستور ایکاندورد و سمانک غیله
 دعا قتلور دیوانک بوط و دعا قلمنکر کم بر خلد یمنکر دو شمانغی بیکر قلف
 و تقی بیکان لار تک هم تیلنکا ایمراس قلف بتیب دعا قلمنکر تیر کان نور
 آت

اگر کشی اوندی بامامای بلخان لادونک بونیکا اینکای اولهان بکلیک تعد
 انک تفاوت یوق ترونه بیرانکا نوردانوصه تانکو بوسی ایلیچی کوروش بیوی
 لارخان تک سیلاست یعنی بیوردی ایلگون تک رفاهیتی بیوردی اندین بونک
 290 ایلیک سیزنک ایلده سقا بیجان کوب بولور ایلی بولور اندین بیوردی
 کم سیزنک ایله ایغور کوب بولور و ایلیک بلی کوب بیچار اولر سیتی توتوب اولد
 خان کئی کوریکه فیضان بیوردی سیلاست اولر سیتی تریخی خان ایلیک ایوی
 سندن بی بیوردی بولور بولور و بلیکین ایایتم دین تر تانور لاری بک لار اولد
 295 ایلیک ایلیک سیدیلار تکی اطوف برب او اندیلار اولر ایلیک قیت اولر پاشاهی
 خد سیتی کلری اولخان بیوردی کم قرینداشیز خان نی بولور کوروش کوروش
 توریک کشی ترور سیدلک ایریا ایلی ایلی بکرت اوق کوروش قیلدیم او
 بامادیم اولر بونوشده سیزنک سیلاست لک رف بیوردی تکی ایلگون تک رفاهیت
 یعنی بیوردی بیوردی کم سیزنک ایلده بیجان کوب بولور بولور ایلیک
 300 بلی کوب بولور بی بیوردی کم سیزنک ایلده ایغور کوب بیچار بولور ایلیک بلی بیچار
 سیدلک کم سندن بی بیوردی بولور بولور و بلیکین تر تانور لاری سیدی اندین بک
 ایایتم
 لار اولد لار بولور قیتیلار من هم قیتدیم خان تکی کورکام او تار بولور
 سیدی بولور تکی بک لاری بولور کورکام قیلدیلار ایلیک بولور کوب بیچار و
 305 ترکان بیخی اکل او چون کم بار جا خلا یوق بیوردی رفاهیت بولور
 و تکی بیجان هم بیوردی عیان ایریا سندن اندین بار جا عریان تکا راما

هر نفع نکر قلیدار یعنی تری تا توران و کما نسی بلال المادیلار تیب تیب اولار بینه
 حکایت کم اوزی عیدیل دریا بی کیم چیرک اطلانیب یردی هر یکون کم قیسه
 دیوان لیلی غالب نکر علف اول ایردی هر گاه که دیوان لیلی غالب بولیا بیج
 کئی سوزیک التقات قلمای بر ایردی بریرکا کلیم توستیلارون سوز کوز
 310 اطلانما اولیره دین اطلدی هر یک نکر اوزی تو کاندی احوالاری خراسولدی نکر لاری
 کماش قلیدار تقی ای دیلار بوجالا ضعیف سنی او نوتوب توریر یلا نکر یوز
 یکتی فی ضعیف دوری غریبای یراق دین کور سیانلی بولقا کم ضعیف سنی
 خاطر بیه توشوب اطلانغای تدیلار تقی بر او غلان یکتی فی ضعیف مورقه
 سیای بکودیا تدیلا ایرپا کور کاج طعیف پی خاطر بیه کلدی توشوب ای دی
 315 بر نکر او ایهم سوز نکر کئی بار لیری تیب فی الحال اطلانیب یا لغادی بعضی لار
 بود حکایت فی بر تونیک قلمایق ایتودلا سنا پیکر مادور کور بود قدردی
 بتلای جوند یلغانب که پلوی ایکی کوندین سوزک عیدیل دیای سی سکر فرغیه
 کلدی قشند ایکی جوره پی قالدیر ایردی دیوانی بیغوجاق تونلاق سکر
 یک تیا نکر ناغی بار تودر کئی که عیدیل دیای سی فی بو یغوجاق تونلاق سکر
 320 یا مندین کجیب یا یوق دیای سینه که آرتولون و نازاغ بر کولون کور کای یغوجاق بر کئی
 نکر یا نیندین قلمای سوز عیدیل دیای سی فی کجیب یلغاندی کوردی که بر نازاغ بو
 بیج قالمای بر آیی کور غصیب لاقدی تقی ایکی سوزاق بارین برین تیب اطلدی
 فی الحال توردی بید قشند فی جوره لاری هم جاری بولوب توستیلار او کون

تا اختتام

تا افشام بولغونچ انك يتلاصحت اعشام كشي ناسمايس كين ك بولدى اولاي چوي
 325 بيري سى نك اورا كو بار ايردى فهد نيك كشي ايردى اورا بدي حاللا ميج بولدى اولاي چوي
 ضرور دم بوم دورلو قلدا اوله قلاندا اهلانيسا بلغا ياق اوله نى نورجانى قور تيدى
 ايرسا بوز جانء سپيار معقول كلدى تق ايدى بخشي ايندا ط ايرلا نك ايلدى ايدى
 اولقلدى بجان وقتدا اولاندى تقى بلغادى لارنا نكلا تفونجه تانك ك اتدك بيج بيه
 كورلدى تا جان سپيار خوش حلا بولدى اينورلار اولدا ايسورغاندين بيونك كور بوجور بوجور
 330 غلار قيلدى تيرلار بويان طبع طرديو ان كشي بولغان دور بعضى لارى اينورلار اون
 سكه بلجان بولدى بعضى لار يتولدى سكه بلجان بولدى ايدى بونك ايسى موكلتر
 يكييت تيلوى ايرسا اوزى اوق انصاف اتدى ايدى موكلتر دين بارو كشي بوق دين
 منى خان قليب ايدى سكه ميرالار هم قيسلا نك من هم قيدا اديم ايدى اينهم سكه
 جاقلى اوچدى سكه كويان بطوم سيزلا جا خوش ترور ايمم قى خان قلكتر تير اونق اوسدى
 335 خان قورون سزلا قورق بللارى هم بوجورنى خوش حال بولدى لار ايسى موكل تورق قى
 كوزا بيلان طخان دا استامونك تورجان سپيار عادبلر و طابطع اقل يا شاه ايردى
 موكل تورمان اينده ايركون سپيار و طابطع ده بوزيلار نك رعایت بخشي
 ليقيرين كويك خان ات بويلا ابلانغ موكل تور كويك خان شهور تور ايتورلار
 اوق اوچ بلجان بولدى ايدى بونك وفات تالدى ايدى ايتور اولدى
 340 بيري سكر اتى توقتلر بى سكر اتى تقورول اتايسى اولخاندين بونك توقتلر جا وورلار
 اغاددا استان توقتلر خان بوتوقتلر خان سپيار اولوع يار شاه ايردى حابن
 خان اولغلانلار ده مونك مقابل بيه يار شاه آر بولدى اينورلار اولاي بوق

مفهم شوللو يار ايردي اطرين پسردين قويدين اوز كاجان اولاددين شومه كونده
 توقيان قيا شولاندي بشارف ايردي موندك بر اوغلي يار ايردي ايلد سيار آتليغ
 345 من اولاددين يوكلا نكا خالق ليق تلالا شور تيب ايدن قينداش اولاددين نقي اوز ييليق
 بوجا يين قيردي حق كه اينسي توغورون اول توغوري قيرلار ما بوغور لارا يتور لار
 توغور اولوزي حيت ليق دين اولدي كلين بياليون آتليغ توغور لار ك صيف
 يسي يار ايردي كور لوك ايردي توغور اولكان محلده به فرزندى بولدي كوردي ك
 توقتاغ خانط اوغلي جهندين قينداش لارين قراشور بير نجه كشي برلاقا
 350 مير حركين تاغور بيار بيلدار و بكار خان مشهور عليه السلام اول اوغلان
 توراز و صحن يوكلكلين بياليون و خان لاي افي سيار سوار ايردي بو قاضي
 لاددين نجه لار كشي ايتور لاد خان نك عمرى توقيان يا شار ايردي اون يا شيد
 خان بولور ايردي بكار خان يار خان ليق قلدي بوغور لارا ايتور لار بيلدي كليمه
 خان بولدي شمش يار خان ليق قلدي تيرولار جوف آخر عمر نكايقين كلدي انده
 355 اوزومدين يوكلك خان بوغور لايون تيب سقلاغان اوغلي اوزومدين بوزون اولدي
 سيه معلوم توغور بوزون بر اوغلي بولقا سدين يوكلا نكا خالق تالا شور تيب
 اورا اوروغون تمام قيرغان بولقا نجه اوزي هم قير لار بالا آغز هر بكار يمتش بوزوه
 بو اوغور نقي اوزومدين بوزون اولكان ايتور لار نكايقين و ندا سقي بولقا عاقبت
 بوغور دين خيت بولوب خيسه ليق اوزاقد جلوي بركوي توغور لارده يا تيب اولديان بو
 360 يان اغداله اولدا ايردي كلين بياليون بولور ك نه جهندين و طاقت بولور
 ايتور لار داسم خيسه بولور ايردي نك بولور نجه لار طاقت بولور بوزومدين

حاج

خان ایدی چو که طاقت بولماین باغونا او غلام ایلر بیباغ خان لایق
 نلا تور شایه غلام و غوم فی تمام قیرویم او غلام سکر هم ایستی اولدی بولدی
 اوزوم عکا ه اولوم یقین کلوی یودو غوم بات کشتی کاتوشار مطاقت بیغیم
 اول مهندین نور شیدی ایها کلین بیالین ایدی پسر سکر لایق نکر دین 365 منبر
 تا شایش قلب تور من اگر گناه منی بپلا شاکل ایماین تیدی خان فی الحلا قبول
 اولتوروب پیوردی کتمه ایمن قلب ایدنگر ایدی اولملا که ای بی سکر اولدی
 ای سکر دین براغول بولوب ایدی پسر اوتور کا تیت قا چیریب چکرولا
 بیتنه بیاریب ایدیم حلالا اولد انک سیلمت لایق خیری کلا تور بول اولون تور
 تور پانیده ترور کر یار لایق قلبی کشتی بیلر سکر اولکلور ایدی بولکا تیدی 370
 ابریا خان خوش حالتدین انلیغ بولدی کوبالا خیده تو ماغان تکر بولدی
 ایلر سکر بولتون ایل کلین بیالین غم پیونجه ایستی تلکلا پی سکر اولدی
 قیات ایشای پلا بیجوت الانای غرق سکر کشتی قوشوب اولدی جان 375
 علیا احمد فی کلور مال کا بیاردی بولدر برب کلکو سحر توقناغ خان
 دعات بولدی باجر توق بوغما مکان او یغور او با قلی بولور ایدی قوی
 قیلسی کویسکو جلور کابل ایدی و تقی خان نکر اتالیقی ایدی شیطان
 و پسر برب قرا کشتی ارکان او خاف بولدی کلین بیالین فی تقی
 خان سکر اور کا ضعیف لادری هم الی بعضی لادری سکر لادری او یغور
 ایدی توق بوغما نوتین ایدی بویور عطا عطا او ختار انکر او جون 380
 کیم ایکی نومدین ایله اتفاق بولا بربرده خان بون عناق سکر تور دور دست

دوریست رلقی اور تو آفت باجر ایدی ایدی لقی توقع بوغا ایدی
 الفقه بعدا بر توقع بوغا خان بولوب خان کز فیض لادین الیب ایلگون
 نکل تمانین اوز یکا یخ قلدی ایدی بوانشاده اولیر خان کز لرحضرت
 اوز یک خان الیب و اغیو کلدیلک زخیر تبد یلان کز خان اولدی تقی
 385 بامجر توقع بوغا خان بولدی بارچا ایلگون لری اوز یکا یخ قلدی تیب
 بوخیر دین بسیار پریشان و غم داک بولوب ککاش قلدیلر کیم ایش قلیا
 ق بولور قیات استای ایدی بدون ده قومی قیلدی بی کدی کوجلوک
 کشتی ایدی حال خود تمام خلا بق انکا بوز کلتور و ب تهور حال اوردی
 توروب دوستان لیق ظا هر قلیاق ایتمز ز ایت کما کاشر حیدر لارا اوزو
 390 سز انکا یگور لور لور انونین بونکر هر ایش خاطر سز تولا بورد
 قلدوز سز ایدی ابریا بلج لاری بو یونغ موقول کعدوب ایلچی بیار دیلدر
 ایدیلدر ایا قرخان بو یونغ بیار سب ایدی او کشتی فی ایلک تورو بو کشتی هم
 آتا آتادین ایلدیلر او غل ایدی کراک ایدی انداخ قلمایا نکه امدی اوزیکر
 کا او خشار قی جان بولور تورو بیزر جا خلا بق بز کا مطیع و فرمان بردار
 395 بولوب تورو بیلر هم بز کا او شانغ مطیع فرمان بردار تورو بز کشتی قلوئم
 یعوق تورو قیلد شیکل هم کجوز نهما تورو بر باش او غلان بو ایلکت قو لو کنگز
 برلا کور کلو نکر نه قلسا تلایا انه قلو بیز بولغا سز بولار موکلا او چون او
 ایلر دین جللاه وطن بولور بیز یوق تورو تیب بیار دیلدر بولار نکا ایلچی بی کلدی
 بسیار شادمان بولوب کور الیب بیلادی یوقی ایل کشتی قو توب تیار
 بیاری

400 بیاروی ایدی که اولاد کلکو بچو او کا کنی باش کو تا بیخاں لیلیق تاملانغی
 بدارتی قلدیم رولونغا بدم اولدیام اوغلی شوغانده من خان بولون تکان
 یاشاه طیبون کلان تنالغ اوغلی اراگون باجایی اولاد کورنوب بیاری
 بو بوزک اولاد بیوشدی فولالاکو جیللا دیلار کلانلار پدین برون راق
 باجوقوقوغا کلادی کما شیک اتفاق قلدیلار اولاد کل طول اولان کلایک کما
 405 یاس نونار لایکی کما شیت جوجو قیب یاس نونانین بونک قول ترا تالی قیقا
 قی قولار بیلیماق کما قورده ی اولاد کورنوب بادشاه لاری یا اولوغ لاری اولکانده
 کورنوب کورده قولاری برلا کلیک کما شرت جوقوقوق قی قلدیلار یاس نونانین
 ایری لارا اولوغ تاغده اولاد کلار ارسینده اولدیسم هم هونوز یازیدی برون
 اولدیخان کلادی برلا نالرا اتم پدین بوجو بون راق کوجوب ایری دیلار
 براوق بوجو ات کنی بولاد کل ایندین کلیدی قالدیردی نقی ایستور کیم جوتیکل
 410 نقی کیم قیب سیرلات ایستور کیم پروای قلم اولاد کلایکی کما شیت
 قیات ایستای ایدی کیم اولدی سیرلات بولور کما شیت ایدی کما شیت پیا کل فیون
 انکلا غای من بونک کورنوبون تنیدی قیات ایستای ایدی بر بوجو یار قیب
 بونکشی کل آرتیجا بردی نقی ایدی کیم سکا بو پوندی ایستور کما شیت بون اول
 415 ایدی کیم باجوقوق بوجو کلادی کل اتفاق قیب کما شیت کلای کیم بولار یاری
 اولد اولار کما ایر کما کما شیت کما شیت جوجو قیب یاس نونانین بونک
 اولاد قول ترا قیب سیرلات قی قلدیلار کما شیت کما شیت جوتیکل اولدی
 بوجو قول ترا قیب سیرلات کما شیت کما شیت کما شیت کما شیت کما شیت کما شیت

نك كیفی قی بو ابرق کینک ایتمه تیدی ایستای بو خیر و بکلادی بکلادی
 اینیلار دایر ایستاق اولدیلا و کجوتیکاج قور تیر اتمک بولدیلا و تاملای بی بو
 ایچنده بو اوردان اولتورغان برکایدیلار باجرتوق بوغا اورداخت اویتونده
 اولتوروب ایردی بکلادی و کولدی ایتمکده قولاب ایرویلا بولار کلیب
 اینکد توتدیلا رتی برکوات جو جوتیب یا ایلمخاندیق بوکلجیتیکاج
 باجرتوق بوغا نکل ویتکاق بو یولدیلا تاندین ریاست قلعونجه ایستای تیب
 بوینو نفیصندی باشتی بر قدم برکابریش شدی الاطای بویده بلایا نجیب
 یوقار و تونارکاج میراد قلدی کم کم موئا یا کیزیکر شتی بریکر شکر دین تیراسما نکل
 سکر تندیلا دایر یا بار جایی سوبیت بولوب اویتور قالدیلار تاندین بوند
 بو باشتی قورقور کدوروب فریاد تلورله یولدره کشتی خان بولاق بوندین
 لستو کیلیون تیب جوف باجرتوق بوغا و کج اویتور دیلا حضرت اونکل
 430 خان و خان کوتاری بختدا و لتور دیلا با آغان دایرسان اویرک خان
 حضرت خان که تختدا و لتور دی و ایلاون فرار تیفاندین بوکلدیجی
 خان سکل اویرا نادین توغ خان اون بیتی اوغول سکل اوغلانلاری فرجلا
 تیب کلنوروب ایردی که بیز لولا تا اوغلا ایما یس می ابردی نکل و کشتی کاقول
 بو بولوب انکا مطیع بولغان بو بیز لاردین بری سکر حاللیق تالاش براسند کیردی
 435 آهون بیز لار و کشتی سکر قولور قینی نوکار لیکنی قبول قلدن ساز ایرسان هم لاری
 و کشتی کاقورمون برین دیک قلدین بو کجور و فریاد لاری بار جابین قیران
 ایستای بویر علا سکلادی بوقاریده هم توفیب بلا و کج قلیب ایر و کج
 شیمان خان قاج لایر ایلی یان لاری ولایت لارا جیب ایری او جهتدین
 الاغلا ل

انکلا و علا نظار می و نیره لارینی بار خا خلق لاریت و سرت قلو لاری و دیلا ر جانک
 سو و علا نلا و قهر قلیب پسنای غ قور لون کبری استای غ قور عیسان خان
 440 اوغلان لاریغ آتالاری مرتیق قلیب پسر آرا بللا قزلبق که آیلد باغلی ایل تورانی البیب
 بولاری او زحالیف قور بیلار صابین خان بیلغاغان بورتلا ریده بولور ایردی تیب
 شولردونقی لاقطایغ سیکلای علی ارا ایردی او ک شهور تور او زیک خان ارا سینه هایتولدر
 استای غ او روم جشیلا طایغ مکر بیدی دیلا ر معنی بی بونور و سرحصر شخان بولور
 445 علیله الوملد عظمت اولوغ پادشاه ایردی برنج پادشاه لبیق قلفان دین بولور الله
 تقالی سلا عیاقی بولور بیلمان بولدر حکایت سبب اسلام او زیک خان
 سبب ایلاسی او ایردی کم او زیان سکر و لولاری دین تورد قور و ک الله
 نقل دین الهم بولور کم سیر لاریب او ک ایسلام دعوت تکر لاریق
 الله تقالی سکر ای بلا او زیک خان سکر ایسکلیک کلب قور بولور تا سیده اولور و سب
 450 متوجه بولور لاری اناج روایت قلو لاری کافر لاری جا لدر لاری کافر کاشن لاری خانق
 ایلخ کرامت لاری بایتیلیر دیلا که خان نک مجلیسی غ سبجاق بللا کلنق و سب قور یار
 ایردی لاری جور غاتی و دو سب قالی لاری طیار قلو لاری لاری بال اوزی جور غاتیغ قو
 یولور ایردی و دو سب تاق بونور لاری و دو سب تمان اوزی او ک شی کاسور
 ایردی سبجا بویا هر کاهن لاری جان او زلاری کار شیخ بلیب یان لاری دیان شاو
 455 لوقور سبب اعران و کرام قلو لاری ای ما بکون که بولور کلبیت متوجه بولور
 اولتور دیلا که دیان لاری مجلیس او سنده سب قلدی شیخ لاری بولا کلبیب
 باری اولتور دیلا که دیان سبب بلال کلنق و دیلا جور غاتی و دو سب تمان
 کلنق و سب قور بیلد بر خیل موت او ندی کم نه بال کوندا کی که جور غاتیغ قور یولور
 نه دو سب تمان بونور لاری بیدی خان بوشیخ لاری نه ایردی شهیدین بولور مطراقالب

460 قال بنور شيخ الذي ايدى لار غالب بويقون عمدي كلوبه شوره و اسك على متى تورد
 خديلا خان ملك تلدي كم تو تو دين يوروب ايتا سكر لار في محمد بوليا اليه طينك
 لار يلانم لار حقيقتور قودين نغيت قلديلا رار سا كورد يلانم قل تا ليوه تو
 او قاصور يلانم كتي لا با سق لار في قويو ياليمك لندايوي ملانم لار ايديلار كم سزلار
 نه كتي لار تويوز لار ايديلار لار لار خا خان قاشيف اليه ملديلا خان سا كوزوي بولك
 465 تونتي جون نور هدا ايت پلا اسدغالا خان سا كو نكي و منور قليب ايروي بولار في
 سكور في ميله و محبق كو كلونده بيد بولدي بيور بيلانم سزلار في كتي لار پيرور
 نه ايتا كورد بيور نه ايتا بوزر بطار ايني لار لار عمدي نور خدای قلا ساطيب
 شوره كم لار في يلانم قلنم توانت او ده خان تا شيخ لار في زياد قليب ايديلار
 بولار عن كتي لار بولور بولار في بوللا ما كا او نغور سا كا ايديلار خان ايديلار
 470 نيجه اولتور ادين پادشاه من سزلار و سنج قيسي ملك دين و واسم بوق
 شور قيسي ملك ديني سكر بحق بوليه انا بولور من ايديلار سكر ديني نا حق
 بوليا سزلار سكر بولور اكي ايش لار سكر خجوك يا طار بولور معطال قادي و سكر
 لار سكر قيسي ملك دينه حق بوليا انكا ناي بولور من سكر بولايه صراحت
 بري بري بولا حش فا تو سكر لار كورب غوغا و جلا قا قلنديلا رعا قمت
 475 انكار اريديلار كم اليه تفور قاز غايلار برسي امون اربابو سوزي بولا قيز
 دور خايلار بر شوخا پام لار دين بر كتي كير كاي يذ بر شوقه بولار دين بر كتي و كاه
 ه قيسي كوي جقا اسديني حق بولايه سكر ايديلار تا نغلا بو آيتي اولغ
 سوز سوز تنو زانديلا سكر كير اوتون لار دين يغيب قيز مود بيلار برسي
 سا دلانم تعين قلنديلا رعا برسي يلانم لار تعين قلنديلا رعا برسي برسي
 480 بولا مراعت قلنديلا رعا برسي كير ايديلار سكر برسي ما بابا سكر كاي و ايديلار

برنگه

امري بولا

سزلار

تمام

تمام اعضا را بر حق تو سپرد ایوی اول ایوی نکا ایجازت بزیکر من
 سول این نیز منکاهمت تو فو نکر بتیدی بوغیر لدر انک حققی نه فایده او قودیلدر
 اول یا ایوی منکاهیم جانه قیلنک حیمیه و حانه قلدیلایر یا حیمیه کیدی یلانک
 انک حققی اسده تظای باغی طلقین بشلاب شوره و نه متوجه بولدی اینده
 485 بابا سنک توکلاری اورا تو بوس حیمیه سنک کولادریین حققی اسدی بو حالات
 بی یا چاکور ایوی لدر بولار یوروب و شعوریه کیدی بر قوی اشقی مطلق
 شعوریه ای دیلار اغنی رکتی لدر ایملدی کلدور کاهن لدر قصه عین کاهن لدر
 خور تین رنجی حقایب شعوریه بولدی حیمیه ک تو شکاح کوی کوی با نکلر
 بولوب بالنی شعوریک اغنی نیدن جقار بیدی بو حالتی خان شلیغ با جاحلا
 490 حلا یولار کور دیلار یا بریا کولکولادی کاهن دین او بولوب سلمان یوق
 ع میل قلدیلار و حققی بابا سنک تلحقین ایقان اوزی شعوریه منظر کله راری
 قوی اشقی بشدی سیکان جمله شعوریک اغنیین اجدیلار یا بسیار بیوز
 یندین تیر لاری شیور کله نا آشودنک کدر بر زان توقف قلیا سنک ایوی
 ایتم تمام بولوب ایوی شیب شعوریه حقدی کور دیلار که جمیع کلمین
 495 قریا بولوب ایوی اما صدای تعالی سنک قدر قدر لایا نکر قوی کوی ما این حقدی
 بو خان شلیغ بو جاحلا یولار کور دیلار لبریا فی الحال شیخ لدر سنک انما کلا
 رینی تو بوس سلمان بولدی لدر صدای علی دین الی بکرم سبب بر خان
 زمانیده اوز بکله طایفه بی سلمان بولوب ایولار اولادریین بولنک منبرند

بولوب کافر بوليدار ايردي بويوتک اوز بک خان ميلمان بولدى انون بارو
 اوز بک طاهر يوفى کما يسلامى تغير تيماردى ايتورک اوز بک خان بکوي 500
 يک با تياہ ليق تلوى و بعضى لدا ايتورک اوز بک يک زيل يادشا امليف تلدى اندين
 حق رصنکا و اير بولوب انا لله وانا اليه راجعون آخاز دستان جان بک خان
 جون حضرت جان سکا خان مشهور عليانصه انا سوي تختنده هان بولدى
 اولاد سکا خان ولايتى کرامق شهر مشهور توروشت ولايتنده اولاد بکوي
 عاظم و عابد و صاحب يادشا کما ي بوق شروا تايو بک تمام رويي حکم فلور 505
 ايردي اندين بويوتک طاهر اشق تيرگان تيريزه کما ايردي شيطان اير بولدين جقا
 اوقميز نبي الدى انک قديم اول طريف ايردي کتم به صاحب صلا فيري بار ايردي
 بويوتک انکا عاظم بولدى بچ نور کيلامى قرارى قامادى تيريزه
 تيريزه علما لاردين يوردى که بکرم اير يادخت تکر قى انک ميومبى يتيليا
 اوز ميومبىون يا اون کما ميومبىون علما لار ايديلار اوز هم بيه بولور يا اوزکا 510
 کسى کاهم بريا بولور تيريزه بويوتک خود مقهوردى اوز قيرى بولغاندو
 ندر بويوزير لا تور قى قيرى لور بيه تيريزه علما لارى خانقصر و اخت
 قلدار کتم بويوتک بزيدين بر مغلط بر لان بر مشه ايشده بزا انک غرضي بلماون
 ظاهر بکرم قلعوق مويوتک غرضي خود تيريزه بولغاندو رجال قيرى م
 الدى بوشود کافر بولدى بزلار هم کافر بولنده بولوب شوزير بويوتک پادشاه 515
 ياد ايلام شوزير ايردى بکرا واجب ترور کتم ميلمان لار بک شمشدين دفع
 قلعقا بزا بويوتک خان ايلندو نماين اوقوب ميوده اولتدوب ايردي
 کتم

کم مصداق است کدی و الحال عالم لاری فی بیوردی که سزای بیوردی کا
 نه ایستند اولادهم ایلی دلی سزکا واجب شور یو کا فرغی بلمان لایستین
 دنی قلغایر یوزوف اشدی که مجیدین یه اوکا برمای اوج کون او یجد
 520 ده اولتورعی روسی پراضن قلیب اطلاندی تقی بیب ملای اشرقی
 اونورق سبزی و صراق ولایت لاری الی مدت اونوزیل یاد شاه لوق
 یوردی اندین یوکل الله قولا رحمتکا و اول یوردی انا الله وانا الیه راجعون
 راجعون اغازدا ایستان بردی بدخان اوغلی بردی بدآتابی تختی مدمل
 525 خان بوردی بوردی که سبی و عتق و بملاحمه کشی ایردی اوزی که فرایند
 سن لاری ذقی اور اوغلا لاری منکا خانلیق تالاشور دیر اوغلا و ایردی
 ایستور لاری قلی توکوبای تیکان قومی فرایدان کوش کوشل کوشی ایردی تولد
 بوغان تک تالیغی ایردی هره ایته انک سوزیندین جقاز ایردی انک اوغلی
 بار ایردی ضمای آتلیغ الی تفوجی ایردی اور ضمای جان بک خان زمانده
 530 قراق مبلق قلوبا زری انک جهندی خن عبد الصمد اولتور و ایردی
 تولدوای اوغلی تک اجفیدین توکنکاشی اول بورا سوز ایردی بن حلا
 یکت توشین بوخلداقی توغقان اوغلی تک او سارین کوشین کو
 نظامین اول یکت بولودتا نکلا بن قریغا ندین یونک خان لغلی
 تلالاش الوه حلا بولارغی اولتور اولتور عیلقان قری شلا سار انک اندین یو
 قویغا سیر تیرایدی اول بو دولت هم مویونک سوزیکا کیریب اولتور ایردی
 535 بو سیدین انکا که کین کوتان خان تیرلار انک زمانیه تقی بلیق سیمار
 بوردی او تک قولق قیات مانای الی الی کون بلا قدیمه کدی سوز قون

قیامت جرقه تالی اوغلی تنگه بوغا پروردی بی بوینه الیه کندی خان
 اوز ایچکی بلایه ایدو بولدی اوچ بلایه ایدو شهید ایا شاه بولدی
 انقین بولکوفات بولدی تالی تنگلی ما بلیم کلیم که شدو شور و فیکر
 540 خان تک قعیه بی جانی تک خان تک اناسی ایردی اول صلوا اول حییات
 ایردی صابین خان زلی دین حاج کشی قانادی بتم منگورایدی کیم ایعدی
 خانلق بلا بوریست شیمان خان زلی از تکارتندی اول صلوه شیمان
 خار زلی دین ما کتقای اوغز خضر اوغلان تیرلار ایردی صابین خان
 545 بیلقان یورجت ما کتقای تک آق کول تکانده بولورایدی
 اوزکا اوغلار سندی ایرلیب یورتنده بولماقی آجهق بوفادی
 یوز که قلیب تیرورینا قصه کلیم مذکور خضر اوغلان لاری
 550 خان اول ایب التیب صابین خان تختنده سیرای ولایتند
 خان قلدی بوسوز موند اوقوف بولو لیسون بیز کلده
 قیامت جرقه تالی اوغلی تنگه بوغاندا یکنگدا کی اوغلان لاری
 حکایت لاری بولدی بوغان اول نور و قهر انو حکایت بولغان
 حکایت لاری اول صلوه که اوز ک خان علیه الرحمه غضب
 قلیب یوچون تک اوزکا ضعیفه سیندین بولغان اون بیخی
 اوغول تک نبالدین ایرلوق لاری پلان قیامت ایستایقر له
 555 قوشون بیدی ایستای مذکور اول کاندین سول اوغلی تنگه
 بوغا

بو مائة قالدی بو تکر بو عابسی بو ادب ظلم کشتی ابردی بو اوغلان
 لاری که انکر پادشاه لیلی بیلین دین ابردی بولارینغا بولارغا
 بسیار جفالار بولاد بیک قلو لارا ابردی تناکه انابسی جبر قوتلی
 اوستکا عمارت بیلور بولدی اوستا قالیون تیب اوز کا کشتی
 560 نه ارا لاشدور مای همارت تک تمام ایشین بولارغا بوردی حتی که
 سوتاشیفان کسرتج قویغان کسرتج تاشیفان بولار ابردی کاهه
 سکر ارقابو بولوب ابردی کاهه سکر توشی بولوب ابردی کاهه
 سکر ایاق توغولوب جفالار بیتشیل ابردی تیرلار و الله اعلم و تقی ه
 صبا ح کلیم بو اوغلان لارا ابردی کاهه قورلار ابردی هر کاهه که صحبت توتیا
 565 لار اوغولونکر ایاق کلور ابردی بسیار دلاور اوتال توبین قوسیا لار ابردی
 هرین که اورا ایچیند که اوتال کوی قوسیا ای شلا سیا بلور ابردی
 اولر کاک بک قولی ایاق کلدی بو اوغلان لاری بوردی لارین بلیب یوکون
 تودلار ابردی اولر مان غرنگر و ک ایاق بی ایچا چو تقی اوتال قوسیا ما
 سن بولوق اندین بولور کورد کلارین کبار ابردی ایتولدر بولورده قیش جلابی
 570 ابردی بولورده صحبت توتوب ابردی ناده و اوزی اوتال اوزی کلدی بو
 اوغلان لار کونکدر سنور جا بوردی کلارین بلیب یوکون دلا کون سوبوق
 ابردی حسین اوغلان تیکان تو قوتلوق حان اورین خان انالاری سلا
 پلا سق لاری ندین بولور ابردی تولوق اوشوی تقی باروسندین کورالی
 توشدی اندین بولور کاجوناق حسین حسین تیرلار ابردی انقور
 575 ابردی بک خان سلا پادشاه لیلی دین اوج بیلر لختی تورنخی بیلر کونن بولور

باشيد خان خسته بولدى خان نك زهنتى اولاق جلدى قيش توشدى
 تىك بوغاسكوز نك قيش لاقى دايم سىر بويلا بولور ايرى بى بوچكايت
 لار بوسيد لىك ايلدى نك قلم ترون حضرت خان مفقورم و مرحوم طاب
 اللد تر اوه و جمل الجند مشوا هفت ايل يارسى خان دين اشتب توش
 اولار قوش بونىقى نىختى بيلور ايردى بوردى نك خان نك ياد شاه ليغ دين
 580 اوج بيل اولدى نورنجى بل قيش كويز باشدين خان خسته بولور ايردى
 تىك بوغاس بونىقى قيش لاق ايردى خان نك خسته ليغ قوشى شىل
 كلوم ايردى كو كىماج وقتى ايردى بو اوغلان لار بيل ايتك اولاق ايردى
 تىك بوغاس اول كويز قىغدين قوبوب صحت توتوب ايردى يازنده لاي
 585 يباغ قوبىباب ي اولار ايردى بولور ايردى بوغاس و شاط لارى بار ايردى صباى
 كويز لاي بو يوق ايردى بولور ايردى بوغاس و شاط لارى بار ايردى صباى
 اطي طوبى بوغاس غور تمان كىشى اورده عىقن كىلگ توشدى تى اطي
 كويز ايردى بوغاس و شاط لارى بار ايردى بوغاس و شاط لارى بار ايردى صباى
 قوشى تورخان يازنده لاي يولاق تورخان ي اولار بار جا بى بى بوردى
 590 مده سىردوم بو ايرى بولور ايردى بوغاس و شاط لارى بار ايردى صباى
 باشلا بولور و صحت دركون بولدى بو تشقارى عى اوغلان لار بوغاس و شاط
 ملاحظه قىلگ قلم قور لار ايردى كىم ايا بو طكان كىشى بوغاس و شاط لارى بار ايردى
 ايرى بولور ايردى بوغاس و شاط لارى بار ايردى بوغاس و شاط لارى بار ايردى صباى
 595 سنده اياى كىشى بار ايردى بى بى عاقور و دانا ايردى ايتن بو كىرى بوغاس
 احمد بولور ايردى بوغاس و شاط لارى بار ايردى بوغاس و شاط لارى بار ايردى صباى

تير لار

۱۲
 تیر از ایردی بینه برسی ابدل تقوی و هماورد ایردی انداخ کم اول زیا نده پتقا
 یوق ایردی استلا تین قوا نوغای تیر از ایردی بو شکی ده صحبت دو کور بولدی
 آن فرست دین یونکر قوا نوغای یه اوندا کیمی کلدی کم بیل عزیز و چمرای در
 شیب یوق یوب بیل قاشو ایتدی بر آن فرست یز خاموش بولدی اندین یونکر
 صحبت در زید بولدی بو کیمی خواجه احمد مکنوم بوا و غلام لایق ایردی کم کور بولدی
 600 مومری بک خان اولوب توردور کلکن کشتی خان نکل اولان خیرین کلکوردور بولدی
 آس شیم خاموش بولوب تخمین بولغانی اولاب بیدین ایردی قوا نوغای حراب العله
 اولتورور انی خان کور و لایق تکلای کور بولوشده بار جامزنی تر اولدی سلا ایتیز بو
 شکیل بولدی بو کیمی اختتام پلار ایس تیلالیاق اذوق تلالا یاق تکلای چا اولوم
 605 کارغونور بولور ایسینا ب ایردی لار موندور کنگاشی اورکا بولما پس ایردی
 بار چایی پی ایدیلار سینه تور لیلر صلیحت کور بولما سکنز انداخ قلا و تیدیلار خواجه احمد
 مکنوم بولدی صلیحت اولتورور نوغای موندین بیج اطلانور ای سکی یاری بولدی سکنز
 نده نوبه بر ایدین یغیب مضبوط با غلاب سحاق بی بوغرینه قویوب بو حریف بولور
 610 سکر ایسین ایتب بر سلا تفاق قتلور بولور هم انی خان کور اولور کور سکنز
 کیم ایسایا نه اغدق اولتورولا سکنز بولور تکلای سکنز ایرا بار چایی بو سوزنی معقول
 بولور بولور شرط قلدیلار چون نماز سنام یقون بولدی ایرا نوغای بولما سکنز
 سکنز اطلانور ایسینا ب ایردی لار موندور کنگاشی اورکا بولما پس ایردی
 چو بی طوری طریق بی اورکا بولور ایردی کور اولور کور بولور سکنز بولور
 615 او بیای کور بولور ایردی بولور بیج کیمی کیم سناون قتمای و تفاق بولور ایردی
 اولوری سکی یاری بولور لایق تیدیلار ایرسا قدا تکلور بولدی فی الصار جلال اولاب اطیق
 یغیب مضبوط بلغلادیلار نوغای مکنوم بولدی سکنز کیم سناون قتمای بولور
 قلا تورور خواجه احمد ایردی سکنز بولور ایردی کور بولور ایردی سکنز بولور

اتغاق قلیا تکی بی خان مندر کور لای تو صدوقا و شوط قللا بیگ نوکار
 بی الملکین بویون تولغا ماغیزه کور استین اینتا مارا نکه حقیق بی ملکه
 620 بی بویره اولتور بی ایدی ناپسوزا میز یور و تکلخواه آمد جوی را استین اینتا
 اول کلخان کتی نا ایتدی و منی تقی بی مولان بیگ نا ایدی ایتدی ایدی اول
 کلخان کتی را ایغاقین بلخان منی جلال بیج بوزا ایتمادی تیدی ایدیا خواج
 احمد مذکور ایدی ای بد بخت بن ایقار یا ملکن ایقارین اول کتی کلادی
 خان ملکه اولخانین ایقار کلادی تقی بی جلال ایغاقی اول ایدی کم بیگ ایدی
 625 کم بی خان کور لای و لور ارضی بولما کم قور ایندا ایتلار کلادی اولتور لای ایدوا
 لغتور مارا نلا اولار سندن اولوغ تور بیگ خان لغتور بویون بیغما بن
 دور تیدی هم اولار ایشکار ارض بولمویکل ایملدی انداغ فلما عیلا بوش دین ناخور
 لوق لای کور مادیور ایدی بی بیز ملکه ایچی زده خان بولوب برکایش بولما نلا
 ای اولتور ب ایدین آهه جیفه زنی الماق آبان تور منکر بویوزومی قبول
 630 قل غیل تیدی بی خان کور لای کور تار بی بیگ انور کلان بولورغ نا حقیقی عهد و شرط
 تیار نلا ایچالور ملکه اولاد بیز کا سید بولوب قیام ملکه نکلور بیجان ایتی بیگمالا
 بتدی ایدیا اول تقی ایدی انداغ بولیا تولوم ایا قیمی بوشا نکلر بیز کار استین
 ایزین تیدی قول ایا قین بوشا نکل لای ایدیا قویوب اولتور و خواج احمد
 مذکور کا کور بیچین لار قلدی ایدی بویوزلار قداست بولا ایدی بولور بیج
 635 خلایفه فی شو خلا و یوق شورو بولور جا بی را بت ایدی ایدی بیز منی
 خان لای نورغ جشی عهد و شوقلیا نکلر مطهت نکلر قدا این تیدی بولار
 تقی

تقی مهد و مشروط قلند یلار نوغای ایدی تانکله کورنووش کابورنووش اولمق
 جلاله طاق توراندین بونک سیرالار فخر لاقورینلار اوکامیو کاج قندراق کئی
 لار بونک من اوزی برلا بولاین تیدی تانکله ایسی کورنووش کاکه بر دیلار اولمقا
 نیر نوغای لاجلاب الیلار بر زماندین بونک بولاق جراددی کئی کلدی بولام
 640 براغ لانیب کلیم ای دیلار بار جانی کورنگلی یوروب ایلکین کیو کاج قور تیر اند
 یلار نوغای تنگ بوغا پلا توره بانا شا اویتوب ایردی فی الخالیا افاج
 بشین عسید یلار برید ابرک بجمیب تا شفا روالیب حیدر بلار تی جلاله تیلار
 اوز کاشی کا اولوم یوق نور بریکل برنگه دین تیر امانکرتیو خلق بریکل بریکه قرار
 645 تیغالدین بونک نوغای نی آق کیز کا بلیب بار جانتاق به لاجان قلییلان به
 مانگنای اوغلی خضر خان بلا قور نوغای ایلک سیم برای ایچنده خان بولام
 یولدیلدولوغه خضر خان میرای ایچنده یخنده خان بولدی تور نو
 غای بر بویونده چول ایچنده خان بولدی ایلک کلدی خضر خان حکا
 بی کا اولمحد تکه نای دوغلی بیک خضر خان فی جلاب ایله سیم ای خنده
 650 که خان قلدی اوزیک خان بول جانی بیک خاندین قالغان التون تور نو اوزکا
 اوزکا ایلدی ایتور لایمک ساجینی تو اعا بو یادی خانق تکرار کایمیل قلدی
 خان تکیم العودغ میلی بار ایردی و نیما دین قوتلوع بوغا ایلغ بیک بار
 ایردی اول راضی بولمادی ایردی اوز اول اوز بیک کاجانی بیک کا اختیار بولا
 کلما کلکان کئی نور سیم به تودی آوکان کئی تور سیم بیدین سیم تیار
 655 اما علی انک بوز بیک کیمرب الادی جون بیکه المابین تویلی ایریا بوروغی

ديق عوت و عوت تو کیم بشلادی خان هم ارکا اوها سنب التون
 تیر سنی بوزوب قزاق لارینغا اولاشدور بولدی ایریا اشت خانفیکم
 ابلانگ سنی بیاردی ایکی قلما بونلار جان بوزغان کشتی کالتون کوش تا
 بولایس بوزکوردور بوزوقی بخششی لار سیاغان عمار سنی بوزما بون سنی
 660 ایسا بوزرکا کوردما بون بوزوب اولاشتوروی بیکم تکی ارکا آجیغ قلیب
 بیلازی تا ایچکی فیغیب خان فی قوالادی خان قیتب سنی آق کولکا
 کلدی بیکم مذکور بیکم سنی کلدی بکوردور شیخان کورتاردی اورکا بیکلار
 انکا نکلان کلدی بکرتی لار جی خالیق کورایدیلا کلدی بانی بوزی
 بک اولتوروب ایردی اول بوزور تیریلدی تیریلکا بوزی بون بوزیلار
 665 ایریا بول اول بولدی بولور ایردی بازرجی آلیغ ای فان کورتاردیلار
 اول بخلده اولوغ بکلا رین جی بوزور عیلا بار ایردی بوزار جی
 بوزیون بوزما بوزی ز تیریلک جی اولاب سنب کلتوروب اولتوروی
 علی بک بک بچین آلیغ اوغلا بار ایردی اول قحیب قوتلداست ناغادای
 او علی آق جیبی که خولانم ولایتی نکل حاله ایردی بچین انکا بک بولور
 670 ایردی انکا بک کلدی قاسم بک کلدی ایریا بیکم سکر بونا شانه شی
 حرکات لاریدین ه اپان بوزوب بیکم بون اورای کوردان بولیلار
 بوزاشفاده آق چین خفر خانو ایرلیجی پاروی ایردی اول ضعیف
 شیطان بولدی کیویب موزونک تک حور کاتلار قیلا تورور بوز خود
 اندین

انلین اولی کوردان بولدوق یئرلریش بویوب همت تو شیانلر
 اوستونکا یوردون تیدی اولهم آجینو لیغ کئی ایردی منت عظیم
 675 آق چین خورازم لنگرین تمام اتفاق قلیب آق کویکا باریب
 خان نو کورغی خان کو تاریب برای ولایتی اوستونکا یوردی برای
 اوستوندا و روش بولدی بار ریحی بیکم فولد تو شدی بیکم ف
 برقا کویم کامندورور اغزی مضبوط قلدیلار تقی بولملا
 ایغوز افنی بکیب بش یا ایغه تو یا بر دیلار بولملا اطاریانو الیب
 680 نجیب یا بلارغ قا جولدرغ اورور ایردی تا بیکم هلاک بولدی اوز بیکم
 تالی دو غای بیکم فی خضر خان اولتوردوب شور بیلار کیغینی بو
 تورورانی اولتوردوب خضر خان ایکنی نوبت که خان بولدی بیل
 بایم پادشاه لوق قلیب ایردی بوردوت اتاغ بیهمان او علی بار ایردی آنا
 685 بی نکل خان لوق جدهای غا اولمقد استجیب اولتوردی و
 اوزی خان بولدی اوج کورنای ایله اولتوردیلار اندین بولم
 بوزو قلووق واقع بولدی هکتی طرفه باشی کورتاردی بیر ای شهر
 بونولدی ایلا نکل کور قندیم ولایتی کاقیات سمای قاشیف کندی بو یغ
 مونده تام بولدی بیکم کور بولغای حکایت بیکم کور بولغای
 690 اوج بیلر شاه لوق قلمدی ترکیستان ولایت لار بولم قلمور ایردی
 اوج بیلر دین بولم وفات تندی اینسی تو غلر تور بیکان

خان بولدی فی سلاطین حضرت دو بیت سلطان داوق و فترده
 ایق ایردی بو تو علی محمد اولوغ پادشاه بولدی سیرت ده بخاراغ
 و قلو ایردی اما بدت پادشاه لبق معلوم بر ایر ما بس اندین بونک
 695 بادوق اوغلان او علی اوروس خان بولدی بو اوروس خان اولوغ
 پادشاه بولدی تماشی ترکستان ولایت لاریغ حکم قیلور ایردی تختم
 تختم خان بلا تور قتلیم خان اولوغده خالیق کتلمایور ایردی
 بو خان زکوری باختمده بولور ایردی لاجون عنایت از لوب لافر
 نو پادشاهی تختم اوغلان سکرانینده پیدا ایردی خان نمانو کا
 700 ولدی تقی او خاندان لوق لاریغ اختیار بو اوغلان مذکور جاما
 ایره ولاد بو سنی دین خان مذکور تیمان ایلیغ تختم اوغلان
 قصد قلدوریم کازار ب خطای بابا علی نورکان حاجی رحمانی بعد
 عبدالکیم خان سدا اولوغ بای و نایب کتلی بی ایردی مان سکران
 ادا مانوین بونک لوق قلیب حاجی بولوب کلدی اندین بونک
 705 سلطان غازی سلطان دولت لاریغ کلدی چون حضرت سلطان ده
 خری سوز کابیریا قابل امیر بلار اولار یورنی لار که توقمق
 خان فی اوروس ایرتکدین جققاندور تیر لار اولنه طریق بولغان دور
 تیب یوردی ایره اما حاجی بونک و هم بو طریق حکایت قلدو یلار
 فقیر اولردین ایست توره اولدر ایردی اول محله اوروس
 710 تیمان تختم اوغلان قصد قلدور بولدی اندین یوروناق کنه کابیر
 کنه کابیر توغان او علی دوو سکران جفاتای پادشاه لاریغ طبعی

الهی

ایلچی بیاریب ایردی شیره لدره یی، دعوی کیر یلیت لاریاریب
 بیاریب ایردی بولار بیاریب کلا دیلار واروسن خان هم هایل
 نکلاوردایی بیرونیو ایندی بو کلا هم توختخت ختیش اوغلا
 قلا جازاوردایسنو کلور ایریلدکن بویق ایردی پیر ملان
 715 کوملا تودوب ایردی اور تور بادین بولکی راق کلور ایردی ناکاه سیر
 قایمق کوزی توشتی قیقن ما توینده کوردی بر ملا تیر کیتان یلت
 یودن قیقن بوز توپان تو توب ایلی بو کلوب قانقوی تیب ایردی
 کونکلده ایردی کم بوغاخو در استق تو شکان کشتی ترور تیب بو توب
 720 سر زانک بولکی دین یندی تقی ایردی مرزام عنایتل تک بولیا حلی
 نیق بلاغند متلا تلیب ایردییم کلیب ایردییم ایسان ایل ایچکایند
 نیک اور ذیقین کلدیله خانه کور نوش کلور کشتی من ایچار من سی
 منی ایطایب ایلمت بیکای بزم من موغدیین اوق اویمنی ایستام بولغا
 عوتیدی ایریا اور مرزاهم ایچار تیردی قیقن بیاق بیک کلدی
 725 اطین ریعدار اعلایوزی بیاع بولوب کلدی اول کشتی نکل قیقن کلدی
 کوردیکه یوز توپان تو شتاب قلقت ای یقوز ایردی ایاقیدا ایمان بیر ایسه
 بار بو پوردی کلن کشتی بن ایردی بیورایس من بر امکار لیلو قلامن سندی
 بو ایردی من امکار لیلو کورل تور من آتکل ایفلا ایردی من ختیش اوغلا
 من بو روز هم بولیا بیز بون ورا یویم پیر و قتی ایردی خلن بو کشتی اند
 730 طیبینی بقی لار اتقی لاشا جقدم کور یوم کور یوم کور کشتی کوبدور سیر
 یقین ایردعاوز منی دییاغ بیلدیم بوغلا تو شکانه ایردی لار بو یاریم

ایشلام قلا تیلادی بو ایله لر دین دعوی تیک یلمیت لار یاریب
 انکار بولوب مدت بریشلا دیلار واروسر خانان هم جایله
 لار کا بسیار جفا قلا بشلا دیلار بولار هم توختمت ختنق اوغلا
 نغ کئی بهار دیلار سندن سیت خان بزکا غضب قلبیه مایتمه
 فی الا تور بتمز نک هم خطه بار به تور لیک بزنگ قدر مروت
 قلمار انک بنگر بقا بزنگ البیور قیاسه کون بولیا تیدیلار
 اوغلان بویورد اشندی ایسکونکلمی فریسان بولوب کلخان
 کستی کا کا ایدی بویل یا یلاغ جقار بزا یلسک بونکی ادا کوجونک
 ملان بونک بویلا یا یلا ننگر تی یراغنگر فی قایت و نظر انشا الله
 اولما پیام اوزومنی یکنور کوم تور سیز لار کا سیدی یاز کوی
 لدی خان یا یلاغ کوجیدی بو ایله تی ایل بونکی دین کوجار
 ایردی لار یا یلاغ کا کیتدی لار ایله بونک بویله کتدی لار
 بیایلا بولجال قلغان بونک بویله کلیم یا یلا دیلاری خلایق
 لار قمنه اجیب عیش عشرتغ مشغول ایردی لار بوا شنده تو
 توختمت اوغلان بو ایله نملی اجنکا کیم کلدی بوجون
 بولجال یلا یراغلارین قلبیه ایردی لار ره کتخدای بزغلا
 کان کا ایله اطلکی اوغول قیزلارین مندور کاج تجدیلار
 عیدیلر دیا بی طریفه ایله کون دین بونک خان غ فیر کلدی
 توختمت اوغلان کلیم سترین بارین ارغون بیجا ق

755

760

765

770

و تقی بیاید ایلا دینی السیب عید یلدر یا سی غ یوشدی
 نتیجان داق کتولدر بلان فی الحال اطلاندی بغاج طرف جاپ
 کتی جابودوب اوری بو ایلا ر یونکیون توغین یلدی
 خان کلا ایلا ری یا بلاغ غه شر قاب ایردی اطلاندی سمر و کان
 بحالی ایردی خان تنغ ایلقادی بیراق داق ایلا ر سکر جریکی خانو
 775 یوشا المادی یقین داق ایلا ر هم اطلاری سمر لاقادی بولدیغ
 یقین یتکان محمد خان نکر قندا کتی آن قادی ایکی یوز کتی
 کوب بولیا اوج یوز کتی بولغا ایردی کون او یا غیب بی اتوغا لله
 عقجان ایلا سکر اولو خان سکر خان کتی کوروب کلدیلا ر یولا کتی
 ش قلدیلار اولار سکر اطلادی سکر یوشی قند کلا توران کوب تیمارین
 780 خان قیانا بیاز کاتار نه صود اولو کتی بی توریر ایلدو عیالمیر اوستیده
 اولار نه بوغایا توغیمیز قوروماس یون اطلغ به ورتک او غلان لار
 یلا حلال الدین سلطان و تقی جتی قواد فی سیدلا چقاریب یلی بول
 یلور کتی اولوغه یقین تیللا اون ایشلور جغای یرده او کون سکر
 785 یازیده المیر عیوون یون لار لری یقیمی بی سیریا ق سورا سوزین
 بلیم سکر آرتورمن کلا غلار کیری بی بی سیریا سوز اندین معلوم
 داغوسوی تور تورمان قی کون لار نیل تغاق قلد بلا حلال
 الدین

الدين سلطان سليم خشتي غه طرف اورنگ تورنگ اولوغ اوغلا ايردي
 نيزه بيو اوغده رتتا اوغلان لارني سيلاب جيقار ديلار حلال الدين سلطان
 اول محاربه اوغون ايلار يا شنده ايردي خشتي خواجه بيم اول قداره ديلار
 790 بولار بولور اوگون سگ يا شنده اون ايستور حاقو بيرده هرور اير ديلار
 تورنگ بر خشتي اوغلا شنده خان بولار بولور بولور دین قویب بتدی کوجلارین
 آتیه سلیب سوزدین بسیار روز ایدی لار خان ایدی بوکشی نوزین کوب
 نوزونان دنگل آتیه سگ ازلیمز کوریا ایمان تور کجه لا اوق شوتون
 795 سلیب تکالی آری بولور سوزدی سها پین قجار بتیدی تقی بوردان بلیب تکلیلار
 برتولغا شیب کجیق دیلار اولور تورنگ الهی بقلدی فیاد قیلدی ارتو وای نا
 مراد تو خمش سوزینه انداغ مو ایدی قینب تولقان سون وال دیم تیر
 ایدی اول اشناده اولر غلاملار اطالاری سگ شین ترتیب برده
 نوروب نوزاق سوز ایدر دیلار خشتی خواهد اتاری سگ او بون بتیدی تقی
 800 حلالا الدین سلطان ایددی کوردن اولر سگ اتام نوزاق سوزون دیلار
 دمیتم سگ اتام بولور هم نوزور دیلار اتالا سینه دین ابو ولیب سگ یاش
 اوغلانلار سگ کون کورک سینه رهم برکاه اوکما نوز خشتی واق دلمو تیردش
 ارسا اندر نغلا سگ نوزق برلا حلالا الدین سلطان تقی بو اوغلانلار قوناق
 805 بتا کلیت سینی بر شنه مر بلیت بلیون سوزون بلیت بولا ایلدیلار
 خان کشی لاری قوناق سینه نین لاری نوز قیلار خمشق اوغلان قینتا
 سلوان طلب کلنگ کور کولدار کونادیر افغان کت دیلار خان کشی سگ اطالاری
 سینی

اولار ندر بوینی قیبه کلمتیه دی کوب کشتی یوروشونداق اوق اولدیلار
 ودر بولکین داتدی بارتیه خوف تو اولدیلار توشمان کشتی ن شوایرده
 اوقلاستقلدیلار اطرافین المیا اولدیکین لاری ندر بولکین قیبه
 810 بر دلدخان ندر قوله توشمان کان کشتی لاری اولاق جعیب نلدیلار
 کولار اریمچ ییده خان یوق بولار ندر برسی ایدی من خان قشینه
 ایدییم خان ندر ایل کشتی طیب تفتغانین کوردوم اندین یونک نولغا
 یون بلمادیم توی قیبه اووش برنگا کلدیلار خان ندر اولوکون ندر
 اولدیلار خان ندر سیتیب الیب اولار یکا قجدیلار اولار هم بولک
 815 ندر دین خان تیار تیب اولیا ندر قیبه لاری اوروش خان ندر اولقان لیقی
 بو ایدی اولار لاری اولار حلال الدین خان اولغان ایکان نیده
 بولار بر بولار اولغانلاری باشلاب آتاری برلا اوروش خان اور
 شاتور غانده کوندالانین اطریلیب اوروش خان ندر سید اولتوردی
 سبورلار جهتی بوزور تخمش اولغان اوروش خان ندر اولکانین بلمای
 820 کورادای سیمو غا تکان ختی اولتا غلم بولا علی یلار بولور اول
 ییر کار بیلار اولر اشاده شیمان خان ندر لاری ندر ایلمار اولغان ندر
 اولغان خان بای اولی ندر ایچنده خان بولوب کورادی بایلاب
 ایدی ندر قیبه کلمتیه اولتی اولتی جصر حدیث ندر قلیب ایکانکا
 ندر کالید

ننگ کالیده او یون بری برنجه کون پوریکان دین بونک ایناق لاریند
 825 اینتوریدار کیک کشتی خان اور آنا آغام تورین اولاد کتلیچین دیبا شین
 رین پویان رعیوبان من امر انشی مای اورون خلق اولور بونک تام کتلی
 دین الیب توریز کایش بولا بیلایمک او تکابور بسیار تندی قالی او
 بزکابرا خوعطیت اولوخ خان بولور اییدی لدر لدرهم اطلو اولدی بولور
 ایردور تندی قان بای هم بویوزنی اشقیب بشدا اولورونی اوغنا یب
 830 ایردی بونک یز قیده کدکانق اینت اطلانورنی بر طرف تندی شیباقی ننگ
 سری ننگاش قیب بویوزین لقب قالدی بون تختش اوغلان بای مکتوف
 دین نادر بید بوادی ایریا ایچمانی زت نلاب کتار بولدی اولور جلدان
 کعبه اوغلان کعبه یادر کارخان لدا او جوجنی قایبی تورقان بای
 بلاف ایکی او یا اوغلان لاری ایردی لار بسیار نعمت لار ایردی تختش
 835 اوغلان زرد لار او کات توریدی اطلار قویلا کوب اولتور و تختی
 مها سمان دار لبق لار قلغان دین بوندا ایدی حلالا آغا بولوب
 ایرامیه کایش بولوب تورغان کیش قان بای ایردی بونک نلاب
 اطلانغای تیب امیر ار ایردور بوبد تختی بری اطلانغای بو
 840 حقل آت آتانید تورغان دین مودول بونک یز بونک کتالی
 اوزمک اوغنا نامای بون ایلکار و امید بلختی کشتی کورونار تورید

تندی تفراتینکی او کدور بولغا بولورین دین پنجاهت بدت
اولتور یاقنی بیوروب الدن بیلایین پیفارییا ادریم شکا قالبا
تیار اطرین بیتلرین به سه بوله لنگه غیر ارج علی بولسا الکتکل
تقی بلوقسین طغوروس انلیف بیلدی ایتورلا دونان سن
845 لیک اطرین و بیتمالدین باشقا التیق تورت طانالیغ اطرین
تدیلا راندین اهل انیب عدیل دریا ریغ کلدی برای شه نده
خان سلطان بوق اری طیب ایسی الری اتی آوینده سجدینده
اتفاق قلیغ خطبه او قورخان بولدی اطلانیب قیامت مای
ی اویتورکایوید سمای هم عظیم لنگه سیلا توش کلدی قتیغ
850 اوروش بولدی سمای سنل لنگه بیلدی اوری هم قولغ تورتی
اولتور دیلا رایلا کورین کوجورور عدیل دریا بی نلایونینه طغور
دیلا بعدت تختی خان برای شه نده مایونخان تختنده
ادلخ پادشاه بولدی جانی بلخلدیین فالغان بوش سا کوی
مما یه ایردی ماما ای اولتور و بیلا کورین و غلار یودارین
855 الیب ای ولایتنه که کلدی دشت ولایتنده ولایتی هر قیوا
سکش

بمرکتی بولوب بئش کوتاریب یوزگان کتی لاریجا پین بولوب
 اولاری کلیب مطیع بولوب نوکار بولد یلدر قان بای مذکور هم
 کلدی انکا اورو کیرکان اونونلار یوتیب تانلر حالیده اورون
 بردی امام اوغلانلار توروب کوروب کوروشک اولر قولید
 860 یوزوتیب اولر نیکا یانان اولتوروب یارش بوندوردی اول
 بچلیده جاتیب اولر ایتورالارین کور کورادیدان بولد نکل کور
 دورمانلار یار تانلر کور بولور نکل بیک کورستونلر قایت
 اورنوق کور تیزدان تانکلونل قان بای تیبیم لاری بردی اوقم
 کور تور کور عنایت لاری بویعالار عرب اوغلانلار
 865 حکم قلیب قلدی کم شیبان خانة تعلق ایلکون باری سیکا
 یغلبه نلارده قیدان خواجیدین محاججان قولویاغنیو
 867 قنجا ایلولم
 قایه کتی نیکیو ای کورسا بورعاز او قیسا الله تعالی جل جلاله ایضا
 ای ورسته لاریم لواه بولوکلار بوشداسنی غوغ غزاسندین آفاتن

BİBLİYOGRAFYA

AKALIN, Mehmet (2001), Dil Yazıları, (haz.: Prof.Dr.Recep Toparlı), TDK yay., Ankara.

‘ALİ ŞİR NEVĀYİ (1996), Muhākemetü’l-Lugateyn (haz.: F.Sema Barutcu Özönder), TDK yay. Ankara.

ALP, Sabahattin-ALP, Ali Rıza (1961), Büyük Osmanlı Lûgatı I-IV, Ercan Matbaası.

ARAT, Reşit Rahmeti (1979), Kutadgu Bilig III, İndeks (haz.: Kemal Eraslan, Osman F. Sertkaya, Nuri Yüce), TKAE yay., İstanbul.

ARAT, Reşit Rahmeti (1987), Makaleler – *Türkçe Metinlerde e /i Meselesine Dair*, TKAE, Ankara.

ATA, Aysu (1998), Nehcü’l Ferādis III (dizin-sözlük), TDK yay., Ankara.

ATALAY, Besim (1970), Abuşka Lûgatı ve Çağatay Sözlüğü, Ayyıldız Mat., Ankara.

ATALAY, Besim (1998), Divanü Lûgat-it-Türk Tercümesi I.Cilt, TDK yay., 4.baskı, Ankara.

ATALAY, Besim (1998), Divanü Lûgat-it-Türk Tercümesi II.Cilt, TDK yay., 4. baskı, Ankara.

ATALAY, Besim (1999), Divanü Lûgat-it-Türk Tercümesi III.Cilt, TDK yay., 4. baskı, Ankara.

ATALAY, Besim (1999), Divanü Lûgat-it-Türk Dizini IV.Cilt, TDK yay., 4. baskı, Ankara.

BANGUOĞLU, Tahsin (1959), Türkçenin Grameri, TDK yay., Ankara.

BİLGEGİL, Kaya (1982), Türkçe Dilbilgisi, Dergah yay., 2.baskı, İstanbul.

BOROVKOV, A.K. (1954), *Özbek Yazı Dilinin Kurucusu Ali Şir Nevai*, TDAY Belleten, s.:59-96.

CAFEROĞLU, Ahmet (1934), Uygur Sözlüğü, İÜTE, Burhaneddin Mat., İstanbul.

CAFEROĞLU, Ahmet (1964), Türk Dili Tarihi II, İstanbul Üniv. Edb. Fak. Basım Evi, İstanbul.

CAFEROĞLU, Ahmet (2002), *Altın-Orda Türk İlleri ve Çağatay Türkçesi, Gelişmesi Kaynakları ve Karakteri*, Türkler Ansiklopedisi 8.cilt, Yeni Türkiye yay., s.:777-795, Ankara.

CANPOLAT, Mustafa (1992), *Eski Anadolu Türkçesindeki Belirtme Durumu (accusativus) Ekinin Kökeni Üzerine*, Türkoloji Dergisi X.cilt, 1.sayı, DTCF yay. s.:9-11, Ankara

CANPOLAT, Mustafa (2002), *Çağatay Dili ve Edebiyatı*, Türkler Ansiklopedisi 8.cilt, Yeni Türkiye yay.,s.:769-776, Ankara.

CLAUSON, Sir Gerard (1972), *An Etymological Dictionary of Pre-Thirteenth Century Turkish*, Oxford.

ÇAĞATAY, Saadet (1954), *Türkçede ñ - ğ Sesine Dair*, TDAY Belleten, TDK yay. Ankara.

DERLEME SÖZLÜĞÜ 1-12 (1993), TDK. yay., 2. baskı, Ankara.

DEVELLİOĞLU, Ferit (1997), *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Aydın Kitabevi yay., 14.baskı, Ankara.

ECKMANN, Janos (1995) , *Nehcü'l Ferâdis I. Metin, II. Tıpkıbasım*, (haz.: Semih Tezcan, Hamza Zülfikâr), TDK yay., Ankara.

ECKMANN, Janos (2003), *Harezmi, Kıpçak ve Çağatay Türkçesi Üzerine Araştırmalar*, TDK yay., Ankara.

ECKMANN, Janos (2003), *Çağatayca El Kitabı*, (çev.: Günay Karaağaç), Akçağ yay., Ankara.

EDİSKUN, Haydar (1988), *Türk Dilbilgisi, Remzi Kitabevi*, İstanbul.

EMRE, Ahmet Cevat (1976), *Türk Dilbilgisi*, TDK yay., Ankara.

ERCİLASUN, Ahmet B. (1984), *Kutadgu Bilig Grameri-Fiil*, Gazi Eğt. Fak. yay., Ankara.

EREN, Hasan (1950), *Çağatay Lügatleri Hakkında Notlar*, DTCFD 8/1-2, Ankara.

- ERGİN, Muharrem (1963), Dede Korkut Kitabı II İndeks-Gramer, Ankara.
- ERGİN, Muharrem (1993), Türk Dilbilgisi, Bayrak basım-yayım, İstanbul.
- ERGİN, Muharrem (1998), Orhun Abideleri, Boğaziçi yay., İstanbul.
- GABAIN, A.Von (2003), Eski Türkçenin Grameri, (çev.: Mehmet Akalın), TDK yay., Ankara.
- GÖKDAĞ, Bilgehan Atsız (1989), Atabetü'l-Hakayık Grameri, Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniv. Sosyal Bil. Enstitüsü, Elazığ.
- GÜLENSOY, Tuncer (2002), *Ötemiş Hacı'nın "Çingiznâme" Adlı Eserinin Türk Kültür Ve Siyasi Tarihi Yönleriyle Değerlendirilmesi*, 14. Türk Tarih Kongresi Bildirileri, Ankara.
- GÜLSEVİN, Gürer (1997), Eski Anadolu Türkçesinde Ekler, TDK yay., Ankara.
- HACIEMİNOĞLU, M.Necmettin (1991), Türk Dilinde Yapı Bakımından Fiiller, Kültür Bakanlığı yay., Ankara.
- HACIEMİNOĞLU, M.Necmettin (1992), Türk Dilinde Edatlar, MEB yay., İstanbul.
- HACIEMİNOĞLU, M.Necmettin (2000), Kutb'un Hüsrev-i Şirin'i ve Dil Hususiyetleri, TDK yay., Ankara.
- HATİPOĞLU, Vecihe (1972), Türkçenin Sözdizimi, TDK yay., Ankara.
- HÜSEYİN KAZIM KADRİ (1927,1928,1943,1945), Türk Lügatı I-IV., İstanbul.
- IVANICCS, M. - USMANOV, M.A. (2002), Das Buch der Dschingis-Legende (Defter-i Çingiz-nâme), Published by Department of Altaic Studies, Szeged.
- İNAN, Abdülkadir (1968), *Destân-ı Nesl-i Çengiz Han Kitabı Hakkında*, Makaleler ve İncelemeler I, TTK yay., s. 118-206, Ankara.
- İNAN, Abdülkadir (1998), *Türk Destanlarına Genel Bir Bakış*, Makaleler ve İncelemeler II, TTK yay., s. 189-206, Ankara.
- İNAN, Abdülkadir (1998), *Çağatay Yazı Dilinin Kuruluşu Tarihine Dair Düşünceler*, Makaleler ve İncelemeler II, TTK yay., s. 1-35, Ankara.

KAFALI, Mustafa (1970), *Cuci Sülalesi ve Şu'beleri*, Tarih Enstitüsü Dergisi, İstanbul Üniv. Edb. Fak. Mat., İstanbul.

KAFALI, Mustafa (1970), *Cuci Ulusu ve Ak-Orda (Altın-Orda), Gök-Orda Hanlıkları*, İstanbul Üniv. Edb. Fak. Mat., İstanbul.

KAFALI, Mustafa (1971), Deşt-i Kıpçak ve *Cuci Ulusu*, Tarih Dergisi, İstanbul Üniv. Edb. Fak. Mat., İstanbul.

KAFALI, Mustafa (1971), *Cuci Ulusundaki İl ve Kabilelerin Siyasi Rollerini ve Ehemmiyetleri*, Tarih Enstitüsü Dergisi, İstanbul Üniv. Edb. Fak. Mat., İstanbul.

KAFALI, Mustafa (1972), Ak-Orda Hânedanı Devrinde Altın-Orda Hanlığı (1227-1360), Habilitasyon Tezi, İstanbul.

KORKMAZ, Zeynep (1995), Türk Dili Üzerine Araştırmalar I-II, TDK yay., Ankara.

KORKMAZ, Zeynep (1998), Türkçede Söz Dizimi, Akçağ yay., 5. baskı, Ankara.

KORKMAZ, Zeynep (2000), Türkçede Eklerin Kullanılış Şekilleri ve Ek Kalıplaşması Olayları, TDK yay. Ankara.

KÖPRÜLÜ, M.Fuad (1945), *Cengiz Han*, İ.A., c.3, s.91-100.

KÖPRÜLÜ, M. Fuad (1945), *Çağatay Edebiyatı*, İ.A., c.3, s.270-323.

KÖPRÜLÜ, M. Fuad (2004), Türk Edebiyatı Tarihi, Akçağ yay., 6. baskı, Ankara.

NECİP, Emir Necipoviç (1995), Yeni Uygur Türkçesi Sözlüğü, (çev.: İklil Kurban), TDK yay., Ankara.

OLGUN, İbrahim - DRAHŞAN, Cemşit (1984), Farsça-Türkçe Sözlük, Elhan Kitabevi, Ankara.

SAĞOL, Gülten (1993), Harezmi Türkçesi Satır Arası Kur'an Tercümesi, Giriş-Metin-Sözlük-Tıpkıbasım, Harvard Üniversitesi Yakınoğu Dilleri ve Medeniyetleri Bölümü, Harvard.

SAMOYLOVIÇ, A. (1935), *Cuci Ulusu veya Altınorda Edebi Dili*, Türk Dili Belleteri, sayı:12, s.:34-49

ŞEYH SÜLEYMAN (1928), Lügat-ı Çağatayî ve Türkî-i Osmanî, İstanbul.

ŞÜKÛN, Ziya (1944), Farsça-Türkçe Lûgat (Gencinei Güftar) I-II, Maarif Matbaası, İstanbul.

TARAMA SÖZLÜĞÜ (1943), TDK yay., İstanbul.

TEKİN, Talat (2003), Makaleler-I Altayistik, (haz.: Emine Yılmaz, Nurettin Demir), Grafiker yay., Ankara.

TİMURTAŞ, Faruk K. (1960), *Şeyhi ve Çağdaşlarının Eserleri Üzerine Gramer Araştırmaları*, TDAY-Belleten, s.95-144.

TOPARLI, Recep (1998), Hârezmlî Hâfız'ın Divanı, TDK yay., Ankara.

YENİ TARAMA SÖZLÜĞÜ (1983), (haz.: Cem Dilçin) TDK yay., Ankara.

YÜCEL, Bilal (1995), Bâbü'r Divânı, AKM yay., Ankara.

YUDIN, V.P. (1992), Ütemiş Hadji Çingiz-Name, (haz.: G.Baranov, indeks M.H.Abuseitova), Alma-Ata.

ZÜLFİKAR, Hamza (1992), *Doğu Anadolu Ağzlarında Zaman Kavramı Taşıyan -ip > -ifEki*, Türkoloji Dergisi, 10.cilt, 1.sayı, s.13-20, DTCF yay., Ankara.

ÖZ GEÇMİŞ

İlknur BOZKIR 1979 yılında Kırıkkale’de doğdu. İlkokul eğitimini Kırıkkale’de, orta okul eğitimini Ankara’da tamamladı. 1993-1997 yılları arasında Kırıkkale Anadolu Öğretmen Lisesinde lise eğitimini tamamladıktan sonra, 1997 yılında Gazi Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği Bölümünü kazandı. 2001 yılında bu bölümden mezun oldu ve aynı yıl Kırıkkale’de bir ilköğretim okuluna Türkçe öğretmeni olarak atandı. 2002 yılında Kırıkkale Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünde yüksek lisans eğitimine başladı. 2005 yılında evlenerek, öğretmenlik mesleğine Ankara’da devam etmeye başladı. Halen Ankara’da ikamet etmekte ve Nazım Akcan İlköğretim Okulunda öğretmenlik yapmaktadır.